

โครงการ

การสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับ
รัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

โดย

รศ.ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ

กุมภาพันธ์ 2559

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและ
เอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

รศ.ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ได้ดำเนินสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการสนับสนุนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ภาครัฐและเอกชนที่ให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยในการให้สัมภาษณ์ ขอบคุณผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลแก่นักวิจัย ขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในการนำแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์ รศ.ดร.บดินทร์ รัตมิตะ ที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอดและทำให้งานวิจัยชิ้นนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนทุนการวิจัยแก่ผู้วิจัยและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานโครงการวิจัยจนสำเร็จลุล่วง

ท้ายนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่นักวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาไทยให้ได้นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

รศ.ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

กุมภาพันธ์ 2559

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ **RSA5580048**

ชื่อโครงการ การสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

ชื่อนักวิจัย รศ.ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ

E-mail feduplb@ku.ac.th; drprompilai@gmail.com

ระยะเวลาโครงการ : 15 กรกฎาคม 2555 – 15 กุมภาพันธ์ 2559

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ บริบท บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษา 3) วิเคราะห์ช่องว่างและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วัธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษา 4) พัฒนาระบบททัศน์ใหม่ขอวิธีการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ 5) นำเสนอแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย 6) ศึกษาผลการทดลองใช้แนวทางการปฏิบัติที่นำเสนอในกรณีศึกษา โดยการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ระยะดังนี้ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1-5 โดยมีผลผลิตของการวิจัยที่สำคัญคือการได้มาซึ่งกระบวนทัศน์ใหม่ของสถาบันอุดมศึกษาและแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ วิธดำเนินการศึกษาใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสาร การสังเกต และการศึกษาพหุกรณีเพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน ผู้บริหารและอาจารย์สังกัดสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์และนำร่างแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาพิจารณาความเหมาะสม/ เป็นไปได้ของการนำแนวทางไปใช้ระยะที่ 2 เป็นการศึกษาผลการนำแนวทางที่เสนอในหน่วยงานนำร่อง

ผลการศึกษาพบว่า 1) อนาคตภาพความเป็นสังคมสร้างสรรค์คือสังคมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐานในการพัฒนาสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับความหลากหลาย ความเสมอภาค 2) ปัจจุบันสังคมไทยยังไม่เป็นสังคมสร้างสรรค์เพราะยังเป็นสังคมชนชั้น มีความไม่เสมอภาคและยังเป็นสังคมที่เน้นการรับวัฒนธรรมมากกว่าการสร้างสร้งสรรค์นวัตกรรมขึ้นได้เอง ซึ่งสถาบันอุดมศึกษายังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความคิดนอกกรอบ กล้าท้าทายความคิดประเพณีนิยมเดิม การแหวกผ่านประเพณีเพราะการเรียนรู้ยังเน้นถ่ายทอดความรู้เป็นสำคัญ นอกจากนี้จากการสำรวจพบว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีสภาพการปฏิบัติในการเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในระดับปานกลางแต่มีความคาดหวังให้เกิดมีขึ้นในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ 3) ช่องว่างการรับรู้สภาพภาคปฏิบัติและความคาดหวังพบว่ารายการที่มีช่องว่างความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยหรือพัฒนาร่วมกับชุมชนนักปฏิบัติไปต่อยอดจดทะเบียนเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน 4) กระบวนทัศน์และแนวทางการที่นำเสนอคือ 3Cs ได้แก่ Connect, Create และ Contribute 5) ผลการทดลองใช้แนวทางพบผู้เข้าร่วมโครงการเห็นว่าเป็นแนวทางที่มีประโยชน์และสร้างให้เกิดการทำงานร่วมกันของภาคส่วนต่างๆเพื่อความเป็นสังคมสร้างสรรค์

คำหลัก ความเป็นหุ้นส่วนของของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชน สังคมสร้างสรรค์ นวัตกรรมในการจัดการอุดมศึกษา เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา

Abstract

Project Code: RSA5580048

Project Name: Forging Public and Private Partnership in Higher Education Institutions : A New Paradigm of Practice in Promoting a Creative Society

Name of Researcher: Associate Professor Prompilai Buasuwan, Ph.D.

E-mail Address: feduplb@ku.ac.th; drprompilai@gmail.com

Project Period : 15 July 2012 – 15 February 2016

This research aimed to 1) investigate the desirable prospect of Thailand's creative society 2) investigate the current state of Thailand's creative society and the practices of Thai Higher Education Institutions in building partnership with public and private institutions in promoting a creative society 3) show the perception gap between the current state and the desirable practices of Thai HEIs in building partnership with public and private institutions in promoting a creative society 4) propose a new paradigm of practices of Thai HEIs 5) propose guidelines to build partnerships with public and private institutions in promoting a creative society 6) investigate results of implementation of the proposed guidelines. The design of this research was divided into 2 phases: Phase 1 aimed to answer research objectives 1-5 using in-depth interview, documentary analysis, observation, case studies, and focus groups. Key informants were experts, social activists, academics, government officials, industries, and non-governmental agencies. Phase 2 aimed to implement the proposed guidelines and investigate the results using Participatory Action Research (PAR).

The results of this research revealed the following: desirable characteristics of a creative society is one that promotes creativity, diversity, equality, and sustainable development for the well-being of the society and mankind. 2) socio-economic inequality, lack of freedom to think critically, and culture of recipient of innovation and external influences are key barriers in promoting a creative society. Most Thai HEIs still provide formal teaching and learning methods that focus on transmitting knowledge rather than creating a creative thinker. Thai HEIs are being challenged in all dimensions: teaching and learning, researching, and transferring or exchanging of knowledge. Most Thai universities had a moderate level rating in their practices in promoting a creative society, yet their expectations were rated in the high to the highest level with highest score in the using of ICT to create learning network 3) This research found the highest rating in the perception gap between the current practices and the expected roles of Thai universities was when they worked with the community to construct knowledge and produce innovation that could lead to intellectual property with shared ownership. 4) Proposed paradigms for Thai HEIs comprised 3 key elements of connect, create, and contribute. 5) The implementation of these guidelines had been undertaken in 3 sub-projects. Results of the implementation of the proposed guidelines were found to be effective with the partnership of various parties in three levels: classroom level, departmental level, institutional level, and public and private institution level. Participants who joined these projects were found to be very satisfied.

Key words: Public and Private Partnership in Higher Education; Creative Society, Innovative Practice in Higher Education; Creative Economy; Social Responsible University

สารบัญ

บท	ชื่อเรื่อง	หน้า
บทที่ 1	บทนำ	1
	- หลักการและเหตุผล	1
	- วัตถุประสงค์การวิจัย	5
	- วิธีดำเนินการศึกษา	6
	- นิยามศัพท์	6
บทที่ 2	วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
	1. เศรษฐกิจสร้างสรรค์และสังคมสร้างสรรค์	8
	2. กรณีตัวอย่างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในต่างประเทศและประเทศไทย	13
	3. ประชาสังคม (Civil Society) เครือข่ายทางสังคม (Social Network) และชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice)	28
	4. การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสังคมสร้างสรรค์	39
	5. ความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชน	57
	6. บทบาทพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา	62
	7. แนวโน้มทิศทางการจัดการศึกษาไทย	65
	8. นโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์	77
	9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	83
บทที่ 3	วิธีดำเนินการศึกษา	92
	- วิธีดำเนินการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1	93
	- วิธีดำเนินการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และข้อที่ 3	94
	- วิธีดำเนินการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 และ ข้อที่ 5	100
	- วิธีดำเนินการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 6	101
บทที่ 4	ผลการศึกษา	103
	1. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : อนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย	104

สารบัญ(ต่อ)

บท	ชื่อเรื่อง	หน้า
บทที่ 4 (ต่อ)	2. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : สภาพปัจจุบันของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์	116
	3. วิเคราะห์ช่องว่างและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ระหว่างอนาคตภาพที่พึงประสงค์และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน	146
	4. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 4: กระบวนทัศน์ใหม่ของวิธีการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์	155
	5. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 5: แนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย	159
บทที่ 5	การทดลองใช้แนวทางกับกรณีศึกษา	174
	โครงการที่ 1 โครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน	175
	โครงการที่ 2 โครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพให้กับชุมชน	175
	โครงการที่ 3 โครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โรงเรียน และสถานประกอบการในการพัฒนาผู้เรียนสู่อาชีพยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์	176
	1.1 โครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน	176
	1.2 โครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน	190

สารบัญ(ต่อ)

บท	ชื่อเรื่อง	หน้า
บทที่ 5 (ต่อ)	1.3 การเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โรงเรียน และสถานประกอบการใน การพัฒนาผู้เรียนสู่อาชีพยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์	199
บทที่ 6	สรุปผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	218
	วิธีดำเนินการศึกษา	219
	สรุปผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	219
	1. อนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ใน สังคมไทย	219
	1.1 อนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ใน สังคมไทย	219
	1.2 บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ของ สังคมสร้างสรรค์ที่มีต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย	220
	1.3 บทบาทและแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและ ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคม สร้างสรรค์	221
	2 ภาพปัจจุบันของความเป็นสังคมสร้างสรรค์	224
	2.1 บริบทการเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย	224
	2.2 บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็น หุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์	225
	3 ช่องว่างและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วิธีปฏิบัติ	230
	4 กระบวนทัศน์ใหม่ของวิธีการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษา	231
	5. แนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชน	237
	6. ผลการทดลองใช้แนวทางการปฏิบัติที่นำเสนอในกรณีศึกษา	238
	ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	239
	ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	240

สารบัญ(ต่อ)

บท	ชื่อเรื่อง	หน้า
	เอกสารและสิ่งอ้างอิง	241
ภาคผนวก	ภาคผนวก ก: ประเด็นสัมภาษณ์งานวิจัย ภาคผนวก ข: แบบสอบถาม ภาคผนวก ค: Output ที่ได้จากงานวิจัย	

สารบัญตาราง

ตาราง	ชื่อตาราง	หน้า
ตารางที่ 1	ระยะการพัฒนาความเป็นสังคมสร้างสรรค์	12
ตารางที่ 2	เกณฑ์การแบ่งประเภทของเครือข่าย	32
ตารางที่ 3	เปรียบเทียบประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา	77
ตารางที่ 4	ข้อมูลหน่วยงานของมหาวิทยาลัยในกลุ่มมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์	81
ตารางที่ 5	แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 2 (ระดับสภาพการปฏิบัติ)	97
ตารางที่ 6	แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 2 (ระดับที่ควรเป็น)	98
ตารางที่ 7	แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 3 (ระดับความเป็นไปได้ของแนวทาง)	98
ตารางที่ 8	แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 3 (ระดับความเหมาะสมของแนวทาง)	99

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	ชื่อตาราง	หน้า
ตารางที่ 9	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	139
ตารางที่ 10	ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานมีกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น	140
ตารางที่ 11	ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานมีกับสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษา	141
ตารางที่ 12	ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานมีกับสถานประกอบการหรือองค์กรที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต	141
ตารางที่ 13	ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานมีกับสถาบันที่เป็นแหล่งทุนวิจัย	142
ตารางที่ 14	ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานมีกับองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ	142
ตารางที่ 15	ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานของท่านมีกับมูลนิธิ/องค์กรเอกชน	143
ตารางที่ 16	สภาพการปฏิบัติในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์	143
ตารางที่ 17	สภาพการปฏิบัติและสภาพที่ควรเป็นในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์	146
ตารางที่ 18	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อสภาพการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	151
ตารางที่ 19	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปรสาขาวิชาต่อสภาพการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	152
ตารางที่ 20	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อระดับที่ควรเป็นของการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	152
ตารางที่ 21	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของสาขาวิชาต่อระดับที่ควรเป็นของการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	153

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	ชื่อตาราง	หน้า
ตารางที่ 22	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตำแหน่งงานต่อระดับที่ควรเป็นของการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	153
ตารางที่ 23	ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยระดับที่ควรเป็นของการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	154
ตารางที่ 24	แนวทางการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์	162
ตารางที่ 25	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อความคิดเห็นด้านความเหมาะสมของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	170
ตารางที่ 26	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	171
ตารางที่ 27	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปรสาขาวิชาต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	171
ตารางที่ 28	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปรสาขาวิชาต่อความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	172
ตารางที่ 29	ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยระดับความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	172
ตารางที่ 30	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของกลุ่มตำแหน่งงานต่อความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	173
ตารางที่ 31	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของกลุ่มตำแหน่งงานต่อความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์	173
ตารางที่ 32	ความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของนิสิต	187
ตารางที่ 33	ผลการอบรมพัฒนาสมรรถนะความสร้างสรรค์ของผู้เรียน	208

สารบัญภาพ

ภาพ	ชื่อภาพ	หน้า
ภาพที่ 1	ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนอัมพวา	23
ภาพที่ 2	กรณีศึกษามูลนิธิ เจ้าพระยาอภัยภูเบศรและชุมชนสมุนไพรต้นแบบ	25
ภาพที่ 3	แสดงกระบวนการทำงานของเครือข่าย	34
ภาพที่ 4	คุณลักษณะผู้เรียนและการสอนเชิงสร้างสรรค์	49
ภาพที่ 5	Blended project-based creative learning instructional design model	51
ภาพที่ 6	ระดับความร่วมมือ 3 รูปแบบ	60
ภาพที่ 7	ร่างกรอบกระบวนการทัศน์ใหม่ (ก่อนปรับ)	155
ภาพที่ 8	กรอบกระบวนการทัศน์ใหม่ (หลังปรับ)	156
ภาพที่ 9	กรอบความคิด Service Learning Partnership Model	179
ภาพที่ 10	ผลการเรียนรู้ที่ได้จากการเรียนในรายวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน	181
ภาพที่ 11	ผลงานครูที่ได้รับการอบรมป็นดินน้ำมันสี	182
ภาพที่ 12	ผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ปีการศึกษา 2556	183
ภาพที่ 13	ผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการนิเทศการศึกษาปีการศึกษา 2556	184
ภาพที่ 14	การสะท้อนความคิดโดยผู้เรียนผ่าน Social Network	185
ภาพที่ 15	ผลงานของนักเรียนที่ได้รับการอบรมโดยครูที่ได้รับการนิเทศโดยนิสิต	186
ภาพที่ 16	การออกแบบการดำเนินโครงการอบรมครูด้านการทำลูกประคบเพื่อนำไปขยายผลสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน	192
ภาพที่ 17	ผลงานการสร้างสรรค์สื่อเพื่อให้บริการชุมชนของนิสิต	193

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพ	ชื่อภาพ	หน้า
ภาพที่ 18	บรรยากาศการอบรมครูแก่ชุมชน	194
ภาพที่ 19	ผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาความสัมพันธ์ระหว่าง สถานศึกษากับชุมชนปีการศึกษา 2558	195
ภาพที่ 20	ผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการนิเทศการศึกษา ปี การศึกษา 2558	196
ภาพที่ 21	การอบรมครูในการทำลูกประคบสมุนไพร	197
ภาพที่ 22	การสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนและชุมชนที่เป็นหุ้นส่วนใน การดำเนินโครงการ	198
ภาพที่ 23	ภาพเปิดตัวโครงการความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กับ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	203
ภาพที่ 24	ผู้รับผิดชอบหลักสูตรทั้ง 5 หลักสูตรเสวนาให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร และรูปแบบการอบรม	205
ภาพที่ 25	ถ่ายภาพร่วมกับโรงเรียนเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการ	205
ภาพที่ 26	ตัวอย่างภาพการจัดกิจกรรมการนำหลักสูตรไปใช้ของหลักสูตร ท้องถิ่น	206
ภาพที่ 27	การต่อยอดห่วงโซ่มูลค่าร่วมกับสถานประกอบการ ร้าน Blue Elephant และ นิตยสาร Food Stylist	209
ภาพที่ 28	การสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่าย	214

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในช่วงยุคก่อนหน้านี้ที่เน้นการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตเชิงอุตสาหกรรม ในขณะที่ทรัพยากรที่มีค่าในยุคศตวรรษที่ 21 คือมนุษย์และทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความรู้ ความคิดเชิงสร้างสรรค์ ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในคนทุกคน ทุกสังคม ไม่จำกัดชนชั้น ซึ่งหากได้รับการศักยภาพและทุนที่มีอยู่เหล่านี้ออกมาสร้างและเพิ่มมูลค่าแล้วจะเป็นการลดข้อจำกัดของการพัฒนาประเทศและนำมาซึ่งการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมโลก เพราะความสร้างสรรค์จากการนิยามโดย UNCTAD (2008:3) กล่าวว่า ความสร้างสรรค์คือ “การก่อรูปของความคิดใหม่และการประยุกต์ใช้ความคิดเหล่านี้อยู่ในการสร้างสรรค์ชิ้นงานทางศิลปะ วัฒนธรรม สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรม” ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการบูรณาการของศาสตร์สาขาต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางในการสร้างสรรค์ สอดคล้องกับที่ Florida (2005) กล่าวว่าความสร้างสรรค์ไม่ใช่ความฉลาด แต่เป็นความสามารถในการสังเคราะห์ข้อมูล การรับรู้อารมณ์ความรู้สึก และสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในการสร้างให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ ซึ่งความสร้างสรรค์สามารถเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ ในขณะที่หากปราศจากความสร้างสรรค์แล้วการสร้างองค์ความรู้ที่ยิ่งใหญ่จะไม่ได้รับการนำไปสู่การใช้ให้เกิดประโยชน์

ในอดีตการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเน้นการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมและการใช้ทรัพยากรเป็นสำคัญ แต่ในยุคศตวรรษที่ 21 แนวโน้มความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในกลุ่มเชิงสร้างสรรค์เกิดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก ดังที่ Florida (2004) ได้กล่าวว่าในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ประมาณหนึ่งในสามของกำลังแรงงานของประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่ในกลุ่มสร้างสรรค์ (creative class) และครึ่งหนึ่งของรายได้ของกำลังแรงงานของประเทศสหรัฐอเมริกามาจากคนที่ทำงานในกลุ่มสร้างสรรค์นี้ หรือประมาณ 1.7 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเท่ากับจำนวนรายได้ของคนทำงานในกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตกับการบริการรวมกัน

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่พยายามก้าวเข้าสู่การเป็นเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับการใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์ องค์ความรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2554-2558) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไปสู่การเป็นเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตามความท้าทายของสังคมโลกทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางสังคม ความเหลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาคยังคงปรากฏอยู่ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ องค์ความรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาที่เป็นองค์รวมและขยายวงกว้างไปสู่การพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมเชิงสร้างสรรค์ได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งลักษณะของสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 จะมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม ดังที่ OECD (2000) แสดงให้เห็นว่า เปิดศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมาความเป็นไปได้สูงมากที่การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกจะเกิดขึ้นใน 4 มิติที่ทำให้สังคมโลกมีความหลากหลายและมีความพึ่งพาซึ่งกันและกันมากขึ้น นั่นคือ การเปลี่ยนจากสังคมที่เป็นแบบแผนเดียวกันและมีความเชื่อยอมตามไปสู่ความเป็นลักษณะเฉพาะและความสร้างสรรค์ของเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้ และจากสังคมที่เป็นระบบการวางแผนแบบสั่งการไปสู่การทำงานที่ยืดหยุ่น และเปิดเผยบนข้อตกลงร่วมกัน จากสังคมที่โครงสร้างเน้นเกษตรกรรมไปสู่การเป็นสังคมเมืองอุตสาหกรรม และจากสังคมโลกที่มีความแยกย่อยไม่เกี่ยวข้องกันไปสู่ความเป็นสังคมหนาแน่นและพึ่งพาเกี่ยวข้องกัน

เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในประเทศไทยเมื่อปลายปี พ.ศ.2554 เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของสังคมโลกที่กำลังเผชิญกับความท้าทายในหลายมิติทั้งด้านโครงสร้างประชากร สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี สุขภาพ เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และการเมือง ซึ่งหากจะว่าไปแล้วความท้าทายดังกล่าวเกิดขึ้นจากมนุษย์ที่เน้นการพัฒนาเพียงวัตถุและใช้ทรัพยากรของสังคมโลกอย่างขาดความสมดุล อย่างไรก็ตามบนความท้าทายดังกล่าวยังแสดงให้เห็นศักยภาพของมนุษย์ในการปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ วิฤติน้ำท่วมใหญ่ที่ผ่านมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่เกิดขึ้นได้อย่างสอดคล้องกับคำกล่าวของ OECD คือ ความสำคัญของการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการกับปัญหาหรือปรากฏการณ์ความท้าทายของสังคมที่เกิดขึ้น เห็นได้จากการเกิดขึ้นของนวัตกรรมทั้งที่เป็นวัตถุและที่เป็นวิถีปฏิบัติใหม่ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การรวมตัวของกลุ่มคนที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันบนข้อตกลงของการอยู่ร่วมกัน การอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างของคนกลุ่มต่างๆที่มีความหลากหลายมากขึ้น เป็นต้น

หากมนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมและร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีความคิดสร้างสรรค์และองค์ความรู้เป็นฐานแล้ว ความท้าทายของสังคมโลกที่เกิดขึ้นก็จะสามารถจัดการได้ กล่าวคือความเป็นสังคมสร้างสรรค์ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเติบโตอย่างยั่งยืน ความอดทนอดกลั้นในการอยู่ร่วมกัน และการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างผนวกกลมไม่แบ่งแยกโดยมีเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นตัวแปรจุดชนวนให้เกิดการขยายตัวกว้างแล้วจะนำมาซึ่ง สังคมที่มีความสามารถในการจัดการกับความท้าทายของสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่งได้

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์และสังคมเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก ซึ่งการศึกษา มีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคมทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสังคม อย่างไรก็ตาม

ตามการศึกษาในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับอุดมศึกษาให้ความสำคัญกับการทำบทบาทในมิติเศรษฐกิจกล่าวคือการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพที่เป็นไปตามโครงสร้างและกลไกของตลาดแรงงาน ซึ่งปัจจุบันพบว่าคุณภาพของบัณฑิตที่ผลิตออกมาไม่ตรงกับความต้องการของผู้จ้างงานเพราะขาดทักษะความสามารถในการปฏิบัติงานจริง (mismatch of workforce) นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยที่เน้นวิจัยและมุ่งสู่การเป็น World Class University เน้นการสร้างองค์ความรู้เพื่อความรู้เชิงทฤษฎีและให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์องค์ความรู้เพื่อนำสู่การตีพิมพ์ มากกว่าการทำวิจัยที่นำสู่การใช้ประโยชน์ (demand-driven research) ซึ่งสิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันดำเนินอยู่นี้อาจไม่เพียงพอต่อการจัดการกับความท้าทายของสังคมโลกที่กำลังเกิดขึ้นได้ หากการศึกษาจะสามารถทำหน้าที่ในการพัฒนามนุษย์และสังคมให้สามารถจัดการกับความท้าทายที่เกิดขึ้นได้ การศึกษาต้องปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติของตนเองไปสู่การพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างเป็นองค์รวม มีความสามารถในการออกแบบและจัดการกับความท้าทายที่เกิดขึ้นโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ และองค์ความรู้เป็นฐานของการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนบนจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค

สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบที่อยู่บนหอคอยงาช้างและเน้นการป้อนองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อีกต่อไปเพราะความท้าทายที่กำลังเกิดขึ้นจำเป็นต้องได้องค์ความรู้ใหม่ที่ต้องมีความคิดสร้างสรรค์และจิตสำนึกของมนุษย์ในการมีความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) การเรียนการสอนจึงต้องเป็นแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) เชื่อมโยงกับชุมชนสังคม (community-based/ service learning) การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการทำงานจริง (work-integrated learning) การเรียนรู้ที่เน้นลงถึงระดับการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึก (transformative learning) เป็นต้น นอกจากนี้แนวโน้มการประกอบอาชีพของคนรุ่นใหม่คือเป็นผู้ประกอบการเอง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนจึงต้องสามารถตอบสนองความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ เห็นได้จากสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของโลกหลายแห่งได้พัฒนาหลักสูตรที่ให้ผู้เรียนสามารถสร้างหลักสูตรการเรียนของตนเองได้ภายใต้การให้คำปรึกษาของอาจารย์ นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งเช่น Stanford กำลังยกเลิกการเรียนสาขา/คณะวิชาแต่ให้ผู้เรียนสามารถสร้างโปรแกรมการเรียนของตนเองได้โดยไม่จำกัดศาสตร์ เป็นต้น

การจัดการกับความท้าทายของสังคมโลกที่เกิดขึ้นนั้นสถาบันอุดมศึกษาอย่างเดียวโดยลำพังคงไม่เพียงพอหากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งแนวคิดความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐกับเอกชนได้รับการเน้นย้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังคำกล่าวของอดีตนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการ

พัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของภูมิภาคอาเซียน ในการประชุมผู้นำอาเซียนครั้งที่ 6 วันที่ 19 มิถุนายน 2009

แม้ว่าแนวคิดความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนส่วนใหญ่เน้นที่การเตรียมความพร้อมด้านการพัฒนาทักษะการทำงานให้แก่ผู้เรียนขอบเขตของความเป็นหุ้นส่วนจึงอยู่ที่รัฐและเอกชนที่เป็นผู้ใช้บัณฑิตและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เป็นผู้สนับสนุนทุนวิจัย อย่างไรก็ตามการที่กล่าวถึงความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนยังหมายรวมถึงระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยเช่นกัน เนื่องจากหลายประเทศประสบกับปรากฏการณ์ลดลงงบประมาณภาครัฐในการสนับสนุนการจัดการระดับอุดมศึกษา อีกทั้งแนวโน้มจำนวนนักเรียนในระดับอุดมศึกษาลดลงในหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว การใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอนร่วมกันจึงเป็นทางเลือกหนึ่ง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาทรัพยากร อาคารสถานที่ และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่ทันสมัย ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ รัฐลงทุนในห้องปฏิบัติการวิจัย ซึ่งหากร่วมมือกันแล้วจะสามารถลดข้อจำกัดของแต่ละภาคส่วนมีอยู่ได้ ซึ่งความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับเอกชนพบว่ามีค่อนข้างมากในระดับนานาชาติหากแต่ระดับชาติยังไม่ปรากฏข้อมูลที่ชัดเจน

นอกจากนี้ยังพบปรากฏการณ์ความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในระดับอื่นๆด้วยเช่นกัน เช่นบทบาทขององค์กรเอกชนในการพัฒนาสังคมและประเทศพบว่ามีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อภาคประชาชนมีบทบาทในการพัฒนาประเทศมากขึ้น (civil society) ซึ่งการเป็นสังคมสร้างสรรค์พบว่าบทบาทของภาคประชาชนจะได้รับการเสริมแรงมากขึ้น นอกจากนี้ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถาบันการศึกษาระดับอื่นๆ เช่นการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษาเพราะการบ่มเพาะความสร้างสรรค์จำเป็นต้องเริ่มที่ระดับวัยเยาว์ ปัญหาการศึกษาไทยที่ผ่านมาพบว่าการดำเนินการแบบแยกส่วนทำให้ขาดความต่อเนื่องทางความคิด สถาบันอุดมศึกษาสะท้อนปัญหาคุณภาพผู้เรียนที่สั่งสมมาจากระดับขั้นพื้นฐานดังนั้นการแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องพิจารณาและดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

หากสถาบันอุดมศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันและจัดการกับความท้าทายที่เกิดขึ้นในสังคมโลก และสถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพังแล้วนั้นคำถามที่เกิดขึ้นคือ 1) บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์คืออะไร 2) อะไรควรเป็นวิถีปฏิบัติใหม่ของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ 3) บทบาทของรัฐและเอกชนในการสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาให้มีส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์คืออะไร 4) แนวทางการดำเนินงานความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ของสังคมสร้างสรรค์ที่มีต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์
3. เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/วิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ระหว่างอนาคตภาพที่พึงประสงค์และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
4. เพื่อพัฒนากระบวนการทัศน์ใหม่ของวิธีการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์
5. เพื่อนำเสนอแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย
6. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้แนวทางการปฏิบัติที่นำเสนอในกรณีศึกษา

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1-5 โดยมีผลผลิตของการวิจัยที่สำคัญคือการได้มาซึ่งกระบวนการทัศน์ใหม่ของสถาบันอุดมศึกษาและแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ วิธีดำเนินการศึกษาใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสาร การสังเกต และการศึกษาพหุกรณีเพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน ผู้บริหารและอาจารย์สังกัดสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์และนำร่างแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาพิจารณาความเหมาะสม/ เป็นไปได้ของการนำแนวทางไปใช้

ระยะที่ 2 เป็นการศึกษาผลการนำแนวทางที่เสนอในหน่วยงานนำร่องเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการนำแนวทางหรือรูปแบบไปปรับใช้ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

นิยามศัพท์

สังคมสร้างสรรค์ หมายถึง

สังคมที่ให้ความสำคัญกับการใช้ความคิดสร้างสรรค์ องค์ความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การบูรณาการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการสร้างให้เกิดความเป็นสังคมที่ยั่งยืน สมดุล และเสมอภาค

ความเป็นหุ้นส่วน หมายถึง

ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานองค์กรของรัฐหรือเอกชน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือเอกชน สถานประกอบการ มูลนิธิ องค์กรเอกชนในระดับที่มีพันธะผูกพันหรือมีความรับผิดชอบต่อกันในด้านการทำงานและด้านผลลัพธ์

แนวทางการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ หมายถึง

รูปแบบ หรือวิธีการดำเนินงานที่เอื้อหรือสนับสนุนต่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์

อนาคตภาพที่พึงประสงค์ หมายถึง

สภาพหรือสิ่งที่ปรารถนาจะเกิดขึ้นหรือที่ควรเป็นในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

กระบวนการทัศน์ใหม่ หมายถึง

มุมมองวิธีคิดหรือวิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาตามพันธกิจด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการที่แตกต่างไปจากเดิม

บทบาทของสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง

การดำเนินงานตามหน้าที่หรือพันธกิจที่ได้กำหนดไว้ของสถาบันอุดมศึกษาหรือตามที่สถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการคาดหวังไว้จากสังคม

แนวทางในการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วน หมายถึง

ข้อเสนอหรือวิธีการที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชน

ผลการทดลองใช้แนวทางที่ปฏิบัติ หมายถึง

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวนสองฝ่ายขึ้นไป ในด้านการจัดการเรียนการสอน หรือการวิจัย หรือการบริการวิชาการ โดยมีการสร้างให้เกิดเป้าหมายร่วมกันใน

การดำเนินงาน การใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือวิธีปฏิบัติใหม่ในการดำเนินงานที่มุ่งสู่การพัฒนาความ
ยั่งยืนของชุมชนและสังคม

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังนี้

1. เศรษฐกิจสร้างสรรค์และสังคมสร้างสรรค์
2. กรณีตัวอย่างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในต่างประเทศและในประเทศไทย
3. ประชาสังคม เครือข่ายทางสังคม ชุมชนนักปฏิบัติ และการจัดการความรู้
4. การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสังคมสร้างสรรค์
5. ความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชน
6. บทบาทพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาไทย
7. แนวโน้มทิศทางการจัดการอุดมศึกษาไทย
8. นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เศรษฐกิจสร้างสรรค์และสังคมสร้างสรรค์

ในช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมาสังคมโลกได้เคลื่อนผ่านความเป็นโลกยุคหลังอุตสาหกรรมสู่การเป็นเศรษฐกิจฐานข้อมูลสารสนเทศสู่การเป็นเศรษฐกิจดิจิทัล สู่เศรษฐกิจฐานความรู้และสู่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ นักวิชาการที่เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ได้แก่ Charles Landry, John Howkins, Richard Florida และ Charles Leadbeater ซึ่งระยะหลังแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้รับการเชื่อมโยงกับแนวคิด open source พื้นที่เชิงสาธารณะ ความสร้างสรรค์ประชาธิปไตย และสิทธิบัตรทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นย้ำเรื่องประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นปัจจัยเงื่อนไขของงานเชิงสร้างสรรค์ นอกจากนี้แนวคิดเรื่องความเป็นผู้ประกอบการที่กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนสภาพการกระทำเชิงสร้างสรรค์ในวงกว้างขึ้น และเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้และการออกแบบองค์กรที่สร้างสรรค์ในรูปแบบของกระบวนการหรือวิธีการทำงานที่สร้างสรรค์

ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

คำว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ปรากฏให้เห็นแพร่หลายขึ้นเมื่อปี 2001 ในหนังสือของ John Howkins ที่ชื่อว่า The Creative Economy: How People Make Money from Ideas ซึ่งเป็นหนังสือที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของความคิดสร้างสรรค์กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีการให้นิยามความหมายที่ชัดเจนของคำว่า “creative economy” อย่างไรก็ตาม UNCTAD (2008) กล่าวว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นคำที่ยังมีวิวัฒนาการทางแนวคิดซึ่งอยู่บนฐานคิดว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นทุนที่สามารถนำมาสร้างให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาได้ การนิยามความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นอกจากนี้ Araya (2010: 220) ได้ให้มุมมองเชิงกว้างเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่า คือ

อุตสาหกรรมที่สร้างสินค้าและบริการที่จับต้องไม่ได้ (ความรู้ สารสนเทศ และความคิด) เป็นกลุ่มของอุตสาหกรรมที่ข้ามผ่านมิติทั้งด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีองค์ประกอบที่ซับซ้อนและหลากหลายของความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นอุตสาหกรรมที่มีการจดลิขสิทธิ์ตั้งแต่สิ่งพิมพ์ ดนตรี ศิลปะที่เป็นภาพเขียนและการแสดง งานสื่อสถาปัตยกรรม โฆษณา และการออกแบบ ไปจนถึงอุตสาหกรรมที่เป็นการจัดสิทธิบัตร ได้แก่ วิศวกรรม เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีสารสนเทศ ยา อิเล็กทรอนิกส์ และวัสดุขั้นสูงต่างๆ

จากการให้นิยามของแนวคิดที่หลากหลายข้างต้นแสดงให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นทุนสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์สามารถพิจารณาได้หลายมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี UNCTAD (2008: 3) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์คือ “กลุ่มก้อนของความคิดที่นำสู่การประยุกต์ใช้เพื่อสร้างชิ้นงานใหม่ ผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ที่นำสู่การใช้ประโยชน์สิ่งประดิษฐ์เชิงวิทยาศาสตร์ นวัตกรรมทางเทคโนโลยี เป็นต้น” นอกจากนี้ ยังเป็นรูปแบบการบูรณาการทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและเทคโนโลยีในการสร้างให้เกิดบริการและเนื้อหาที่สร้างสรรค์ Florida (2005) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่ความฉลาด ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการสังเคราะห์ การคัดกรองข้อมูล การรับรู้อารมณ์ความรู้สึก และสิ่งต่างๆ เพื่อสร้างให้เกิดสิ่งใหม่ และมีประโยชน์ ความคิดสร้างสรรค์จึงจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์พิจารณาข้อมูลอย่างรอบด้านและการสังเคราะห์ขึ้นใหม่ ความคิดสร้างสรรค์จึงสามารถเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสร้างสรรค์ความรู้และการสำรวจพัฒนาเพิ่มเติม หากไม่มีความคิดสร้างสรรค์ องค์ความรู้มากมายที่มีอยู่อาจไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

Araya (2010) กล่าวว่าความสร้างสรรค์มีมิติที่ครอบคลุมทั้งด้านความสร้างสรรค์ทางศิลปะ ความสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ และความสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งทั้งหมดนี้เกี่ยวโยงสัมพันธ์กับความสร้างสรรค์ทางเทคโนโลยี โดยได้อธิบายความสร้างสรรค์ในแต่ละกลุ่มดังนี้

ความสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นความเกี่ยวข้องกับจินตนาการในการสร้างสรรค์ชิ้นงานใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น การตีความความทางสังคมโดยนำเสนอในรูปแบบของข้อความ เสียงหรือภาพ

ความสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เป็นความเกี่ยวข้องกับความอยากรู้และความต้องการทดลองและสร้างความเชื่อมโยงกับการแก้ปัญหา

ความสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจ เป็นความเกี่ยวข้องกับการบวนการที่เป็นพลวัตรที่มุ่งสู่นวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยี วิถีปฏิบัติทางธุรกิจ การตลาดและอื่นๆ ซึ่งเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับ ความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ

Peters, Marginson & Murphy (2009) อธิบายความสร้างสรรค์และเศรษฐกิจความรู้ในยุคโลกาภิวัตน์ว่าความสร้างสรรค์และนวัตกรรมมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจฐานความรู้ สังคมวิสาหกิจ ความเป็นผู้ประกอบการ และระบบนวัตกรรมของประเทศ รัฐบาลที่ต้องการเชื่อมต่อการศึกษากับรูปแบบใหม่ของทุนนิยมจะต้องเน้นย้ำเรื่องการบ่มเพาะความสร้างสรรค์

ความสำคัญของเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่เปิดโอกาสให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถแข่งขันได้ในโลกยุคใหม่ของเศรษฐกิจฐานความรู้ที่เปลี่ยนผ่านจากองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่จับต้องได้ไปสู่มุมมองเชิงกว้างของการนำทุนความคิดสร้างสรรค์ที่จับต้องไม่ได้ซึ่งมีอยู่ในมนุษย์ทุกคนและทุกสังคมที่มีภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน

หลายประเทศมีผลผลิตมวลรวมการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจากการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เช่นรายได้ของคนทำงานในกลุ่มสร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าเกือบครึ่งมาจากรายได้ของคนกลุ่มนี้ซึ่งมากกว่ารายได้ของคนทำงานภาคการผลิตอุตสาหกรรมและบริการรวมกัน คนที่ทำงานในกลุ่มสร้างสรรค์คือคนที่ทำงานให้หน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ความคิดใหม่ในภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ การศึกษา ศิลปะ ดนตรีและเอนเตอร์เทนเมนต์ เป็นต้น เช่นเดียวกันประเทศอังกฤษมีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศมาจากเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ จากข้อมูลปี 2005 มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของประเทศอังกฤษ (Gross Value Added) อยู่ที่ 7.3% และเติบโต 6% ทุกปี

ในช่วงปี 1997-2005 (Millionplus, 2010) สำหรับประเทศไทยอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์มีมูลค่าทางเศรษฐกิจคิดเป็น 10% ของเศรษฐกิจไทยและสามารถเพิ่มมากขึ้นหากห่วงโซ่มูลค่าได้รับการเชื่อมต่อและมีการจัดสิทธิบัตรทางปัญญามากขึ้น อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 9 กลุ่มอุตสาหกรรมได้แก่ สิ่งพิมพ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ งานเพอร์ฟอร์แมนซ์ ยา เครื่องประดับ งานวิจัย การผลิตภาพยนตร์ โรงหนัง วิทย์และเทคโนโลยี ในปี 2008 คิดมูลค่าเป็น 9.53 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศและมีแนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ 5% ต่อปี (Thailand Public Relations Department, 2010)

ความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับสังคมสร้างสรรค์

ขณะนี้สังคมโลกได้เคลื่อนผ่านเข้าสู่ความเป็นสังคมที่มีความหลากหลาย ซึ่งบางคนและบางสังคมอาจเกรงกลัวความหลากหลายนี้ในขณะที่บางสังคมอาจเห็นโอกาสของการนำมาซึ่งการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนที่นำมาซึ่งความเจริญงอกงาม อย่างไรก็ตามความหลากหลายนี้มาพร้อมกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นของความขัดแย้งและการมองข้ามระเบียบประเพณีเดิมและการเกิดขึ้นของระเบียบประเพณีใหม่ การลดข้อขัดแย้งนี้จำเป็นต้องอาศัยทางเลือกนโยบายและการบูรณาการหลอมรวม กล่าวคือต้องผนวกความยืดหยุ่นกับการดำรงรักษาความมั่นคงปลอดภัยด้วยเช่นกัน (OECD, 2000)

การนิยามสังคมสร้างสรรค์ยังไม่ปรากฏชัดเจนเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามหนังสือของ Florida เรื่อง The Flight of the Creative Class กล่าวว่า ที่ใดก็ตามมีคนที่มีพรสวรรค์อยู่ ที่นั่นนวัตกรรม ความสร้างสรรค์และความเติบโตทางเศรษฐกิจจะตามไป นอกจากนี้ยังกล่าวต่อว่า การแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับ ความสามารถของประเทศในการระดมพล การดึงดูด และการการังรักษาทรัพยากรมนุษย์ที่มีพรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษเหล่านั้น (Florida, 2005)

นอกจากนี้ John Hartley กล่าวว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เป็นวิวัฒนาการไปสู่สังคมสร้างสรรค์ ซึ่ง Hui (2011) กล่าวว่าความสำเร็จสูงสุดของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่นอกเหนือจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมคือการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับคนทุกคน สอดคล้องกับที่ Haavisto (nd., Online) กล่าวว่า แนวคิดสำคัญของสังคมสร้างสรรค์ คือการที่ความสร้างสรรค์และทัศนคติที่สร้างสรรค์ได้รับการยอมรับให้เป็นหัวใจสำคัญของการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม เขากล่าวว่าความสร้างสรรค์ไม่ควรจัดให้อยู่เพียงในกลุ่มของชนชั้นหรือกลุ่มอาชีพสร้างสรรค์เท่านั้นแต่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง ที่สร้างความสร้างสรรค์แก่สังคม เป้าหมายสำคัญของสังคมสร้างสรรค์คือการสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่เสมอภาคในยุคที่มีการแข่งขันสูง สิ่งสำคัญคือการสร้างความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจและสวัสดิภาพของคน ซึ่งการจะทำให้เกิดเช่นนั้นได้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ต้องได้รับการแพร่กระจายไปยัง

ส่วนต่างๆของสังคม ความอดทนอดกลั้น ความหลากหลาย และการผนวกร่วมทางสังคมคือหัวใจสำคัญของสังคมสร้างสรรค์

Wuwei (2011) กล่าวว่า วรรณกรรมเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์แสดงให้เห็นถึงการล้มล้างขอบเขตเชิงพื้นที่และความแตกต่างทางวัฒนธรรม และการสร้างให้เกิดการยอมรับซึ่งความแตกต่างและหาข้อตกลงร่วมกัน เขากล่าวว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์วิวัฒน์ไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และไปสู่สังคมสร้างสรรค์ในที่สุด อุตสาหกรรมสร้างสรรค์สะท้อนว่าวัฒนธรรมและศิลปะสามารถสร้างให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจสร้างสรรค์แสดงให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมทางเศรษฐกิจในมิติอื่นๆ และสังคมสร้างสรรค์แสดงให้เห็นการกระจายของการมีปฏิสัมพันธ์ในวงกว้างของกลุ่มต่างๆ การเกิดขึ้นของชุมชนย่อยในเมือง

ตารางที่ 1 ระยะการพัฒนาความเป็นสังคมสร้างสรรค์

ระยะการพัฒนา	อุตสาหกรรมสร้างสรรค์	เศรษฐกิจสร้างสรรค์	สังคมสร้างสรรค์
องค์ประกอบ	วัฒนธรรม ศิลปะ และความคิดสร้างสรรค์	สิทธิบัตรทางปัญญา ค่านิยมเชิงสัญลักษณ์	สิทธิประชาชน การรับรู้ของผู้บริโภค
รูปแบบ	อุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรม กลุ่มก้อนความสร้างสรรค์	ความสร้างสรรค์ในฐานะปัจจัยนำเข้า การสร้างห่วงโซ่อุตสาหกรรม	เมืองสร้างสรรค์ กลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ ชุมชนสร้างสรรค์
ลักษณะ	ผลผลิตสร้างสรรค์	ปัจจัยนำเข้าสร้างสรรค์	การแพร่กระจายความสร้างสรรค์
อุตสาหกรรม	อุตสาหกรรมหลัก	อุตสาหกรรมร่วม	ตราสัญลักษณ์ของอุตสาหกรรม
เป้าหมาย	เพื่อส่งเสริมผลผลิตสร้างสรรค์	เพื่อสนับสนุนนวัตกรรมในวงกว้าง	เพื่อสร้างชุมชนสร้างสรรค์
นโยบาย	เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมมูลค่าเพิ่ม เพื่อสร้างความมั่งคั่งรูปแบบใหม่	เพื่อเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งของนวัตกรรม	เพื่อสร้างให้เกิดปัจจัยนำเข้าจากผู้บริโภค โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์

ระยะการพัฒนา	อุตสาหกรรม สร้างสรรค์	เศรษฐกิจสร้างสรรค์	สังคมสร้างสรรค์
จุดเน้นนโยบาย	เพื่อปมเพาะความคิด สร้างสรรค์	เพื่อสร้าง สภาพแวดล้อมเชิง สร้างสรรค์เพื่อการ เปลี่ยนผ่านของปัจจัย นำเข้า	เพื่อปรับรูปแบบการ บริโภค ปรับระบบ การศึกษาและระบบ สถาบันต่างๆ

ที่มา: Wuwei (2011)

2. กรณีตัวอย่างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในต่างประเทศและประเทศไทย

2.1 สถานภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในต่างประเทศ

สำนักงาน ก.พ. (2557) ได้นำเสนอกรณีตัวอย่างของต่างประเทศที่มีการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักร กล่าวได้ว่าเป็นประเทศต้นแบบที่ได้นำแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยได้มีการกำหนดขอบเขต การจัดเก็บข้อมูล และจำแนกกลุ่มของเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างชัดเจน ซึ่งปัจจุบันพบว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศสหราชอาณาจักรเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านมูลค่าทางเศรษฐกิจและการจ้างงานของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของสหราชอาณาจักร ได้เริ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2540 เมื่อรัฐบาลได้แต่งตั้งคณะทำงานอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries Taskforce) ซึ่งได้จัดทำ รายงานแผนที่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries Mapping Document) ขึ้นในปี 2541 และ 2544 โดยบ่งชี้ถึงกิจกรรมและสถานะทางเศรษฐกิจสำหรับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละกลุ่ม ศักยภาพในการเติบโต และอุปสรรคสำคัญต่อการเติบโต และได้จัดตั้ง Ministerial Creative Industries Strategy Group ขึ้น ทำหน้าที่เป็น Clearing House ที่ทำหน้าที่คอยประสานงานระหว่างความคิดที่ไดริเริ่มขึ้นและการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อที่จะพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2541 ได้มีการจัดตั้ง National Endowment for Science, Technology and the Arts (NESTA) ภายใต้ the National Lottery Act โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมพรสวรรค์ นวัตกรรม และการสร้างสรรค์ในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและศิลปะ พร้อมทั้งเชื่อมโยงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและศิลปะให้เข้ากันงาน

การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศสหราชอาณาจักร

ประเทศสหราชอาณาจักรได้กำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไว้ว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า อุตสาหกรรมสร้างสรรค์จะเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับเมือง และภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ โดยจะมีการพัฒนางานสร้างสรรค์อย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับโรงเรียน และมหาวิทยาลัย เพื่อให้เยาวชนสามารถใช้พรสวรรค์ของแต่ละคนในการสร้างสรรค์งานและเพิ่มโอกาสในการมีงานทำ โดยมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่

1) นโยบายภาครัฐ

รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้มีการจัดทำนโยบายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ใน 3 ระดับคือ นโยบายระดับชาตินโยบายรายอุตสาหกรรม และนโยบายเฉพาะทางได้แก่

(1) นโยบายระดับชาติ รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้จัดทำกรอบนโยบายแห่งชาติไว้คือ มุ่งสร้างให้ประเทศเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของโลก (The World's Creative Hub) เริ่มโดยการจัดตั้ง คณะทำงานอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ภายใต้กระทรวงวัฒนธรรม สื่อและการกีฬา นอกจากนี้ได้ดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ ได้แก่ การจัดทำแผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบในด้านต่างๆ เป็นการเฉพาะ อีกทั้งยังสนับสนุนเงินทุน และการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เป็นต้น

(2) นโยบายรายอุตสาหกรรม นอกจากนโยบายระดับชาติที่กำหนดที่ผลักดันในภาพรวมแล้ว ยังมีการจัดทำนโยบายเพื่อขับเคลื่อนสำหรับแต่ละอุตสาหกรรมด้วย เช่น การจัดตั้ง UK Film Council ในปี พ.ศ.2543 เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในประเทศ นอกจากนี้ ยังได้ตั้ง Design Council เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมออกแบบซึ่งหน่วยงานนี้ดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์สำหรับอุตสาหกรรมออกแบบแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมให้มีการใช้งานออกแบบในทุกๆ ภาคอุตสาหกรรมในระบบเศรษฐกิจ

(3) นโยบายเฉพาะทาง รัฐบาลได้มีการจัดทำนโยบายเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในแต่ละเรื่อง เช่น โครงการ “Creative Britain” ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อกำหนดกลยุทธการดำเนินงานตามพันธกิจที่ว่า “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์จำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างผลกำไรไปสู่การเป็นแนวโน้มหลักในระบบเศรษฐกิจก่อนที่จะดำเนินไปสู่การจัดตั้งนโยบาย”

การสร้างเครือข่าย (Creative Clusters)

หลายประเทศได้จัดตั้งเครือข่ายอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการใช้สาธารณูปโภคร่วมกันเป็นกลยุทธ์หลักในการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ กรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในสหราชอาณาจักร เช่น Mediacity ขนาด 200 เอเคอร์ ใน Salford Quays ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของสหราชอาณาจักร เป็นสถานที่ตั้งของกลุ่มผู้ประกอบการด้านสื่อมวลชนทั้งขนาดเล็กและใหญ่กว่า 1,000 ราย รวมถึงแผนงานต่างๆ ของ BBC ซึ่งเป็นกิจการการผลิตโทรทัศน์ที่ใหญ่ที่สุดในสหราชอาณาจักร นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายอุตสาหกรรมเกมส์และสื่อดิจิทัล ในเขต Yorkshire, เขต

North East และเมืองกลาสโกว์ โดยรัฐบาลสหราชอาณาจักรได้จัดให้มีการดำเนินการด้าน สาธารณูปโภคเพื่อสนับสนุนเครือข่ายอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เช่น การจัดตั้งหน่วยงาน (Regional Development Agencies) เพื่อพัฒนากรอบยุทธศาสตร์ในการผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในเขต ตะวันตกเฉียงเหนือและเขตตะวันตกเฉียงใต้ของสหราชอาณาจักร การศึกษาเรื่องอุปสรรคของการ ลงทุนทางด้านเครือข่าย(Broadband) การจัดทำ รายการสาธารณูปโภคท้องถิ่น ร่วมกับ Local Government Association และ Regional Development Agencies นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือของ UK Film Council, Arts Council England และ Arts and Humanities Research Council ในการ จัดตั้ง “ศูนย์สื่อแบบผสม” (mixed media centres) เป็นต้น

กลไกการขับเคลื่อน

สหราชอาณาจักรเป็นประเทศที่มีการผลักดันอุตสาหกรรมสร้างสรรค์อย่างจริงจังมากที่สุด โดยได้มีการจัดตั้งมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อเป็นกลไก ขับเคลื่อนการพัฒนาดังกล่าว หน่วยงานที่สำคัญ ได้แก่

- 1) หน่วยงานด้านนโยบาย เช่น กระทรวงวัฒนธรรมสื่อ และการกีฬา ดุลนโยบาย วัฒนธรรม
- 2) หน่วยงานด้านคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา มีสำนักงานสิทธิบัตรสหราชอาณาจักร (UK Patent Office - UKPO) ที่ขึ้นตรงกับกระทรวงการค้าและอุตสาหกรรม โดยรับผิดชอบเรื่อง การ คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งหมดไม่เพียงแต่สิทธิบัตรเท่านั้น
- 3) หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านการเงิน เช่น Arts Council, Craft Council, Film Council เป็นต้น
- 4) หน่วยงานด้านการวิจัยและจัดเก็บสถิติด้านวัฒนธรรม เช่น Centre for Cultural Policy Research เป็นต้น
- 5) หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาชีพต่างๆ เช่น Arts & Business UK เป็นต้น

2. ออสเตรเลีย

ออสเตรเลียเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่ได้นำต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากประเทศสหราชอาณาจักรมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับ ประเทศของตนเอง โดยเป็นประเทศที่นำความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความสมบูรณ์ ด้านอาหาร และแหล่งท่องเที่ยวมาประยุกต์ใช้กับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศให้ก้าวหน้าได้อย่าง รวดเร็ว รัฐบาลออสเตรเลียเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ว่ามีผลกระทบ อย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศจึงได้เริ่มมีการศึกษาในเรื่องนี้ โดยใช้แบบอย่างจากประเทศ สหราชอาณาจักร และได้มีการปรับการดำเนินงานเป็นระยะๆ เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะเศรษฐกิจ ของประเทศ โดยให้การสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งดิจิทัล คอนเทนท์

การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศออสเตรเลีย

1) ในปี 2544 รัฐบาลรัฐควีนส์แลนด์ได้กำหนดนโยบาย The Queensland Government Cultural Policy 2544 ซึ่งส่วนหนึ่งคือนโยบาย Creative Queensland ที่มุ่งส่งเสริมวัฒนธรรม และ ศิลปะของรัฐควีนส์แลนด์ ในปี 2546 The Broadband Advisory Group ได้จัดทำรายงาน Australia's Broadband Connectivity เสนอต่อรัฐบาล เพื่อเสนอข้อเสนอแนะสำหรับนโยบาย Broadband ของ ประเทศ ต่อมาในเดือนเมษายน 2548 รัฐบาลได้จัดการประชุม Australia 2563 Summit เพื่อหา แนวทางแผนการพัฒนาระยะยาวของประเทศออสเตรเลีย โดยกำหนดให้มีเรื่องความคิดสร้างสรรค์: Creative Australia เป็นหนึ่งในหัวข้อ รวมทั้งได้กำหนดให้มีนโยบายเรื่องความมั่นคงของสังคม และ ศิลปะ เพื่อที่จะใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับองค์กรของรัฐทั่วประเทศ และเพื่อให้แน่ใจว่ารายได้ ของศิลปิน และมาตรฐานการจ่ายค่าลิขสิทธิ์เป็นไปอย่างยุติธรรม

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ดำเนินมาตรการทางภาษีเช่น นโยบายสิทธิทางภาษีสำหรับการ ผลิตภาพยนตร์และโทรทัศน์ เพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชนบริจาคสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม หรือผลงาน ศิลปะ เช่น รูปวาด หนังสือ รูปปั้น เอกสารส่วนตัว อัญมณี เซรามิค และวัตถุทางประวัติศาสตร์ หรือ ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ให้แก่องค์กรสาธารณะ และเปิดให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมขึ้นทะเบียนผู้ บริจาคให้แก่องค์กรเพื่อได้รับสิทธิการลดหย่อนภาษี เป็นต้น

การสร้างเครือข่าย

ในปี 2545 Department of Communications, Information Technology and the Arts และ the National Office for the Information Economy (NOIE) ได้ทำการศึกษา Creative Industries Cluster Study ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ระยะ โดยการศึกษาเน้นไปที่ขอบเขต ขนาด และ ความเคลื่อนไหวของอุตสาหกรรม creative digital ในประเทศออสเตรเลีย และ Queensland University of Technology ได้จัดทำเขตส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ “The Creative Industries Precinct” ในพื้นที่ 16 เอเคอร์บริเวณชานเขตธุรกิจของเมืองบริสเบน เพื่อพัฒนา อุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และอำนวยความสะดวกให้นักออกแบบ ศิลปิน นักวิจัย บุคลากร ภาคการศึกษา และผู้ประกอบการได้พบปะทำงานร่วมกัน เพื่อที่จะสร้างสรรค์งานใหม่ๆ และส่งเสริม การขยายตัวของอุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในรัฐควีนส์แลนด์ โดยพื้นที่นี้มีทั้งที่พัก ร้านค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านอาหาร และร้านค้าแฟ เป็นต้นนอกจากนี้ ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น สตูดิโอในการผลิตแอนิเมชัน ห้องบันทึกเสียง เป็นต้น

กลไกการขับเคลื่อน

หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถาบันต่างๆ ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนา เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมีความร่วมมือระหว่างกันในการดำเนินโครงการต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่

1) หน่วยงานด้านนโยบาย เช่น กระทรวงพาณิชย์ Australian Cultural Development Office (ACDO) เป็นต้น

2) หน่วยงานด้านคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เช่น IP Australia ซึ่งเป็นองค์กรภายใต้รัฐบาลออสเตรเลีย ทำหน้าที่ในการดูแลการจดสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา และ Creative Commons Australia ที่เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและต้องการจะส่งเสริมทางเลือกในการยืดหยุ่นลิขสิทธิ์สำหรับผู้สร้างสรรค์งาน โดยเปลี่ยนจากการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในทุกกรณี เป็นการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในบางกรณี

3) หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านการเงิน เช่น Artbank, The Australian Trade Commission (Austrade), Film Finance Corporation Australia, The Creative Industries Innovation Centre เป็นต้น

4) หน่วยงานด้านการวิจัย เช่น Arc Center of Excellence for Creative Industries and Innovation, Queensland University of Technology เป็นผู้นำในการพัฒนาอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ในรัฐควีนส์แลนด์ และออสเตรเลีย Creative Industries Research and Applications Centre (CIRAC) ทำหน้าที่การค้นคว้า และงานวิจัยเกี่ยวกับ ความเป็นไปของอุตสาหกรรม ความคิดสร้างสรรค์ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และในต่างประเทศ Institute of Creative Industries and Innovation, ICI เป็นองค์กรเพื่อการค้นคว้าและวิจัย โดยมีเป้าหมายเพื่อนำเอาผลจากการวิจัยมาพัฒนาอุตสาหกรรม ภาครัฐ การศึกษา และธุรกิจความคิดสร้างสรรค์ในประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

5) หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาชีพต่างๆ เช่น Australian Film Commission (AFC), Australia Business Arts Foundation เป็นต้น

3. ฮองกง

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของฮองกงพัฒนาการมาจากระบบเศรษฐกิจที่เน้นภาคการบริการเป็นหลัก (Service-oriented Economy) ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่สำคัญของฮองกงโดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 90 ของประเทศ ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของฮองกงได้ให้ความสำคัญกับการสร้างอัตลักษณ์ให้กับสินค้าและบริการบนพื้นฐานของคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ทางสุนทรียศาสตร์ และวัฒนธรรม ซึ่งน่าจะเหมาะสมในการนำมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทยที่มีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งได้เป็นอย่างดี ฮองกงเริ่มให้ความสำคัญกับการนำความคิดสร้างสรรค์เข้ามาใช้เป็นแนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ช่วงปี 2543 โดยมีจุดมุ่งหมายในการก้าวไปสู่อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูง หน่วยงานนโยบายกลางของรัฐบาลฮองกง (The Central Policy Unit - CPU) ในปี 2546 รัฐบาลได้จัดทำรายงานการศึกษาพื้นฐานอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ฮองกง (Baseline Study of Hong Kong's Creative Industries) ขึ้นเป็นครั้งแรก และมีการแถลงนโยบายต่างๆ ที่แสดงถึงความจำเป็นในการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของฮองกงในปีต่อๆ มา อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของ

ฮ่องกงได้เติบโตและพัฒนาขึ้นมาจากระบบเศรษฐกิจที่เน้นภาคการบริการเป็นหลัก ซึ่งถือเป็นระบบเศรษฐกิจสำคัญของฮ่องกง

การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในฮ่องกง

1) นโยบายรัฐบาล ในปี 2546 รัฐบาลฮ่องกงได้ประกาศที่จะผลักดันและนำเสนอทิศทางแนวใหม่ให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วยการสนับสนุนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์อย่างจริงจัง โดยให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์กระทรวงอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี และกระทรวงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันสร้างแผนงาน สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้กับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของฮ่องกง โดยมียุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา 3 ด้านด้วยกัน ดังนี้

(1) กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของประชาชนโดยให้การสนับสนุนศิลปะและหัตถกรรมท้องถิ่น รวมไปถึงภาคการศึกษา และให้โอกาสนักออกแบบรุ่นใหม่ในการแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์

(2) สนับสนุนให้เกิดแนวความคิดด้าน “the business end of creativity, and the creative end of business” มากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการสนับสนุนทั้งฝั่งนักออกแบบและผู้ประกอบการ

(3) กระตุ้น และสร้างตลาด เพื่อรองรับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบ Pearl River Delta – PRD (ประกอบไปด้วยมณฑลกว่างตุง มาเก๊า และฮ่องกง) เขตเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตเร็วที่สุดของประเทศจีน สำหรับการสร้างตลาดที่ PRD นี้ถือเป็นการพัฒนาบุคลากร และสร้างโอกาสทางธุรกิจของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ฮ่องกงที่สำคัญอย่างยิ่ง

ในการปรับโครงสร้างใหม่ของรัฐบาลปี 2550 อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้หน่วยงานเดียวที่เรียกว่า CEDB (Commerce and Economic Development Bureau) หรือสำนักพัฒนาเศรษฐกิจ และการพาณิชย์ อันเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงการคลังซึ่งเป็นผู้ดูแลอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของฮ่องกง โดยรัฐบาลได้เร่งพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เพื่อให้ฮ่องกงเป็น Creative Capital ของภูมิภาค และได้จัดตั้งคณะกรรมการที่ สรรพมาจากหลายภาคธุรกิจเพื่อทำงานร่วมกับองค์กรเอกชนและหน่วยงานสายวิชาชีพต่างๆ ในการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาในอนาคต การสร้างสาธารณูปโภคอำนวยความสะดวกให้กับอุตสาหกรรม และการฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนี้ นโยบายในปี 2550-2551 ยังกล่าวถึงการสร้างตลาดใหม่ และการประกาศให้แต่ละองค์กรกำหนดยุทธศาสตร์ในการฟื้นฟู Brand Hong Kong ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

การสร้างเครือข่าย

รัฐบาลฮ่องกงได้จัดทำโครงการสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมสร้างสรรค์หลายโครงการด้วยกัน เช่น การสร้างเขตศิลปะและวัฒนธรรมเกาลูนตะวันตก หรือ The West Kowloon Art and Cultural District บนเนื้อที่ 40 เฮกเตอร์ ประกอบด้วยพื้นที่สำหรับศิลปะการแสดง แกลอรี

พิพิธภัณฑ์และร้านค้าต่าง ๆ การสร้างชุมชนเพื่อการพัฒนาศักยภาพของศิลปินและนักออกแบบ (The Cattle Depot Art Village)

นอกจากนี้งานด้านโฆษณา สถาปัตยกรรมภาพเคลื่อนไหว และการบริการทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้รวมตัวอยู่อย่างหนาแน่นบริเวณเขตสำคัญของฮ่องกง 3 เขตด้วยกัน นั่นคือ Central/Western, Wanchai และทางฝั่งตะวันออกบนฝั่งฮ่องกง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์เครือข่ายกลุ่มธุรกิจเพื่อสร้างนโยบายที่ช่วยให้แต่ละอุตสาหกรรมเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน และก่อให้เกิดการรวมตัวกันของเศรษฐกิจและการพัฒนาเมือง

กลไกการขับเคลื่อน

ฮ่องกงมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จำนวนมาก ที่สำคัญ ได้แก่

1) หน่วยงานด้านนโยบาย เช่น Commerce and Economic Development Bureau (CEDB) หรือสำนักพัฒนาเศรษฐกิจและการพาณิชย์ หน่วยงานภายใต้กระทรวงการคลังทำหน้าที่ดูแลอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของฮ่องกง Hong Kong General Chamber of Commerce (HKGCC) เป็นหน่วยงานหลักทำหน้าที่ทั้งทางด้านสนับสนุนและส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

2) หน่วยงานด้านคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เช่น The Commerce, Industry and Technology Bureau (CITB) รับผิดชอบด้านการกำหนดนโยบาย The Intellectual Property Department (IPD) ให้ความช่วยเหลือกระบวนการทางกฎหมาย คควบคุมมาตรฐานการป้องกันลิขสิทธิ์ทางปัญญา The Customs and Excise Department (C&ED) รับผิดชอบในด้านการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ The Intellectual Property Centre ภายใต้ Federation of Hong Kong Industries (FHKI) ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือบริษัททั้งในและนอกประเทศในการยื่นจดลิขสิทธิ์ทางปัญญา รูปแบบต่างๆ ทั้งในฮ่องกง จีน สหรัฐอเมริกา ยุโรป และประเทศอื่นๆ อีกทั้งยังมีการบริการให้คำปรึกษาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา การละเมิดลิขสิทธิ์ และจัดหาทนายด้านทรัพย์สินทางปัญญาโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายให้กับนักออกแบบ บริษัทออกแบบ และ SME ท้องถิ่นอีกด้วย เป็นต้น

มิติเมืองสร้างสรรค์และเครือข่ายทั่วโลก

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ UNESCO เริ่มดำเนินนโยบาย “เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์” (The Creative Cities Network) ในปี พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในระดับนานาชาติของภาคประชาคม ประชาชนเอกชน และสาธารณะ ซึ่งทาง UNESCO ได้จัดสรรโครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์จำแนกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่

- 1) วรรณกรรม (Literature)
- 2) งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk art)
- 3) งานออกแบบ (Design)

- 4) ดนตรี (Music)
- 5) อาหาร (Gastronomy)
- 6) ภาพยนตร์ (Cinema)
- 7) สื่อศิลปะ (Media Arts)

โดยเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ที่ได้รับคัดเลือกจาก UNESCO ในแต่ละกลุ่มจนถึงปี ค.ศ. 2013 ประกอบด้วย

1. City of Literature (เมืองแห่งวรรณกรรม) รวม 6 เมือง ได้แก่ เมืองเอดินเบิร์ก (สกอตแลนด์: ได้รับคัดเลือกในปี ค.ศ. 2004), เมืองไอโอวาซิตี (สหรัฐอเมริกา: ค.ศ. 2008), เมืองเมลเบิร์น (ออสเตรเลีย: ค.ศ. 2008), เมืองดับลิน (ไอร์แลนด์: ค.ศ. 2010), เมืองเรคยาวิก (ไอซ์แลนด์: ค.ศ. 2011), เมืองนอริช (อังกฤษ: ค.ศ. 2012)

2. City of Crafts & Folk Arts (เมืองแห่งหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน) รวม 7 เมือง ได้แก่ เมืองอัสวาน (อียิปต์: ได้รับคัดเลือกในปี ค.ศ. 2005), เมืองซานตาเฟ (สหรัฐอเมริกา: ค.ศ. 2005), เมืองคานาซาวา (ญี่ปุ่น: ค.ศ. 2009), เมืองอินซอน (เกาหลีใต้: ค.ศ. 2010), เมืองฮังโจว (จีน: ค.ศ. 2012), เมืองฟาบรีอาโน (ฝรั่งเศส: ค.ศ. 2012), เมืองปาทุคะ (สหรัฐอเมริกา: ค.ศ. 2013)

3. City of Design (เมืองแห่งการออกแบบ) รวม 11 เมือง ได้แก่เมืองเบอร์ลิน (เยอรมัน: ค.ศ. 2005), เมืองบัวโนสไอเรส (อาร์เจนตินา: ค.ศ. 2005), เมืองมอนทรีออล (แคนาดา: ค.ศ. 2006), เมืองโกเบ (ญี่ปุ่น: ค.ศ. 2008), เมืองนาโกยา (ญี่ปุ่น: ค.ศ. 2008), เมืองเสิ่นเจิ้น (จีน: ค.ศ. 2008), เมืองเซี่ยงไฮ้ (จีน: ค.ศ. 2010), กรุงโซล (เกาหลี: ค.ศ. 2010), เมืองเซน-เอเตียง (ฝรั่งเศส: ค.ศ. 2010), เมืองเกลซ (ออสเตรเลีย: ค.ศ. 2010), เมืองปักกิ่ง (จีน: ค.ศ. 2010)

4. City of Music (เมืองแห่งดนตรี) รวม 6 เมือง ได้แก่เมืองโบโลญญา (อิตาลี: ค.ศ. 2006), เมืองเซบิยา (สเปน: ค.ศ. 2006), เมืองกลาสโกว์ (สกอตแลนด์: ค.ศ. 2008), เมืองเกนท์ (เบลเยียม: ค.ศ. 2009), เมืองโบโกตา (โคลัมเบีย: ค.ศ. 2012), เมืองบราซซาวิล (คองโก: ค.ศ. 2013)

5. City of Gastronomy (เมืองแห่งอาหาร) รวม 5 เมือง ได้แก่เมืองโปปายัน (โคลัมเบีย: ค.ศ. 2005), เมืองเฉิงตู (จีน: ค.ศ. 2010), เมืองออสเตอร์ซุนด์ (สวีเดน: ค.ศ. 2010), เมือง ซาเล (เลบานอน: ค.ศ. 2004), เมืองซอนชู (เกาหลี: ค.ศ. 2012)

6. City of Film (เมืองแห่งภาพยนตร์) รวม 2 เมือง ได้แก่เมืองแบรดฟอร์ด (อังกฤษ: ค.ศ. 2009) และเมืองซิดนีย์ (ออสเตรเลีย: ค.ศ. 2010)

7. City of Media Arts (เมืองแห่งสื่อศิลปะ) รวม 3 เมือง ได้แก่เมืองลียง (ฝรั่งเศส: ค.ศ. 2008), เมืองซัปโปโร (ญี่ปุ่น: ค.ศ. 2008) และเมือง Enghien-les-Bains (ฝรั่งเศส: ค.ศ. 2013)

2.2 กรณีตัวอย่างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทย

จากการศึกษางานวิจัยของ เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สวรัย บุญยमानนท์ (2556) เรื่อง บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนา สังคมและชุมชนไทย คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผล การศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาของท้องถิ่นและชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย โดยเป็นการศึกษา เกี่ยวกับเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและชุมชนของไทยที่มีลักษณะสอดคล้องตามแนวคิดเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ กล่าวคือ เป็นท้องถิ่นและชุมชน ที่มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลักษณะของการ สร้างมูลค่าเพิ่มจากการผลิตสินค้าและบริการ บนฐานของการใช้ความรู้ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ในชุมชน ร่วมกับการสร้างนวัตกรรม หรือแนวคิดใหม่ โดยงานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ในมิติของการพัฒนา สังคมและชุมชน รวมถึงความ เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับมหภาคของประเทศ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กล่าวว่าจากการทบทวน รูปแบบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เข้าข่ายหรือมีความ สอดคล้องตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนและท้องถิ่นของไทยในช่วง ไม่กี่ปีที่ผ่านมา สามารถแบ่งรูปแบบของชุมชนและสังคมสร้างสรรค์ที่มีความโดดเด่น ในบริบทปัจจุบันของประเทศไทย ออกเป็นได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 ท้องถิ่นและชุมชนสร้างสรรค์ ที่มี “พื้นที่” หรือ “สถานที่” เป็นฐาน (Area-based or Place-based) โดยพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในรูปของ “ชุมชนหรือตลาด วัฒนธรรม” ที่มีลักษณะความเป็นกลุ่ม ก่อกันทางเศรษฐกิจหรือกลุ่มการผลิตในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Cluster) มีการรวมกลุ่มกันในระดับพื้นที่ หรือ สถานที่ ซึ่งมีเอกลักษณ์ เฉพาะหรือลักษณะพิเศษทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ หรือวิถีชีวิต ร่วมกัน อาจมีลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นเชื่อมโยงเข้ากับงานทางด้านการบริการ หรือการ เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มการผลิตหรือวิสาหกิจชุมชน ในการสร้างมูลค่าของสินค้าและ บริการจากศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์หรือวิถีชีวิตที่มี ในพื้นที่ท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ซึ่งผู้วิจัยกล่าว ว่าลักษณะชุมชนที่สามารถยกมาเป็นตัวอย่างได้ ได้แก่ ภาคกลาง ชุมชนอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร ภาคเหนือ ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ภาคอีสาน ชุมชนบ้าน เชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ภาคใต้

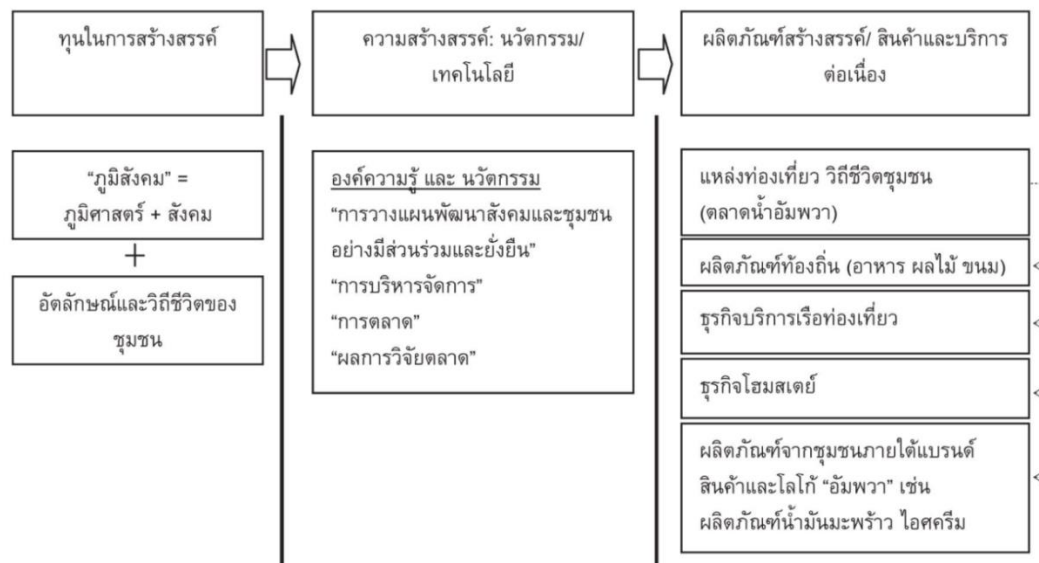
ลักษณะที่ 2 ท้องถิ่นและชุมชนสร้างสรรค์ ที่มี “สินค้าและบริการ” เป็นฐาน (Product-based) มี ลักษณะเป็นกลุ่มเศรษฐกิจหรือกลุ่มการผลิตในเชิงสร้างสรรค์ ในระดับท้องถิ่นและชุมชน เช่นเดียวกับ ท้องถิ่นและชุมชนสร้างสรรค์ในลักษณะที่ 1 แต่กิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือการผลิตนั้นไม่ได้ตั้งอยู่บน ความพิเศษหรือเอกลักษณ์เฉพาะที่เป็นบริบทเชิงพื้นที่หรือสถานที่ของชุมชนเป็นหลักแต่ตั้งอยู่บนความ พิเศษ หรือ เอกลักษณ์เฉพาะของสินค้าและบริการซึ่งส่วนใหญ่เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความ เชี่ยวชาญหรือองค์ความรู้เฉพาะของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ การผลิตสินค้าและบริการอาจอยู่ในรูปของ การรวมกลุ่ม อาชีพในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาจอยู่ในรูปกลุ่มผลิตสินค้าหนึ่งตำบล

หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) วิสาหกิจชุมชน ตัวอย่างของท้องถิ่นและชุมชนสร้างสรรค์ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ที่จัดอยู่ในลักษณะนี้ ที่พอจะยกเป็นตัวอย่างได้ ได้แก่

- 1) ภาคกลาง มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี
- 2) ภาคเหนือ กลุ่มผลิตของเล่นพื้นเมือง โดยกลุ่มคนเผ่าคนแก่ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
- 3) ภาคอีสาน กลุ่มอุตสาหกรรมผ้าทอพื้นเมือง บ้านนาข่า อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
- 4) ภาคใต้ กลุ่มผลิตและแสดงหนังตะลุงควนเนียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

กรณีศึกษาชุมชนอัมพวา

เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สวรรีย์ บุญยमानนท์ (2556) ได้นำเสนอกรณีตัวอย่างของชุมชนอัมพวาในการเป็นชุมชนต้นแบบของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยกล่าวว่าเป้าหมายสูงสุดของชุมชนอัมพวา คือการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดำรงรักษาวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมพร้อมทั้งมีผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกว่าเป็น “เวนิสตะวันออก” โดยมีแนวทางการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปและอยู่บนแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) โดยให้คนในชุมชนเป็นผู้ประกอบการ เป็นเจ้าของกิจการ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาในทุกระดับทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชนอัมพวา สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนอัมพวา

ที่มา : เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สรรย บุนนยะมานนท์ (2556)

จากการถอดบทเรียนของเฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สรรย บุนนยะมานนท์ (2556) พบว่า ปัจจัยความสำเร็จต่อการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนอื่นเพื่อการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม คือการบริหารจัดการและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นผู้ริเริ่มวางแผนยุทธศาสตร์และกำหนดกรอบการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งนับเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในความสำเร็จของชุมชน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทราบถึงประวัติความเป็นมา มีความเข้าใจสภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นอย่างดี สามารถนำเอาทรัพยากรเหล่านี้มาสร้างเป็นอัตลักษณ์ และก่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม โดยมีนโยบายและแนวทางที่สำคัญคือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นผู้ประกอบการ เป็นเจ้าของกิจการเอง โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการสร้างความรู้และความเข้าใจ เพราะการเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนนี้ย่อมทำให้พวกเขารู้สึกเป็นหุ้นส่วนกันในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กลไกที่จะช่วยกันรักษาผลประโยชน์ ของชุมชนจึงเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ ซึ่งกลไกเหล่านี้ จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในที่สุด

นอกจากนี้ นักวิจัยยังพบว่าการสร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา นักวิชาการ นักวางแผน ตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรทั้งในภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอีกหนึ่งปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญโดยความร่วมมือที่ได้รับจากเครือข่ายในด้านต่างๆ มีช่วยให้คนในชุมชนมีมุมมองที่เปิดกว้างขึ้น สามารถนำนวัตกรรม องค์ความรู้และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ประโยชน์ในด้านการวางแผน

การตลาด การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ สินค้าและบริการของชุมชนที่ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ สินค้าและบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนอัมพวา จึงนับเป็นกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการการเรียนรู้ด้วยตนเองของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพิจารณาวางยุทธศาสตร์และกรอบนโยบายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน การใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าจากทุนสร้างสรรค์ หรือภูมิสังคมที่มีอยู่แล้วในชุมชน สิ่งเหล่านี้กล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญและมีส่วนช่วยในการสืบสานวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งสืบทอดองค์ความรู้ของชุมชนจาก รุ่นสู่รุ่น ให้เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน และเห็นคุณค่า อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งใน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและชุมชน

กรณีศึกษามูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี

เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สวรรีย์ บุญยमानนท์ (2556) ได้นำเสนอรูปแบบและพัฒนากิจกรรม/เศรษฐกิจสร้างสรรค์กรณีศึกษามูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี โดยวิเคราะห์ให้เห็นว่าการดำเนินงานของมูลนิธิสะท้อนปรัชญาการดำเนินงานขององค์กรที่กำหนดว่า “ด้วยหลักการด้านวิชาการ ผสมผสานกับภูมิปัญญาไทยและจิตสำนึกต่อส่วนร่วม สามารถก่อให้เกิด การดูแลสุขภาพที่มีคุณภาพแก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ครอบครัวและชุมชนและ สังคมโดยรวม และคงไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน” วิสัยทัศน์ของการดำเนินกิจกรรม เชิงสร้างสรรค์ของมูลนิธิฯ จึงประกอบด้วย การรักษาสืบสานและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ทดแทนการนำเข้ายาแผนปัจจุบันจากต่างประเทศ รวมถึงการสร้างรายได้และการสร้างงานโดยการดึงชุมชนมามีส่วนร่วมในการเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบพืชสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของสังคมและชุมชนตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง ฟื้นฟูธรรมชาติและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม กิจกรรม/เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของมูลนิธิฯ ตั้งอยู่บนฐานของทุนที่มีแต่เดิมในท้องถิ่นและชุมชนไทย ซึ่งในที่นี้ คือ “ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรและการแพทย์ แผนไทย” มูลนิธิได้มีการรวบรวมองค์ความรู้จากหลักฐานตำรา เอกสาร และบุคคล เช่นหมอยาหรือหมอพื้นบ้านในแต่ละภูมิภาคของประเทศแล้วนำมาต่อยอดทางองค์ความรู้ จากนั้นได้เพิ่มมูลค่าการผลิตด้วยการนำเทคโนโลยีวิชาการสมัยใหม่และมาตรฐานการผลิตที่ได้รับความเชื่อถือมาใช้เพื่อเป็นการรับรองในคุณภาพของผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มูลนิธิฯ ทำการผลิต นอกจากนี้ การดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นและชุมชนให้ความสำคัญและการส่งเสริมการเพิ่ม “ทุนทางสังคม” กล่าวคือการนำวิถีชีวิตประเพณีดั้งเดิมของไทยมาผนวก เช่น การลงแขกทำงาน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน ในการเตรียมพื้นที่เพื่อทำเกษตรอินทรีย์ กำจัดวัชพืช หรือการผลิตและจำหน่ายพืชสมุนไพร รวมถึงผลิตภัณฑ์ และบริการต่อเนื่องในนามของกลุ่มสมาชิก มากกว่าที่จะเป็นในลักษณะรายบุคคล

ความสร้างสรรค์ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ดำเนินการโดย กรณีศึกษามูลนิธิ เจ้าพระยาอภัยภูเบศร และชุมชนสมุนไพรต้นแบบ ในกรณีศึกษานี้ แสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรณีศึกษามูลนิธิ เจ้าพระยาอภัยภูเบศรและชุมชนสมุนไพรต้นแบบ

ที่มา: เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สวริย์ บุญยमानนท์ (2556)

จากการถอดบทเรียนของเฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สวริย์ บุญยमानนท์ (2556) พบว่า การดำเนินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์กรณีศึกษา มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร มีปัจจัยความสำเร็จคือ การเชื่อมโยงกันทั้งในมิติการพัฒนาสังคมและชุมชนสู่ท้องถิ่น และการบริหารจัดการในชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่ด้านการผลิต การจำหน่าย และการบริหารจัดการผลกำไรจากการดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการจำหน่ายพืชสมุนไพรให้กับมูลนิธิฯ การส่งเสริมความรู้สึกการเป็น เจ้าของร่วมกัน (Communal Ownership) และความเข้มแข็งของทุนทางสังคม (Social Capital) ของสมาชิกภายในชุมชนซึ่งมีส่วนช่วยให้การบริหารจัดการรวมถึงการดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นการได้รับการส่งเสริม สนับสนุนในลักษณะการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) จากมูลนิธิฯ ทั้งในเชิงเทคนิค วัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินกิจกรรม โดยส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดกิจกรรมของชุมชนได้เองในระยะยาว นอกจากนี้ในด้านการสร้างเครือข่าย พบว่ามีการสร้างเครือข่ายการดำเนินกิจกรรม

เชิงสร้างสรรค์ใน 2 ลักษณะ ที่ช่วยส่งเสริมการขยายตัวและการเกื้อกูลในกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ภายในเครือข่ายของกลุ่มและชุมชนทั้งส่วนของการผลิตพืชสมุนไพร เกษตรอินทรีย์ (วัตถุดิบ) และการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ประกอบด้วย 1) เครือข่ายชุมชนเกษตรอินทรีย์ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ โดยมี ชุมชน บ้านดงบัง เป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ของเครือข่าย และมีมูลนิธิ เป็นตัวกลาง ในการส่งเสริมการเรียนรู้ภายในเครือข่าย ส่วนเครือข่ายที่ 2) คือ เครือข่ายเพื่อการ ต่อยอด ส่งเสริม พัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรร่วมกับมูลนิธิ โดยประกอบด้วย เครือข่าย ทั้งในภาครัฐ เช่น กรมการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่างๆ และภาคเอกชน เครือข่ายสมุนไพรในลักษณะของสมาคม ในด้านการถ่ายทอด/ต่อยอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมความยั่งยืนของกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในระยะยาว รวมถึงอนุรักษ์ไว้ พร้อม ทั้งต่อยอด พัฒนา องค์ความรู้ ภูมิปัญญาสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยให้ดำรงอยู่ ต่อไป

การดำเนินการของกรณีศึกษามูลนิธิ ที่นักวิจัยเห็นว่าควรแก่การถอดเป็นบทเรียน ได้แก่ การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาสมุนไพร การแพทย์แผนไทยจากเอกสาร ตำราโบราณ และหมอยาจากภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ รวมถึง การให้ความสำคัญและ การดูแลแก่หมอยาที่ยังคงมีชีวิตอยู่ในฐานะของ “ครู” และผู้เผยแพร่องค์ความรู้และ ภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นหลังโดยการมอบเงินรายเดือนให้แก่หมอยา ซึ่งในปัจจุบันมี ประมาณ 30 ท่าน ทั่วประเทศ การส่งเสริมขยายเครือข่ายการเรียนรู้ เรื่องพืชสมุนไพร และเกษตรอินทรีย์ ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมี ชุมชนบ้านดงบัง เป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการศึกษาดูงานแก่ชุมชนเครือข่ายใหม่ๆ และ พิพิธภัณฑการแพทย์ แผนไทย นอกจากนี้ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เป็นแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมความเข้าใจ ในด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการแพทย์แผนไทยแก่ผู้สนใจทั่วไป การมีส่วนร่วมในการ พัฒนาหลักสูตรเพื่อผลิตบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยร่วมกับสถาบันการศึกษา (ในปัจจุบัน มีการเปิดหลักสูตรปริญญาตรีวิทยาศาสตร์การแพทย์แผนไทย โดย มหาวิทยาลัยบูรพา) ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอด ต่อยอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ ในด้านนี้ให้พัฒนาและคงอยู่ต่อไป ในระดับของชุมชน ก็พบว่า สมาชิกในบางครัวเรือน ได้มีการส่งลูกหลานเพื่อเข้าเรียนในสายที่เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยและการเกษตร อินทรีย์เพื่อให้สามารถกลับมาพัฒนาบ้านเกิดและกิจกรรมสมุนไพร เกษตรอินทรีย์ของชุมชนต้นแบบเพื่อการศึกษาดูงานแก่ชุมชนเครือข่ายใหม่ๆ และ พิพิธภัณฑการแพทย์ แผนไทย

นอกจากนี้เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สวรรีย์ บุญยमानนท์ (2556) ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมและชุมชนไทยว่าในช่วงที่ผ่านมา กระแสการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตามแนวคิดสร้างสรรค์ในหลายประเทศดูเหมือนจะมุ่งเน้นไปที่อุตสาหกรรมในเมืองขนาดใหญ่เป็นหลัก โดยมีมุมมองข้ามชุมชนหรือท้องถิ่นในชนบท อย่างไรก็ตาม Martin Prosperity Institute (2009 อ้างใน เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สวรรีย์ บุญยमानนท์, 2556) ได้ชี้ให้เห็น

ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ไม่ควรถูกจำกัดอยู่แต่เพียงในเมืองเท่านั้น แต่ควรเป็นปัจจัยขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญในอุตสาหกรรมทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น การออกแบบ เว็บไซต์ ดนตรี หรือแม้แต่ในอุตสาหกรรมดั้งเดิม เช่น ภาคการผลิต หรือเกษตรกรรม โดยการใช้ความสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา และคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ จะช่วยสร้าง มูลค่าเพิ่มให้แก่อุตสาหกรรมนั้นๆ ได้ ทั้งนี้ Martin Prosperity Institute พบว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนและท้องถิ่น มีความท้าทายอยู่ 3 ประการคือ

1) การตระหนักถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและท้องถิ่น รู้จุดเด่นจุดด้อย และ สามารถเลือกทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์

2) การติดต่อสื่อสารกับพื้นที่ใกล้เคียง หรือการเข้าถึงตลาดในเมืองขนาดใหญ่ต้องมีความรวดเร็ว ฉับไว และมีต้นทุนต่ำ ซึ่งในชุมชนหรือชนบทห่างไกล บางแห่ง การเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตยังมีอยู่อย่างจำกัด

3) ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ อาจทำให้ผู้คนในชุมชนและท้องถิ่นนั้นๆ ขาดความกระตือรือร้นในการสร้างสรรค์

เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สวริย์ บุญยमानนท์ (2556) กล่าวว่าจากการสังเคราะห์ผลจากการทบทวนและถอดบทเรียนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในต่างประเทศ ร่วมกับผลการวิเคราะห์เชิงลึกท้องถิ่นและชุมชน สร้างสรรค์ในบริบทของประเทศไทย ทำให้พบองค์ประกอบหลักๆ และปัจจัยความสำเร็จที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในมิติการพัฒนาสังคมและชุมชน ที่จะเป็นประโยชน์ในเชิงข้อเสนอแนะประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญต่อการ กำหนดกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับสังคมและ ชุมชนของประเทศไทย ดังนี้

- ผู้นำในชุมชน และวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อน(Leader and Visions)
- แผนการขับเคลื่อนที่มุ่งเน้นเพื่อตอบโจทย์และเหมาะสมตาม “สภาพ ปัญหา” และ “ความต้องการ” ที่มีในชุมชนและท้องถิ่น (Problem-based and Need-based Planning)
- “ทุนจากภายใน” ที่มีในชุมชนและท้องถิ่น (Local Capital) ข้ามชุมชนหรือท้องถิ่นในชนบท โดยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไม่ควรถูกจำกัดอยู่แต่เพียงในเมืองเท่านั้น แต่ควรเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญในอุตสาหกรรมทุกประเภท
- การสนับสนุนในด้านของการสร้างเครือข่ายของชุมชนและเครือข่ายทางด้านความรู้ วิชาการ การช่วยเหลือในด้านกลไกของตลาดและการประชาสัมพันธ์ เป็นบทบาทเชิงหนุนของภาครัฐที่จะเป็นส่วนช่วยที่สำคัญต่อกระบวนการต่อยอดและการ ถ่ายทอดองค์ความรู้รวมถึงภูมิปัญญาของชุมชนทั้งในแนวขวาง (ระหว่างชุมชน) และ แนวตั้ง (จากสมาชิกในชุมชนรุ่นหนึ่ง ไปยังอีกรุ่นหนึ่ง) นอกจากนี้

ยังเป็นการเชื่อมโยง และขยายระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นและชุมชน สู่ระดับที่ใหญ่ขึ้น ทั้งใน ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ หรือระดับนานาชาติ ซึ่งเชื่อมโยงสู่ภาคการส่งออกหรือ การดึงดูด นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ

3. ประชาสังคม (Civil Society) เครือข่ายทางสังคม (Social Network) และชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice)

3.1 ประชาสังคม (Civil Society)

ประชาสังคม หรือ Civil Society เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับภาคประชาชนในการเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็งโดยเป็นการเพิ่มพื้นที่ทางสังคมให้กับประชาชนในการเป็นผู้แสดงบทบาทหลัก จึงไม่ใช่พื้นที่ที่แสดงถึงการปฏิบัติงานของภาครัฐที่มีกฎหมายรองรับ หรือภาครัฐกิจเอกชนที่เน้นดำเนินงานโดยมุ่งแสวงหาผลกำไรในพื้นที่ประชาสังคม ในที่นี้ประชาชนทั่วไปเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการที่เป็นอิสระจากภาครัฐ และอยู่นอกบริบทการแข่งขันทางการเมืองนอกบริบทการแข่งขันทางการเมือง กลุ่มทางสังคมหรือผู้ที่ดำเนินการทางสังคมนี้ อาจมีวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิธีคิดที่หลากหลายมาร่วมกันในการทำกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล มุมมองความคิด สร้างเอกลักษณ์หรือหาข้อสรุปของความคิดเห็นร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมในการพิทักษ์หรือเพิ่มพูนผลประโยชน์สาธารณะบางประการให้กับสังคม ทั้งนี้พื้นที่ทางสังคมของภาคประชาสังคมสามารถเข้าไปปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางการเมือง และทางเศรษฐกิจ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความสนใจของทั้งสามพื้นที่ดังกล่าวนี้ได้ด้วย (ธีรยุทธ บุญมี, 2547; Sudipta Kaviraj and Sunil Khilnani, 2001; Jude Howell and Jenny Pearce, 2001)

คำว่าประชาสังคมมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานโดยในช่วงศตวรรษที่ 17-18 ประชาสังคม หมายถึง พื้นที่อิสระที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวอย่างสมัครใจของคนที่มีความเชื่อร่วมกันในคุณค่าบางประการ มีวิถีชีวิตแบบแผนการปฏิบัติร่วมกัน และมีองค์การที่จัดให้มีการแสดงความคิดเห็นสาธารณะ จึงกล่าวได้ว่าประชาสังคมคือพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมของปัจเจกชนที่เป็นอิสระจากรัฐ ซึ่งในช่วงศตวรรษที่ 17-18 ประชาสังคมได้กลายเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมระบบทุนนิยม อย่างไรก็ตามในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ได้เกิดการตั้งคำถามว่าภาคเอกชนควรได้รับการผนวกให้เข้ามาอยู่ในประชาสังคมด้วยหรือไม่เพราะภาคเอกชนมีเป้าหมายสำคัญคือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว (self-interest) จึงทำให้มีการทบทวนนิยามคำว่าประชาสังคมขึ้นโดยให้แยกออกจากภาคเอกชน และมีฐานะเป็นพื้นที่อิสระที่ไม่ใช่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แต่เป็นพื้นที่ใหม่เรียกว่าภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นการรวมตัวกันอย่างอิสระเพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันให้บรรลุผลประโยชน์ของสาธารณะ

ความหมายของแนวคิดประชาสังคมในปัจจุบันที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด คือนิยามของนักรัฐศาสตร์ร่วมสมัยอย่าง แลร์รี ไดมอนด์ (Diamond, 1996: 228) ซึ่งได้อธิบายแนวคิดประชาสังคมว่าคือขอบเขตพื้นที่ (realm) ของชีวิตทางสังคมที่มีการจัดตั้งขึ้นในรูปแบบของการเป็นอาสาสมัคร มีความเป็นอิสระจากรัฐ และอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์กติการ่วมกันของสังคมเพื่อร่วมกันกระทำการบางอย่างในพื้นที่สาธารณะ (public sphere) โดยมีประชาสังคมเป็นพื้นที่ตรงกลาง (intermediary entity) ที่อยู่ระหว่างรัฐและเอกชน ซึ่งอาจทำหน้าที่คอยเชื่อมประสานระหว่างประชาชนกับรัฐและธุรกิจเอกชนได้ ดังนั้นประชาสังคมจึงไม่ได้หมายถึงกลุ่มที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐเสมอไปแต่อาจเป็นการช่วยเสริมการทำงานของภาครัฐให้ได้รับความชอบธรรมมากขึ้นหากการทำงานของภาครัฐอยู่ภายใต้หลักของนิติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยรวม ด้วยความหมายที่กว้างและครอบคลุมมิติที่หลากหลายคำว่าประชาสังคมจึงยังคงเป็นคำศัพท์ทางการเมืองที่มีความสับสนในการนิยามและนำไปใช้อย่างมาก การนำคำว่าประชาสังคมไปใช้ในสังคมตะวันตกส่วนใหญ่จึงผูกโยงกับคำศัพท์อื่นที่เข้าใจง่ายกว่า เช่น กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย (democratization) โลกาภิวัตน์ (globalization) การเป็นอาสาสมัคร (volunteering) ความเป็นพลเมือง (citizenship) และผลประโยชน์สาธารณะ (public interest) เป็นต้น

การนิยามประชาสังคมในประเทศไทย เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2545) ได้ให้ความหมายของประชาสังคมไว้ว่าคือ เครือข่าย กลุ่ม ชุมชน ชมรม มูลนิธิ สมาคม และสถาบัน ที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีลักษณะที่เป็นจุดเน้นคือการไม่ชอบอยู่ภายใต้อำนาจการครอบงำหรือการบงการของรัฐ แม้ว่าจะยอมรับและสามารถทำงานช่วยเหลือร่วมมือกับภาครัฐได้ แต่ก็จะมีอิสระทางความคิดและสามารถชี้นำกำกับการทำงานและคัดค้านรัฐได้พอสมควร และในขณะเดียวกันไม่ชอบลัทธิปัจเจกชนนิยมสุดขั้ว ซึ่งกลุ่มแนวคิดนี้เห็นว่าส่งเสริมให้คนเห็นแก่ตัวต่างคนต่างอยู่ แกร่งแย่งแข่งขันกันจนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หากแต่สนับสนุนให้ปัจเจกชนรวมกลุ่มรวมหมู่ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วนเฉพาะกลุ่ม นอกจากนี้ ชลธิศ ธีระจิตติ (2546) ได้ชี้เห็นว่าประชาสังคมเป็นมโนทัศน์ทางยุทธศาสตร์ (strategic concept) ที่มีความหมายหลากหลายจึงไม่สามารถสรุปได้ว่านิยามใดถูกต้องทั้งหมด หากแต่การพิจารณาความหมายของคำว่าประชาสังคมนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆในทางยุทธศาสตร์ของผู้ที่นำคำว่าประชาสังคมไปใช้ ว่ามีวัตถุประสงค์ในด้านใดเป็นสำคัญ เช่น หากเป็นการที่ประชาชนหรือบุคคลต่อสู้กับอำนาจรัฐในทางการเมือง ประชาสังคมจึงอาจหมายถึงพื้นที่ในการเพิ่มอำนาจให้กับประชาชน หรือหากอีกบุคคลหนึ่งเคยทำงานเพื่อสังคมโดยอาศัยการสนับสนุนบางอย่างจากกลไกรัฐ ประชาสังคมของบุคคลที่สองจึงอาจเชื่อมโยงหรือมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัฐมากกว่าบุคคลแรก

3.2 เครือข่ายทางสังคม (Social Network)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใดๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์ หรือ ข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) กล่าวว่า เครือข่ายเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติในหลากหลายมิติ ทั้งมิติทางชีวิต สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายมีความเชื่อมโยงถึงกันในขณะที่ Fritjot Capra เรียกว่า Web of Life ในมิติทางจักรวาล ดวงดาว ดาราจักร มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ในทางสังคม มนุษย์สร้างเครือข่ายทางสังคมขึ้นโดยธรรมชาติ กิจกรรมหลากหลาย ด้านของมนุษย์มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายธรรมชาติและภายในเครือข่ายมีพลังศักยภาพแฝงอยู่ หากค้นพบหรือเข้าไปเชื่อมต่อให้ถูกจุด ถูกกาลเทศะ ก็จะสามารถอาศัยพลังแห่งเครือข่ายซึ่งเป็นพลังแฝงในการสร้างสรรค์สิ่งที่งดงามและเป็นประโยชน์อันไพศาลได้อย่างไม่คาดฝัน

เครือข่ายทางสังคม (Social Network) หมายความว่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายแบบถึงลักษณะหรือแผนของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยกระบวนการหรือกิจกรรมของกลุ่มที่ดำเนินการในสังคมถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นด้วยกระบวนการและกิจกรรมในสังคม เช่น การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประสานผลประโยชน์ ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ฯลฯ ที่เป็นปัจจัยหลักทางโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย โดยเครือข่ายทางสังคมของมนุษย์นั้น มีการกระจายอยู่ในหน่วยต่างๆ ของสังคม มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และเปลี่ยนไปเช่นเดียวกับสรรพสิ่ง ซึ่งสามารถมองเห็นได้ทั้งในมิติแห่งความสัมพันธ์กับแบบแผนหรือเส้นทางของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคน โดยเป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และความใกล้ชิดกันเพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2548)

องค์ประกอบของเครือข่าย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) กล่าวว่าองค์ประกอบของเครือข่ายสามารถพิจารณาได้ดังนี้

- 1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common perception) สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมียุทธศาสตร์ มุมมอง ความคิดและรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลของการมาเข้าร่วมเป็นกลุ่มเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหาและมีความสำนึกในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยอาจเป็นกลุ่มคนที่มีปัญหาาร่วมกันและมีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น

สมาชิกของเครือข่ายมีความรู้สึกผูกพันต่อการดำเนินการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่รับรู้ร่วมกัน ซึ่งความผูกพันต่อปัญหาร่วมกันนี้คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงาน

ของเครือข่ายมีความต่อเนื่องและจะทำให้การประสานงานกัน ทั้งนี้สมาชิกสามารถมีมุมมองที่แตกต่างกันได้เพราะย่อมมีประโยชน์ช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ในการทำงาน แต่ความคิดที่แตกต่างนี้สมาชิกเครือข่ายยอมรับกัน มิฉะนั้น ความแตกต่างที่มีอยู่จะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) วิสัยทัศน์ร่วมเป็นการมองเห็นภาพของสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางและมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกันจะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง เกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองความคิดที่แตกต่างลงไปได้ ในทางตรงข้ามหากวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายส่วนตัวขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่ายพฤติกรรมและการปฏิบัติของสมาชิกก็จะเริ่มแตกต่างจากสิ่งที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน

แม้ว่าวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการสร้างให้เกิดขึ้น แต่เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีและแม้ว่าสมาชิกแต่ละคนจะมีวิสัยทัศน์ของตนเองแต่ควรต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายเพื่อให้สามารถดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

3) การเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (mutual interests/benefits) เครือข่ายเกิดขึ้นจากการที่สมาชิกแต่ละคนมีความต้องการส่วนตนที่ไม่สามารถทำให้บรรลุผลได้ด้วยตนเองเพียงลำพังแต่ต้องมีการรวมตัวกันบนฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกันที่มากเพียงพอจะดึงดูดใจให้รวมเป็นเครือข่าย ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน อาทิ เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุขความพึงพอใจ ฯลฯ

4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (all stakeholders participation) เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะการที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในเครือข่าย (all stakeholders in network) เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สมาชิกในเครือข่ายจึงควรมีสถานะของความเท่าเทียมกัน (equal status) ในฐานะของ “หุ้นส่วน (partner)” ของเครือข่าย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (horizontal relationship) แทนความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) กล่าวคือ หากเป็นการรวมตัวกันของรัฐกับชุมชนท้องถิ่นหน่วยงานภาครัฐควรวางสถานะของตนเองเทียบเท่ากับประชาชน ในฐานะของสมาชิกเครือข่ายมิใช่การวางตัวเป็นเจ้านายหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือประชาชน

5) การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่องก็คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายสามารถนำจุดแข็งของตนเองที่มีอยู่มาใช้เสริมสร้างความเข้มแข็งซึ่งกันและกันและช่วยเสริมจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่าการไม่สร้างเครือข่ายแต่ต่างคนต่างอยู่ ตัวอย่างเช่น นักวิชาการที่เข้าใจสภาพท้องถิ่นเข้าไปทำการวิจัยร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น ก็จะช่วยให้เกิดการระดมองค์ความรู้ของท้องถิ่นอย่างเป็นระบบอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในขณะที่ประชาชนในท้องถิ่นก็ให้ข้อมูลและความร่วมมือในการศึกษาวิจัย หรือการที่มูลนิธิขององค์กรธุรกิจช่วยสนับสนุนด้านเงินแก่องค์กรประชาชน ขณะเดียวกันความสำเร็จขององค์กรประชาชนก็สร้างชื่อเสียงแก่องค์กรธุรกิจนั้นด้วย

6) การพึ่งพิงอิงร่วมกัน (interdependence) เนื่องจากธรรมชาติของการรวมตัวเป็นเครือข่ายเกิดจากการมีข้อจำกัดของสมาชิกในเครือข่ายทั้ง ด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเอง แต่จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเสริมสร้างซึ่งกันและกันเพื่อให้เป้าหมายร่วมสำเร็จได้ โดยการสร้างให้เกิดการยึดโยงของเครือข่ายนั้นต้องทำให้สมาชิกเห็นถึงความสำคัญของการเป็นหุ้นส่วนของเครือข่ายที่ยึดโยงกัน หากเอาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงไปได้ การพึ่งพิงร่วมกันนี้จึงจะส่งผลทำให้สมาชิกต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

7) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (interaction) การยึดโยงของเครือข่ายจำเป็นต้องให้สมาชิกในเครือข่ายมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน เช่น มีการติดต่อสื่อสารกันผ่านทาง การเขียนหรือการพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนา ร่วมกัน โดยเป็นการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน (reciprocal exchange) มิใช่ปฏิสัมพันธ์ฝ่ายเดียว (unilateral exchange) ยิ่งสมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็ยิ่งเกิดความผูกพันภายในระหว่างกันมากขึ้น เท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น (highly integrated) นอกจากนี้ การปฏิสัมพันธ์ยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น จะช่วยให้เครือข่ายเข้มแข็งยิ่งขึ้น

เครือข่ายสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ซึ่งเกณฑ์ในการแบ่งประเภทของเครือข่ายมีได้หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้งานผลลัพธ์ที่ได้จากการจำแนก โดยในที่นี้จะยกตัวอย่างบางเกณฑ์และประยุกต์กับเครือข่ายเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสรุปได้ดังตาราง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543)

ตารางที่ 2 เกณฑ์การแบ่งประเภทของเครือข่าย

เกณฑ์การแบ่ง	ประเภทของเครือข่าย
ขนาดของกลุ่ม	- เครือข่ายรวม (total network) - เครือข่ายย่อย (sub network)
พื้นที่	- เครือข่ายระดับหมู่บ้านในพื้นที่ตำบล - เครือข่ายระดับหมู่บ้านข้ามพื้นที่ตำบล - เครือข่ายระหว่างตำบลในอำเภอใดอำเภอหนึ่ง - เครือข่ายระดับตำบลข้ามพื้นที่อำเภอ - เครือข่ายระดับอำเภอในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง - เครือข่ายระดับอำเภอข้ามพรมแดนจังหวัด - เครือข่ายระหว่างจังหวัดในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง

เกณฑ์การแบ่ง	ประเภทของเครือข่าย
ประเด็นที่สนใจร่วม	- เครือข่ายประเด็นที่น่าสนใจอาจแบ่งได้หลากหลาย อาทิ เครือข่ายการศึกษาทางเลือก เครือข่ายการศึกษาทางเลือก เครือข่ายการเรียนรู้
วิชาชีพของสมาชิกกลุ่ม	- เป็นการแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิกในเครือข่าย อาทิ เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายครูบาอาจารย์ เครือข่ายนักธุรกิจ ฯลฯ
บทบาทของกลุ่ม	- เป็นการพิจารณาถึงบทบาทหลักที่เครือข่ายนั้น ดำเนินการอยู่ อาทิ เครือข่ายการศึกษาวิจัยเพื่อปฏิรูปการศึกษา เครือข่ายผู้สนับสนุนด้านการเงิน ฯลฯ
ลักษณะภาคีที่ร่วมในเครือข่าย	เกิดได้สองทางหลัก คือ - เครือข่ายแนวนอน - และเครือข่ายแนวตั้ง
ระดับความผูกพัน	- การแบ่งด้วยเกณฑ์นี้ ใช้ระดับความผูกพันระหว่างบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางของเครือข่ายกับภาคีต่างๆ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นเครือข่ายที่มีความผูกพันใกล้ชิดในระดับสูงในระดับรองลงไป จนถึงเครือข่ายที่มีความผูกพันในระดับห่างไกล

กระบวนการทำงานของเครือข่ายทางสังคม

กระบวนการทำงานของเครือข่ายสามารถพิจารณาได้จากกระบวนการทำงาน สัมพันธภาพ การเรียนรู้และความเคลื่อนไหวที่นำไปสู่การจัดการกับสิ่งต่างๆ ภายใต้บริบทที่เกิดขึ้น โดยกระบวนการทำงานของเครือข่ายต่างๆ จะมีลักษณะที่เหมือนกันใน 4 ประเด็น ต่อไปนี้คือ (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2547)

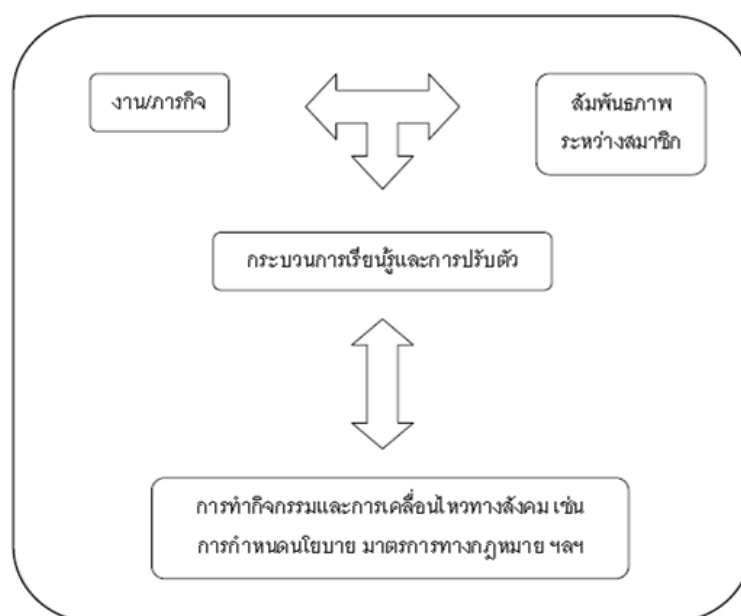
1) กระบวนการทำงานที่มีการเชื่อมประสานเชื่อมโยงจากจุดเล็กและขยายไปสู่หน่วยใหญ่ กระบวนการทำงานของเครือข่ายที่เป็นทั้งขั้นตอนของการก่อตัวและการขยายพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยไม่มองข้ามจุดเล็ก เป็นการทำงานที่เริ่มจากการทำงานในสิ่งที่รู้จักและคุ้นเคยไปสู่การประสานเชื่อมโยงกับองค์กรอื่นๆ ในเครือข่ายที่หลากหลายมากขึ้น

2) การรักษาสัมพันธภาพร่วมกันของสมาชิกในเครือข่ายทั้งด้านความรู้ ความหมาย และโลกทัศน์ร่วมกัน เพราะถ้าไม่มีการรักษาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกกันแล้ว กิจกรรมและความเคลื่อนไหวของเครือข่ายอาจยุติลงเพราะขาดภาคร่วมดำเนินการ โดยการสื่อสารจะเป็นช่องทางที่นำไปสู่การสร้างพันธกรณีและการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน การสื่อสารทั้ง ทางตรงและทางอ้อม

ของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร จะทำให้เครือข่ายมองเห็นภาพ ความเคลื่อนไหว และการสร้างความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาความเป็นเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง

3) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัว การที่เครือข่ายจะมีความเติบโตและมีการพัฒนาได้อย่างมั่นคงจะต้องมีการแสวงหาความรู้และสะสมประสบการณ์ มีการปรับบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับกลุ่ม องค์กร เครือข่ายและหน่วยงานอื่นๆ ทั้งนี้สร้างให้เกิดความรู้และวิธีการใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นรวมทั้งสร้างให้เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานที่หลากหลาย โดยในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้สามารถใช้เทคนิคและวิธีการที่หลากหลายได้แก่การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การพัฒนาผู้นำ การศึกษาแบบเจาะลึกใน พื้นที่และการถอดบทเรียนร่วมกัน

4) การพัฒนากิจกรรมและความเคลื่อนไหวเพื่อสร้างขบวนการทางนวัตกรรมและนวัตกรรมในการพัฒนาความเป็นเครือข่ายในยุคใหม่บนเส้นทางของนวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เครือข่ายทางอากาศของวิทยุร่วมด้วยช่วยกัน เป็นต้น ซึ่งสามารถก่อให้เกิดกระบวนการทำงานในรูปแบบใหม่ที่คนในสังคมไม่จำเป็นต้องเห็นหน้าตา พบปะซึ่งกันและกัน หรืออาศัยพื้นที่ในการดำเนินการเพียงแต่การมีความรู้สึกร่วมกันว่าจะต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งพื่งพากัน ก็สามารถสร้างความเป็นเครือข่ายได้ การเกิดขึ้นของนวัตกรรม เป็นกระบวนการทำงานของเครือข่ายในรูปแบบใหม่ ที่เน้นการประสานความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งพื่งพาเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น

ภาพที่ 3 : แสดงกระบวนการทำงานของเครือข่าย

ที่มา : พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547 : 103)

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) นำเสนอวงจรชีวิตของเครือข่ายว่าคล้ายกับวงจรชีวิตของสรรพสิ่งที่มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และแปรเปลี่ยนไป โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง แบ่งวงจรชีวิตของเครือข่ายออกเป็น 4 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

- 1) ขั้นตระหนักและการก่อตัวของเครือข่าย
- 2) ขั้นการสร้างพันธมิตรและการบริหารเครือข่าย
- 3) ขั้นการพัฒนาความสัมพันธ์และการใช้ประโยชน์
- 4) ขั้นการรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง

3.3 ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice)

Community of Practice หรือ ชุมชนนักปฏิบัติเป็นแนวคิดที่ได้รับการริเริ่มโดย Lave และ Wenger (1991) โดยเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงการรวมกันของกลุ่มคนที่มีความสนใจร่วมกัน โดยระยะแรกเป็นการรวมกลุ่มกันของบุคคลในเชิงกายภาพกล่าวคือมีการพบปะพูดคุยกัน ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีมีวิวัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้นวิวัฒนาการของชุมชนนักปฏิบัติได้เปลี่ยนไปเป็นรูปแบบของชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community of Practice) (e.g. Dubé et al, 2005) และชุมชนนักปฏิบัติเคลื่อนที่ (Mobile Community of Practice) (Kietzmann et al, 2013) ต่อมาแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติได้รับการตระหนักเห็นความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญของการจัดการความรู้ ดังที่ วีระพจน์ กิมาคม (n.d.) กล่าวว่าชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice, CoP) เป็นวิธีการหนึ่งที่สำคัญในการจัดการความรู้ขององค์กร และจะนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ชุมชนมีการแลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้ รวมทั้งประสบการณ์ ของผู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ หรืออุดมการณ์ร่วมกัน ผ่านทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยอาจจะมีการพบปะกันจริงหรือพบปะกันแบบเสมือนจริง ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรืออินเทอร์เน็ต ซึ่งการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายนี้จะทำให้เกิดการทำงานประสานความร่วมมือกัน มีการปรึกษาหารือกัน และเมื่อมีการประสานหลายชุมชนเข้ามามีเกิดเป็นเครือข่ายที่มีการทำงานที่หลากหลาย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวงกว้างมากขึ้นไม่เฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง สอดคล้องกับที่ ญัฐวัฒน์ นิปการ (nd.) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของชุมชนนักปฏิบัติกับการจัดการความรู้ (Community of Practice – CoP) โดยกล่าวว่า ชุมชนนักปฏิบัติ (Communities of Practice) หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า “**Cop**” เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการจัดการความรู้ที่มีการกล่าวถึง และนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในองค์กรต่างๆ ทั่วโลก เนื่องจากในขณะนี้การจัดการความรู้ได้เปลี่ยนจากการมุ่งเน้นที่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการติดต่อ และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน มาเป็นการมุ่งเน้นที่จัดการ “สภาพแวดล้อม” ที่เอื้อต่อการสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และใช้ความรู้ของคน กล่าวคือขณะนี้การจัดการความรู้ได้ให้ความสำคัญกับ “คน” โดยดูว่าคนเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์มีแบบแผนการทำงานและถ่ายทอดความรู้ระหว่างกันอย่างไร จุดประสงค์ของการจัดการความรู้ในปัจจุบัน คือ การบริหารจัดการเพื่อสร้าง

“สภาพแวดล้อม” ทั้งที่เป็น “Software” ได้แก่คนและ “Hardware” ซึ่งหมายถึงระบบการจัดการความรู้ที่เอื้อให้เกิดการนำความรู้ที่มีอยู่ออกมาใช้ซ้ำ มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยน หรือสร้างความรู้ใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการจัดการความรู้ที่สร้างให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งอาจมีหลายด้าน เช่น ลูกค้า (Customer) การเงิน (Financial) และการตลาด (Marketing) การปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนการทำงาน (Job Improvement) การผลิตและการปฏิบัติการ (Production and Operation) และการเรียนรู้ (Learning) ขององค์กรเป็นต้น และนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรในที่สุด

ความหมายและลักษณะของ “CoP”

วีระพจน์ กิมาคม (n.d.) กล่าวว่า ชุมชนนักปฏิบัติ คือ การรวมตัวของ คนหรือกลุ่มคนที่มีความชอบ มีความสนใจในสาระ ความเชี่ยวชาญ ที่คล้ายๆ กัน หรือมีปัญหาาร่วมกัน ทำงานด้านเดียวกัน สมาชิกในกลุ่มพร้อมและเต็มใจที่จะเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับที่ ญัฐวัฒน์ นิปการ. (nd.) ได้กล่าวว่า “CoP” เป็นเครื่องมือการจัดการความรู้ที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรม ทำให้คนในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดเวลาจนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ทั้งนี้องค์กรมักมี “ชุมชน (Communities)” อยู่แล้ว โดยธรรมชาติชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มาปฏิสัมพันธ์กันเพราะมีความคิด หรือความชอบที่คล้ายๆ กัน เมื่อมีการรวมตัว และพูดคุยกันมากขึ้น ก็จะมี ความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ไว้นื้อเชื่อใจกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยความเต็มใจ กลุ่มคนหรือชุมชนดังกล่าวถือว่าเป็นเครือข่ายทางสังคมแบบหนึ่งในองค์กร

จึงกล่าวได้ว่า “CoP” เป็นเครือข่ายทางสังคมรูปแบบหนึ่งซึ่งอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น โครงสร้าง ขนาด และอายุขอ “CoP” การกระจายตัวของสมาชิก ที่มาของสมาชิก (หน่วยงานต้นสังกัด) จุดเริ่มต้นสถานะ (เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ญัฐวัฒน์ นิปการ. (nd.) ให้ความเห็นว่าโดยทั่วไปแล้ว “Cop” จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 3 อย่าง ดังนี้

1. มี “สาระ ประเด็น หรือหัวข้อความรู้ (Knowledge Domain)” ที่สมาชิกมีความสนใจร่วมกันที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน
2. มีการปฏิสัมพันธ์ และสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่ม คือเป็น “ชุมชน (Communities)” นั่นคือสมาชิกซึ่งมาจากต่างหน่วยงาน หรือองค์กร มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหา และตอบคำถาม

3. มี “แนวปฏิบัติ (Practice)” ที่สมาชิกซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานจริงในเรื่องนั้นๆ นำความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติงาน เช่น เคล็ดลับ แนวทางแก้ไขปัญหา และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เป็นต้นมาแลกเปลี่ยนและพัฒนา รวมทั้งสร้างฐานข้อมูล ความรู้ หรือแนวปฏิบัติร่วมกัน

ประเภทของ “CoP”

ณัฐวัฒน์ นิปการ. (nd.) กล่าวว่าจากการศึกษาของ American Productivity and Quality Center (APQC) ในองค์กรชั้นนำทั่วโลกกว่า 12 องค์กรที่ประสบความสำเร็จในการนำ “CoP” มาใช้ในการจัดการความรู้ พบว่า สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทหลักตามวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ ได้แก่

1. **Helping Communities** มีลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อแก้ปัญหาในงานประจำวัน แลกเปลี่ยนแนวคิด ความรู้ และให้ความช่วยเหลือในกลุ่มสมาชิก
2. **Best Practice Communities** เน้นการพัฒนา ทดสอบ และเผยแพร่แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) รวมทั้งนำแนวปฏิบัติดังกล่าวไปปฏิบัติ
3. **Knowledge – stewarding Communities** มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระเบียบ ยกระดับ และพัฒนาความรู้ที่สมาชิกใช้เป็นประจำ
4. **Innovation Communities** สนับสนุนให้สมาชิกสร้างสรรค์ความคิด ความรู้ และแนวทางปฏิบัติแบบก้าวกระโดด โดยการผสมผสานความคิด และมุมมองที่หลากหลายของสมาชิกข้ามหน่วยงานหรือองค์กร

บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในหนังสือ “CoP สไตร์ศิริราช” (อ้างถึงใน ณัฐวัฒน์ นิปการ., nd.) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใน “CoP” ไว้อย่างน่าสนใจว่า โดยทั่วไปแล้วผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักๆ ที่จะช่วยให้การดำเนินงาน “CoP” ให้ประสบความสำเร็จมักจะประกอบด้วยบุคคลที่ทำหน้าที่ต่อไปนี้

- “Sponsor” หรือ “เจ้าภาพ” ทำหน้าที่คล้ายกับผู้สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) เรียกว่า “คุณเอื้อ” Sponsor ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงที่เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนให้การดำเนินการของชุมชนนักปฏิบัติเป็นไปได้อย่างราบรื่นและร่วมกับสมาชิกในการกำหนดทิศทางเพื่อให้เป้าหมายของ CoP สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและกลยุทธ์ของ

องค์กร ให้การสนับสนุนทรัพยากร สร้างการยอมรับ CoP ในองค์กร นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่สร้างแรงจูงใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในรูปแบบต่างๆ ยินดีพร้อมใจเข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- **“Facilitator”** หรือ “ผู้อำนวยความสะดวก” (สคส.) เรียกว่า “คุณอำนวย” เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ CoP ประสบความสำเร็จ โดยเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ค้นหาว่าผู้ที่มีศักยภาพหรือมีโอกาสเติบโตเป็น CoP อยู่ที่ไหนในองค์กร และส่งเสริมให้เป้าหมายของ CoP สอดคล้องกับทิศทางและเป้าหมายขององค์กรให้มากขึ้นหน้าที่สำคัญของ Facilitator คือ การบริหารจัดการให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน CoP รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จุดประกายและกระตุ้นความคิดและสนับสนุนให้สมาชิกนำความรู้ไปใช้ ให้กำลังใจและเชื่อมโยงสานสัมพันธ์ของสมาชิกใน CoP นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ช่วยเหลือสมาชิกในด้านเทคนิค และประสานงานกับ Sponsor และผู้ที่อยู่นอก CoP ในเรื่องต่างๆ รวมทั้งสื่อสารความสำเร็จของ CoP ให้บุคลากรอื่นๆ ในองค์กรทราบด้วย

- **“Communities Historian”** หรือ “ผู้ประมวลความรู้” (สคส.) เรียกว่า “คุณลิขิต” เป็นผู้ที่ทำหน้าที่จดบันทึกและรวบรวมเนื้อหาความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนใน CoP และเนื้อหาอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายซึ่ง โดยทั่วไปสมาชิกของ CoP จะทำหน้าที่นี้

- **“Member”** หรือ “สมาชิก” (สคส.) เรียกว่า “คุณกิจ” เป็นผู้ที่สำคัญที่สุดใน CoP เพราะเป็นผู้ปฏิบัติงานหรือเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่แลกเปลี่ยนกัน

แนวทางการดำเนินการ Cop มี 4 ขั้นตอนหลักๆ ดังนี้

ณัฐวัฒน์ นิปการ (nd.) นำเสนอแนวทางการดำเนินการ CoP ดังนี้

- **การเริ่มต้น** เป็นการค้นหามีเครือข่ายหรือกลุ่มคนใดบ้างในองค์กรที่อาจมีแนวโน้มที่พัฒนาไปเป็น CoP ได้ จากนั้น ร่วมกันหาเจ้าภาพและสมาชิกหลักเพื่อร่วมกันกำหนดหัวข้อ และขอบเขตของเนื้อหาความรู้ที่สนใจรวมทั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของ CoP สมาชิกหลักร่วมกันออกแบบโครงสร้างและกำหนดกิจกรรม ทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิก ปรับปรุงรูปแบบ CoP ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมองค์กร

- **การเปิดตัว** สมาชิกร่วมกันกำหนดกติกาต่างๆ เช่น วิธีการสื่อสาร ระยะเวลาและความถี่ของการพบปะกัน รวมทั้งกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้และหาการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้องและทำการเปิดตัว CoP

- **การเติบโต** เริ่มแลกเปลี่ยนและเรียนรู้จากกันและกัน ช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหา รวบรวมองค์ความรู้ที่สร้างขึ้น นำความสำเร็จของการนำความรู้ไปใช้หรือเผยแพร่เพื่อขยาย CoP

พร้อมทั้งประเมินความพึงพอใจของสมาชิก และประเมินผลที่เกิดขึ้นเมื่อเทียบกับเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ นำผลที่ได้มาปรับเปลี่ยนและปรับปรุงวิธีการให้เหมาะสมเพื่อให้ CoP มีชีวิตชีวาและให้ประโยชน์ต่อสมาชิกและองค์กรอันจะนำมาซึ่งความยั่งยืนของ CoP

- **การสลายตัว** เมื่อ CoP ได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือเติบโตจนถึงจุดที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกันว่าควรสลายตัว สมาชิกจะรวบรวมบทเรียนต่างๆ ที่ได้รับ องค์ความรู้ที่ได้สร้างขึ้นรวมทั้งพิจารณาสิ่งที่จะทำร่วมกันในอนาคต

4. การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสังคมสร้างสรรค์

สังคมสร้างสรรค์เริ่มต้นที่ความสร้างสรรค์ของมนุษย์ซึ่งอาจมาโดยกำเนิดหรือการพัฒนาผ่านกระบวนการบ่มเพาะจากประสบการณ์เรียนรู้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ หลายภาคส่วนเล็งเห็นความจำเป็นของการบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ในทุกกระยะของระบบการศึกษา ซึ่งความสร้างสรรค์นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงความสร้างสรรค์ทางศิลปะแต่ยังหมายรวมถึงทักษะในการแสดงออกซึ่งความสร้างสรรค์และความมั่นใจในสถานการณ์ที่เป็นพลวัตต่างๆ การแก้ปัญหาและความท้าทายที่เกิดขึ้นทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน ในชุมชนและสังคมวงกว้างด้วยเช่นกัน (DCMS, 2008)

Dewey (cited in Araya, 2010) กล่าวว่าการศึกษาคือพื้นฐานสำคัญของวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาในปัจจุบันยังไม่เอื้อต่อการบ่มเพาะความสร้างสรรค์ของมนุษย์ ดังที่ Resnick (2007) กล่าวว่า มีห้องเรียนเพียงจำนวนน้อยในระบบการศึกษาปัจจุบันที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการเป็นนักคิดเชิงสร้างสรรค์ และแม้ว่านักเรียนหลายคนเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาเฉพาะที่หลากหลายแต่ไม่สามารถปรับตัวและประยุกต์ความสร้างสรรค์นั้นเข้ากับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

Araya (2010) ได้ให้มุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับบทบาทของการศึกษาในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่า การศึกษาต้องได้รับการปรับเปลี่ยนอย่างเร่งด่วนจากเดิมในยุคศตวรรษที่ 19 ที่เป็นการศึกษาแบบจำนวนมาก อย่างไรก็ตามแรงผลักดันของเทคโนโลยี โลกาภิวัตน์ และวัฒนธรรมลูกผสมเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น การเคลื่อนย้ายอำนาจจากสถาบันการศึกษาไปสู่ผู้เรียน บทบาทของสถาบันการศึกษาในการเป็นผู้ส่งผ่านความรู้และเนื้อหา กำลังถูกปลดปล่อย ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้และความหมายในวิถีของตนเอง บทบาทอย่างเป็นทางการของระบบการศึกษา กำลังกลายเป็นปัญหาในปัจจุบัน (Araya, 2010: 228)

สถาบันอุดมศึกษาเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เน้นการเตรียม
ประสบการณ์ผู้เรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพและการทำงาน สถาบันอุดมศึกษายังมีบทบาทในการสร้างสังคม
สร้างสรรค์โดยการถ่ายโอนงานวิจัยสู่อุตสาหกรรมและชุมชน สร้างสิ่งประดิษฐ์ สิทธิบัตร และนำสู่การ
ใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม Florida และคณะ (2006) ชี้ให้เห็นว่าการสร้างความคิดใหม่ๆ
ของมหาวิทยาลัยแล้วคาดหวังว่าจะนำสู่เชิงพาณิชย์ได้นั้นเป็นสิ่งที่คิดง่ายเกินไป เขาศึกษาบทบาท
ของมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านมุมมอง 3 Ts คือ 1) technology เทคโนโลยี
กล่าวคือสถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างสรรค์เทคโนโลยีที่โดดเด่น ซึ่งสามารถเป็นจุดดึงดูดแหล่งทุน
วิจัยได้เป็นอย่างดี, 2) talent พรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษ สถาบันอุดมศึกษาสามารถเป็นแหล่ง
ที่ดึงดูดคนที่มีความสามารถพิเศษเข้ามาอยู่รวมกันได้ทั้งนักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นอกจากนี้ยัง
สามารถเป็นตัวเชื่อมประสานในการดึงดูดคนที่มีความรู้ความสามารถที่เป็นนักปฏิบัติ และ 3) tolerance
หรือความอดทนอดกลั้น สถาบันอุดมศึกษาสามารถดึงดูดคนที่มีภูมิหลังที่หลากหลายทั้งด้านสังคมและ
เศรษฐกิจซึ่งจะทำให้เกิดแนวคิดใหม่ การแสดงออกส่วนบุคคล และการทดลอง นวัตกรรมและความ
เติบโตทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในสถานที่ๆสามารถระดมศักยภาพความสามารถสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่
หลากหลายทั้งจากกลุ่มคนในและคนนอกได้

นอกจากนี้ Bowden และคณะ (2002) อธิบายความเปลี่ยนแปลงในบทบาทของนักวิจัย
ปริญญาเอกจากเดิมที่เป็นเพียงผู้ชมมาเป็นผู้ดำเนินการ ในประเทศอังกฤษและออสเตรเลียแนวโน้ม
ของการเรียนระดับปริญญาเอกเป็นสายอาชีพมากขึ้น หลักสูตรเน้นการเรียนที่เชื่อมโยงกับการ
ปฏิบัติงานจริงเพื่อให้เกิดการถ่ายโอนความรู้จากระดับปฏิบัติขั้นสูงมากขึ้น การเรียนรู้ที่เชื่อมโยง
ความรู้กับการปฏิบัติงานจริงจะทำให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถผลิตผู้เรียนที่ตอบสนองต่อความต้องการ
และความคาดหวังของนายจ้างในการสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อแนวโน้มของตลาดได้มากขึ้น
ได้มากขึ้น นอกจากนี้ผู้เรียนที่มาจากหลากหลายพื้นฐานจะเป็นกลุ่มที่ได้เปรียบในการได้งานเพราะ
สามารถเป็นตัวแทนของตลาดผลิตภัณฑ์ได้มากกว่า

นอกจากการดึงดูดคนเก่งและฝึกฝนผู้ที่มีความสามารถพิเศษและสร้างเทคโนโลยีแล้ว
สถาบันอุดมศึกษายังสามารถถ่ายโอนเทคโนโลยีสู่ชุมชนและสังคมได้อีกด้วย ประเทศอังกฤษให้
ความสำคัญกับการถ่ายโอนเทคโนโลยีสู่ชุมชนโดยการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัย วิทยาลัย และธุรกิจ
สร้างสรรค์ทำงานร่วมกันผ่านการศึกษาเพื่อความเป็นผู้ประกอบการและการถ่ายโอนความรู้
(NESTA, 2008) อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนความรู้ยังเป็นที่โต้แย้งกันอยู่โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ในขณะที่การถ่ายโอนความรู้ที่เป็นนวัตกรรมค่อนข้างตายตัวและ
สามารถดำเนินการได้เฉพาะในการให้กลุ่มเฉพาะเข้าถึงนวัตกรรมและเรียนรู้การใช้นวัตกรรมได้
ความรู้ในกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ค่อนข้างไม่เป็นเส้นตรงและไม่ตายตัว แต่เป็นรูปแบบของ
ปฏิสัมพันธ์ของห่วงโซ่คุณค่าที่แตกต่างจากโลกทางวิชาการ ความพยายามในการเปลี่ยนสภาพจาก

การถ่ายโอนความรู้ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ของความรู้ มากกว่าการถ่ายโอนความรู้แบบทิศทางเดียวและเป็นเส้นตรง ความรู้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จะอยู่ในรูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์มากกว่าการถ่ายโอนความรู้จากกลุ่มหนึ่งไปอีกกลุ่มหนึ่งในรูปแบบเส้นตรงที่ตายตัว แต่ความรู้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์พบว่าเป็นในรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ซึ่งนำไปสู่คุณค่าที่เกิดขึ้นงานวิจัยที่โดดเด่นในสาขาการสื่อสารรูปแบบใหม่ การออกแบบ เนื้อหาดิจิตอลกำลังดำเนินไปอย่างรวดเร็วและมักเกิดขึ้นในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับธุรกิจซึ่งทำให้เส้นแบ่งความแตกต่างของโลกทั้งสองไม่ชัดเจน (Crossick, 2006)

บทบาทของมหาวิทยาลัยในสังคมโลกยุคใหม่ที่เป็นสังคมสร้างสรรค์นั้นพบว่ามีความท้าทายหลายด้านทั้ง การเรียนการสอน การวิจัย และการถ่ายโอนความรู้ มหาวิทยาลัยไม่สามารถทำบทบาทหน้าที่เพียงผู้สร้างองค์ความรู้เฉพาะสาขาอีกต่อไปหรือไม่สามารถอยู่บนหอคอยงาช้างที่สร้างองค์ความรู้ที่ขาดความเชื่อมโยงและไม่นำสู่การใช้ประโยชน์ของชุมชนหรือสังคม มหาวิทยาลัยที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนที่มีความสามารถพิเศษ การสร้างเทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นและสามารถใช้ประโยชน์สูงสุดจากทุนสร้างสรรค์ที่มีอยู่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดเท่านั้นที่จะคงไว้ซึ่งความได้เปรียบในการแข่งขันการเติบโตทางเศรษฐกิจ

4.1 กระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา

คงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการมุ่งเน้นการอบรมจิตใจของผู้เรียนให้รับใช้สังคมโดยการสร้างองค์ความรู้และเชื่อมโยงปัญหากับสังคมและผลิตประชาชนที่มีความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ความคิดสร้างสรรค์คือหัวใจสำคัญ หากแต่การเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาได้สร้างผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์ การสังเคราะห์และการค้นหา การสร้างความรู้และเป็นสมาชิกของสังคมที่มีความรับผิดชอบและรับใช้สังคมแล้วหรือยัง (McCulloch-Lovell, 2010)

Wuwei (2011) ให้ความเห็นว่าทุนทางสังคมด้านการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการศึกษาเป็นความท้าทายที่จะต้องข้ามผ่านไปได้ การศึกษาที่สร้างสรรค์เป็นกลไกสำคัญที่จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบจากวิถีปฏิบัติเดิมไปสู่การสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาที่เป็นแนวคิดใหม่และการสร้างหลักสูตรใหม่ที่มีความเป็นนวัตกรรม นอกจากนี้เขายังกล่าวต่อว่า หลักสูตรที่เป็นสาขาวิชาเฉพาะควรเปิดให้กว้างขึ้นเพื่อสร้างความเป็นลักษณะทั่วไป “generalists” ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความพยายามในการสอดประสานของภาคส่วนต่างๆที่มีความสร้างสรรค์ ดังนั้นการสร้างให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษา อุตสาหกรรม และชุมชนเป็นหัวใจสำคัญที่ต้องสร้างให้เกิดมีขึ้น

McCulloch-Lovell (2010) ตั้งข้อสังเกตว่าทำไมการเรียนรู้จึงต้องจำกัดขอบเขตอยู่ในสาขาวิชา การประเมินที่แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ว่าเป็นองค์รวมที่บูรณาการศาสตร์ต่างๆสามารถทำได้หรือไม่ การเรียนรู้ที่สร้างสรรค์จำเป็นต้องมีรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เช่นจำนวนชั่วโมงเรียนที่ยืดหยุ่น พื้นที่การเรียนรู้นอกห้องเรียน การร่วมมือกันของผู้เรียนและอาจารย์ และความพยายามที่จะเรียนรู้ข้ามศาสตร์วิชา นอกจากนี้ระบบการบริหารจัดการมีความยืดหยุ่นเพียงพอหรือไม่ทั้งในเรื่องของระบบการลงทะเบียน การให้คำปรึกษา การใช้พื้นที่การเรียนรู้มีความสร้างสรรค์หรือไม่ การเรียนรู้จำเป็นต้องอยู่ในพื้นที่ที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่นห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ เป็นต้น หรือสามารถใช้พื้นที่การเรียนรู้ข้างนอกหรือพื้นที่ที่อยู่ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่

Jones and Buasuwan (2011) กล่าวว่าความท้าทายของการจัดการศึกษาในยุคความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์โลกต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่ขาดสมดุล นั้น การศึกษาต้องบ่มเพาะคุณความดีทางสังคมโลก (planetary virtues) ซึ่งให้ความสำคัญกับ ความรู้เกี่ยวกับตนเอง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การยกย่องการอยู่ร่วมกัน การค้นหาความเป็นบริบทเฉพาะ และการให้เกียรติและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม คำว่า คุณความดีทางสังคมโลก (planetary virtues) แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเชิงกว้างและลึกของความสัมพันธ์ที่เน้นระบบความสัมพันธ์ระหว่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับตนเองและการมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น และการสะท้อนย้อนคิดเกี่ยวกับศักยภาพการพัฒนาของมนุษย์ในบริบทที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว คุณความดีทางสังคมโลกเป็นกรอบตามหลักจริยธรรมที่กำหนดให้บุคคลตระหนักรู้และแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของตนเอง การเกี่ยวข้องกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และการอยู่ในชุมชนและบริบทและสิ่งแวดล้อมต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ

ในการสร้างคุณความดีทางสังคมนั้นจำเป็นต้องปรับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการสะท้อนย้อนคิด เช่นการใช้กระบวนการทางจิตปัญญาและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการทัศน์และการตั้งคำถามเกี่ยวกับปรากฏการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวว่าเราสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของเราและสามารถสร้างกระบวนการรับรู้และการให้ความหมายในการกระทำของเราทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคมได้อย่างไร หลักสูตรเหล่านี้เน้นการถามคำถามที่บ่งชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและการไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

หลักสูตรและรูปแบบการเรียนรู้ที่เอื้อต่อสังคมสร้างสรรค์

หน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาคือ การจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนให้มีความเจริญเติบโตทางด้านสติปัญญาและทางด้านจิตวิญญาณ ซึ่งทางหนึ่งที่ทำนั้นคือการ

ออกแบบหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การออกแบบหลักสูตรในความหมายอย่างง่ายคือการวางแผนเนื้อหาและการเรียนการสอนเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้คือการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจริงได้ อย่างไรก็ตาม หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใดที่เอื้อต่อการบ่มเพาะความสร้างสรรค์ของมนุษย์ Comier (2010) ให้ข้อเสนอแนะว่าคำตอบคือการออกแบบหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่อยู่บนฐานของชุมชน สำหรับเขาแล้วชุมชนคือเครือข่ายการกระจายความรู้และประสบการณ์ที่เอื้อให้การเรียนรู้มีการสร้างองค์ความรู้เกิดการแลกเปลี่ยนและแบ่งปัน นอกจากนี้หลักสูตรต้องมีความบูรณาการระหว่างศาสตร์สาขามากกว่าการจำกัดเฉพาะอยู่เพียงศาสตร์สาขาหนึ่งหรือความเป็นมาตรฐานของสาขาวิชาเท่านั้น หลักสูตรมีความจำเป็นต้องเชื่อมโยงข้ามศาสตร์สาขาวิชาให้เกิดการบูรณาการทางความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านวิทยาศาสตร์สังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ นอกจากนี้ยังต้องสำรวจความต้องการของอุตสาหกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจและมีมุมมองความคิด แนวกว้างเกี่ยวกับคุณวุฒิและความสามารถของคนทำงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของอุตสาหกรรม เนื้อหาการเรียนรู้ต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับชุมชนและวิถีปฏิบัติของคนในชุมชน ความเป็นพหุวัฒนธรรมควรได้รับการบรรจุเข้าไปอยู่ในหลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งหลักสูตรจึงไม่ควรแข็งหรือเฉพาะเกินไปแต่ควรมีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะวิวัฒน์ไปอย่างต่อเนื่อง ในความเป็นจริงแล้วการใช้ประโยชน์จากสร้างสรรค์ของมนุษย์นั้น หลักสูตรที่ออกแบบมาเฉพาะบุคคล (custom-designed curriculum) ควรจัดให้มีขึ้นเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การเรียนรู้ควรให้มีความเชื่อมต่อการทำงานจริง (work-based/ work integrated learning experience) กล่าวคือการเรียนรู้ไม่ควรอยู่เพียงในห้องเรียนแต่ควรได้รับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่อยู่ในสายอาชีพนั้นๆ การเรียนการสอนควรเป็นการกระตุ้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ท้าทายความคิดหรือความเชื่อเดิมที่เป็นประเพณีปฏิบัตินิยม ดังนั้นผู้สอนควรเตรียมพร้อมที่จะรับกับความไม่แน่นอนหรือคำถามหรือความคิดเห็นที่แตกต่าง

การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการสำรวจหรือขบขมมองความคิดใหม่ที่เปิดกว้าง ผู้เรียนควรได้รับการกระตุ้นให้เกิดจินตนาการทางความคิด เช่น การตั้งคำถาม “หาก.....จะเป็นอย่างไร” การใช้กระบวนการย้อนคิดเชิงวิพากษ์ในความคิดหรือการกระทำ และผลลัพธ์ต่างๆควรได้รับการส่งเสริมโดยการให้ผู้เรียนให้ขมมองสะท้อนคิดย้อนกลับ การเรียนรู้แบบร่วมมือและโครงงานจะช่วยส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมและทักษะการจัดการของผู้เรียน นอกจากนี้การสร้างให้ผู้เรียนเห็นเส้นทางอาชีพผ่านการเป็นหุ้นส่วนกับผู้ประกอบการหรือภาคส่วนต่างๆจะทำให้ผู้เรียนมีมุมมองเชิงกว้างเกี่ยวกับประสบการณ์เรียนรู้ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับการทำงานและสิ่งแวดล้อมรอบตัว

เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เกิดการผนวกกระบวนการเรียนรู้กับการเชื่อมโยงกับชุมชนสังคมได้ Resnick (2007) จาก MIT Lab กล่าวว่าปัจจัยความสำเร็จของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ในปัจจุบันคือ การให้ผู้เรียนให้คิดอย่างสร้างสรรค์ การวางแผนอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การทำงานร่วมกัน การสื่อสารอย่างชัดเจน การออกแบบอย่างซ้ำแล้วซ้ำอีก และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามเทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนรู้ปัจจุบันไม่สนับสนุนทักษะการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ในหลายกรณีพบว่าเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือที่เน้นย้ำการเรียนรู้ในวิถีปฏิบัติแบบเดิม เขาเสนอว่าเทคโนโลยี 2 ตัวคือ crickets and scratch ซึ่งได้รับการออกแบบมาเพื่อให้เกิดกระบวนการต่อยอดทางความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking spiral) ในกระบวนการนี้ ผู้เรียนจะต้องจินตนาการว่าเขาจะทำอะไร สร้างโครงการบนฐานของความคิดที่เกิดขึ้น และเล่นกับสิ่งที่ตัวเองสร้างขึ้น แบ่งปันความคิดของตนเองกับผู้อื่น และสร้างความคิดใหม่กับผู้อื่น เมื่อผู้เรียนใช้กระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ผู้เรียนจะพัฒนาความคิดของตนเอง มีการทดสอบทางความคิด และทดลองทางเลือกต่างๆ และรับมุมมองจากผู้อื่น และสร้างความคิดใหม่บนฐานของประสบการณ์ ความคิดของผู้อื่น

นอกจากนี้การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ของตนเองกับชุมชนสังคมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของสังคมสร้างสรรค์ วิจารย์พานิช (2555) กล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ว่า “เป็นเรียนเพื่อที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง จุดที่สำคัญคือถ้าไม่ระวังการศึกษาหรือการเรียนรู้จะหยุดอยู่แค่ informative learning ได้แก่ information ก็แปลว่าได้ความรู้ ถามคำถามมาตอบได้หมด ก็คือมีความรู้ ตอบได้ จำได้ ท่องได้ เป็น informative learning นั้นไม่พอต้องไปสู่อีกขั้นหนึ่งคือ formative learning คือเอาความรู้มาประสมกันแล้วเอาไปใช้งานได้ก็ถือว่าเป็น formative learning แต่เขาบอกว่าไม่พอ ในโลกยุคใหม่ต้องเป็น transformative learning คือเกิดการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง นี่เป็นเรื่องที่ใหญ่มาก แล้วการเปลี่ยนแปลงนั้นคือการมี leadership skill มีทักษะในการเป็นผู้นำ ทักษะว่าด้วยการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้เข้าไปร่วมขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม เปลี่ยนแปลงองค์กร เปลี่ยนแปลงชุมชน เปลี่ยนแปลงสังคม เปลี่ยนโลก นี่คือทักษะของ leadership skills หรือ change agent skills ทุกคนต้องมี คำว่า leadership นี้ไม่ได้แปลว่าเฉพาะคนที่เป็หัวหน้าเท่านั้น แต่หลายถึงใครก็ได้ที่มี leadership skills คือการเป็น change agent skills ซึ่งในกระบวนการนั้น คือความเป็นพลเมืองที่มีทักษะ มีจิตใจที่รับผิดชอบต่อสังคม การเรียนรู้ต้องไม่หยุดเพียงแค่ให้รู้หรือเรียนรู้แค่เนื้อหาความรู้ (informative learning) แต่ต้องพัฒนาไปสู่การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (transformative learning) ให้ได้

Mezirow (1997) เป็นผู้เริ่มต้นทฤษฎี Transformative Learning คือ โดยเป็นเป็นแนวคิดที่มองว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในหนทางใดหนทางหนึ่งใน 4 แบบ ได้แก่ การขยายการตีความ (Elaboration) ของกรอบความคิดที่ใช้อ้างอิง (Frame of Reference) อยู่เดิม การเรียนรู้ที่จะพัฒนากรอบอ้างอิงใหม่โดยการเปลี่ยนมุมมองตนเองหรือเปลี่ยนแปลงแบบแผนหรือความคิดในวิธีคิด

(Habits of mind) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงกรอบการอ้างอิงได้แก่ มุมมองในการให้ความหมาย แบบแผนความคิด และชุดความคิด ความเชื่อที่เราใช้อยู่เป็นประจำอย่างไม่รู้ตัวเพื่อให้ความคิดนั้นครอบคลุมมากขึ้น จำแนกแยกแยะได้ดีขึ้น เปิดกว้างขึ้น รวมทั้งมีความพร้อมทางอารมณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงได้ และสามารถคิดใคร่ครวญความเชื่อและทัศนคติที่เป็นจริง และชี้้นำการกระทำได้ของตนเองได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น (ธนา นิลชัยโกวิท, 2551)

ธนา นิลชัยโกวิท (2551) กล่าวว่าองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

1. ประสบการณ์ของผู้เรียนซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เพราะประสบการณ์จะถูกตีความผ่านกรอบอ้างอิงเดิมซึ่งหากกรอบอ้างอิงสามารถอธิบายประสบการณ์ได้จะเป็นการเสริมกรอบอ้างอิงเดิมแต่หากไม่สามารถอธิบายหรือทำความเข้าใจในประสบการณ์นั้นผ่านกรอบอ้างอิงเดิมได้อาจต้องเปลี่ยนกรอบอ้างอิงใหม่ ดังนั้น ประสบการณ์จึงเป็นจุดขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และกระตุ้นให้เกิดการใคร่ครวญได้

2. การใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ เป็นหัวใจในกระบวนการปรับเปลี่ยนกรอบอ้างอิง หรือ กรอบกระบวนการทัศน์ และมีความเชื่อมโยงการเรียนรู้กับการปฏิบัติหรือการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา (Instrumental Learning) และการเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร การตีความและแปลความหมายที่เกิดขึ้นในการสื่อสาร (Communicative Learning) โดยแบ่งการใคร่ครวญออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

- การใคร่ครวญเนื้อหา (Critical Reflection of Content)
- การใคร่ครวญกระบวนการ (Critical Reflection of Process)
- การใคร่ครวญกระบวนการทัศน์ (Critical Reflection of Premises)

3. การแลกเปลี่ยนทางความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบอ้างอิง หรือกระบวนการทัศน์ (Discourse) หรือ วาทกรรม ซึ่งในที่นี้หมายถึง กระบวนการการตรวจสอบความเชื่อ ความรู้สึก และคุณค่าต่างๆ ของกันและกัน กระบวนการแลกเปลี่ยนทางความคิดหรือวาทกรรมอย่างมีเหตุผลนี้จะต้องทำความเข้าใจและตั้งคำถามทั้งกับกระบวนการทัศน์ของตนเอง และของผู้อื่น

กระบวนการในการเปลี่ยนแปลง มีดังนี้

1. มีความขัดแย้งที่ทำให้สับสนไม่สามารถอธิบายได้ด้วยกรอบอ้างอิงเดิม
2. เกิดความรู้สึกที่รุนแรง เช่น โกรธ หวาดกลัว และเกิดการสำรวจตนเอง
3. เกิดการใคร่ครวญและประเมินข้อสรุปเดิมของตน อย่างมีวิจารณญาณ
4. เกิดการตระหนักรู้ว่า ความไม่พึงพอใจ หรือทุกข์ของตน สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้
5. เกิดการสำรวจบทบาทความสัมพันธ์และการกระทำต่างๆ ใหม่
6. วางแผนแนวทางปฏิบัติ
7. แสวงหาความรู้และทักษะเพื่อให้สามารถทำตามแผนนั้นได้
8. ทดลองบทบาทใหม่ในขั้นต้น

9. สะสมสมรรถนะและความมั่นใจในบทบาท และความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ของตน
10. การบูรณาการ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเข้าในชีวิตของตน บนพื้นฐานของเงื่อนไขที่ถูกกำหนดจากมุมมอง และกระบวนทัศน์ใหม่

การจัดการเรียนรู้กับความคิดสร้างสรรค์

วิจารณ์ พานิช (2555) กล่าวว่า “ศัตรูสำคัญที่สุดของความคิดสร้างสรรค์ คือ การเรียนแบบท่องจำ” โดยทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) นี้คือ ทักษะพื้นฐานที่มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ทุกคนต้องเรียน เพราะโลกจะยิ่งเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นเรื่อย ๆ และมีความซับซ้อนซ่อนเงื่อนมากขึ้น คนที่อ่อนแอในทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมจะเป็นคนที่ตามโลกไม่ทัน เป็นคนอ่อนแอ ชีวิตก็จะยากลำบาก ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ ดังต่อไปนี้

1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) และการแก้ปัญหา (problem solving) ซึ่งหมายถึง การคิดอย่างผู้เชี่ยวชาญ (expert thinking) การออกแบบการเรียนรู้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ควรมีเป้าหมายและวิธีการดังต่อไปนี้

เป้าหมาย : นักเรียนสามารถใช้เหตุผล คิดได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลหลากหลายแบบ ได้แก่ คิดแบบอุปนัย (inductive) คิดแบบอนุมาน (deductive) เป็นต้น

เป้าหมาย : นักเรียนสามารถคิดเชิงระบบ (systems thinking) โดยสามารถวิเคราะห์ได้ว่าปัจจัยย่อยมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร จนเกิดผลในภาพรวม

เป้าหมาย : นักเรียนสามารถใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ โดยวิเคราะห์และประเมินข้อมูลหลักฐาน การโต้แย้ง การกล่าวอ้าง และความเชื่อ

- วิเคราะห์เปรียบเทียบและประเมินความเห็นหลัก ๆ
- สังเคราะห์และเชื่อมโยงระหว่างสารสนเทศกับข้อโต้แย้ง
- แปลความหมายของสารสนเทศและสรุปพื้นฐานของการวิเคราะห์
- ตีความและทบทวนอย่างจริงจัง (critical reflection) ในด้านการเรียนรู้ และกระบวนการ

เป้าหมาย : นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ โดยฝึกการแก้ปัญหาที่ไม่คุ้นเคยหลากหลายแบบ ทั้งโดยแนวทางที่ยอมรับกันทั่วไป และแนวทางที่ใหม่แหวกแนว การตั้งคำถามสำคัญที่ช่วยทำให้เกิดความกระจ่างแก่มุมมองต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ทางออกที่ดีกว่า

การเรียนรู้ทักษะเหล่านี้ทำโดย PBL (Project-Based Learning) และต้องเรียนเป็นทีม ไม่ใช่เรียนจากครูสอนในชั้นเรียน

2. การสื่อสาร (communication) และความร่วมมือ (collaboration) ซึ่งหมายถึง การสื่อสารอย่างซับซ้อน (complex communicating)

โลกในศตวรรษที่ 21 ต้องการคนที่มีทักษะการสื่อสารและความร่วมมือที่กว้างขวางและลึกซึ้งกว่าโลกสมัยก่อนอันเป็นผลจากเทคโนโลยีดิจิทัล และเทคโนโลยีการสื่อสาร (digital & communication technology) ดังนั้นการออกแบบการเรียนรู้ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ ควรมีเป้าหมายและวิธีการดังต่อไปนี้

เป้าหมาย : ทักษะในการสื่อสารอย่างชัดเจน

- เรียบเรียงความคิดและมุมมอง (idea) ได้เป็นอย่างดีสามารถสื่อสารออกมาให้เข้าใจง่ายและงดงาม มีความสามารถสื่อสารได้หลายแบบ ทั้งด้วยวาจา ข้อเขียน และภาษาท่าทาง สีสัน
- ฟังอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการสื่อสารอย่างตั้งใจฟังให้เห็นและเข้าใจในความหมาย ทั้งด้านความรู้ คุณค่า ทศนคติ และความตั้งใจ
- ใช้การสื่อสารเพื่อบรรลุเป้าหมายหลายด้าน เช่น แจ้งให้ทราบ บอกให้ทำ จูงใจ และชักชวน
- สื่อสารอย่างได้ผลในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย รวมทั้งในสภาพที่สื่อสารกันด้วยหลายภาษา

เป้าหมาย : ทักษะในการร่วมมือกับผู้อื่น

- แสดงความสามารถในการทำงานได้อย่างบรรลุผล และแสดงความเคารพให้เกียรติทีมงานที่มีความหลากหลาย
- แสดงความยืดหยุ่นและประนีประนอมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน
- แสดงความรับผิดชอบร่วมกันในงานที่ต้องทำเป็นทีมและเห็นคุณค่าของบทบาทของผู้ร่วมทีมคนอื่น ๆ

3. ความริเริ่มสร้างสรรค์ (creativity) และนวัตกรรม (innovation) ซึ่งหมายถึง การประยุกต์ใช้จินตนาการและการประดิษฐ์ ปัจจุบันโลกกำลังเปลี่ยนยุคจากยุคความรู้สู่ยุคนวัตกรรม การฝึกพลังสร้างสรรค์และนวัตกรรมจึงสำคัญยิ่ง ซึ่งการฝึกฝนนี้ต้องทำตลอดชีวิต วิธีหนึ่งของการฝึกความคิดสร้างสรรค์คือ การจัดแข่งขันโครงการออกแบบ โดยการออกแบบการเรียนรู้ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ควรมีเป้าหมายและวิธีการดังต่อไปนี้

เป้าหมาย : ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์

- ใช้เทคนิคสร้างมุมมองหลากหลายเทคนิค เช่น การระดมความคิด (brainstorming)
- สร้างมุมมองแปลกใหม่ ทั้งที่เป็นการปรับปรุงเล็กน้อยจากของเดิม หรือเป็นหลักการที่แหวกแนวโดยสิ้นเชิง
- ชักชวนกันทำความเข้าใจ ปรับปรุง วิเคราะห์ และประเมินมุมมองของตนเอง เพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการคิดอย่างสร้างสรรค์

เป้าหมาย : ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

- พัฒนา ลงมือปฏิบัติ และสื่อสารมุมมองใหม่กับผู้อื่นอยู่เสมอ
- เปิดใจรับและตอบสนองต่อมุมมองใหม่ ๆ หาทางได้ข้อคิดเห็นจากกลุ่ม รวมทั้งการประเมินผลงานจากกลุ่ม เพื่อนำไปปรับปรุง
- ทำงานด้วยแนวคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ และเข้าใจข้อจำกัดของโลกในการยอมรับมุมมองใหม่
- มองความล้มเหลวเป็นโอกาสเรียนรู้ เข้าใจว่าความสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นเรื่องระยะยาว เข้าใจวัฏจักรของความสำเร็จเล็ก ๆ และความผิดพลาดที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์และนวัตกรรม

เป้าหมาย : ประยุกต์สู่นวัตกรรม

- ลงมือปฏิบัติตามความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม
- ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นหัวใจสำหรับทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 แต่ทักษะนี้ยังต้องมีทักษะอื่นมาประกอบและส่งเสริม อันได้แก่ทักษะอีก 3 ด้าน คือ ด้านสารสนเทศ (information) ด้านสื่อ (media) และด้านดิจิทัล (digital literacy)

ลักษณะคนรุ่นใหม่ : CCPR

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2552) ได้นำเสนอ CCPR MODEL : สู่การเรียนรู้การสอนเชิงสร้างสรรค์ และผลิตภาพในสังคมไทย โดยได้กล่าวถึงลักษณะของการสอนเชิงสร้างสรรค์คือ

- 1) ลักษณะที่หนึ่งการคิดวิเคราะห์ (Critical Mind) เพราะในสังคมบริโภคนิยมผู้เรียนต้องมีความคิดวิเคราะห์ได้เพื่อเขาจะได้เข้าใจ เรียนรู้ และเข้มแข็งและไม่ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อทั้งเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมก็ตาม
- 2) ลักษณะที่สองคือ การคิดสร้างสรรค์ (Creative Mind) เพราะเมื่อวิเคราะห์วิจารณ์สิ่งใดแล้ว ก็ควรจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิดสิ่งใหม่ให้กับตนเองและสังคมด้วย
- 3) ลักษณะที่สามคือ การมีผลผลิต (Productive Mind) คือเมื่อคิดสิ่งใหม่ๆ แล้วก็ต้องสามารถนำเอาความคิดนั้นไปสู่การสร้างสิ่งที่มีความรูปธรรมคือ การมีผลผลิตใหม่ๆ ด้วยค่าของคนต้องให้มีผลงานเป็นที่ประจักษ์
- 4) ลักษณะที่สี่คือ การมีความรับผิดชอบ (Responsible Mind) ไม่ว่าจะคิดวิเคราะห์ หรือสร้างสิ่งใหม่อะไรก็ตามจะต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคม ต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกด้วย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญของคุณธรรม จริยธรรมต่อไป

การสอนเชิงก้าวหน้า : CCPR MODEL

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2552) ได้กล่าวต่อว่า เมื่อมีเป้าหมายของการสอนเน้นที่ CCPR แล้วกระบวนการสอนก็ต้องเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน กล่าวคือ การสอนต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เช่น หากต้องการให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ได้ เราจะต้องจัดสภาพแวดล้อมและกิจกรรมให้เขาได้วิเคราะห์กัน

ตลอดเวลา (Criticality-Based Instruction) ไม่ใช่ครูวิเคราะห์ให้ดูเท่านั้น เช่นเดียวกัน ถ้าต้องการให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ เราต้องจัดเงื่อนไขการเรียนรู้ให้ได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อยู่อย่างสม่ำเสมอ (Creativity-Based Instruction) โดยตั้งประเด็นให้ผู้เขียนคิดหรือเขียนอะไรใหม่ๆ ให้เขาสะท้อนทิศทางใหม่ๆ หรือให้เขาหาทางแก้ปัญหาใหม่โดยใช้การวิจัย (Research-Based) ก็ได้ นอกจากนั้นการสอนยังรวมถึงการจัดสภาพการเรียนรู้การสอนและเงื่อนไขให้ผู้เรียนได้ผลิตหรือสร้างผลงานออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน (Productivity-Based Instruction) ในส่วนของความรับผิดชอบ ผู้สอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคมในสภาพที่เป็นจริง (Responsibility-Based Instruction) และหล่อหลอมให้เกิดเป็นตัวตนของเขาเองด้วย การเรียนการสอนในแนวนั้นนอกจากแบบอย่างของผู้สอนแล้วยังควรต้องสอดแทรกในกิจกรรมการดำเนินการต่างๆ ทั้งในชั้นเรียนและในชีวิตประจำวันด้วย

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2552) กล่าวว่า ในระบบการศึกษาแนวผลผลิตนิยมเชิงสร้างสรรค์และการเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ CCPR นี้เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์วิธีคิด และวิธีดำเนินการทางการศึกษา โดยการทำให้นักศึกษามีเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น ว่าจัดการศึกษาเพื่ออะไร อะไรคือมีเป้าหมายที่ต้องการทำให้เกิดมีขึ้น ซึ่งการที่จะทำให้การศึกษาเป็นไปเพื่อการวิเคราะห์วิจารณ์แล้วนำไปสู่การสร้าง การพัฒนา การได้มาซึ่งผลผลิตใหม่ๆ และเป็นผลผลิตที่มีความคิดใหม่นั้นต้องมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในตัวด้วย

ภาพที่ 4 คุณลักษณะผู้เรียนและการสอนเชิงสร้างสรรค์

ที่มา : ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2552)

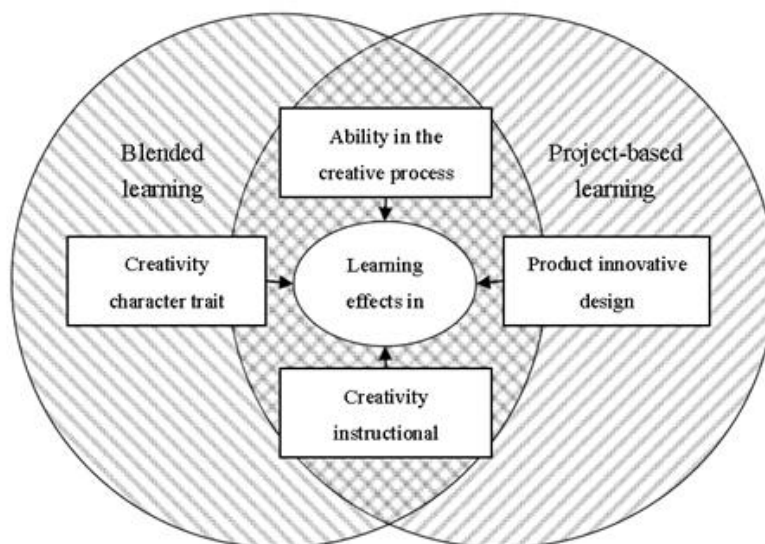
เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

Resnick (2007) จาก MIT Lab กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และสนับสนุนการพัฒนาไปสู่การเป็นสังคมสร้างสรรค์ด้วยเช่นกัน โดยเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในอย่างน้อย 2 มิติ ได้แก่ 1) การช่วยเร่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งทำให้คนต้องมีการกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์มากขึ้นเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และ 2) หากเทคโนโลยีสารสนเทศได้รับการออกแบบมาเป็นอย่างดีแล้วจะช่วยกระตุ้นกระบวนการคิดและการเรียนรู้เพื่อให้พร้อมรับกับการพัฒนาไปสู่สังคมสร้างสรรค์ได้ Resnick กล่าวว่า การเรียนรู้ที่สนับสนุนสังคมสร้างสรรค์นั้นผู้เรียนต้องมีการกระบวนการคิดที่สร้างสรรค์ วางแผนอย่างเป็นระบบ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ทำงานร่วมกัน มีการสื่อสารได้อย่างชัดเจน มีการออกแบบซ้ำแล้วซ้ำอีก และมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เขากล่าวต่อว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้เพื่อการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ยังเป็นเพียงการใช้เทคโนโลยีเพื่อกระบวนการเรียนรู้ในแบบแผนเดิมซึ่งไม่ได้ช่วยให้พัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ เขาจึงได้นำเสนอกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative Learning Spiral) 6 ขั้นตอนดังนี้ 1) imagine คือการจินตนาการ 2) create คือการสร้างสรรค์ออกแบบ 3) play คือการเล่นหรือดำเนินการ 4) share คือการแบ่งปัน 5) reflect คือการสะท้อนผล 6) imagine คือการจินตนาการซ้ำ

Shi-Jer Lou et al. (2012) ได้ศึกษาเรื่อง “โครงสร้างของการออกแบบการเรียนรู้การสอนโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับการเรียนรู้ด้วยโครงงานสำหรับนักศึกษาวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการออกแบบการเรียนรู้การสอนความคิดสร้างสรรค์ มีลักษณะดังต่อไปนี้:

- 1) ลักษณะสร้างสรรค์
- 2) ความสามารถในการสร้างสร้างสรรค์
- 3) การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรมใหม่
- 4) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้การสอนสำหรับความคิดสร้างสรรค์ที่มีทั้งหมด 23 ตัวชี้วัดการออกแบบ

รูปแบบการออกแบบการเรียนรู้การสอนนี้สามารถนำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ความคิดสร้างสรรค์การเรียนรู้สำหรับการประเมินผลของนักศึกษามหาวิทยาลัยที่เป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบการสอนความคิดสร้างสรรค์โดยครูเป็นผู้วางแผนหลักสูตรสำหรับความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้รูปแบบการออกแบบการเรียนรู้การสอนดังภาพ

ภาพที่ 5 Blended project-based creative learning instructional design model
ที่มา : Shi-Jer Lou et al. (2012)

การจัดการเครือข่ายกับการศึกษาสร้างสรรค์

เครือข่าย เป็นการรวมตัวของบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน ร่วมทำกิจกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน มีการดำเนินการที่เป็นระบบ หลากหลายรูปแบบแนวทางการปฏิบัติ เชื่อมโยงเข้าหากัน เป็นเครือข่ายไม่ใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงแต่การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือร่วมสังสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันด้วยเป้าหมายที่มีร่วมกันด้วย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543)

การจัดระบบเครือข่ายก็ยังมีองค์ประกอบสำคัญ ได้ดังนี้

1. การจัดผังกลุ่มเครือข่าย (Mapping) เพื่อที่จะได้ทราบว่าเครือข่ายก็กลุ่มที่มีเป้าหมายการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน การกระจายตัวของเครือข่ายเป็นอย่างไร ความเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่เป็นอย่างไร หากได้แผนผังของเครือข่ายที่ครบถ้วนมากเท่าใดก็จะยิ่งช่วยให้การบริหารเครือข่ายมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น

2. การจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย (Role and Responsibility) องค์ประกอบสำคัญของการจัดระบบเครือข่าย คือ การแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างกัน โดยการพยายามชี้ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนให้ชัดเจนว่า แต่ละคนรับผิดชอบส่วนใดของเครือข่าย และแต่ละฝ่ายจะสัมพันธ์เชื่อมโยงกับฝ่ายอื่นๆ อย่างไรในจำนวนสมาชิกเครือข่ายทั้งหมดนี้ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการกำหนดความสำเร็จ หรือล้มเหลวของเครือข่ายก็คือ ตัวผู้นำของเครือข่ายนั้นการเกิดและการทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง ล้วนขึ้นอยู่กับตัวผู้นำของเครือข่ายนั้นๆ โดยเหตุนี้ การกำหนดตัวผู้นำของเครือข่ายจึงพึงกระทำด้วยความพิถีพิถันอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้ผู้นำ

เครือข่ายที่มีภาวะผู้นำเข้มแข็ง สามารถระดมความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งมีความรู้และประสบการณ์ร่วมกับเครือข่ายมีความเข้าใจในปัญหาและความต้องการของกลุ่มมีบาร์มีเป็นที่ยอมรับเชื่อถือของสมาชิก และที่สำคัญคือสามารถบริหารจัดการกลุ่มได้

3. การจัดระบบติดต่อสื่อสาร (Communication System) ใช้กระบวนการสื่อสาร เพื่อแพร่กระจายความรู้และยกระดับความตระหนักในปัญหาการศึกษาของสมาชิก โดยการจัดกระบวนการสนทนา (Conversation Process) เพื่อสร้างความเข้าใจร่วม (Common Perception) ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย การสื่อสารจึงเป็นเสมือนกลไกที่เชื่อมสมาชิกของเครือข่ายเข้าหากันอีกทั้งยังเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และการแพร่กระจายความคิด ซึ่งจะมีผลต่อการรักษาและขยายตัวของเครือข่าย

4. การจัดระบบการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning System) เครือข่ายจะพัฒนาให้ก้าวหน้าไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับความรู้ความสามารถของสมาชิกของเครือข่าย ด้วยการทำให้เครือข่ายแข็งแกร่งจึงต้องอาศัยระบบการพัฒนาสมาชิกของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ผ่านระบบการเรียนรู้ ร่วมกัน ทั้งในรูปแบบของการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การสัมมนา และสิ่งสำคัญคือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Action Learning)

5. การจัดระบบสารสนเทศ (Information System) โดยทำการรวบรวมข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายรูปแบบ วิธีการ ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็นสรุปได้ว่าการจัดระบบเครือข่ายเป็นการวางแผนอย่างเป็นวงจร เพื่อการดำเนินกิจกรรม ของกลุ่มเป็นไปอย่างเรียบร้อย

การวิจัยในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์

บทบาทสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาคือการสร้างองค์ความรู้ในรูปแบบของการวิจัย อย่างไรก็ตามความรู้ในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต้องเกี่ยวโยงสัมพันธ์และนำไปสู่ประโยชน์เชิงพาณิชย์และความเติบโตทางเศรษฐกิจได้ แม้ว่าการรณรงค์มากมายกล่าวอ้างว่าการวิจัยและพัฒนามีความสัมพันธ์กับความเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ผลงานวิจัยและพัฒนาจำนวนน้อยที่สามารถนำไปสู่ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้ การที่จะทำให้ผลงานวิจัยและพัฒนาไปสู่ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้นั้น นักวิจัยต้องมีมุมมองทางด้านการตลาด ดังนั้นกระบวนการทัศน์ใหม่ของการวิจัยคือต้องผสมมุมมองความต้องการทางด้านการตลาดในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยด้วยเช่นกัน

งานวิจัยของ ศรปราชญ์ ไนยสุวรรณยางกูรและคณะ (2010) บ่งชี้ว่ามีงานวิจัยเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่สามารถนำไปสู่สิทธิบัตรทางปัญญาและการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่างานวิจัยของประเทศไทยยังไม่สามารถนำสู่ความเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้ นอกจากนี้ผลงานวิจัยที่ได้ขาดการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์เพราะเป็นผลงานวิจัยที่เฉพาะศาสตร์และขาดการเชื่อมโยงกับมุมมองทางเศรษฐกิจและการตลาดของประเทศ ในการสร้างผลงานวิจัยให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การทำวิจัยดังนี้

1. การทำวิจัยที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด (demand-driven approach) สถาบันอุดมศึกษาต้องเปลี่ยนวิธีการทำวิจัยที่จากเดิมเน้นการสร้างความรู้จำนวนมาก (pumping out new ideas) ไปสู่การสร้างความคิดใหม่ที่มีประโยชน์ (useful ideas) ควรปรับเปลี่ยนวิธีการทำวิจัยที่เน้นการตอบสนองความสนใจส่วนตัวของนักวิจัยไปสู่การทำวิจัยที่ตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนและสังคม ซึ่งการทำเช่นนั้นนักวิชาการต้องมีมุมมองความเป็นผู้ประกอบการและทักษะในการรับรู้ถึงความต้องการของตลาด สถาบันอุดมศึกษากับองค์กรควรเป็นหุ้นส่วนกันและเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมต่อให้เกิดมีปฏิสัมพันธ์เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้เกิดการไหลผ่านของข้อมูลทางความคิดและความรู้องค์การสามารถให้มุมมองแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตลาดมีความต้องการและยีนดีลงทุนในความคิดนั้น เป็นต้น

2. งานวิจัยเชิงบูรณาการควรได้รับการส่งเสริมมากขึ้น เศรษฐกิจสร้างสรรค์คือจุดที่เชื่อมต่่องค์ความรู้ของศาสตร์ต่างๆ แทนที่จะให้ความสำคัญกับเพียงศาสตร์สาขาเดียวโดยเฉพาะองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่ไร้ขีดจำกัดสามารถนำมาบูรณาการเพื่อให้เกิดคุณค่ามากขึ้น กล่าวคือองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ควรได้รับการบูรณาการกับองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ การใช้เพลงบำบัดเป็นกรณีตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เป็นต้น

3. งานวิจัยเชิงประยุกต์ควรได้รับการส่งเสริมให้มากขึ้น แม้ວ່າงานวิจัยพื้นฐานสามารถนำสู่การปฏิวัติองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ งานวิจัยเชิงประยุกต์มีความจำเป็นเพราะสามารถนำสู่การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ซึ่งงานวิจัยเชิงประยุกต์เกิดขึ้นจากการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ สาขาเข้าด้วยกัน

บทบาทการวิจัยกับการศึกษา

จากกรอบและทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของประเทศ (พ.ศ.2555-2558) ของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดกรอบการวิจัยสำหรับใช้ในการขับเคลื่อนการวิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) และนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555 – 2559) รวมถึงเพื่อปฏิรูประบบการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ บนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสังคมฐานความรู้และสังคมเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมที่สร้างสรรค์และมีความเข้มแข็งของประเทศ โดยได้กำหนดกรอบและทิศทางการวิจัย ทางการศึกษาของประเทศไว้ดังนี้

กรอบวิจัยที่ 1 ปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ทั้งระบบ และการศึกษา ทางเลือกเพื่อสร้าง สังคมให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและ คุณธรรม

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ ในทุกระดับ ตั้งแต่การศึกษา ประถมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษา และในทุกประเภท ทั้งการศึกษาใน ระบบ การศึกษา นอกกรอบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาทางเลือก เพื่อสร้าง คุณภาพคน ไทยให้สามารถเรียนรู้ พัฒนาตนได้เต็มศักยภาพ มีความรู้ คุณลักษณะ ทักษะที่จำเป็นอย่างรอบด้าน และสามารถประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

กรอบวิจัยที่ 2 เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และยกระดับมาตรฐาน การศึกษาอย่างทั่วถึงและ เท่าเทียม เพื่อลดความ เหลื่อมล้ำในสังคมไทย

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาอย่าง ทั่วถึง ให้เป็นช่องทางของ การสร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษา แก่กลุ่มคนที่เสียเปรียบทางสังคม โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้ยากจน ได้เข้าถึงและได้รับสิทธิเลือกรับบริการการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ ในทุกระดับทุก ประเภทอย่างเท่าเทียม รวมถึงโอกาสของการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กรอบวิจัยที่ 3 พัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย ให้เหมาะสมกับความต้องการ ของพื้นที่ และการ จ้างงานในอนาคต

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อวางรากฐานและเสริมสร้างศักยภาพ ของคนไทยทุกช่วงวัยให้มี โอกาสได้เรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ มีความรู้ สมรรถนะและทักษะประกอบอาชีพ ที่สนองตอบ ความต้องการในท้องถิ่น และการจ้างงานของตลาดแรงงาน เพื่อนำ ไปสู่ การพัฒนา ประเทศอย่างยั่งยืน

กรอบวิจัยที่ 4 ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคม มีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษาอย่างมี คุณภาพและทั่วถึง กรอบและทิศทางการวิจัยทางการศึกษา เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมทั้ง องค์กรภาคประชาสังคม ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรศาสนา และประชาชนทั่วไป มีบทบาท รับผิดชอบ และร่วมมือ ปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

กรอบวิจัยที่ 5 ปฏิรูปคุณภาพของความเป็นครู กรอบและทิศทางการวิจัยทางการศึกษา เพื่อ ขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อผลิตและพัฒนาครูทุกระดับและ ประเภทการศึกษาให้มีคุณภาพ และได้มาตรฐานวิชาชีพ เพื่อแก้ปัญหา การขาดแคลนครู มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาและการ เรียนรู้ เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ตลอดจนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมไทยในปัจจุบัน

กรอบวิจัยที่ 6 พัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการเรียนรู้อย่าง สร้างสรรค์

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในทุก ระดับและทุกรูปแบบการศึกษา เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์และการเรียนรู้ตลอด ชีวิต

กรอบวิจัยที่ 7 สนับสนุนด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถของ ททรัพยากรมนุษย์ในการ เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน และประชาคมโลก

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของ ประเทศให้มีศักยภาพ มีทักษะ อาชีพ ทักษะด้านภาษาอังกฤษและอื่นๆ มีความภูมิใจในความเป็นคนไทยและเข้าใจความแตกต่าง ของลักษณะ พหุสังคมวัฒนธรรม เพื่อให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันทัดเทียม นานาชาติ รวมถึง มีความพร้อมในการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน และประชาคมโลก

กรอบวิจัยที่ 8 วิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศ

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและ พัฒนานวัตกรรมเป็นฐานของการ พัฒนา โดยขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์ และสร้างมูลค่าขององค์ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี และ วิทยาการใหม่ๆ ซึ่งเป็นผลผลิตจากงานวิจัยทางการศึกษา ให้ไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ในการเพิ่ม ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา เพื่อนำ ไปสู่การสร้าง ขีดความสามารถในการแข่งขันของคนใน ชาติ

กรอบวิจัยที่ 9 พัฒนาการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับการศึกษา ที่มีคุณภาพมาตรฐานอย่าง ทัวถึง และร่วมกันสร้างความสมานฉันท์ และสันติสุขให้เกิดขึ้นกับชุมชนสังคมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ของประชาชน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

Barak Rosenshine. (2012) ได้นำเสนอกกลยุทธ์การเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ดังนี้

1. เริ่มต้นบทเรียนโดยการทบทวนสั้นๆ ถึงการเรียนรู้ที่ผ่านมา: การตรวจทานทุกวันสามารถ สร้างความเข้มแข็งก่อนการเรียนรู้ และสามารถนำไปสู่การทบทวนความรู้ได้ดีขึ้น
2. นำเสนอวิธีการใหม่ให้นักเรียนหลังจากการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน
3. ถามคำถามจำนวนมาก และตรวจสอบการตอบสนองของนักเรียนทุกคน: คำถามที่ช่วยให้ นักเรียนฝึกในการข้อมูลใหม่ และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อการเรียนรู้
4. นำเสนอรูปแบบ และตัวอย่างการทำงานที่สามารถช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาได้ เร็วขึ้น
5. ตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน: การตรวจสอบสำหรับความเข้าใจของนักเรียนในแต่ละ จุดสามารถช่วยนักเรียนได้เรียนรู้ และเกิดข้อผิดพลาดน้อยลง
6. จัดให้มีโครงงานที่ยาก: โดยครูสามารถให้ความช่วยเหลือได้เล็กน้อย เมื่อนักเรียนพบกับ ปัญหาที่ยากจะเกิดการเรียนรู้ขึ้นอย่างรวดเร็ว

7. ต้องมีการปฏิบัติ และตรวจสอบนักศึกษา ครอบคลุมถึงความสำเร็จในการปฏิบัติงาน แต่ต้องให้อิสระในการทำงานกับนักเรียนเพื่อให้ทักษะและความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นไปโดยอัตโนมัติ

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน

นอกจากการจัดการเรียนการสอนและการสร้างองค์ความรู้แล้ว สถาบันอุดมศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการถ่ายโอนความรู้สู่ชุมชน อย่างไรก็ตามกระบวนทัศน์ใหม่ของการถ่ายโอนความรู้กับชุมชนในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นมีความเป็นพลวัตและเป็นรูปแบบปฏิสัมพันธ์มากกว่าเป็นเส้นตรงและทิศทางเดียว

ภาพลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่คือการอยู่บนหอคอยงาช้างที่สร้างองค์ความรู้โดยขาดการเชื่อมต่อกับชุมชน นักวิชาการต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้สอนไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้และความคิดที่มาจากกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ กล่าวคือการถอดรหัสความรู้ในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์คือการเปลี่ยนจากการ “รู้อะไร” ไปสู่ “รู้ว่าทำไม” ไปสู่ “รู้ว่าทำอย่างไร” ไปสู่ “รู้ว่าใคร” (OECD, 1996)

การเรียนรู้เพื่อเอาชนะความรู้ทั้งสี่รูปแบบนี้เกิดขึ้นหลายช่องทาง ในขณะที่รู้อะไร และรู้ทำไม สามารถเกิดขึ้นได้จากการอ่านหนังสือและการเข้าร่วมฟังสัมมนาและเข้าถึงฐานข้อมูล อีกสองรูปแบบของความรู้เป็นสิ่งที่อยู่บนฐานประสบการณ์ การรู้ว่าทำอย่างไรเป็นการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ส่วนการเรียนรู้ว่าใครเป็นการเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ตรงหรือในสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่มีความเฉพาะ ซึ่งเป็นการพัฒนาประสบการณ์ในการมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า คู่สัญญา หรือสถาบันต่างๆที่เกี่ยวข้อง เหตุผลหนึ่งว่าทำไมองค์กรส่วนใหญ่เน้นการทำวิจัยพื้นฐานนั้นเพื่อ การเข้าถึงเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความสามารถเชิงนวัตกรรม การรู้ว่าใครส่วนใหญ่ไม่ใช่สิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้โดยวิธีการที่เป็นทางการ (OECD, 1996: 12)

การให้บริการวิชาการโดยการให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมแก่ชุมชนเป็นพันธกิจหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา อย่างไรก็ตามเป็นกระบวนทัศน์ของความเป็นชนชั้นนำ (elite model of knowledge transfer) ที่นักวิชาการคือผู้ที่มีความรู้และเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดีที่สุด ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ความรู้มีการแลกเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาและเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ กล่าวคือไม่มีเส้นแบ่งเขตที่ชัดเจนระหว่างผู้ให้การอบรมและผู้รับการอบรมแต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของความเป็นชุมชนนักปฏิบัติ (community of practice) หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ (learning community) งานที่มีประสิทธิภาพส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการที่คนทำงานร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันในรูปแบบของเครือข่ายวิชาชีพ (professional network) (Comier, 2010) กล่าวคือนักวิชาการต้องปรับเปลี่ยน

บทบาทตนเองจากการเป็นผู้อบรม ไปสู่การเป็นผู้ให้คำปรึกษา ไปสู่การเป็นนักปฏิบัติหรือนักประกอบการ ดังที่ Holden (2010) กล่าวว่าสำหรับเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นความเป็นประชาธิปไตยต้องเกิดขึ้นในระดับบุคคล เป็นการปลดปล่อยความคิดสร้างสรรค์ของทุกคนไม่ใช่คนบางกลุ่ม บทบาทของความเป็นวิชาชีพไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจน ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้เชี่ยวชาญและความไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญกำลังปรับเปลี่ยนรูปแบบ ความเป็นมืออาชีพคือการเป็นผู้ที่สามารถปลดปล่อยศักยภาพและความสามารถพิเศษของชุมชนโดยไม่มีการแบ่งแยกจากสถานะของความเป็นผู้เชี่ยวชาญแต่เป็นการแสดงออกซึ่งความเป็นมืออาชีพที่สามารถสร้างให้ประชาชนหรือคนในชุมชนเป็นผู้รู้ที่มีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจและดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม

นอกจากนี้การเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญผ่านเครือข่ายชุมชนนักปฏิบัติยังเป็นกลไกสำคัญของการสร้างให้เกิดสังคมสร้างสรรค์ที่สามารถบ่งชี้ได้ว่าชุมชนสังคมนั้นๆมีผู้เชี่ยวชาญอยู่ที่ไหนและสามารถสร้างให้เกิดเป็นเครือข่ายทางปัญญา (Wisdom Network) (Benton and Giovagnoli, 2006) ซึ่ง Benton and Giovagnoli (2006) ได้นำเสนอขั้นตอนในการบ่งชี้ผู้เชี่ยวชาญในชุมชนเพื่อสร้างให้เกิดเป็นเครือข่ายทางปัญญาไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การบ่งชี้ความเชี่ยวชาญของบุคคล
2. การแสวงหาผู้เชี่ยวชาญที่มีความประสงค์ที่จะแบ่งปันความเชี่ยวชาญของตนเองและมีทักษะความสามารถในการสื่อสารเป็นอย่างดี
3. แสวงหาผู้เชี่ยวชาญที่มีความกระตือรือร้นมีเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. แสวงหาผู้เชี่ยวชาญที่มีความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้

5. ความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชน

ความคิดสร้างสรรค์ ความหลากหลาย และความอดทนอดกลั้นคือหัวใจสำคัญของสังคมสร้างสรรค์ที่มีเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแรงผลักดันสำคัญ การประชุม UNESCO ในปี 2005 เกี่ยวกับการปกป้องและส่งเสริมความหลากหลายในการแสดงออกทางวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับแนวคิดความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนในการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสังคมสร้างสรรค์ต้องได้รับการมีส่วนร่วมของทั้งภาคเอกชนและสมาคมวิชาชีพในการหาจุดลงตัวของประโยชน์ที่เกิดขึ้นในภาครัฐและภาคเอกชน (Poussin, nd., Online)

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนในการจัดการอุดมศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนในการจัดการอุดมศึกษามีจุดเริ่มต้นจากการประยุกต์แนวคิดความเป็นหุ้นส่วนของภาคธุรกิจที่ต้องการผสมผสานจุดแข็งเพื่อลดทอนข้อจำกัดของกันและกันที่มีอยู่โดยเป็นการผสมผสานผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ร่วมกัน โดยแนวคิดความเป็นหุ้นส่วนของ

รัฐกับเอกชนในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหลายประเทศซึ่งส่วนใหญ่มีแรงผลักดันจากปรากฏการณ์ดังนี้

1. ข้อจำกัดของรัฐในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อตอบสนองต่อปริมาณและจำนวนผู้เรียนที่เพิ่มมากขึ้นในระดับอุดมศึกษาที่ปัจจุบันมีความเป็น massification
2. การใช้กลไกทางตลาดหรือกึ่งการตลาดในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น
3. ความคาดหวังในด้านประสิทธิภาพการลงทุน ความสอดคล้อง และความเป็นเลิศในสถาบันอุดมศึกษาและการวิจัย
4. การแข่งขันของโลกยุคโลกาภิวัตน์เพื่อให้ได้มาซึ่งจำนวนผู้เรียน การแข่งขันทางวิชาการ และการได้มาซึ่งแหล่งทุน
5. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของการศึกษาผ่านวัฒนธรรม
6. การเกิดขึ้นของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งที่ดำเนินการเพื่อหวังผลกำไรและที่ไม่มุ่งหวังผลกำไรในการจัดการศึกษา

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่ตระหนักถึงความท้าทายของการจัดการอุดมศึกษาให้ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวได้มีการกำหนดให้การสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนได้รับการส่งเสริมทุกระดับ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551).

อย่างไรก็ตามนิยามความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการจัดการอุดมศึกษายังไม่สามารถสรุปได้แน่ชัด แต่จากการนิยามโดย ธนาคารโลกที่ได้จัดประชุมสัมมนา เรื่อง “Public and Private Partnership in Financing” ได้นิยามความหมายของ Public and Private Partnership ว่าหมายถึงการใช้จุดแข็งและทรัพยากรที่ภาครัฐและเอกชนมีอยู่เพื่อลดทอนข้อจำกัดในการจัดการอุดมศึกษา (World Bank, 2010) นอกจากนี้ Irandoust and Kromadit (2010) กล่าวว่า ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการจัดการอุดมศึกษาจะช่วยลดทอนข้อจำกัดในด้านงบประมาณและทรัพยากรที่ภาครัฐต้องแบกรับภาระและยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการอุดมศึกษาอีกด้วย ทั้งในด้าน การตลาด งบประมาณ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างโอกาสในการมีงานทำของบัณฑิต กล่าวคือความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการจัดการอุดมศึกษาสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการอุดมศึกษาทั้งในมิติด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา คุณภาพ ความสอดคล้องกับความต้องการ ได้

แนวคิดเรื่องความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐกับเอกชนในประเทศไทยเริ่มได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เห็นได้จากการที่แนวคิดดังกล่าวได้รับการกล่าวอ้างโดยอดีตนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในการประชุมเรื่อง บทบาทของประเทศไทยในเวทีประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน ที่มีผู้ร่วมประชุมคือองค์กรภาคธุรกิจเอกชนและภาครัฐ เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2010 โดยประเด็นความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชน นอกจากนี้ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนกับสถาบันอุดมศึกษายังได้รับการกล่าวถึงในการประชุมผู้นำประเทศใน ASEAN Leadership Forum ที่จัดขึ้นที่กรุงเทพฯ วันที่ 19 มิถุนายน 2009 ด้วยเช่นกัน

กฤษฎพงษ์ กิรติกร (2554) กล่าวว่าปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาของไทยต้องเผชิญกับคำถามต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยสังคมส่งให้ยุคคาดหวังที่จะเห็นสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันดำเนินงานเพื่อเป็นต้นแบบที่ดีของสังคมและเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดวิธีการเรียนรู้ที่เน้นการใช้กิจกรรม การส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของบัณฑิตได้อย่างแท้จริง โดยเปลี่ยนการเรียนรู้ในห้องเรียนที่คับแคบทางกายภาพไปสู่การจินตนาการ คำนึงถึงโลกการเรียนรู้ที่กว้างโดยรูปแบบความร่วมมือแบบต่างๆที่สามารถจำแนกตามมิติที่สำคัญ โดยได้นำเสนอรูปแบบความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาใน 3 มิติได้แก่ มิติระดับความร่วมมือ มิติผู้ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ และมิติภารกิจที่เกิดความร่วมมือ โดยความร่วมมือแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การดำเนินงานร่วมกัน (Cooperation) หมายถึงการที่สถาบันอุดมศึกษาและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินงานกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมของการดำเนินงานหรือกิจกรรมนั้นๆ
2. การเป็นพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Alliance) หมายถึงการที่สถาบันอุดมศึกษาและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันเป็นพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์โดยเป็นความร่วมมือในระดับที่สูงกว่าการดำเนินงานร่วมกันแต่เป็นการดำเนินงานในรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างองค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมร่วมกันและเป็นการเสริมศักยภาพขององค์กรที่ร่วมเป็นพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์กัน
3. การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) เป็นความร่วมมือในระดับที่สูงที่สุดโดยส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินการในลักษณะที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีการลงทุนแบ่งปันผลประโยชน์ มีการบริหารจัดการ และตัดสินใจร่วมกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรร่วมกันโดยระดับความร่วมมือทั้ง 3 รูปแบบสามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 7

Partnership (การดำเนินงานร่วมกัน)

Strategic Alliance (การเป็นพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์)

Cooperation (การเป็นหุ้นส่วน)

ภาพที่ 6 ระดับความร่วมมือ 3 รูปแบบ
ที่มา : กฤษณพงษ์ กีรติกร (2554)

ในการวิเคราะห์ และจำแนกว่า กิจกรรม โครงการ หรืองานที่เป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาคส่วนอื่นๆ นั้นเป็นความร่วมมือระดับใด สามารถวิเคราะห์ได้ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ด้านการจัดการทรัพยากร 2. การวิเคราะห์ด้านกรอบเวลา และ 3. การวิเคราะห์ระดับการบูรณาการ

มิติความเป็นหุ้นส่วน

นโยบาย: Irandoust and Kromadit (2010) กล่าวว่า การมีความตั้งใจที่แท้จริงของฝ่ายนโยบาย และฝ่ายบริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างให้เกิดความเป็นหุ้นส่วน การมีนโยบายที่ชัดเจนและตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

วิชาการ/วิจัย: เอกชนมีโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย ในขณะที่ภาครัฐมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางวิชาการ มีองค์ความรู้นวัตกรรมที่เกิดจากการวิจัย และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในด้านต่างๆ เช่น หอปฏิบัติการอุปกรณ์ วัสดุเพื่อการทำวิจัย เอกชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เป็นแห่งฝึกประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้มีสมรรถนะที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตได้อย่างแท้จริง

ทรัพยากร ภาคเอกชนมีทรัพยากรการเป็นหุ้นส่วนจะช่วยทำให้สถาบันอุดมศึกษาเข้าถึงทรัพยากรในการจัดการศึกษาให้สามารถแข่งขันในระดับสากลได้ ซึ่งอาจดำเนินการในรูปแบบการแบกรับค่าใช้จ่ายร่วมกัน (cost-sharing) ในการผลิตบัณฑิตที่มีศักยภาพสูง การสนับสนุนทุนเพื่อการวิจัยและนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เป็นต้น

การพัฒนาศักยภาพบุคลากร: การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับชุมชนและคนกลุ่มต่างๆเป็นสิ่งสำคัญ โดยสามารถสร้างให้เกิดกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรทั้งในด้านการวิชาการ วิชาชีพ และการบริหารจัดการของบุคลากรทุกระดับ ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนนี้สามารถนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การทำวิจัยร่วมกัน และการให้คำปรึกษาในระดับต่างๆที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างได้ (Gore and Odell, 2009)

ความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการให้บริการชุมชน

ปัจจุบันงานวิจัยหลายชิ้นได้ให้ความสนใจการเรียนรู้ผ่านการให้บริการชุมชน โดยพบว่าวิธีการดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนและการพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน (Astin, Vogelgesang, Ikeda, & Yee; Eyler, 2000; Eyler, Giles, Stenson, & Gray, 2001; Steinke & Buresh, 2002). นักวิชาการได้นำวิธีการเรียนรู้แบบสะท้อนย้อนคิดเข้ามาผนวกกับการเรียนรู้แบบไม่ให้บริการโดยพบว่าเป็นปัจจัยเงื่อนไขสำคัญในความสำเร็จด้านวิชาการและคุณลักษณะส่วนบุคคล (Ash & Clayton, 2004; Eyler, Giles, & Schmiede, 1996; Eyler & Giles, 1999; Hatcher, Bringle, & Muthiah, 2004; Silcox, 1993; Welch, 1999) การเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านกระบวนการให้บริการชุมชนเป็นแนวคิดที่พัฒนาต่อเนื่องจากแนวคิดของ Dewey (1916, 1933). โดยนักคิดทางด้านการเรียนรู้แบบให้บริการได้พัฒนาต่อยอดมาจากวงจรการเรียนรู้ของ Kolb's ที่เริ่มจากการมีประสบการณ์ตรง สู่การรับรู้ที่ชัดเจน สู่การกำหนดกรอบความคิดเชิงทฤษฎี และสู่การทดลองเพื่อสร้างองค์ความรู้ได้ โดยการสะท้อนย้อนคิดเป็นกระบวนการเสริมที่ให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์กับแนวคิดและทฤษฎีเพื่อนำสู่การประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์จริง (Kiely, 2005).

แนวโน้มการเรียนรู้ผ่านการให้บริการในระดับอุดมศึกษาได้รับความสนใจมากขึ้นในระยะสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยนักวิชาการที่สนับสนุนแนวคิดนี้เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านการให้บริการจะช่วยจัดการกับความท้าทายต่างๆที่มีในสังคมได้ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งให้เกิดการแก้ปัญหาในสังคม (Lemieux & Allen, 2007). แม้ว่านิยามการเรียนรู้แบบให้บริการยังไม่สามารถสรุปได้และยังคงมีความหลากหลายในแนวคิด Bringle and Hatcher (1996) ได้เสนอว่าการเรียนรู้แบบให้บริการคือการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทำงานร่วมกับชุมชนและตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของชุมชน โดยนำกระบวนการเรียนรู้ ความรู้ที่ได้รับในวิชาไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความแตกฉานในองค์ความรู้ที่เรียนและเพิ่มความตระหนักรู้ในการมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Bringle and Hatcher, 1996: 222) ดังนั้นการเรียนรู้แบบให้บริการจึงมีองค์ประกอบสำคัญคือ (1) การให้บริการชุมชน (2) การพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหา และ (3) การสร้างให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาคุณธรรมและจิตสำนึก และความเป็นประชาธิปไตย (Harkavy, 2004) ผลงานวิจัยหลายชิ้นพบว่าการเรียนรู้แบบให้บริการช่วยสร้างให้ผู้เรียนมีความ

ตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเองมากขึ้น (Williams et al., 2002) และเห็นคุณค่าในวิชาชีพของตนเอง (Williams & Reeves, 2004), และเห็นคุณค่าของเนื้อหาวิชาที่เรียนมากขึ้น (Dauenhauer et al., 2010).

การเรียนรู้แบบให้บริการส่วนใหญ่พบว่าดำเนินการผ่านกระบวนการเป็นหุ้นส่วนกับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งช่วยประสานเชื่อมต่อให้ผู้เรียนได้ติดต่อกับกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง (Rothman, 1994) อย่างไรก็ตามการสร้างความเป็นหุ้นส่วนที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีการกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกัน (Rubin, 2001).

6. บทบาทพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2554 ได้กำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอุดมศึกษา ดังนี้

1. มาตรฐานด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน

1.1 ด้านกายภาพ

สถาบันอุดมศึกษามีอาคารที่ประกอบด้วยลักษณะสำคัญของอาคารเรียนที่ดีมีห้องครบทุกประเภท พื้นที่ใช้สอยที่ใช้ในการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมทุกประเภทมีจำนวนเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนอาจารย์ประจำ จำนวนนักศึกษาในแต่ละหลักสูตร และจำนวนนักศึกษาตามแผนการรับนักศึกษา ตามเกณฑ์พื้นที่ใช้สอยอาคารโดยประมาณ รวมทั้งต้องจัดให้มีห้องสมุดตามเกณฑ์มาตรฐาน มีครุภัณฑ์ประจำอาคาร ครุภัณฑ์การศึกษา และคอมพิวเตอร์จำนวนเพียงพอต่อการจัดการศึกษาทั้งนี้ อาคารและบริเวณอาคารจะต้องมีความมั่นคง ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะหรือความจำเป็นอย่างอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

1.2 ด้านวิชาการ

สถาบันอุดมศึกษามีศักยภาพและความพร้อมในการปฏิบัติการกิจด้านวิชาการสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถาบันอุดมศึกษาและแผนการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของประเทศและผู้ใช้บัณฑิตโดยรวม มีหลักประกันว่าผู้เรียนจะได้รับการบริการการศึกษาที่ดีสามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างมีคุณภาพ สถาบันต้องมีการบริหารวิชาการที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลทั้งในด้านการวางแผนรับนักศึกษาและการผลิตบัณฑิต การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล การเรียนรู้ การประกันคุณภาพการเรียนการสอน และการพัฒนาปรับปรุงการบริหารวิชาการ

1.3 ด้านการเงิน

สถาบันอุดมศึกษามีความพร้อมด้านการเงินทั้งงบการเงินรวมและงบที่จำแนกตามกองทุน มีแผนการเงินที่มั่นคง เป็นหลักประกันได้ว่าสถาบันจะสามารถจัดการศึกษาได้ตามพันธกิจ

และเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งสอดคล้องกับแผนการพัฒนาในอนาคต เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ผู้เรียนและผู้ให้บริการอุดมศึกษา สถาบันมีการจัดทำรายงานการเงินที่แสดงถึงการได้มาของ รายได้รายรับ การจัดสรร การใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพ และทั่วถึงเป็นธรรมอย่างชัดเจน รวมทั้งการนำ รายได้ไปลงทุนภายใต้การประเมินและวิเคราะห์ความเสี่ยง มีระบบการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล การปฏิบัติงานควบคู่ไปกับการใช้เงินทุกประเภท และมีระบบการติดตามตรวจสอบผลประโยชน์ทับซ้อนของบุคลากรทุกระดับ

1.4 ด้านการบริหารจัดการ

สถาบันอุดมศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ ค่านิยม ไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และพันธกิจที่กำหนดไว้ โดยมีสภาสถาบันทำหน้าที่กำกับ นโยบาย การดำเนินการตามแผน การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณและทรัพย์สิน การบริหารสวัสดิการที่จัดให้กับนักศึกษาและบุคลากรทุกระดับ รวมทั้งกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและ กฎหมายที่กำหนดไว้ มีการเผยแพร่ผลการกำกับการดำเนินงานของสภาสถาบันและการบริหารจัดการของผู้บริหารทุกระดับสู่ประชาคมภายในสถาบันและภายนอกสถาบัน ภายใต้หลักธรรมาภิบาล ที่ประกอบด้วย หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการตรวจสอบได้ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า

2. มาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน

2.1 ด้านการผลิตบัณฑิต

สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการรับนักศึกษาเข้าเรียนที่มีคุณสมบัติและจำนวนตรงตามแผนการรับนักศึกษาและสอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตบัณฑิตอย่างมีคุณภาพ สถาบันผลิตบัณฑิต ได้ตามคุณลักษณะ จุดเน้นของสถาบัน ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด และจัดให้มีข้อสนเทศที่ชัดเจน เผยแพร่ต่อสาธารณะในเรื่องหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน คณาจารย์ ที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรม การพัฒนาการเรียนรู้อย่างบูรณาการทั้งในและนอกหลักสูตร และตอบสนองความต้องการของนักศึกษา

2.2 ด้านการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินพันธกิจด้านการวิจัยอย่างมีคุณภาพประสิทธิภาพ และ ภายใต้จุดเน้นเฉพาะ โดยมีการดำเนินการตามนโยบาย แผน งบประมาณ มีการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนคณาจารย์ นักวิจัย บุคลากรให้มีสมรรถนะในการทำวิจัยส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการทำ วิจัยกับหน่วยงานภายนอกสถาบันเพื่อให้ได้ผลงานวิจัย ผลงานประดิษฐ์และงานริเริ่มสร้างสรรค์ที่มี คุณภาพ มีประโยชน์ สอดคล้องยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ ในวงกว้างและก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชน

2.3 ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

สถาบันอุดมศึกษามีการให้บริการทางวิชาการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งในวงกว้าง และกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งอาจให้บริการโดยการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งในระดับสถาบันและระดับบุคคลได้ในหลายลักษณะ อาทิ การให้คำปรึกษา การศึกษาวิจัย การค้นคว้าเพื่อแสวงหาคำตอบให้กับสังคม การให้บริการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นต่าง ๆ การจัดให้มีการศึกษาต่อเนื่องบริการแก่ประชาชนทั่วไป การให้บริการทางวิชาการนี้ สามารถจัดในรูปแบบของการให้บริการแบบให้เปล่าหรือเป็นการให้บริการเชิงพาณิชย์ที่ให้ผลตอบแทนเป็นรายได้หรือเป็นข้อมูลย้อนกลับมาพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

2.4 ด้านการทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินการทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติทั้งในระดับ หน่วยงานและระดับสถาบัน มีระบบและกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนโดยตรงหรือโดยอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนและบุคลากรของสถาบัน ได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้ ตระหนักถึงคุณค่า เกิดความซาบซึ้งและมีสุนทรีย์ต่อศิลปะและ วัฒนธรรมของชาติ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องจรรโลงความดีงามในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ มีวิถีชีวิตที่ปรารถนาและเรียนรู้วิธีการจัดการวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ไม่พึงปรารถนาได้ สถาบันมีการ ควบคุมการดำเนินงานด้านนี้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์การ ดำเนินงานด้านการทํานุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบัน

ตามภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัยการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การดำเนินการ ตามภารกิจทั้ง 4 ประการดังกล่าว มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะ ยาว ปัจจุบันมีปัจจัยภายในและภายนอกหลายประการที่ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาใน ระดับอุดมศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการ ปัจจัยดังกล่าวคือ

1) คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตภายในประเทศ มีแนวโน้มที่จะมีความ แตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคมโดยรวมของประเทศในระยะยาว

2) ความท้าทายของโลกาภิวัตน์ต่อการอุดมศึกษา ทั้งในประเด็นการบริการการศึกษาข้าม พรมแดน และการเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบัณฑิต อันเป็นผลจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาค อาเซียน ซึ่งทั้งสองประเด็นต้องรับการประกันของคุณภาพการศึกษา

3) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่าสามารถ พัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิต ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มากขึ้น ไม่ว่า จะเป็นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล การพัฒนาภาคการผลิตจริงทั้ง อุตสาหกรรมและบริการ การพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน

4) สถาบันอุดมศึกษาจะต้องให้ข้อมูลสาธารณะ (public information) ที่เป็นประโยชน์ ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนักศึกษา ผู้จ้างงาน ผู้ปกครอง รัฐบาล และประชาชนทั่วไป

5) สังคมต้องการระบบอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม (participation) มีความโปร่งใส (transparency) และมีความรับผิดชอบซึ่งตรวจสอบได้ (accountability) ตามหลักธรรมาภิบาล

6) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน รวมถึงให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายนอก โดยการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

7) คณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศใช้มาตรฐานการอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2549 เพื่อเป็นกลไกกำกับมาตรฐานระดับกระทรวง ระดับคณะกรรมการการอุดมศึกษา และระดับหน่วยงาน โดยทุกหน่วยงานระดับอุดมศึกษาจะได้ใช้เป็นกรอบการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

8) กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2551 เพื่อเป็นกลไกส่งเสริมและกำกับให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานตามประเภทหรือกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา 4 กลุ่ม

9) กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2552 และคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2552 เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการอุดมศึกษาและเพื่อการประกันคุณภาพของบัณฑิต ในแต่ละระดับคุณวุฒิและสาขาวิชา

7. แนวโน้มทิศทางการจัดการศึกษาไทย

โลกในยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบต่อการจัดการอุดมศึกษาในหลายประเทศด้วยเช่นกัน ทั้งในด้านการแข่งขันทางการศึกษา การขยายตัวของระบบอุดมศึกษา การจัดการอุดมศึกษาในภาวะวิกฤติทั้งด้านการลงทุน คุณภาพ และการแข่งขันที่สูงขึ้น การขยายตัวอย่างมากของระบบอุดมศึกษาไทย ทำให้การจัดการอุดมศึกษาต้องดำเนินการภายใต้ข้อจำกัดด้านต่างๆ เป็นอันมาก อย่างไรก็ตามการขยายตัวของอุดมศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะนอกจากจะช่วยสร้างโอกาสความเจริญก้าวหน้าในการทำงานอาชีพและความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคลแล้วยังเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมทำให้สังคมสามารถได้รับประโยชน์จากความเจริญก้าวหน้าและสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจได้อย่างดียิ่งขึ้นตลอดจนเป็นการสร้างความเสมอภาคในโอกาสให้กับประชาชนในการได้ใช้สติปัญญาของตนอย่างเสรีและเต็มศักยภาพ แต่ปัญหาที่ตามมาจากการขยายตัวในลักษณะดังกล่าวของอุดมศึกษาส่งผลในด้านความไม่เท่าเทียมกันในคุณภาพการศึกษาที่การกระจายตัวไม่เท่ากันทั้งด้านภูมิศาสตร์และสาขาวิชาทำให้ยังคงความเหลื่อมล้ำอยู่มากแม้จะมีโอกาสในการเข้าถึงอุดมศึกษามากขึ้นก็ตาม

การระเบิดของความรู้เศรษฐกิจฐานความรู้และสังคมความรู้

จรัส สุวรรณเวลา (2551) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการอุดมศึกษาเป็นอย่างมาก วิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทำให้คนมีชีวิตที่สะดวกสบายมากขึ้น การที่เศรษฐกิจถูกขับเคลื่อนด้วยความรู้หรือเรียกว่าเศรษฐกิจฐานความรู้ส่งผลให้ความรู้ได้แข่งเงินทุนและแรงงานในการเป็นพลังงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ซึ่งมีใช้เพียงขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างเดียวเท่านั้นแต่ยังส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและค่านิยมของคนในสังคมในลักษณะสังคมฐานความรู้ซึ่งตระหนักถึงความเสื่อมโทรมถดถอยของสังคมและสิ่งแวดล้อม แคบอยู่เพียงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงในองค์ความรู้ดังกล่าวมาส่งผลผลักดันให้การศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุดมศึกษาต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและเนื้อหาสาระที่จากเดิมเน้นเนื้อหาความรู้ไปเป็นสมรรถนะในการหาความรู้ กล่าวคือ จากการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าความรู้ในเนื้อหาสาระ นอกจากนี้การสร้างความรู้จากการวิจัยเป็นบทบาทของมหาวิทยาลัยซึ่งต้องดำเนินควบคู่ไปกับการเรียนการสอนด้วยเช่นกัน โดยการวิจัยควรต้องมีความหลากหลายเพราะการเปลี่ยนแปลงในระบบความรู้ที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและการเปลี่ยนสภาพของความรู้ที่มีความเป็นสาธารณะมากขึ้นทำให้บทบาทของมหาวิทยาลัยต้องเปลี่ยนไปจากเดิมที่การสอนและการวิจัยแยกออกจากกันแบบลักษณะเดิมไม่เพียงพอ การวิจัยจึงกลายเป็นเครื่องมือในการศึกษาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อีกทั้งองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยส่วนใหญ่อยู่ภายใต้บริบทเฉพาะกรณีนั้นๆ มหาวิทยาลัยจึงต้องใช้การวิจัยมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาโดยมุ่งสร้างองค์ความรู้ในปัจจุบันและอนาคต เช่น การสนองความจำเป็นของท้องถิ่น ต้องเน้นการวิจัยเฉพาะกรณีเพื่อหาปัญหาคือแนวทางสำหรับท้องถิ่นนั้นๆ ส่วนการศึกษาในระดับสากลข้ามชาติเพื่อสร้างการแข่งขันจำเป็นต้องดำเนินการวิจัยแบบปฐมภูมิที่หาความรู้ใหม่ๆ และติดตามความรู้ในโลกให้ทันเพื่อเป้าหมายการแข่งขันและความอยู่รอดในสังคมโลก ดังนั้นมหาวิทยาลัยต้องปรับตัวทั้งการบริหารจัดการและความเป็นอิสระของตัวให้เอื้อต่อการทำวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นทั้งโอกาสและภาวะคุกคามต่อการจัดการอุดมศึกษาเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทในการเปลี่ยนรูปแบบการศึกษาออกไปเป็นอย่างมาก การเข้าถึงความรู้ไม่จำเป็นต้องอยู่ให้ห้องบรรยายอีกต่อไปแต่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้จากแหล่งความรู้และช่องทางที่หลากหลายมากมายกว้างขวางกว่าที่อาจารย์สอน การสอนของอาจารย์ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่ที่เวลาที่สอน แต่หากมีการจัดการที่ดีในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโอกาสที่บุคคลจะเข้าถึงการศึกษาอาจเพิ่มขึ้นได้มาก บทบาทของอาจารย์จึงเปลี่ยนไปมิใช่เป็นแหล่ง สาระความรู้ที่สมบูรณ์เพื่อการบรรยายถ่ายทอดอีกต่อไปแต่เป็นผู้ที่ติดตามสะสมความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอควบคู่กับการสอนที่เน้นการสร้างความสามารถในการหาความรู้ให้เกิดกับศิษย์โดยอาจารย์เป็นเพียงผู้กลั่นกรองให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้และร่วมกันเรียนรู้

นอกจากนี้นักวิชาการได้ให้ความเห็นว่าบทบาทของมหาลัยควรต้องปรับเปลี่ยนไปด้วย คือต้องเป็นที่พึ่งของสังคมไทยมากขึ้น เพราะสังคมในยุคข้อมูลข่าวสารจำเป็นต้องได้รับการกลั่นกรองข้อมูลและความคิดเห็นต่างๆที่ปราศจากอคติและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องสร้างความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ไม่ใช้การสะสมความรู้เท่านั้นแต่ต้องสามารถสร้างงานทางวิชาการให้มีคุณภาพและเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมได้ อย่างไรก็ตามในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอุดมศึกษาไม่จำเป็นต้องดำเนินการทางการค้า การตลาด และการแข่งขัน แต่ควรจะเป็นการให้ความช่วยเหลือร่วมมือกันในการพัฒนาโดยที่ความรู้เป็นพลังในการขับเคลื่อนความเพื่อหาทางช่วยเหลือระหว่างชาติอันนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดี การที่มหาวิทยาลัยต่างๆ ในภูมิภาคหรือในโลกได้ร่วมมือช่วยเหลือกันสร้างความเจริญร่วมกันน่าจะเป็นคำตอบที่ดีกว่า (จรัส สุวรรณเวลา, 2551)

บทบาทของมหาลัยในสังคมความรู้

จรัส สุวรรณเวลา (2551) ให้ข้อสังเกตว่า การเปลี่ยนแปลงของระบบความรู้ทำให้เป้าหมายของการให้บริการทางวิชาการในระดับอุดมศึกษาเปลี่ยนไปการศึกษาต่อหลังปริญญามีความจำเป็นมากขึ้นเพราะการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยจึงต้องมีบทบาทในการรักษาซึ่งความเป็นนักวิชาการให้แก่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา นอกจากนี้เพื่อให้บัณฑิตมีสมรรถนะการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต มหาลัยอาจต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆทั้งในภาครัฐและเอกชนโดยเฉพาะในเรื่องสาขาศึกษาตลอดจนการจัดหลักสูตรหรือการเรียนร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถานประกอบการเป็นรูปแบบการเรียนที่ต้องใช้มากขึ้น

จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรูปแบบบริการอุดมศึกษาจึงต้องได้รับการเปลี่ยนให้มีความหลากหลายมากขึ้นโดยขึ้นอยู่กับความแตกต่างของเป้าหมายขนาดและพันธกิจดังนั้นระบบในปัจจุบันของมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องตระหนักถึงความแตกต่างและหลากหลายของสถาบันอุดมศึกษาและมีความยืดหยุ่นในการกำหนดกฎเกณฑ์แนวทางที่แตกต่างกันได้ตามข้อจำกัดโดยควรแยกตามกลุ่มหรือเป็นข้อจำกัดในการรักษามาตรฐานขั้นต่ำที่มหาวิทยาลัยสามารถเลือกได้ตามความเหมาะสมของตนเอง

สถาบันอุดมศึกษาเพื่อท้องถิ่น

จรัส สุวรรณเวลา (2551) กล่าวว่า สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทตามพันธกิจในด้านการพัฒนาท้องถิ่นด้วยเช่นกัน ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายประการ ได้แก่การเป็นแหล่งข้อมูลแหล่งปัญญาของท้องถิ่นสถาบันอุดมศึกษาสนองความจำเป็นของท้องถิ่นในการแก้ปัญหาและการพัฒนาด้วยการสะสมและการจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นที่ตนรับผิดชอบตลอดจนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลให้กลายเป็นความรู้ และในที่สุดเป็นแหล่งปัญญาขอท้องถิ่นหากเมื่อใดท้องถิ่นมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลความรู้หรือปัญญาก็สามารถหาหรือขอจากมหาวิทยาลัยได้ โดยในการสร้างสมความรู้นั้นสามารถดำเนินการโดยใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความรู้ซึ่งมีทั้งความรู้ที่เป็นสากลและความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้การสร้างนักวิชาการและนักวิชาชีพ

กล่าวได้ว่าเป็นหน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษา ดังนั้นการให้โอกาสนักเรียนในท้องถิ่นได้เข้ามาศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นและควรตอบสนองต่อการใช้งานของท้องถิ่นด้วย อีกทั้งการจัดการศึกษาในสาขาที่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นเพื่อให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษามีงานทำและยังคงอยู่ในถิ่นฐานของตนได้ การจัดการศึกษาที่ให้นักศึกษาทุกคนทุกสาขาวิชามีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นที่สถาบันตั้งอยู่จึงจะถือได้ว่าเป็นสถาบันเพื่อท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้นักศึกษาเกิดความรักและความภูมิใจในท้องถิ่นของตนและพร้อมที่ทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีต่อไป

นอกจากนี้การบริการวิชาการเป็นพันธกิจที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งควรต้องดำเนินการทั้งเชิงรับเพื่อรับข้อเสนอแนะและในเชิงรุกเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริงซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งเพื่อให้สถาบันเกิดรายได้และเป็นการให้บริการโดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน ซึ่งในการให้บริการวิชาการนี้สถาบันอุดมศึกษาควรมีบทบาทในการชี้นำในการใช้ความรู้และวิสัยทัศน์ใช้ความรู้ความสามารถในการพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตอย่างมีวิจักษณ์ญาณเพื่อเตือนสติสังคมซึ่งสถาบันอุดมศึกษาต้องสร้างให้ตนเองมีความน่าเชื่อถือและเป็นที่พึ่งได้ของสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้นการแสดงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการทำหน้าที่เพื่อท้องถิ่นนั้นสามารถดำเนินการได้หลากหลายโดยสถาบันอาจพิจารณาเลือกดำเนินการตามจุดเน้นของตนและให้สอดคล้องกับนโยบายเป้าหมายยุทธศาสตร์และแผนงานของตนเองได้

แผนการพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว

การพัฒนาอุดมศึกษาของประเทศได้ยึดตามแนวทางการรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 – 2565) คือ มุ่งยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทยเพื่อผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตและมีสมรรถนะสากลเรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคมมุ่งพัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาไทยในการสร้างความรู้และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงการแข่งขันในระดับสากลรวมทั้งเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนและท้องถิ่นบนพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการและเอกภาพเชิงระบบโดยใช้กลไกธรรมาภิบาลเครือข่ายอุดมศึกษาทั้งประเทศตลอดจนมุ่งแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศโดยมีส่วนช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนจากวิกฤติด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะเรื่องการว่างงานและมุ่งปฏิรูปอุดมศึกษาทุกด้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพอุดมศึกษาไทยตาม สี่ยุทธศาสตร์ “LEGS” STRATEGY ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เปลี่ยนระบบการนำองค์กรให้ขับเคลื่อนอุดมศึกษาแบบองค์รวม (leader of change management for quality education)

สร้างความตระหนักในคุณค่าของอุดมศึกษาโดยเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ (Quality Education) โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมด้านอุดมศึกษาเพื่อเป็นเป้าหมายในการบริหารอุดมศึกษาของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) มีการ

เปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการอุดมศึกษาในลักษณะเชิงรุกให้มีขีดสมรรถนะสูงมุ่งสู่องค์กร
แห่งการเรียนรู้บนพื้นฐานของสารสนเทศอุดมศึกษาที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันโดยเฉพาะการพัฒนา
บัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของสังคมที่ต้องคำนึงถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานและความต้องการที่
เปลี่ยนแปลงในแต่ละภูมิภาค (manpower mobilization and demographic change) สร้างความ
เชื่อมั่นในคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาให้มีมาตรฐานสากลและเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา

กลยุทธ์ 1.1 กำหนดคุณค่าและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมของอุดมศึกษาไทย

กลยุทธ์ 1.2 บริหารอุดมศึกษาโดยยึดเป้าหมายอุดมศึกษาตามกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว
15 ปีฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551–2565) อย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์ 1.3 สร้างระบบการประเมินศักยภาพและพัฒนาผู้บริหารระดับสูงกรรมการสภาของ
สถาบันอุดมศึกษา

กลยุทธ์ 1.4 สร้างระบบการปิดและยุบรวมหลักสูตร/ คณะวิชา / มหาวิทยาลัย

กลยุทธ์ 1.5 พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของสารสนเทศอุดมศึกษา

กลยุทธ์ 1.6 ต่อยอดสถาบันอุดมศึกษาที่มีศักยภาพให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำระดับโลก

กลยุทธ์ 1.7 ยกระดับอุดมศึกษาไทยให้มีบทบาทสูงในประชาคมอุดมศึกษาอาเซียน

โดยเฉพาะด้าน Higher Education Manpower Mobilization

กลยุทธ์ 1.8 สร้างระบบและกลไกเพื่อรองรับความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง
กับหน่วยงานภาคการผลิตในด้านการเรียนการสอนและการวิจัย

กลยุทธ์ 1.9 พัฒนาโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพและพัฒนาผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพให้เป็น
อาจารย์ (educator professional)

อาจารย์มีจำนวนเพียงพอตรงความต้องการในการผลิตบัณฑิตมีความสามารถในการทำงาน
วิจัยงานสร้างสรรค์และนวัตกรรมมีทักษะประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ที่ทันต่อการ
เปลี่ยนแปลงของโลกมีจิตวิญญาณความเป็นครูมีคุณธรรมจริยธรรมสามารถดำรงตนอย่างมีเกียรติ
และศักดิ์ศรีได้รับการยกย่องจากสังคมและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติรวมทั้งพัฒนาผู้ที่
มีความรู้ความเชี่ยวชาญมีประสบการณ์ทางวิชาการหรือวิชาชีพให้เข้าสู่การเป็นอาจารย์

กลยุทธ์ 2.1 เพิ่มปริมาณอาจารย์ให้ตรงตามความต้องการในการผลิตบัณฑิต

กลยุทธ์ 2.2 พัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพอย่างเป็นระบบ

กลยุทธ์ 2.3 พัฒนาคุณภาพอาจารย์ให้มีความแข็งแกร่งในการทอวิจัย

กลยุทธ์ 2.4 ปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์

กลยุทธ์ 2.5 พัฒนาระบบผู้เชี่ยวชาญ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพบัณฑิตอย่างก้าวกระโดด (graduated with quality and
social responsibility)

ยกระดับคุณภาพบัณฑิตโดยเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของบัณฑิตให้มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาอย่างน้อย 5 ด้านได้แก่ด้านคุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้ด้านทักษะทางปัญญาด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีกระบวนการทัศน์ใหม่ในการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของโลกดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้บัณฑิตมีคุณภาพระหว่างทำงานและเก่งความดีโดยเน้นความรับผิดชอบมีสุขภาวะทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อตนเองและสังคมสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพงานที่เปลี่ยนแปลงโดยมีการติดตามประเมินคุณภาพและพัฒนาบัณฑิตหลังเข้าสู่ตลาดงาน

กลยุทธ์ 3.1 พัฒนาระบบการเข้าศึกษาการเรียนรู้และการสำเร็จการศึกษาที่ยืดหยุ่น
หลากหลายตอบสนองในทุกกลุ่มวัย

กลยุทธ์ 3.2 ยกระดับคุณภาพของหลักสูตรให้ได้รับการรับรองในระดับอาเซียนและระดับโลก

กลยุทธ์ 3.3 สร้างระบบและกลไกเพื่อจัดสอบใบรับรองคุณวุฒิเฉพาะสาขาแห่งชาติของทุก
หลักสูตร

กลยุทธ์ 3.4 ปรับปรุงระบบติดตามและประเมินบัณฑิตรวมทั้งพัฒนาบัณฑิตหลังเข้าสู่ตลาด
งาน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ปฏิรูปการบริหารการเงินอุดมศึกษาเพื่อขับเคลื่อนสถาบันอุดมศึกษาสู่ความ
เป็นเลิศ (satang utilization)

ใช้ยุทธศาสตร์การเงินเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนและเป็นกลไกกำกับเชิงนโยบายให้
สถาบันอุดมศึกษาการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษามบที่ 11
(พ.ศ.2555 – 2559) และก้าวสู่ความเป็นเลิศตามกลุ่มสถาบันครอบครัวการจตุรทุน
การศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษามีการระดมทุนจากทุกภาคส่วนและบูรณาการในการใช้
ทรัพยากรร่วมกันและมีการกำกับติดตามประเมินผลระดับความสำเร็จของการดำเนินงานจากการใช้
ปัจจัยงบประมาณอย่างเข้มงวด

กลยุทธ์ 4.1 วิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ

กลยุทธ์ 4.2 จัดทำแผนกลยุทธ์การเงินให้สอดคล้องกับเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาและ
แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษามบที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2559)

กลยุทธ์ 4.3 จัดสรรทุนการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาโดยคำนึงถึงความต้องการ
กำลังคนของประเทศ

กลยุทธ์ 4.4 กำกับติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณอย่างเหมาะสม (utilization
management) ตามพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2559) เป็นแผนแม่บทหรือแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้ระบบอุดมศึกษาเป็นหัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ มุ่งเน้นให้อุดมศึกษาไทยต้องให้ความสำคัญในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) อุดมศึกษาต้องจัดการศึกษาที่เน้นเรื่องภาษาอังกฤษ และภาษาของประเทศในภูมิภาคอาเซียนเพื่อให้คนไทยสามารถสื่อสารกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มโอกาสในการดำรงชีพและทำงานในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในประเทศสมาชิกอาเซียน
- 2) อุดมศึกษาต้องส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องอาเซียนศึกษาให้มากขึ้น เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ความหลากหลายทางชาติพันธุ์และระบอบการปกครอง โดยเฉพาะความรู้ด้านกฎหมายเพื่อเตรียมการสำหรับการทำงานข้ามชาติ
- 3) อุดมศึกษาต้องสร้างบัณฑิตที่พร้อมปรับตัว มีทักษะในการทำงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความแตกต่างของเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมและภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีศักยภาพสูง เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ
- 4) อุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญกับเรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้เทียบเคียงได้กับต่างประเทศ และสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายอุดมศึกษาระหว่างประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาให้ใกล้เคียงกัน โดยผ่านโครงการบริการวิชาการร่วมกัน
- 5) อุดมศึกษาควรเร่งพัฒนาอาจารย์ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อรองรับการจัดการศึกษา ที่พร้อมรับการเป็นประชาคมอาเซียนและยกระดับคุณภาพสถานศึกษาให้เป็นสากล เช่น โครงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ เป็นต้น
- 6) อุดมศึกษาต้องได้รับการรับรองคุณภาพในระดับนานาชาติ โดยอาจสร้างเกณฑ์ มาตรฐานในการเทียบเคียงคุณภาพร่วมกัน

จากกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาในปี 2551 กำหนดประเภทหรือกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่ม ก วิทยาลัยชุมชน หมายความว่า สถาบันที่เน้นการผลิตบัณฑิตระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จัดฝึกอบรมสนองตอบความต้องการของท้องถิ่น เพื่อเตรียมกำลังคนที่มีความรู้เข้าสู่ภาคการผลิตจริงในชุมชน สถาบันสนับสนุนรองรับการเปลี่ยนอาชีพพื้นฐาน เช่น แรงงานที่ออกจากภาคเกษตร เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิตอันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลุ่ม ข สถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี หมายความว่า สถาบันที่เน้นการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีเพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถเป็นหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในระดับภูมิภาค สถาบันมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้กับหน่วยงาน ธุรกิจ และบุคคลในภูมิภาค เพื่อรองรับการดำรงชีพ สถาบันอาจมีการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะระดับปริญญาโทด้วยก็ได้

กลุ่ม ค สถาบันเฉพาะทาง หมายความว่า สถาบันที่เน้นการผลิตบัณฑิตเฉพาะทางหรือเฉพาะกลุ่มสาขาวิชา ทั้งสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์กายภาพ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ สังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ รวมทั้งสาขาวิชาชีพเฉพาะทาง สถาบันอาจเน้นการทำวิทยานิพนธ์หรือการวิจัย หรือเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและสมรรถนะในการประกอบอาชีพระดับสูง หรือเน้นทั้งสองด้าน รวมทั้งสถาบันอาจมีบทบาทในการพัฒนาภาคการผลิตจริงทั้งอุตสาหกรรมและบริการ สถาบันในกลุ่มนี้อาจจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่ 1 เป็นสถาบันที่เน้นระดับบัณฑิตศึกษา และลักษณะที่ 2 เป็นสถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี

กลุ่ม ง สถาบันที่เน้นการวิจัยขั้นสูงและผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาโดยเฉพาะระดับปริญญาเอก หมายความว่า สถาบันที่เน้นการผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาโดยเฉพาะระดับปริญญาเอก และเน้นการทำวิทยานิพนธ์และการวิจัยรวมถึงการวิจัยหลังปริญญาเอก สถาบันเน้นการผลิตบัณฑิตที่เป็นผู้นำทางความคิดของประเทศ สถาบันมีศักยภาพในการขับเคลื่อนอุดมศึกษาไทยให้อยู่ในแนวหน้าระดับสากล มุ่งสร้างองค์ความรู้ทฤษฎี และข้อค้นพบใหม่ทางวิชาการ

การนำแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องผลักดันผู้นำของสถาบันอุดมศึกษาในทุกระดับให้มีการปรับเปลี่ยนทั้งแนวความคิด ค่านิยม เป้าหมาย และวิธีการทำงาน โดยต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับสูงต่อการบริหารความเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างภาวะผู้นำร่วมกันในทุกระดับ และมีการระดมทุนทางสังคมในทุกๆ ด้าน มาเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง โดยมีเจ้าภาพหลักคือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่ต้องดำเนินการในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) วางกรอบแนวทางการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ ภายใต้หลักการที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแนวคิดค่านิยม ตลอดจนมุมมองปัญหา ให้สอดคล้องรู้เท่าทันโลก รู้จักใช้ปัญญา มีวิจรรณญาณบนฐานวัฒนธรรมไทยที่เอื้ออาทร ประณีประนอม และให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมโดยต้องปฏิรูปวิธีการจัดการและปฏิรูปโครงสร้างทุกด้านอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ จำเป็นต้องวางหลักเกณฑ์การพิจารณาแผนงานที่สอดคล้องตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) มีการแบ่งบทบาท การกิจและความร่วมมือที่ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนอย่างเหมาะสม มีแผนงานและกระบวนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณภาพเน้นการประหยัด มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ผลที่ได้จากการดำเนินแผนงานโครงการจะต้องตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) และสามารถประเมินผลได้เป็นรูปธรรม

2) พัฒนาระบบและกลไก เพื่อระดมพลังและสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ให้เข้าใจและมีความผูกพันในการกิจเป้าหมาย และยุทธศาสตร์การดำเนินงานร่วมกันในทุกกระบวนการของการแปลงแผนสู่การปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการ และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรเพื่อเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการระดมความคิดอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนจัดให้มีงบประมาณสนับสนุน

3) พัฒนาระบบและกลไกจัดเก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ให้มีความถูกต้อง ทันสมัย ครบถ้วน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารและพัฒนาอุดมศึกษาของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

4) พัฒนาระบบและกลไกในการกำกับติดตามประเมินผล ตามตัวบ่งชี้ในทุกยุทธศาสตร์ เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงวิธีการดำเนินงานเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

5) ปรับปรุงระบบและกลไกการดำเนินงานในทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐ การปรับระบบงบประมาณให้ตอบสนองต่อความต้องการของสถาบันอุดมศึกษา ปรับบทบาทของหน่วยงานกลางในการประสานแผนงาน แผนการเงิน และแผนอัตรากำลังอย่างบูรณาการ ให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแผนพัฒนา การศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ในช่วงกลางแผน (พ.ศ. 2557) เพื่อให้ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายใน พ.ศ. 2559

แนวทางพัฒนาสถาบันอุดมศึกษากลุ่มใหม่ จากการประชุมวิชาการแห่งชาติ วันอังคารที่ 14 ธันวาคม 2553 โดย นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ดร.ถนอม อินทรกำเนิด รศ.ดร.ศิริโรจน์ ผลพันธิน อธิการบดี ม.ราชภัฏสวนดุสิต รศ.ดร.นายุทธ สงค์ธนาพิทักษ์ อธิการบดี มทร.ธัญบุรี ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษากลุ่มใหม่ ดังนี้

1. กำหนดทิศทางของสถาบันอุดมศึกษา โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ชัดเจน
2. กำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ โดยคำนึงถึงศักยภาพและอัตลักษณ์ของแต่ละสถาบัน
3. สรรหาผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ เพื่อบริหารสถาบันอุดมศึกษาตามวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้

นอกจากสถาบันอุดมศึกษากลุ่มใหม่จะดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นแล้ว สถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวยังมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่เพียงพอกับการเพิ่มปริมาณและคุณภาพของบุคลากร การสร้างงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น การจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการวิชาการ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษากลุ่มใหม่มีข้อจำกัดด้านเงินรายได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ อาจทำให้ต้องผลัดภาระดังกล่าวไปยังผู้เรียน ดังนั้น การดำเนินงานในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษากลุ่มใหม่ นอกจากขึ้นอยู่กับสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งแล้ว ยังขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐในการให้ความสำคัญกับการลงทุนทางการศึกษาด้วย

แนวโน้มการศึกษาไทยในครึ่งทศวรรษหน้า

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2552) ได้กล่าวถึงผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย ในอีก 5 ปีข้างหน้าว่า “แนวโน้มสำคัญของการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ กระแสโลกาภิวัตน์ได้กระทบต่อสังคมและประชากร เศรษฐกิจและอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง” ซึ่งมีทั้งที่เป็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในด้าน บวก และด้านลบ โดยบทความนี้ผมนำมาเสนอบางประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

แนวโน้มด้านบวก

1. หลักสูตรใหม่เกิดขึ้นจำนวนมาก จากการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันในด้าน เศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ทำให้คนในสังคมต้องการเพิ่มความรู้ความสามารถให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลง จึงหันมาสนใจศึกษาต่อในหลักสูตรที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ ดังนั้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคนในสังคมสถาบันการศึกษาจึงมุ่งพัฒนาหลักสูตรใหม่ ๆ อาทิ หลักสูตรที่บูรณาการระหว่างสองศาสตร์ขึ้นไป เช่น ระดับอาชีวศึกษาหลักสูตรเดียวจะมีหลาย สาขาวิชา เรียนช่วงหนึ่งจะผนวกการตลาดและการบัญชีเข้าไปด้วย เป็นต้น หลักสูตรที่ให้ปริญญา บัตร 2 ใบ และมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยตลอดเวลา

2. หลักสูตรนานาชาติมีแนวโน้มมากขึ้น เนื่องจากสภาพยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเชื่อมโยง ด้านการค้าและการลงทุน ทำให้ตลาดแรงงานในอนาคตต้องการคนที่มีความสามารถด้าน ภาษาต่างประเทศ ส่งผลให้ความต้องการการศึกษาที่เป็นภาษาสากลมีมากขึ้น ที่สำคัญการเปิดเสรี ทางการศึกษา ยังเป็นโอกาสให้สถาบันการศึกษาจากต่างประเทศเข้ามาจัดการศึกษาในประเทศไทย และเปิดหลักสูตรภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ฯลฯ ยังมีส่วนกระตุ้นให้ หลักสูตรการศึกษานานาชาติมีแนวโน้มได้รับความนิยมมากขึ้น แต่เนื่องจากหลักสูตรนานาชาติมี ค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้น การเรียนในหลักสูตรนี้ยังคงจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้เรียนที่มีฐานะดี

3. การจัดการศึกษามีความเป็นสากลมากขึ้น สภาพโลกาภิวัตน์ที่มีการเชื่อมโยงในทุก ด้านร่วมกันทั่วโลก ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายองค์ความรู้ กฎกติกา การดำเนินการด้านต่าง ๆ ทั้ง การค้า การลงทุน การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เชื่อมต่อถึงกัน ประกอบการเปิดเสรี ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดการหลั่งไหลหลักสูตรการเรียนการสอน บุคลากรด้านการสอน หลักสูตร จากสถาบันการศึกษาต่างประเทศเข้าสู่ไทย อันมีผลทำให้เกิดการเปรียบเทียบและผลักดันให้ สถาบันการศึกษาไทยต้องพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีความเป็นสากลที่เป็นที่ยอมรับ อีกทั้งการเปิด เสรีทางการค้าและการลงทุนกับนานาประเทศของไทย ได้ส่งผลให้เกิดความต้องการการศึกษาที่มี คุณภาพทัดเทียมในระดับสากล

4. ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาลดลง เนื่องจากสภาพการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนที่เป็นกระแสระดับโลกเกิดขึ้นควบคู่กับคลื่นประชาธิปไตยแผ่ขยายวงกว้างถึงไทย รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ส่งเสริมการเพิ่มสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน อีกทั้งสภาพการใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนการสอน ทำให้ช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงคนได้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม อาจเป็นไปได้ว่าความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาจะลดลงในกลุ่มสถาบันการศึกษาของรัฐ ส่วนการจัดการศึกษาโดยสถาบันการศึกษาเอกชน ผู้เรียนที่ครอบครัวมีรายได้น้อยอาจเข้ารับบริการทางการศึกษาได้ลดลง เนื่องจากค่าเล่าเรียนแพง

5. โอกาสรับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น เมื่อเปิดเสรีทางการศึกษา จะก่อให้เกิดการแข่งขันในการจัดการศึกษาทั้งจากสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศมากขึ้น หากพิจารณาในแง่บวก การเปิดเสรีทางการศึกษา เป็นการสร้างโอกาสให้คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เนื่องด้วยสถาบันแต่ละแห่งจะแข่งด้านคุณภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษา คุณภาพการศึกษาจะเพิ่มขึ้นค่อนข้างมาก เนื่องจากการเปิดเสรีทางการศึกษา ที่เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาต่างชาติเข้ามาเปิดการเรียนการสอน จึงเป็นแรงกดดันให้สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น

แนวโน้มด้านลบ

1. การเพิ่มช่องว่างด้านคุณภาพในการจัดการศึกษา แม้ว่าสภาพการแข่งขันทางการศึกษาจะเป็นแรงผลักดันให้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น แต่เนื่องจากทรัพยากรตั้งต้นของแต่ละสถาบันการศึกษามีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความสามารถและปริมาณของบุคลากรการศึกษา งบประมาณ เงินทุน เทคโนโลยี สถานที่ ความมีชื่อเสียง ฯลฯ ส่งผลให้โอกาสพัฒนาคุณภาพการศึกษาย่อมแตกต่างกันด้วย โดยเฉพาะสถาบันศึกษานขนาดเล็ก หรือสถาบันการศึกษาที่ยังไม่มีความพร้อม/มีทรัพยากรตั้งต้นไม่มาก ย่อมไม่มีศักยภาพเพียงพอในการพัฒนาคุณภาพมากนัก

2. การผลิตบัณฑิตเกินความต้องการของตลาด เนื่องจากความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามีสูงขึ้น และการพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ต้องหาเลี้ยงตนเอง มีอิสระในการบริหารและเปิดหลักสูตรเพื่อหาผู้เรียนเข้าเรียนให้ได้จำนวนมาก สิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบระยะยาวคือ มีบัณฑิตจบเป็นจำนวนมากเข้าสู่ตลาดแรงงานไม่สามารถรองรับได้หมด โดยกลุ่มแรงงานระดับอุดมศึกษาที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่จบจากสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการ จะถูกผลักสู่แรงงานนอกระบบ หรือหาทางออกโดยเรียนต่อระดับสูงขึ้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดภาวะแรงงานระดับปริญญาโทและเอกไม่มีคุณภาพและล้นตลาดตามมาเช่นกัน

3. การสอนทักษะการคิดและทักษะทางอารมณ์ยังไม่มีคุณภาพ สภาพเศรษฐกิจที่มุ่งแข่งขัน ทำให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาทางวิชาการเป็นสำคัญ ในขณะที่ระบบการศึกษาไทยยังไม่

สามารถพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้เท่าที่ควร เนื่องจากการเรียนการสอนยังมุ่งสอนให้ผู้เรียนคิดตามสิ่งที่ผู้สอนป้อนความรู้มากกว่าการคิดสิ่งใหม่ ๆ ประกอบกับครูผู้สอนมีภาระงานมาก จนส่งผลต่อการพัฒนาบุคคลในด้านอื่น เช่น การพัฒนาเชิงสังคม รวมถึงการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีในกิจวัตรประจำวันหรือใช้ในการเรียนการสอนทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ลดลง ส่งผลให้ช่องทางการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และทักษะทางสังคมของผู้เรียนลดลงด้วย

4. การสอนคุณธรรมจริยธรรมยังไม่มีคุณภาพ แนวคิดของทุนนิยมที่มุ่งแข่งขันได้แพร่กระจายไปทั่วโลก ส่งผลให้ผู้คนต่างมุ่งแข่งขัน และพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประกอบกับสถาบันการศึกษาจำนวนมากมุ่งพัฒนาความรู้ทางวิชาการ และประเมินผลการเรียนที่ความสามารถทางวิชาการ จนอาจจะเลยการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ การไม่ได้มีผู้สอนที่รู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงหรือมีคุณภาพ ย่อมส่งผลต่อคุณภาพการสอนของวิชาคุณธรรมจริยธรรมได้

5. การสอนภาษาต่างประเทศยังไม่มีคุณภาพ ยิ่งก้าวสู่โลกไร้พรมแดนมากขึ้นเท่าใด ผู้มีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ หรือภาษาจีนที่ผู้คนส่วนใหญ่ในโลกใช้ติดต่อสื่อสาร เจรจาต่อรอง การค้า การศึกษา ฯลฯ ย่อมมีความได้เปรียบ ทั้งในเรื่องการติดต่อสื่อสารและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบคือ การสอนภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศของไทยยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร เนื่องจากครูผู้สอนมีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูจำนวนมากไม่ได้จบเอกภาษาอังกฤษโดยตรง และมีแนวโน้มว่าในอีก 5 ปีข้างหน้า การพัฒนาการสอนทักษะภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษแม้ปัจจุบันจะตื่นตัวมากขึ้น แต่ยังไม่ก้าวหน้าไปมากเท่าที่ควร เพราะทรัพยากรด้านบุคลากรสอนภาษาต่างประเทศนี้ขาดแคลนมาก ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อการศึกษาไทยมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งหลีกเลี่ยงได้ยาก แต่การพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้พร้อมต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้นั้น จำเป็นต้องเตรียมพร้อมในเชิงรุกตั้งแต่วันนี้ โดยรัฐควรเน้นการบริหารจัดการในส่วนที่ไทยได้รับผลกระทบมากที่สุด โดยพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภายในสถาบันการศึกษา สนับสนุนทุนวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา และสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษารองรับกระแสโลกาภิวัตน์

ประเวศ วะสี (2552) ได้เสนอวิธีปฏิรูประบบอุดมศึกษาโดยแก่นของการปฏิรูประบบอุดมศึกษา คือ การปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยที่เอาความรู้เป็นตัวตั้ง (Knowledge Oriented University) ไปเป็นมหาวิทยาลัยที่เอาปัญญาเป็นตัวตั้ง (Wisdom Oriented University) การที่อุดมศึกษาจะเป็นปัญญาของประเทศหรือปัญญาของแผ่นดินนอกจากความเข้มแข็งของศาสตร์ต่างๆ ที่จะต้องเข้มแข็ง

มากขึ้นแล้วควรจะมีนักวิชาการอย่างน้อยส่วนหนึ่งที่สามารถมองภาพใหญ่ เห็นระบบ เห็นโครงสร้าง เห็นแนวทาง ที่จะสร้างบูรณภาพและดุลยภาพของประเทศ แล้วเชื่อมโยงกับ “ศาสตร์” ต่างๆ ในมหาวิทยาลัยทำให้ “ศาสตร์” อันเป็นความรู้ ไปเชื่อมโยงกับปัญหาคือการเห็นทั้งหมดทำให้ศาสตร์ไปก่อประโยชน์ต่อสังคม และย้อนกลับมาทำให้ศาสตร์เข้มแข็งขึ้นควรสร้างโครงสร้างในมหาวิทยาลัยที่ทำให้นักวิชาการสามารถทำงานเชิงระบบและมีความก้าวหน้าจากงานเชิงระบบได้ เช่น

- สถาบันวิจัยระบบการศึกษา
- สถาบันวิจัยนโยบายสาธารณะ และยุทธศาสตร์
- สถาบันวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่น
- สถาบันวิจัยการเรียนรู้ เพื่อปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

สถาบันทั้ง 4 ดังกล่าวข้างต้น ควรจะมีขนาดเล็กแต่เก่งและเชื่อมโยง ไม่ใช่ตั้งขึ้นมาแล้วก็ทิ้งขว้างให้ไปคู้ยเหี่ยวหากินเอง ขาดการสนับสนุนและขาดการใช้ให้เป็นประโยชน์ สถาบันทั้ง 4 จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสภามหาวิทยาลัยและฝ่ายบริหาร ควรจะสนใจและร่วมเรียนรู้กับสถาบันทั้ง 4 และนำความรู้ที่ได้มาใช้งานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยเอง และระดับประเทศ บางอย่างก็จะมีประโยชน์ในระดับโลกด้วย

8. นโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552) ได้สรุปผลการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทยที่สำคัญ พบว่าปัจจุบันมีอุตสาหกรรมบริการที่มีการดำเนินการที่ชัดเจนใน 5 กลุ่มหลัก คือ งานฝีมือและหัตถกรรม (Crafts) งานออกแบบ (Design) ภาพยนตร์ และ วีดิทัศน์ (Film & video) การกระจายเสียง (Broadcasting) และศิลปะการแสดง (Performing arts) ซึ่งจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติในปี 2549 พบว่ามูลค่าของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของทั้ง 5 ดังกล่าว คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 7.72 ต่อ GDP มีมูลค่าการส่งออกจำนวน 249,000 ล้านบาท และเป็นแหล่งรายได้สำคัญในการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล

สถานการณ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์เปรียบเทียบกับระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา

ประเทศที่พัฒนาแล้ว	ประเทศกำลังพัฒนา
1. อุตสาหกรรมที่ใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นสินค้า/บริการที่มีมูลค่าสูงสุดในเวทีการค้าโลก	1. อยู่ระหว่างการเริ่มต้นโครงการและผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยสินค้า เกษตรและอุตสาหกรรมมีบทบาทมากกว่าสินค้าที่ใช้

ประเทศที่พัฒนาแล้ว	ประเทศกำลังพัฒนา
2. มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจ 3. ประชาชนของรัฐบาลตระหนักถึงการมีความรู้และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา	เศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2. มีวัฒนธรรมทรัพยากรและวัตถุดิบแต่ขาดซึ่งนโยบายรัฐบาลที่ชัดเจนในการปฏิบัติที่เป็นองค์รวม 3. ประชาชนยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความรู้และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งยังขาดซึ่งพลังขับเคลื่อน (Passion)

ที่มา : พิริยะ ผลพิรุฬห์ (2556). เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย

อุตสาหกรรมและธุรกิจสร้างสรรค์

หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ในการส่งเสริม พัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และวิสาหกิจชุมชนให้มีความสามารถในการดำเนินธุรกิจสูงขึ้น และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากลของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม จึงได้กำหนด 4 ยุทธศาสตร์เพื่อ การส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างและพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมให้เติบโตและแข่งขันได้ช่วยการบ่มเพาะธุรกิจอุตสาหกรรมให้เข้มแข็งและมีความสามารถในการแข่งขัน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยมุ่ง พัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ ภูมิปัญญา และนวัตกรรมที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 สนับสนุนปัจจัยเอื้อต่อการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมมีเป้าประสงค์ เพิ่มโอกาสในการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาประสิทธิภาพองค์กร มุ่งพัฒนากระบวนการดำเนินงานของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพที่สูงขึ้น

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในบริบทของประเทศไทยจะพบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพหลายด้านที่เป็นต้นทุนสำคัญอันนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอดสำหรับแนวทางของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ เช่น

ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละท้องถิ่นที่สามารถนำมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์และบริการ
สร้างสรรค์ (ทุนทางธรรมชาติ: Natural Capital)

โครงสร้างพื้นฐานที่ถูกสร้างขึ้นและสามารถสนับสนุน การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ
สร้างสรรค์ได้ (ทุนทางกายภาพ: Physical Capital)

ทรัพยากรทางการเงิน จากการออม และการเข้าถึงเงินทุนเพื่อสนับสนุนการพัฒนา
ธุรกิจสร้างสรรค์ จากการผลิตที่มีต้นทุนและค่าครองชีพต่ำรวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ
และภาคเอกชน และการรวมกลุ่มกันในชุมชน (ทุนทางการเงิน: Financial Capital)

ความรู้ทักษะ และแรงงานของทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถนำมาต่อยอดให้เกิดธุรกิจสร้างสรรค์
จากความประณีต ละเอียดอ่อนและบรรจงในการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมและหัตถศิลป์ หรือการ
สร้างสรรค์งานด้วยมือและจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (ทุนมนุษย์: Human Capital)

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์และเครือข่ายของแรงงาน
สร้างสรรค์ จากวิถีชีวิตชุมชนและการร่วมแรงร่วมใจในท้องถิ่น (ทุนทางสังคม: Social Capital)

รูปแบบ คุณค่าของการดำเนินชีวิต ประเพณี ความเชื่อ บรรทัดฐานรวมถึงลักษณะของมรดก
วัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ จากวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกัน
มาอย่างยาวนานและเป็นเอกลักษณ์ รวมถึงประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งจะเห็นได้ทั่วไป
ในบริบทสังคมไทย (ทุนทางวัฒนธรรม: Culture Capital)

ส่วนการขับเคลื่อนและการพัฒนาประเทศภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เกิด
ประสิทธิผลและยั่งยืนนั้นส่วนหนึ่งมีรากฐานมาจากการพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ (Human
Capital) โดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีความรู้และพร้อมที่จะสามารถสร้างสรรค์งานหรือผลผลิต
อันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ได้จากทั้งการเรียนรู้โดยตรง จากการ
เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ หรือจากการเรียนรู้จากภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ถ่ายทอดและ สัมพันธ์มาอย่าง
ยาวนาน ผสมผสานกับมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นต้นทุนที่สำคัญ แล้วนำมาผลิตสินค้าโดยนา
เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาปรับใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเหล่านั้นๆ

สถาบันพัฒนา อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Academy – CA)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552) ตามแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ไม่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่กล่าวถึง
เศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยตรง แต่ได้กล่าวถึงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในยุทธศาสตร์
การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ซึ่งประกอบไปด้วย 3 แนวทางหลัก ได้แก่

- 1) การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับภาคเศรษฐกิจที่แท้จริง
- 2) การเสริมสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมในระบบเศรษฐกิจ และ
- 3) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษา การเพิ่มผลิต
ภาพการผลิต และการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไปสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์เชิง
สร้างสรรค์ในกลุ่มต่างๆ

ตามนโยบายของรัฐบาลในหัวข้อเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเป็นทิศทางหลักการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม 2552 ที่ผ่านมา ได้แถลงพันธสัญญาของรัฐบาลที่จะผลักดันให้ประเทศไทยก้าวสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ดังนี้

1) เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียน (Creative industrial Hub of ASEAN) และ

2) เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จากร้อยละ 12 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ เป็นร้อยละ 20 ภายในปี 2555

การพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของรัฐบาล ได้เริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดมาตั้งแต่ปี 2545 โดยมีการจัดการตั้งองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่พัฒนาองค์ความรู้และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หลายองค์กร เช่น สำนักงานบริหารและจัดการองค์ความรู้ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบองค์กรพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว และสำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของแต่ละกลุ่มในระยะยาว อย่างไรก็ตาม นโยบายและการดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ในระยะที่ผ่านมา ยังขาดความต่อเนื่องและการ

บูรณาการ

สำหรับนโยบายของรัฐบาลของคณะรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ได้เห็นความสำคัญต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยได้กล่าวไว้ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา 20 ในหลายส่วนด้วยกัน โดยเฉพาะนโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ในส่วนของภาคการท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งให้ความสำคัญกับการขยายฐานภาคบริการในโครงสร้างการผลิตของประเทศ โดยเพิ่มความหลากหลายของธุรกิจบริการ เพิ่มมูลค่า และเชื่อมโยงธุรกิจบริการอุตสาหกรรม และการเกษตรเข้าด้วยกันให้เป็นกลุ่มสินค้า เช่น ธุรกิจสุขภาพ อาหาร และการท่องเที่ยว รวมทั้งสินค้าบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ นอกจากนี้ ในภาคการตลาด การค้าและการลงทุน ยังได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการลงทุนในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการที่ไทยมีศักยภาพ โดยเฉพาะสินค้าอาหารและบริการสุขภาพ อุตสาหกรรมภาพยนตร์ สินค้าและบริการที่ใช้นวัตกรรมและภูมิปัญญา และมีแผนการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรม สร้างความเข้มแข็งแก่ผู้ประกอบการไทยสร้างมาตรฐานทางธุรกิจ พัฒนาการตลาด และพัฒนาบุคลากร

การขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์แห่งชาติ โดยมีภาครัฐเป็นผู้ผลักดัน และสนับสนุนการผลักดันต่อยอดองค์ความรู้ และนำกระบวนการต่อยอดทางธุรกิจด้านการสร้างสรรค์ รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ แนวทางในการผลักดันให้เกิดความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และเชื่อมโยงองค์ความรู้ลักษณะ 3 ประสานจากภาคการศึกษาสู่ภาคธุรกิจและเอกชนด้วยการสนับสนุนจากภาครัฐที่สำคัญคือ การจัดตั้งสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Academy - CA) ให้เป็นหน่วยงานภายในสถาบันอุดมศึกษา โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้เชิญชวนให้สถาบันการศึกษาที่มีศักยภาพ และความพร้อมด้านองค์ความรู้บุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงเป็นสถาบันการศึกษาที่มีหน่วยจัดการ

ทรัพย์สินทางปัญญาและถ่ายทอดเทคโนโลยี (Technology Licensing Office: TLO) และหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ (University Business Incubator: UBI) เพื่อยื่นข้อเสนอเข้ารับการคัดเลือกเป็นสถาบันพัฒนา อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Academy – CA) ซึ่งมีสถาบันอุดมศึกษาได้รับการคัดเลือกให้เป็นสถาบันหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เบื้องต้น 10 สาขาจาก 15 สาขา อุตสาหกรรมดังนี้

- 1) สาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหิดล
- 2) สาขาการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยมหิดล
- 3) สาขาการท่องเที่ยวสถานที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล
- 4) สาขาการออกแบบ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 5) สาขาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 6) สาขางานฝีมือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 7) สาขาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต
- 8) สาขารูทกิจอาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 9) สาขาการแพร่ภาพและกระจายเสียง มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- 10) สาขาซอฟต์แวร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

โดยภายในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ยังได้มีการพัฒนาและเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในหลายสาขาดังนี้ แต่ระดับปริญญาบัณฑิตจนถึงระดับดุษฎีบัณฑิตก็อีกด้วย

ตารางที่ 4 ข้อมูลหน่วยงานของมหาวิทยาลัยในกลุ่มมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์

สถาบัน	หน่วยงานในสังกัด							จำนวนอาจารย์	จำนวนนักศึกษาปริญญาตรี
	คณะ	สถาบัน	สำนัก	ศูนย์	วิทยาลัย	อื่นๆ	รวม		
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน	16	6	7	1	-	-	30	2,451	27,011
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	23	3	6	-	-	25	57	1,700.5	26,474
มหาวิทยาลัยมหิดล	16	7	-	13	7	17	60	3,433	25,518
มหาวิทยาลัยศิลปากร	13	1	3	1	1	2	21	1,061	22,040

สถาบัน	หน่วยงานในสังกัด							จำนวน อาจารย์	จำนวน นักศึกษา ปริญญา ตรี
	คณะ	สถาบัน	สำนัก	ศูนย์	วิทยาลัย	อื่น ๆ	รวม		
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	20	7	9	4	2	8	50	2,105	28,278
มหาวิทยาลัย กรุงเทพ	11	6	10	5	1	13	46	758	28,357
มหาวิทยาลัยศรี ปทุม	10	1	16	10	-	3	40	476.5	18,370
รวม	109	31	51	34	11	68	304	11,985	176,048

ที่มา: ข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา
(CHE QA ONLINE SYSTEM Version III) <http://202.44.139.26>

นอกจากนี้สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) (สปร.) ได้ถูกจัดตั้งขึ้น
เพื่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาการเรียนรู้ รวมถึงรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้
ให้กับประชาชนในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งประกอบด้วย 5 ส่วนงานคือ

- 1) อุทยานการเรียนรู้ (สอร.) เป็น แหล่งการเรียนรู้ที่ทันสมัยในรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต
- 2) ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (ศคบ.) เป็นแหล่งทรัพยากรข้อมูลการเรียนรู้ด้านการออกแบบเพื่อสร้างสินค้าใหม่หรือผลงานที่เป็นต้นฉบับ
- 3) สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.) ถ่ายทอดความรู้จากสาขาต่างๆ ผ่านงานนิทรรศการสร้างสรรค์โดยใช้นวัตกรรมใหม่ในการเล่าเรื่อง
- 4) ศูนย์ความเป็นเลิศด้านชีววิทยาศาสตร์ของประเทศไทย (ศลชท.) เป็นศูนย์กลางการจัดการองค์ความรู้ในด้านชีววิทยาศาสตร์เพื่อสุขภาพ
- 5) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) มีบทบาทในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในทุกภาคส่วนของสังคม

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสังคมสร้างสรรค์

พริยะ ผลพิรุฬห์ (2556) ได้ศึกษาเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย พบว่า ในภาพรวม เศรษฐกิจสร้างสรรค์จะประสบความสำเร็จในการดำเนินควบคู่ไปกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการสร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดเสรีภาพในการดำเนินธุรกิจ การลงทุนอย่างต่อเนื่องภายในประเทศและต่างประเทศ ต่างเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

โดยภาพรวมแล้ว ประเทศไทยจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต (Total Factor Productivity) หรือหมายถึงการเพิ่มผลผลิตจากการใช้เทคโนโลยี/ทักษะแรงงานเป็นสำคัญ ทั้งนี้บรรยากาศที่ดีทางเศรษฐกิจมหภาคที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นจะช่วยสนับสนุนให้เกิดการสร้างระบบในการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตดังกล่าว นอกจากแรงผลักดันทางด้านอุปทานแล้วยังจำเป็นต้องพึ่งพาแรงขับเคลื่อนจากอุปสงค์ที่จะสร้างโอกาสในเชิงพาณิชย์จากสินค้า ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการบริโภคสินค้า/บริการสร้างสรรค์ที่ผลิตจากในประเทศ การส่งออกสินค้าที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงในประเทศคู่ค้าที่มีศักยภาพ รวมไปถึงการเพิ่มขนาดของเศรษฐกิจในภาคบริการ เช่น การท่องเที่ยว

นอกจากนี้ เนื่องจากในโครงสร้างทางสังคมไทย แรงงานส่วนใหญ่ยังเป็นแรงงานนอกระบบ (Informal Workers) ที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมและมีรายได้ค่อนข้างต่ำ การพัฒนาระบบสวัสดิการ/ประกันสังคม เพื่อระบบสวัสดิการครอบคลุมแรงงานทุกกลุ่มจึงมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของแรงงานในการเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ต้องใช้ความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อน การพัฒนาระบบการศึกษาและสาธารณสุขให้ครอบคลุมแรงงานทุกกลุ่มนี้จึงเป็นนโยบายที่สำคัญในการสร้างความพร้อมของสังคมในการเข้าสู่การเป็นสังคมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังกล่าว เช่นเดียวกับประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ต่างก็ดำเนินนโยบายควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศทั้งสิ้น

สมประสงค์ รุ่งเรือง (2557) ศึกษาโครงการพัฒนาแผนที่ทางวัฒนธรรม ของงานออกแบบ โลหะภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เพื่อจัดทำดัชนีสู่ความสำเร็จเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมุ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สังคมสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ เพื่อกำหนดดัชนีสู่ความสำเร็จเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Successful Creativity Index) ของโลหะภัณฑ์ โดยนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเป็นกรอบความคิดในการพัฒนาสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โลหะภัณฑ์ของชุมชนคงภูมิปัญญาท้องถิ่น (Endowment) ตามรากฐานความเป็นมาของชุมชนโดยพัฒนาเป็นฐานข้อมูลในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของโลหะภัณฑ์แสดงเป็นแผนที่ทางวัฒนธรรม วิธีการศึกษาใช้การวิจัยเชิงเหตุผล (Causal research) เก็บข้อมูลจากวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตโลหะภัณฑ์ จำนวน 313 ตัวอย่าง แบ่งเป็นพื้นที่ตามภูมิศาสตร์ กำหนดวิสาหกิจชุมชนเป้าหมาย และกลุ่มตัวอย่าง การพัฒนา

และจัดทำเครือข่ายโดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผล และอภิปรายผลเพื่อแสดง ระดับดัชนีสู่ความสำเร็จเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (SCI) ประกอบข้อมูลระบุพิกัด ภูมิศาสตร์ ผลการวิจัยทางสถิติเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (ข้อมูล) กับตัวแปรตาม (ข้อมูลช่วง) ใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Analysis of Correlation) ด้วยวิธี Pearson Product Moment โดยวิธี Forward Stepwise ผลการวิจัยพบว่าวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตโลหะภัณฑ์มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ สังคม สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์ความยั่งยืนของชุมชนนั้นๆ จากสัมภาษณ์ เชิงลึก ผู้แทนส่วนราชการ ผู้นำชุมชน และผู้รู้ในท้องถิ่น เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่าปัจจัยที่เป็น ระดับดัชนีสู่ความสำเร็จเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (SCI) ทั้งผลการศึกษาเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ มีความสอดคล้องกัน สามารถเรียงลำดับความสำคัญตามผลเป็น 5 ระดับดัชนีสู่ความยั่งยืน ดังนี้ ระดับ ดัชนีที่ 1 วิสาหกิจชุมชนที่ผลประกอบการมีกำไรในทางบัญชีจำนวน 53 ตัวอย่าง ระดับดัชนีที่ 2 วิสาหกิจมีความเข้มแข็งของชุมชน สังคม และเศรษฐกิจ มีความสมดุลของวิสาหกิจชุมชนจำนวน 34 ตัวอย่าง ระดับดัชนีที่ 3 วิสาหกิจชุมชนมีความโปร่งใสเป็นธรรมาภิบาลจำนวน 78 ตัวอย่าง ระดับ ดัชนีที่ 4 วิสาหกิจชุมชนมีความปรองดองสมานฉันท์แนวทางปฏิบัติที่ดี รับผิดชอบสังคม และสิ่งแวดล้อม จำนวน 47 ตัวอย่างระดับดัชนีที่ 5 วิสาหกิจชุมชนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ในภาคธุรกิจเกิดผล กำไรทางสังคมจำนวน 101 ตัวอย่าง จากผลการศึกษา สามารถอธิบายว่า วิสาหกิจโลหะภัณฑ์ในระดับ หมู่บ้าน ที่เป็นชุมชนเข้มแข็ง และเป็นสังคมสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนนั้นวิสาหกิจชุมชนต้องมีการนำ เศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม คงอยู่อย่างสมานฉันท์ ให้ความสำคัญต่อ คู่ค้า คู่แข่งการค้า ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม จนก่อให้เกิดกำไรทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Profit) ที่ส่งผลให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน

งานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัฐกับเอกชน

เพ็ชรี ฐิปะวิเชตร์ (2554) ได้ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง ความร่วมมือของสถาบัน อุดมศึกษาและสถานประกอบการเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานของบุคลากรในองค์กรธุรกิจแบบระบบ อุตสาหกรรม ผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษากับสถานประกอบการเพื่อพัฒนา ทักษะการทำงานของบุคลากรด้วยกระบวนการฝึกอบรมอยู่นอกระบบที่ดีมากโดยวิทยากรจาก สถาบันการศึกษาด้านบริหารวิชาการในระดับที่ครอบคลุมกระบวนการฝึกอบรมทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วม คิดร่วมวางแผนและร่วมกระทำพร้อมเสนอแนวคิดการติดตามหลังการฝึกอบรมและการประเมินผล การปฏิบัติใน 7 ด้าน คือ ปริมาณงานคุณภาพงานความรู้ในงานคุณลักษณะส่วนตัวความร่วมมือความ น่าไว้วางใจและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งสถานประกอบการให้การยอมรับและความร่วมมือเป็น อย่างดี และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้างานใหม่มีการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะการทำงานใน ทิศทางที่ดีขึ้นจากการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยผลการวิจัยพบว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ CIPP evaluation ในการประเมิน 4 เรื่องคือ

1. การประเมินสาระสำคัญเพื่อพิจารณาว่าการฝึกอบรมมีความเหมาะสมและสมเหตุสมผลอย่างไรสอดคล้องกับนโยบายขององค์กรวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมตอบสนองนโยบายขององค์กรหรือไม่

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้นของการฝึกอบรมเป็นการตรวจสอบความพร้อมก่อนฝึกอบรมเพื่อหาความเป็นไปได้

3. การประเมินกระบวนการเป็นการประเมินผลในระยะดำเนินการฝึกอบรมหรือเมื่อสิ้นสุดการฝึกจบไปแล้วว่าการดำเนินการฝึกอบรมเป็นอย่างไรบรรลุวัตถุประสงค์ในระดับใดมีความสำเร็จหรือปัญหาอุปสรรคอย่างไรผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจในระดับใด

4. การประเมินผลผลิตเป็นการประเมินผลการฝึกอบรมเมื่อ เสร็จสิ้นการดำเนินการถูกนำไปแล้วเป็นการประเมินหลังจากที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลับไปปฏิบัติหน้าที่แล้วอย่างน้อย 3 - 6 เดือนเพื่อให้ทราบว่าผู้เข้าอบรมมีความรู้ทักษะทัศนคติหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานไปตามวัตถุประสงค์ที่ฝึกอบรมหรือไม่เพียงใด

แนวทางการพัฒนาความร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานของบุคลากรทั้ง 2 ฝ่ายควรต้องมีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดวิทยาการจากสถาบันอุดมศึกษาควรมีความรู้ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเน้นพัฒนาทักษะด้านสติปัญญา มีความสามารถมีโลกทัศน์เข้าใจกระบวนการฝึกอบรม ส่วนสถานประกอบการ ควรมีการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรมและเพิ่มการติดตามหลังการฝึกอบรมและสร้างวัฒนธรรมการจัดการที่มีการประเมินผลการปฏิบัติการจัดการความรู้โดยทำให้เป็นความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาและสถานประกอบการเพื่อความถูกต้องการยอมรับของบุคคลการพัฒนาทักษะที่ยั่งยืนขององค์กรเพื่อศักยภาพในการแข่งขันของประเทศต่อไป

Emilija Stankovic (2013) ได้ศึกษาเรื่อง Public-private partnership: Coca-Cola and the University of Belgrade โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาลักษณะขององค์กรธุรกิจที่เป็นหุ้นส่วนร่วมลงทุนกับสถาบันการศึกษา และผลทางอ้อมที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือดังกล่าวในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม วิธีการวิจัยใช้การศึกษาเอกสารข้อตกลงความร่วมมือที่บริษัท Coca-Cola Hellenic และ Faculty of Organizational Sciences ได้ลงนามร่วมกันภายใต้การรับรู้ของรัฐบาลประเทศเซอร์เบียซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมรับรู้ในกระบวนการเพื่อให้เกิดความโปร่งใสของสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบความร่วมมือที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรในท้องถิ่นและนำมาซึ่งการพัฒนาชุมชนร่วมกันโดยความร่วมมือนี้เป็นข้อตกลงที่มุ่งสู่การแสดงความรับผิดชอบต่อร่วมกันของบริษัทและของคณะวิชาดังกล่าวในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ความร่วมมือดังกล่าวยังช่วยให้สินิตได้รับประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ควบคู่กับการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนทั้งนี้เพราะการศึกษาของประเทศเซอร์เบียมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนควบคู่กับการมีความรับผิดชอบต่อชุมชนด้วยการให้บริการแก่ชุมชนเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยรูปแบบความร่วมมือที่ดำเนินการร่วมกันคือการให้ผู้เรียนได้ฝึกงานในบริษัทและการให้พนักงานบริษัทได้เข้ามาสอนในรายวิชาต่างๆ การเป็นแหล่งเรียนรู้ให้สินิตได้มีโอกาสเข้าไปดูงานในสถานที่ผลิตสินค้า การ

เปิดโอกาสให้นิสิตได้เข้าร่วมดำเนินโครงการต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานของนิสิตผ่านสื่อต่างๆของบริษัท เป็นต้น

Jingfeng Yuan et al. (2012) ได้วิจัยเรื่อง “Developing Key Performance Indicators for Public-Private Partnership Projects: Questionnaire Survey and Analysis.” โดยกล่าวว่าความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชน (PPP) ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากความพยายามลดข้อจำกัดด้านทรัพยากร อย่างไรก็ตาม PPPs เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจในภาครัฐด้วยเช่นกัน งานวิจัยชิ้นนี้จึงดำเนินการพัฒนาเครื่องมือวัดความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนเพื่อหาปัจจัยหลักที่สำคัญในการเอื้อให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนที่สำเร็จ โดยได้กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จใน 5 องค์ประกอบ รวม 48 ตัวบ่งชี้ จากนั้นได้ทำการสำรวจและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) หรือ เพื่อทดสอบ โดยพบว่าตัวบ่งชี้ได้ลดลงเหลือจำนวน 41 ตัวบ่งชี้ ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นหุ้นส่วนที่สำเร็จคือ การออกแบบและการวางแผนงาน การควบคุมกระบวนการทำงานของภาครัฐและของภาคเอกชน

Robert Osei-Kyei and P.C. Albert Chan (2015) ได้ศึกษาเรื่อง “Review of studies on the Critical Success Factors for Public-Private Partnership (PPP) projects from 1990 to 2013” โดยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องการความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชน (PPP) ในช่วงปี ค.ศ.1990 ถึง 2013 เพื่อหาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชน ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จที่พบมากที่สุดคือ การรับความเสี่ยงร่วมกัน ความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคเอกชนและชุมชน การสนับสนุนของชุมชนและความโปร่งใสในการทำงาน การสนับสนุนของภาครัฐ โดยพบว่าประเทศที่มีงานวิจัยเกี่ยวกับ PPP มีมากที่สุดคือประเทศออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร จีน และฮ่องกง และรูปแบบงานวิจัยที่พบมากที่สุดคือ กรณีศึกษา การสำรวจและการวิจัยแบบผสมวิธี

Elizabeth Boye (2014) ได้ศึกษาเรื่อง “Bangladesh: Public-Private Partnership in Higher Education” โดยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนกับสถาบันอุดมศึกษาของหลายประเทศ โดยได้สรุปว่าการมีข้อตกลงและระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของการเป็นหุ้นส่วนที่ประสบความสำเร็จ โดยพบว่าประเทศอินเดีย ญี่ปุ่น และเกาหลีเป็นประเทศชั้นนำในเอเชียที่ประสบความสำเร็จในการเป็นหุ้นส่วน โดยประเทศจีนพบว่ากฎหมายเป็นปัจจัยช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาได้รางวัลที่เหมาะสมและได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนโดยผลความสำเร็จนี้สะท้อนให้เห็นได้จากการที่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศจีนได้รับงบประมาณสนับสนุนด้านการวิจัยจากเอกชนที่มากขึ้น

Susan Allen-Gil Liz และคณะ (2005) ได้ศึกษาเรื่อง "Forming a community partnership to enhance education in sustainability" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่ามหาวิทยาลัยสามารถเป็นหุ้นส่วนกับ Eco Village ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยด้านความยั่งยืน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน Eco Village ได้อย่างไร โดยมีวิธีการศึกษาคือการพัฒนารายวิชาจำนวน 4 รายวิชาในหลักสูตรเกี่ยวกับความยั่งยืนและออกแบบกิจกรรมในหลักสูตรที่ส่งเสริมความยั่งยืนของมหาวิทยาลัยที่ร่วมกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่าในการส่งเสริมความยั่งยืนของมหาวิทยาลัยกับชุมชนควรดำเนินการบูรณาการเรื่องความยั่งยืนเข้าไปในหลักสูตรทั้งมหาวิทยาลัย การคัดเลือกบุคลากรในการเข้าร่วมกิจกรรม และการผลักดันให้เรื่องความยั่งยืนเข้าไปอยู่ในการดำเนินงานต่างๆขององค์กร

งานวิจัยเกี่ยวกับอนาคตภาพการศึกษาไทย

พินสุตา สิริธรรังศรี (2552) ได้ศึกษาเรื่องภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี โดยใช้ศาสตร์การวิจัยอนาคตแบบผสมผสาน ที่ไม่ได้ยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะ ตาเนนการทั้งการศึกษาเอกสาร การระดมความคิด การเจาะจงสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการสัมมนาผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันและแนวโน้มของบริบทโลกที่ส่งผลต่อการศึกษาในอนาคต 10-20 ปี

ด้านสังคม สังคมโลกในอนาคตจะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในยุคเศรษฐกิจ-สังคมฐานความรู้ที่ใช้ความรู้เป็นฐานของการพัฒนาและการแข่งขัน ความรู้ปัจจุบัน จะเป็นเพียง 1 % ของอีก 50 ปีข้างหน้า ด้วยความเจริญของเทคโนโลยีที่ไร้ขีดจำกัด การเรียนรู้มุ่งเน้นมันสมองและสติปัญญาตั้งแต่ในครรภ์จนกระทั่งวัยชรา สตรีและผู้สูงวัยจะมีบทบาทในการทำงานมากขึ้น ลักษณะสำคัญที่ส่งผลต่อประเทศไทย 3 ประการ คือ 1) สังคมแข่งขัน ที่ใช้ความรู้เป็นฐานขับเคลื่อนและเป็นเครื่องมือของการแข่งขัน 2) สังคมสิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชนจะได้รับความสำคัญมากขึ้นในสังคมไทยจากการบังคับใช้กฎหมายที่มีความชัดเจนเพิ่มมากขึ้น และการผลักดันจากกลุ่มคนที่หลากหลาย ที่เรียกร้องสิทธิ รวมทั้ง จากองค์กรสิทธิมนุษยชนและที่เกี่ยวข้อง 3) สังคมพอเพียง จากสภาวะการแข่งขันกันทางสังคมรวมทั้งวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่จะต่อเนื่องในอนาคต ทำให้สังคมไทยต้องหันมาให้ความสำคัญในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทางชีวิตและสังคม ทั้งในเรื่องของหลักเหตุผล ความพอประมาณ และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีบนเงื่อนไขของความรู้ คุณธรรมและการดำรงชีวิต ความสำคัญของการพัฒนาและการแข่งขันระหว่างประเทศ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ อย่างรู้เท่าทัน เพื่อการยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมโลกาภิวัตน์

ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจในอนาคตจะเป็นเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงและมีความระมัดระวังมากขึ้น จากบทเรียนวิกฤติทางเศรษฐกิจของโลกที่เกิดจากเอเชีย ปี พ.ศ.2540 และสหรัฐอเมริกา ปี 2551จากการล้มละลายและปิดตัวลงของธนาคาร บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ อุตสาหกรรมรถยนต์ และโรงงานต่างๆ เศรษฐกิจในอนาคตจะเป็นเศรษฐกิจที่เกิดการรวมตัวและขยายสู่โลกกว้างแต่ระมัดระวังมากขึ้น ลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจในอนาคต 7 ประการ คือ 1) ความเป็นโลกาภิวัตน์ 2) ลักษณะการผลิตและการบริการที่คำนึงถึงความเชี่ยวชาญที่เน้นขึ้นส่วนมากขึ้น

ตามความถนัด ความชำนาญเฉพาะ 3) คุณภาพและราคาถูก 4) องค์ประสิทธิภาพ/การเรียนรู้
แรงงานที่มีความรู้ (knowledge workers) 5) การจัดการความรู้ 6) การวิจัยและพัฒนา และ 7) ให้
ความสำคัญกับทรัพยากรทางปัญญา

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการศึกษาไทยในอนาคต ทางบวกทำให้เกิดการเตรียมการ
ป้องกันและพัฒนา “คน” ที่ต้องมีคุณภาพ ผ่านกระบวนการศึกษา อบรม และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ด้วยทักษะ ความรู้ ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้อยู่ในโลกเศรษฐกิจแข่งขันนี้ได้อย่าง
ยั่งยืน ทำให้เกิดการเร่งพัฒนาการศึกษาให้กับทุกคนมากขึ้น ทางลบ หากระบบการศึกษายังไร้
คุณภาพ ผลผลิตทางการศึกษาจะไร้คุณภาพไปด้วย ทั้งด้านความรู้และ ทักษะการประกอบอาชีพ
นำไปสู่การขาดความสามารถในการแข่งขัน

ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานทั่วโลกกำลังอยู่ใน
ภาวะวิกฤต สิ่งแวดล้อมประสบกับปัญหาหลายภาวะเป็นพิษ ปัญหาโลกร้อนจากอุณหภูมิสูงขึ้น การ
สูญเสียโอโซน การทำลายป่าไม้เมืองร้อน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศที่เป็นผลสืบเนื่องมา
ตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรม มีการเผาไหม้เชื้อเพลิง ทั้งจากน้ำมัน ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ เพื่อใช้ในการ
อุตสาหกรรมและการพัฒนาด้านต่างๆ จนทำให้ชั้นบรรยากาศหนาขึ้น จนเกิดปรากฏการณ์เอล
นีโญ และลานีญา ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ และนับวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

จากการศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงบริบทด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานเพื่อประกอบการ
จัดทำภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี ข้างหน้า พบว่า 1) สถานการณ์ด้านพลังงาน โลกจะ
ยังคงมีเชื้อเพลิงประเภทน้ำมันและก๊าซธรรมชาติอีกไม่ถึง 100 ปี หากความต้องการพลังงานยังเป็น
เช่นปัจจุบัน จะก่อให้เกิดปัญหาหนักในอนาคต ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมโลกอย่างรุนแรง
จนทำให้เกิดการตื่นตัว พยายามหาพลังงานอื่นทดแทน ไม่ว่าจะเป็นพลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานชีว
มวล และพลังงานลม เป็นต้น 2) สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อโลกใน 2 ลักษณะ คือ
ผลกระทบรวม และผลกระทบต่อภูมิภาค ผลกระทบรวม เกิดภาวะโลกร้อน คาร์บอนไดออกไซด์ที่
มากเกินไปจนเกิดเป็นภาวะเรือนกระจก และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยอุณหภูมิโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น
2-4 องศา ในปี ค.ศ. 2050 หรืออีกประมาณ 40 กว่าปีข้างหน้า ขณะที่ปริมาณน้ำแข็งจะลดลงร้อยละ
40 นับจากเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ทำให้น้ำทะเลเพิ่มระดับขึ้นทุกปี โดยประมาณว่า ในปี ค.ศ. 2100 น้ำทะเล
จะเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน 10-25 เซนติเมตร ส่งผลกระทบต่อประชากรชายฝั่ง รวมทั้ง น้ำมันและถ่านหิน
ก็จะขาดแคลนภายใน 100 และ 200 ปีข้างหน้า เป็นต้น ผลกระทบต่อภูมิภาคพื้นที่ ทั้งระดับประเทศ
และระดับชุมชน โดยเฉพาะประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง
ดังกล่าว ที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งจากภาวะอุณหภูมิสูงขึ้นที่ส่งผลทำให้ต้องใช้พลังงาน
เพื่อลดความร้อนเพิ่มขึ้น นอกจากนั้น ยังพบภาวะของชุมชนเมืองที่ก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษทั้งทาง
น้ำ ทางอากาศ และขยะ เป็นต้น 3) การอนุรักษ์และการพัฒนา จำเป็นต้องดำเนินการบนพื้นฐานของ
การให้ความรู้ การบังคับปฏิบัติ และ การใช้เทคโนโลยี เพื่อป้องกันสิ่งแวดล้อม ที่สามารถหาความ
เข้าใจและปฏิบัติได้ง่าย และ 4) สิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อปลูกฝังและให้ความรู้แก่พลเมืองของตนในทุก
ระดับการศึกษา ตั้งแต่การศึกษาปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตาม
อริยาศัย

ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม จากการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เพื่อประกอบการจัดทำภาพอนาคตการศึกษาไทย 10-20 ปี ข้างหน้า ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช, 2550) ได้ให้ความหมายวิทยาศาสตร์ ว่าหมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติที่ได้จากการสังเกต ค้นคว้า วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วจัดเป็นระเบียบ ส่วนเทคโนโลยี หมายถึง วิทยาการที่นำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ไม่ว่าทางใด ในการนี้ Freeman Dyson ได้เสนอทิศทางการของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสหัสวรรษใหม่ ออกเป็น 3 ด้าน คือ (1) ด้านพลังงาน พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นพลังงานทดแทนที่สะอาด และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ สามารถจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ ใช้ผลิตกระแสไฟฟ้า และให้ความร้อน (2) ด้านสุขภาพและอาหาร หน่วยพันธุกรรมหรือยีน (gene) มีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ อาทิ วิทยาศาสตร์อาหาร มีการพัฒนาสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม มีการนำชิ้นมาผลิตโปรตีนเซลล์เดียวและการผลิตสารให้ความหวานในอาหาร ด้านการแพทย์มีการนำยีนไปผลิตวัคซีนและฮอร์โมนต่างๆ

ด้านการเมืองการปกครอง สถานการณ์โลก หลังจากเหตุการณ์ล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียตเมื่อ วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ทำให้โลกกลายเป็นทุนนิยมระบอบเดี่ยว ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำใหญ่ เกิดการจัดระเบียบและกฎกติกาโลกใหม่ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเมืองเป็นไปในลักษณะควบคู่กับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เกิดการแย่งชิงผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติ และความเป็นผู้นำทางการค้า เกิดการก่อร้ายสากลเพิ่มมากขึ้นจากความขัดแย้งทางความคิดและการเอารัดเอาเปรียบของประเทศใหญ่ที่มีต่อประเทศเล็ก ส่งผลให้เกิดการรวมตัวของประเทศต่างๆ เช่น สหภาพยุโรป อาเซียน เป็นต้น และ โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์ถล่มตึกเวิร์ลเทรด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์และศูนย์กลางการค้าโลกของสหรัฐอเมริกา ทำให้โลกเกิดการตื่นตัวครั้งใหญ่ในการรักษาและปกป้องผลประโยชน์ประเทศของตน กระแสการก่อการร้ายจึงจะยังคงดำเนินต่อไป การออกกฎกติกาใหม่ เช่น การเดินทางระหว่างประเทศที่มีการระมัดระวังมากขึ้น ขณะเดียวกันการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน การปกครองที่คำนึงถึงการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในระบอบประชาธิปไตย ควบคู่กับความโปร่งใสและการตรวจสอบจากภาคประชาชน จะมีความสำคัญมากขึ้นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

เหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองที่สำคัญที่เป็นผลจากกระแสโลก ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาอาจจำแนกได้เป็น 3 ประเด็นหลัก คือ 1) กระแสประชาธิปไตย ที่ต้องปลูกฝังแก่เด็กเยาวชน และประชาชน หรือผู้เรียนผ่านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนอย่างเข้มข้น ให้รับรู้และตระหนักถึงวิถีการดำรงชีวิตที่ถูกต้องในระบอบประชาธิปไตย 2) การกระจายอำนาจทั้งการกระจายให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน ชุมชน และ สถาบันสังคมต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น และ 3) การจัดการศึกษาสำหรับชายแดนทั้ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และชายแดนอื่นๆ ที่ต้องคำนึงถึงสิทธิ ความเสมอภาค และ ความเท่าเทียมของความเป็นคนไทยเช่นเดียวกัน

ด้านประชากร พบว่า 1) โครงสร้างประชากร : จำนวนประชากรวัยเรียนลดลง เด็กทยอยเข้าสู่วัยเรียนในแต่ละปีมีจำนวนน้อยลงเรื่อยๆ เมื่อปี พ.ศ. 2545 มีเด็กวัยประถมศึกษา (6-11 ปี) ประมาณ 5.7 ล้านคน แต่ในอีก 13 ปีข้างหน้า เมื่อปี 2558 เด็กกลุ่มนี้จะลดเหลือประมาณ 5.1 ล้านคน และลดลงเหลือเพียง 4.5 ล้านคนในปี พ.ศ. 2563 เท่ากับลดลงร้อยละ 25 ในอีก 15 ปีข้างหน้า อัตราการเกิดของเด็กกลดลงดังกล่าวส่งผลให้เกิดโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คน จำนวนถึง 10,000 กว่าโรงในปัจจุบัน และมีจำนวนหนึ่งที่ไม่มีเด็กเข้าเรียน แต่ไม่สามารถยุบเลิกได้ด้วยปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรมภายในท้องถิ่น 2) แนวโน้มผู้สูงอายุมากขึ้นโครงสร้างประชากรโลกมีแนวโน้มลดลงทั่วโลก และเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ที่เป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์และอัตราการเกิดที่ลดลง ตามประมาณการของ องค์การสหประชาชาติ (UN, 2007) ประชากรโลกจะเปลี่ยนแปลงจาก 6.51 พันล้านคน ในปี 2548 เป็น 7.66 พันล้านคน ในปี 2563 และ 8.31 พันล้านคน ในปี 2573 หรือประมาณ 20 ปีข้างหน้า โดยสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จะเปลี่ยนแปลงจาก 0.73 พันล้านคน ในปี 2548 เป็น 1.35 พันล้านคน ในปี 2563 และ 1.66 พันล้านคน ในปี 2573 โดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นขณะที่ประชากรกลุ่มอื่นมีสัดส่วนลดลง การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุดังกล่าว จำนวน 781 ล้านคน ขาดทักษะพื้นฐาน การอ่านออกเขียนได้ และ 2 ใน 3 เป็นสตรี และ 3) การเคลื่อนย้ายประชากร มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานกันอย่างเสรี เกิดการทางานข้ามชาติและข้ามถิ่น และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคต ขณะเดียวกันการกระจายตัวของประชากรโลก มากกว่าร้อยละ 60 จะอาศัยอยู่ในเมือง ส่งผลให้ภาวะความเป็นเมืองเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์

Boge (2012) ได้ศึกษาเรื่อง “How to facilitate the learning of creativity: thinking “outside the box” and beyond textbook solutions” เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนิสิตระดับปริญญาตรี ผ่านกระบวนการเข้าค่ายกิจกรรม โดยให้สะท้อนว่าจะปรับปรุงค่ายนวัตกรรมอย่างไรโดยเก็บแบบสอบถามกับนิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมบูรณาการจำนวน 100 คนจาก 18 ทีม โดยนิสิตมาจากสาขา Facility Management และ Product Design ผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการช่วยให้นิสิตมีการพัฒนากระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ โดยกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้แก่การใช้หมวกหกใบ การทำงานข้ามศาสตร์ทำให้นิสิตเกิดมุมมองการตั้งคำถามใหม่ที่มาจากมิติที่หลากหลาย และมีความเข้าใจในความต้องการที่นำสู่คำถามของโจทย์ปัญหาจากต่างมุมมอง นอกจากนี้นิสิตยังได้เครือข่ายในการทำงานร่วมกัน

Kylie A. Pepler and Maria Solomou (2011) ได้วิจัยเรื่อง “Building creativity: collaborative learning and creativity in social media environments” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นมาจากชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้อย่างไร โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากสภาพแวดล้อมของการใช้สื่อเครือข่ายทางสังคม Quest Atlantis ของผู้เข้าร่วมจำนวน 85 คน

ผลการวิจัยพบว่าความคิดสร้างสรรค์ของคนเกิดขึ้นจากธรรมชาติทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่หลากหลายที่ได้เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

Billy Matheson (2006) ได้ศึกษาเรื่อง "A culture of creativity: design education and the creative industries" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาด้านการออกแบบโดยเป็นการศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่พบทั้งในประเทศสหราชอาณาจักร แคนาดา และนิวซีแลนด์เป็นการพัฒนาการจัดการศึกษานบนพื้นฐานของการผนวกแนวคิดทฤษฎีด้านสังคม วัฒนธรรม และการพัฒนาทางเศรษฐกิจเข้ามาใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษา โดยได้ให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าแนวโน้มดังกล่าวเป็นสิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาควรนำมาใช้พิจารณาและปรับตัวเองให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาอย่างเป็นองค์รวมเพื่อนำสู่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการสร้างสรรค์นวัตกรรมต่อไป

Barth et al. (2007) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะสำคัญของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับอุดมศึกษาโดยการใช้การเรียนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้การสนทนากลุ่ม กับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 2 กลุ่ม โดยผลการวิจัยพบว่าในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนจำเป็นต้องใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการผ่านกิจกรรมนอกห้องเรียน โดยสมรรถนะสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนมี 8 ด้านได้แก่ 1) การมองไปข้างหน้า 2) การทำงานข้ามศาสตร์ 3) การรับรู้เข้าใจของการข้ามผ่านทางวัฒนธรรม 4) ทักษะการมีส่วนร่วม 5) ทักษะการวางแผนและการนำลงสู่การปฏิบัติ 6) การมีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น 7) การมีแรงกระตุ้นเร้าจากภายใน 8) การสะท้อนย้อนคิดในกรอบความคิดต่างๆ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยเรื่อง ความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาอนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ของสังคมสร้างสรรค์ที่มีต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์
3. เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/วิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ระหว่างอนาคตภาพที่พึงประสงค์และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
4. เพื่อพัฒนากระบวนการทัศน์ใหม่ของการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์
5. เพื่อนำเสนอแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย
6. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้แนวทางการปฏิบัติที่นำเสนอในกรณีศึกษา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในแต่ละข้อโดยแบ่งการวิจัยออกเป็นสองระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1-5 โดยมีผลผลิตของการวิจัยที่สำคัญคือการได้มาซึ่งกระบวนการทัศน์ใหม่ของสถาบันอุดมศึกษาและแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ วิธีดำเนินการศึกษาใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสาร การสังเกต และการศึกษาพหุกรณีเพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน ผู้บริหารและ

อาจารย์สังกัดสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์และนำร่างแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาพิจารณาความเหมาะสม/ เป็นไปได้ของการนำแนวทางไปใช้

วิธีดำเนินการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ในการศึกษาอนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ของสังคมสร้างสรรค์ที่มีต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย มีวิธีดำเนินการศึกษาดังนี้

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

1.1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ผู้ที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับในสังคมทางด้านการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาสังคม โดยพิจารณาจากผลงานเขียน การอ้างอิงผลงาน เป็นต้น

1.1.2 ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน เลือกจากสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ จำนวน 8 แห่ง

1.1.3 ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ หน่วยงานที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา

1.1.4 ผู้แทนหน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ สถานประกอบการ องค์กรเอกชน เป็นต้น

1.2 วิธีการเก็บข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์

1.3 เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่สร้างขึ้นตามกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนด

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยแยกแยะและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล การจัดจำแนกข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) และการวิเคราะห์จำแนกสารบบ (Taxonomic Analysis) เพื่อจัดกลุ่มความสัมพันธ์ของแนวคิด และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Constant Comparison) โดยการเปรียบเทียบหาคุณลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันของข้อมูลหรือปรากฏการณ์ และสร้างข้อสรุปเชิงกรอบความคิด

วิธีดำเนินการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และข้อที่ 3

ในการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การ

วิเคราะห์ช่องว่างและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วิถีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ระหว่างอนาคตภาพที่พึงประสงค์และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิจัยคือวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการศึกษาดังนี้

1. การศึกษาสภาพการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การศึกษาสภาพการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ 8 แห่ง

1.1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์จำนวน 8 สถาบัน และสถาบันอุดมศึกษาที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษาจำนวน 2 แห่ง เพื่อดำเนินการศึกษาเชิงลึกโดยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 1 แห่งและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 1 แห่ง ซึ่งคัดเลือกมาจากสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ 8 แห่ง

1.1.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติของสถาบันการศึกษา อย่างไรก็ตามเนื่องจากมีสถาบันอุดมศึกษา 2 แห่งที่ปฏิเสธการให้ข้อมูลเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและเว็บไซต์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการศึกษาเลือกสถาบันที่มีการปฏิบัติที่ชัดเจนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์และให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมแบบพหุกรณีศึกษาต่อไป โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกสถาบันการศึกษาคือ ความสนใจ การกำหนดจุดเน้นได้แก่วิสัยทัศน์ การการมีแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจนในการพัฒนาสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมกับผู้บริหารระดับคณะวิชา อาจารย์ และนิสิตเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน การสังเกตบรรยากาศการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การศึกษาเอกสารแผนยุทธศาสตร์และรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษา

1.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยแยกแยะและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล การจัดจำแนกข้อมูลเชิงจุลภาคโดยการวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) และการวิเคราะห์จำแนกสารบบ (Taxonomic Analysis) เพื่อจัดกลุ่มความสัมพันธ์ของแนวคิด และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Constant Comparison) โดยการเปรียบเทียบหาคุณลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันของข้อมูลหรือปรากฏการณ์ และสร้างข้อสรุปเชิงกรอบความคิด

1.2 การศึกษาสภาพการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ

ในการสำรวจข้อมูลสภาพการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนทั่วประเทศ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อสำรวจสภาพการปฏิบัติและความคาดหวังเกี่ยวกับการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในการเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงลึกของสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์และการศึกษาเอกสารวรรณกรรมมาใช้ในการสร้างเครื่องมือเพื่อสำรวจข้อมูลกับสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนทั่วประเทศ
- 2) เพื่อศึกษาความแตกต่างของความคิดเห็นและความคาดหวังในการปฏิบัติของสถานศึกษาในการเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ ในตัวแปร กลุ่มประเภทสถาบัน สาขาวิชา และตำแหน่งงาน

วิธีดำเนินการศึกษา

1.2.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน จำนวนทั้งสิ้น 124 แห่ง จำแนกเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับจำนวน 19 แห่ง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวน 62 แห่งและสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 43 แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557)

1.2.2 ตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน จำนวน 124 แห่ง กำหนดขนาดตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ± 10 เปอร์เซนต์ ทั้งนี้เนื่องจากขนาดของจำนวนประชากรมีมากกว่า 100,000 คน ที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของตัวอย่างโดยใช้ตาราง Taro Yamane ได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่จำนวน 100 ตัวอย่าง แต่ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้ที่ 125 ตัวอย่าง โดยมีวิธีการสุ่มตัวอย่างคือการสุ่มแบบลำดับขั้นดังนี้

1.2.2.1 การกำหนดโควตาของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อดำเนินการสำรวจที่ร้อยละ 20 สำหรับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ได้สถาบันอุดมศึกษาในกำกับ จำนวน 4 แห่ง ของรัฐจำนวน 13 แห่ง และเอกชนจำนวน 8 แห่ง รวมทั้งสิ้น 25 แห่ง

1.2.2.2 ดำเนินการสุ่มเลือกสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

1.2.2.3 ดำเนินการสุ่มเลือกผู้ให้ข้อมูลในแต่ละสถาบันอุดมศึกษาที่เลือกมาโดยโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1) กลุ่มผู้บริหารระดับมหาวิทยาลัย ได้แก่ รองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันละ 1 คน รวม 25 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

2) กลุ่มผู้บริหารระดับคณะ ได้แก่ คณบดีหรือรองคณบดี หรือ ผู้ช่วยคณบดีสถาบันละ 1 คณะๆละ 1 คนจากสถาบันที่ได้รับเลือก รวม 50 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 1 คน และกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 1 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

3) กลุ่มระดับหลักสูตร ได้แก่ หัวหน้าภาควิชา/ ประธานสาขา/ ประธานหลักสูตร/ อาจารย์ สถาบันละ 1 คณะๆละ 1 คนจากคณะวิชาที่ได้รับเลือก โดยแบ่งเป็นกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 1 คน และกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 1 คน รวม 50 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามการสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษาของกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงานในองค์กรที่สังกัด ตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชาของคณะที่สังกัด ประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่มีกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่มีกับสถานประกอบการหรือองค์กรที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่มีกับสถาบันที่เป็นแหล่งทุนวิจัย ลักษณะ/ รูปแบบความร่วมมือที่มีกับองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่มีกับมูลนิธิ/ องค์กรเอกชน มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 สภาพการปฏิบัติและสภาพที่ควรเป็นในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับสภาพการปฏิบัติและระดับที่ควรอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับสภาพการปฏิบัติและระดับที่ควรอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง ระดับสภาพการปฏิบัติและระดับที่ควรอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับสภาพการปฏิบัติและระดับที่ควรอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ระดับสภาพการปฏิบัติและระดับที่ควรอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง แนวทางมีความเหมาะสม/ มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง แนวทางมีความเหมาะสม/ มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง แนวทางมีความเหมาะสม/ มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง แนวทางมีความเหมาะสม/ มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง แนวทางมีความเหมาะสม/ มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ที่สุด

การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

ในการหาคุณภาพของแบบสอบถามผู้วิจัยได้ดำเนินการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยดำเนินการดังนี้

1) Content Validity

ในการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยได้ดำเนินการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งจากผลการหาคุณภาพของเครื่องมือพบว่าได้ค่า IOC เท่ากับ 1 ทุกข้อรายการมีเพียง 1 ข้อที่มีค่า IOC เท่ากับ 0.67 จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับข้อคำถามและนำไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

2) Reliability

แบบสอบถามที่นำไปทดลองใช้ (Tryout) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือวิจัย โดยนำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไปทดลองใช้ จากนั้นจึงได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องภายในของผลการตอบแบบสอบถามฉบับเดียวจากการทดลองใช้เพียงครั้งเดียว ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามดังนี้

แบบสอบถามตอนที่ 2 สภาพการปฏิบัติและสภาพที่ควรเป็นในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

ตารางที่ 5 แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 2 (ระดับสภาพการปฏิบัติ)

ด้าน	จำนวนข้อ	ค่าความเชื่อมั่น
การกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์	5	0.91
การจัดการเรียนการสอน	7	0.80
การวิจัยและสร้างนวัตกรรม	4	0.75
การสร้างเครือข่ายชุมชนฐานความรู้และนักปฏิบัติ	4	0.89

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยด้านการกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ ค่าความเชื่อมั่นมากที่สุด 0.91 รองลงมาคือ ด้านการสร้างเครือข่ายชุมชน

ฐานความรู้และนักปฏิบัติมี 0.89 ด้านการจัดการเรียนการสอน 0.80 และด้านการวิจัยและสร้างนวัตกรรม 0.75 ตามลำดับ และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 2 สภาพการปฏิบัติและสภาพที่ควรเป็นในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ (ระดับสภาพการปฏิบัติ) อยู่ระหว่าง 0.75 - 0.91

ตารางที่ 6 แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 2 (ระดับที่ควรเป็น)

ด้าน	จำนวนข้อ	ค่าความเชื่อมั่น
การกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์	5	0.92
การจัดการเรียนการสอน	7	0.90
การวิจัยและสร้างนวัตกรรม	4	0.82
การสร้างเครือข่ายชุมชนฐานความรู้และนักปฏิบัติ	4	0.85

จากตารางที่ 6 พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยด้านการกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ มีค่าความเชื่อมั่นมากที่สุด 0.92 รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน 0.90 ด้านการสร้างเครือข่ายชุมชนฐานความรู้และนักปฏิบัติ 0.85 และด้านการวิจัยและสร้างนวัตกรรม 0.82 ตามลำดับ และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 2 สภาพการปฏิบัติและสภาพที่ควรเป็นในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ (ระดับที่ควรเป็น) อยู่ระหว่าง 0.82 - 0.92

แบบสอบถามตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

ตารางที่ 7 แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 3 (ระดับความเป็นไปได้ของแนวทาง)

ด้าน	จำนวนข้อ	ค่าความเชื่อมั่น
การพัฒนาระบบบริหารจัดการและกลไกสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วน	6	0.87
การสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางวิชาการและการวิจัย	6	0.91
การเป็นหุ้นส่วนในการลงทุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา	5	0.93
การเป็นหุ้นส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพการทำงาน	4	0.88
การเป็นหุ้นส่วนในการสร้างสังคมการเรียนรู้	4	0.82

จากตารางที่ 7 พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยด้านการเป็นหุ้นส่วนในการลงทุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นมากที่สุด 0.93 รองลงมาคือ ด้านการสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางวิชาการและการวิจัย 0.91 ด้านการเป็นหุ้นส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพการทำงาน 0.88 ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการและกลไกสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วน 0.87 และด้านการเป็นหุ้นส่วนในการสร้างสังคมการเรียนรู้ 0.82 ตามลำดับ และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ (ระดับความเป็นไปได้ของแนวทาง) อยู่ระหว่าง 0.82 - 0.93

ตารางที่ 8 แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 3 (ระดับความเหมาะสมของแนวทาง)

ด้าน	จำนวนข้อ	ค่าความเชื่อมั่น
การพัฒนาระบบบริหารจัดการและกลไกสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วน	6	0.95
การสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางวิชาการและการวิจัย	6	0.93
การเป็นหุ้นส่วนในการลงทุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา	5	0.92
การเป็นหุ้นส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพการทำงาน	4	0.80
การเป็นหุ้นส่วนในการสร้างสังคมการเรียนรู้	4	0.94

จากตารางที่ 8 พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการและกลไกสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วน มีค่าความเชื่อมั่นมากที่สุด 0.95 รองลงมาคือ ด้านการเป็นหุ้นส่วนในการสร้างสังคมการเรียนรู้ 0.94 ด้านการสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางวิชาการและการวิจัย 0.93 ด้านการเป็นหุ้นส่วนในการลงทุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา 0.92 และด้านการเป็นหุ้นส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพการทำงาน 0.80 ตามลำดับ และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ (ระดับความเหมาะสมของแนวทาง) อยู่ระหว่าง 0.80 - 0.95

จากตารางที่ 1 - 4 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับอยู่ระหว่าง 0.75 - 0.95 เป็นไปตามเกณฑ์คือมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.50 แบบสอบถามสามารถจึงสามารถนำไปใช้ได้ และข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และเนื้อหาที่ต้องการวัด

1.2.4 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลผ่านทางระบบออนไลน์โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาและผู้บริหารคณะวิชาเพื่อขออนุญาต

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการโทรศัพท์เพื่อสอบถามอีเมลล์ของตัวอย่างและดำเนินการส่งอีเมลล์ถึงโดยตรงเพื่อขอความอนุเคราะห์ดำเนินการตอบแบบสอบถามผ่านทางระบบออนไลน์ตามลิงค์ที่แนบไปในอีเมลล์ โดยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้น 100 ชุด คิดเป็นร้อยละ 80

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. 2.5.1 ใช้วิธีการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

1.2.5.2 หาค่า PNI เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างการรับรู้ของความต้องการจำเป็นของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรเป็น

1.2.5.3 หา One-way ANOVA เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มในตัวแปรประเภทสถาบัน สาขาวิชา และตำแหน่งงาน และหากพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติจึงดำเนินการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีการทางสถิติของ Scheffe' ต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 และ ข้อที่ 5

ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 คือการพัฒนากระบวนการทัศน์ใหม่ของวิธีการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ และข้อที่ 5 คือ การนำเสนอแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1-3 และการนำกรอบความคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาร่างเป็นข้อเสนอกระบวนการทัศน์
2. วิพากษ์กระบวนการและแนวทางที่ร่างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ผู้รับผิดชอบหลักสูตร/ อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม
3. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยมีการจัดกลุ่มจำแนกข้อมูลตามกรอบประเด็นที่กำหนด
4. นำข้อมูลที่ได้มาปรับร่างกระบวนการทัศน์และร่างแนวทางให้มีความสมบูรณ์

วิธีดำเนินการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 6

ในการศึกษาผลการทดลองใช้แนวทางการปฏิบัติที่นำเสนอในกรณีศึกษา เป็นการวิจัยในระยะที่ 2 เพื่อนำแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปให้หน่วยงานนำร่องได้ทดลองใช้และข้อเสนอแนะในการนำแนวทางหรือรูปแบบไปปรับใช้ โดยในการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์นี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์นี้ผู้วิจัยได้พิจารณาถึงแนวทางที่พัฒนาขึ้นและเลือกแนวทางที่มีผลการศึกษาจากการสำรวจข้อมูลว่าเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการ และมีความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการของนักวิจัยเพื่อให้ประสบความสำเร็จได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดตามเงื่อนไขของทุนสนับสนุนการวิจัยที่ได้รับมากที่สุด ซึ่งจากการพิจารณาข้อมูลอย่างรอบด้าน ผู้วิจัยเห็นควรดำเนินการทดลองใช้แนวทางการสร้างความเป็นหุ้นส่วนที่พัฒนาขึ้นใน 2 ระดับคือ ระดับหลักสูตร และระดับสถาบัน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นว่าแนวทางการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกระดับโดยสามารถเลือกใช้แนวทางที่พัฒนาขึ้นเพื่อไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทได้ดังนี้

1) การสร้างความเป็นหุ้นส่วนในระดับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรมหบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โดยเป็นการสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดการเรียนการสอนของ 2 รายวิชาคือ รายวิชาการนิเทศการศึกษา กับรายวิชาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน โดยดำเนินการทดลองใช้กับนิสิตปริญญาโทปี 2 ที่ลงเรียนในภาคต้น ปีการศึกษา 2557 จำนวน 33 คนและ ได้นำผลที่ได้จากวงรอบที่ 1 มาปรับปรุงและดำเนินการใช้กับนิสิตปริญญาโทปี 2 รุ่นต่อมาที่ลงเรียนในวิชาทั้งสองในภาคต้นปีการศึกษา 2558 จำนวน 42 คน

2) การสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน โดยมีหน่วยงานที่ยินดีเข้าร่วมการทดลองใช้แนวทางคือ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ซึ่งดำเนินการในปีการศึกษา 2557-2558 ช่วงเดือน ตุลาคม 2557-กันยายน 2558

ในการดำเนินการทดลองผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการ PAOR โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. Plan การวางแผน ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐาน กำหนดปัญหา วางแผนและกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาาร่วมกันกับหน่วยงานที่ร่วมทดลอง กำหนดเป้าหมายหรือผลที่ต้องการให้เกิดขึ้น วางแผนการดำเนินงานร่วมกันโดยจัดทำเป็นโครงการหรือกิจกรรม มีการกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายความสำเร็จ

2. **Act** การดำเนินการ คือการนำแผนงานหรือโครงการกิจกรรมที่วางไว้ไปปฏิบัติ โดยมีการออกแบบการทดลอง การกำหนดประชากรและตัวอย่างในการทดลอง การสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือประชุม สื่อบรรณ เข้าร่วมกิจกรรมและดำเนินงานที่กำหนดขึ้นตามแผนงานร่วมกัน มีการติดตามการทำงานตามแผนงานที่กำหนด
3. **Observe** การสังเกต คือการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามของวัตถุประสงค์ของการวิจัย
4. **Reflect** การสะท้อนผล คือการนำผลที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการรายงานผลการวิจัยเรื่อง “ความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์” ผู้วิจัยดำเนินการรายงานผลตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาอนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ของสังคมสร้างสรรค์ที่มีต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์
3. เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/วิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ระหว่างอนาคตภาพที่พึงประสงค์และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
4. เพื่อพัฒนากระบวนทัศน์ใหม่ของการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์
5. เพื่อนำเสนอแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย
6. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้แนวทางการปฏิบัติที่นำเสนอในกรณีศึกษา

1. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : อนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย

จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนพบว่า อนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทยตามขอบเขตของการวิจัยได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์สามารถนำเสนอผลการศึกษาได้ดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์

ผลการศึกษาพบว่ามุมมองต่อสังคมสร้างสรรค์มีความหลากหลาย บางท่านมองในลักษณะของการเป็นสังคมพึงประสงค์ สังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐานเพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคมอย่างยั่งยืน ในขณะที่บางท่านมองว่าเป็นสังคมที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจบนฐานของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การนำทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ออกมาสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น

1. สังคมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานในการพัฒนาและแก้ปัญหาของสังคมอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่านักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาสังคมและสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับสังคมสร้างสรรค์ในมิติของการพัฒนาประเทศให้มีความเป็นอยู่ที่ดีและยั่งยืนอย่างเป็นองค์รวมในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองโดยใช้ความสร้างสรรค์เป็นฐาน ดังเช่นคำกล่าวของนายกสภามหาวิทยาลัยของสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำที่เป็นหนึ่งในเจ็ดสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ที่ได้รับการเสนอโดยรัฐบาล และเป็นนักวิชาการและทำงานพัฒนาสังคมมาอย่างต่อเนื่อง ให้ข้อคิดเห็นว่า

“สังคมสร้างสรรค์คือสังคมที่สร้างให้เกิดความสร้างสรรค์คือการทำอะไรใหม่ไม่เหมือนเดิม ในปัจจุบันประเทศที่คนเป็นอยู่ดีสังคมดีจะอยู่บนฐานของการใช้ความสร้างสรรค์เป็นฐาน ความสร้างสรรค์อยู่ในคนทุกกลุ่ม ไม่มีการแบ่งกันด้วยชนชั้น การศึกษา เพศ วัย”

สอดคล้องกับนักวิชาการอิสระอีกท่านหนึ่งที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับและเขียนหนังสือสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศและสังคมอย่างต่อเนื่องได้ให้ข้อคิดเห็นว่า

“สังคมสร้างสรรค์คือ สังคมที่สามารถทำให้คนในสังคมมีศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ แสดงออกได้โดยอิสระ มีกลไกทำให้ความคิดสร้างสรรค์ได้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ และทำให้

ปัจเจกมีปฏิสัมพันธ์กันให้เสริมพลังกันได้มากกว่าทำในรูปปัจเจก ซึ่งจะนำไปสู่โครงสร้าง ระบบ และวัฒนธรรมความคิดสร้างสรรค์ บริบทที่เอื้อความคิดสร้างสรรค์จะนำไปสู่สังคมสร้างสรรค์ได้

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์แห่งหนึ่งกล่าวว่า “การศึกษา เศรษฐกิจ เป็นสังคมที่คนในสังคมอยู่ดีกินดี มีวัฒนธรรมที่ดี ดำเนินตนที่ดี” สอดคล้องกับนักวิชาการอิสระอีกท่านหนึ่งที่กล่าวว่า “ในปัจจุบันประเทศที่คนเป็นอยู่ดีสังคมดีจะอยู่บนฐานของการใช้ความสร้างสรรค์เป็นฐาน”

2. การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้บริหารมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่าสังคมสร้างสรรค์คือสังคมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ การสร้างสรรค์องค์ความรู้ทางวิจัย และสิ่งประดิษฐ์ที่นำไปสู่การจดสิทธิบัตรทางปัญญาได้

ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ของรัฐท่านหนึ่งที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศว่า “สังคมสร้างสรรค์คือการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจของประเทศเพราะการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศในปัจจุบันต้องแข่งขันกันที่ความคิดสร้างสรรค์ซึ่งปัจจุบันผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศมาจากอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มาก”

ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ “เศรษฐกิจที่ใช้นวัตกรรมเป็นฐานในการพัฒนา.....การสร้างให้เกิดสิ่งประดิษฐ์ที่นำไปสู่การจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาได้”

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์แห่งหนึ่งกล่าวว่า “หากคนยังจนอนุ้ยสังคมสร้างสรรค์ก็เกิดยาก เศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญแต่ไม่ใช่ตัวเดียว ความจำเป็นพื้นฐานต้องได้รับการตอบสนองก่อน”

3. สังคมที่ให้ความเสมอภาค และอิสรภาพทางความคิด

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้สัมภาษณ์อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นผู้บริหารคณะวิชาทางสายศิลปศาสตร์ให้มุมมองเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์ที่เน้นมิติความเสมอภาค และอิสรภาพทางความคิด การไม่แบ่งแยก การเปลี่ยนมโนทัศน์ การตอบโจทย์ปัญหาให้เป็นรูปธรรม

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งว่า “สังคมที่สร้างสรรค์คือสังคมที่ไม่แบ่งแยกเขาและเรา แต่ต้องให้ความเสมอภาคและเคารพความแตกต่าง” นอกจากนี้นักวิชาการอิสระอีกท่านหนึ่งกล่าว

ว่า “ความคิดที่นำไปสู่สิ่งใหม่แหวกผ่านประเพณีเดิม จะมีสิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม สิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อนและนำไปสู่พลังมหาศาล” สอดคล้องกับนักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่กล่าวว่า “การมีมโนทัศน์ ทำให้เกิดกลไกที่จะทำให้เกิดจริง เราต้องมีความคิดมารองรับเพื่อให้สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นในบริบทต่างๆ ซึ่งมีการแปลงสภาพไปเรื่อยตามกาลเวลา ความคิดสร้างสรรค์ช่วยในการเปิดทางออกในการตอบโจทย์ให้กลายเป็นรูปธรรม”

1.2 ความสัมพันธ์ของสังคมสร้างสรรค์กับเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับสังคมสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นตัวขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายของความคิดสร้างสรรค์ไปสู่มิติอื่นๆของสังคม ได้แก่ มิติทางสังคม การเมือง และการเป็นประชาสังคม

นักวิชาการท่านหนึ่งมองความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับสังคมสร้างสรรค์อย่างเป็นองค์รวม โดยกล่าวว่า “มิติต่างๆเกี่ยวข้องกัน เพราะเศรษฐกิจ สังคม การเมืองจึงครบองค์ประกอบ เศรษฐกิจสร้างสรรค์จะเกิดได้หากอีก ๒ องค์ประกอบเกิดขึ้น เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการใช้ศาสตร์องค์ความรู้ให้มีการเกิดมูลค่าเพิ่ม วัดได้ทั้งเชิงมูลค่าและเชิงคุณค่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นเพียงตัวสะท้อนตัวหนึ่งของเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้”

ในลักษณะที่คล้ายกันนักวิชาการอิสระท่านหนึ่งกล่าวว่า “ต้องให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์รับกระจายตัวไปสู่สังคมวงกว้าง **spill and speed** ไม่เช่นนั้นจะพบทางตัน ซึ่งมหาวิทยาลัยสามารถทำหน้าที่นี้ได้”

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์แห่งหนึ่งกล่าวว่า “ในอดีตสังคมไทยเศรษฐกิจไม่สร้างสรรค์เท่าไร ยังไม่สร้างสรรค์นวัตกรรม ภูมิปัญญาหมกมุ่น ไม่มีสิทธิบัตรทำให้แข่งขันไม่ได้ ความสร้างสรรค์จะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม ไม่ใช่ลอกเอาตลอด เศรษฐกิจกับการศึกษาสัมพันธ์กัน”

กล่าวโดยสรุปคือ แม้ว่ามุมมองมีความหลากหลายหากแต่มีจุดร่วมของหลักการที่สำคัญคือการมีเสรีภาพ ความเสมอภาค มาตรฐาน ความหลากหลาย การคิดนอกกรอบ การแหวกผ่านประเพณีที่เป็นความเชื่อเดิม การมีปฏิสัมพันธ์ การบูรณาการผนวก รวม การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ การเป็นสังคมฐานความรู้ การต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มจากองค์ความรู้ที่มีอยู่ การแพร่กระจายข้อมูลและวิถีการปฏิบัติในวงกว้างโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคนในสังคมอย่างเป็นองค์รวมซึ่งอาจเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมหรือการเมือง โดยเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถเป็นจุดเริ่มต้นได้แต่ต้องได้รับการแผ่ขยายวงกว้างไปสู่มิติอื่นๆของสังคม เพราะความเป็น

สังคมสร้างสรรค์ต้องพิจารณาทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองซึ่งทั้งสามส่วนนี้ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

1.3 บทบาทและแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

จากการศึกษาพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่าสถาบันอุดมศึกษาควรมีความเป็นหุ้นส่วนกับเอกชนมากขึ้นซึ่งเอกชนควรครอบคลุมมากกว่าเพียงสถานประกอบการแต่หมายรวมถึงเอกชนที่ไม่มุ่งหวังผลกำไรด้วยเช่นกัน โดยควรมีบทบาทตามพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาคือด้านการผลิตบัณฑิตและการจัดการเรียนการสอน การวิจัยและสร้างสรรค์นวัตกรรม การให้บริการและแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการแสดงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาภาคเอกชนในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ร่วมกันจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนฐานของความเข้มแข็งของชุมชนสังคมและการใช้ความรู้เป็นฐานในการพัฒนา ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจบางท่านให้ความสำคัญกับการร่วมกันผลิตบัณฑิตให้ตอบสนองต่อความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากสถานประกอบการขนาดใหญ่และเป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมจะให้ความสำคัญกับการร่วมกันผลิตบัณฑิตที่มีความคิดสร้างสรรค์และเป็นผู้นำการพัฒนายอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตามผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่า การพัฒนาสังคมสร้างสรรค์ไม่สามารถเน้นเพียงระดับอุดมศึกษาได้เพราะความสร้างสรรค์ต้องได้รับการบ่มเพาะตั้งการขึ้นพื้นฐานการที่เยาวชนไทยไม่ได้รับการบ่มเพาะด้านการมีความคิดสร้างสรรค์มาตั้งแต่เด็กทำให้สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ หลายท่านจึงให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันของการศึกษาในทุกระดับด้วยเช่นกัน ดังคำกล่าวของผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งว่า “อุดมศึกษาจะมีส่วนหนุน *Creative Economy* ด้วยพยายามทำให้สังคมเห็นและปฏิบัติว่ามีความสร้างสรรค์อยู่ในทุกที่ในสังคม อุดมศึกษาต้องเคารพคนทำงานทุกที่ ใครทำงานคนนั้นมีความรู้เรื่องนั้นและที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นชานาหรือใคร แต่ยอมรับว่าไม่มีใครรู้ครบแต่รู้บางส่วนแต่ต้องพยายามรู้มากขึ้น”

จากการศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษาควรดำเนินการพัฒนาสังคมตามบทบาทพันธกิจทั้งในด้านของการผลิตบัณฑิต การสร้างสร้างองค์ความรู้และการบริการชุมชนสังคม

1. การผลิตบัณฑิต ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่าสถาบันอุดมศึกษาควรพัฒนาผู้เรียนให้มีความกล้า คิดนอกกรอบ มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนรวมขณะเดียวกันการตระหนักรู้ถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละบริบท การให้เกียรติยอมรับซึ่งกันและกัน ดังคำกล่าวของผู้ทรงคุณวุฒิ

ท่านหนึ่งว่า “การศึกษาต้องเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของคน...การที่สังคมจะสร้างสรรค์คนต้องมีความสร้างสรรค์เพราะคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งสถาบันการศึกษาต้องทำหน้าที่ในการสร้างคนให้มีคุณลักษณะที่สร้างสรรค์” ผู้บริหารมหาวิทยาลัยท่านหนึ่งกล่าวว่า “หน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาคือการผลิตบัณฑิตซึ่งต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมไม่ใช่แค่ผลิตบัณฑิตเพื่อให้เขามีงานทำเท่านั้น.....เราต้องให้ผู้เรียนคิดนอกกรอบได้ไม่ใช่ครอบงำทางความคิดเขา” ในขณะที่ผู้ใช้บัณฑิตที่มาจากภาคเอกชนท่านหนึ่งกล่าวว่า

เราคาดหวังว่าสถาบันอุดมศึกษาจะผลิตคนที่มีความคิดที่แปลกใหม่ สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ได้เราไม่ได้ต้องการแค่คนที่มีความรู้หรือมีทักษะในการปฏิบัติ เพราะสิ่งเหล่านั้นเราสอนได้ในระหว่างการทำงานแต่สิ่งสำคัญตอนนี้เราแข่งขันกันที่ความคิดซึ่งต้องได้รับการบ่มเพาะ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “สังคมเราจะสร้างสรรค์ได้อย่างไรหากเรายังสร้างคนให้วิ่งตามชาวบ้านไม่สามารถสร้างสรรค์ชิ้นงานที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่สามารถดึงภูมิปัญญาของชาติออกมาสร้างให้โดดเด่นได้”

สอดคล้องกับที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยท่านหนึ่งกล่าวว่า “ในอดีตเราผลิตบัณฑิตออกไปเพื่อให้เป็นเพื่อนกับเกษตรกรช่วยเหลือเกษตรกรทำงานร่วมกับเกษตรกร แต่ตอนนี้เราผลิตบัณฑิตออกไปเพื่อทำงานให้บริษัทที่เห็นเกษตรกรเป็นลูกค้า รูปแบบความสัมพันธ์จึงเปลี่ยนแปลงไป”

นักวิชาการอิสระท่านหนึ่งกล่าวว่า “สังคมจะสร้างสรรค์ได้คนต้องมีความคิดที่เปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่างทั้งทางความคิดและภูมิสังคม สถาบันอุดมศึกษาต้องสร้างคนไทยให้มีคุณลักษณะเช่นนั้น”

2. หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน จากการศึกษาพบว่าการศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์นั้น หลักสูตรควรมีความเป็นนวัตกรรมคือมีความแปลกใหม่ทันสมัย ตอบสนองผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ (customized program) ส่งเสริมการบูรณาการศาสตร์ที่หลากหลาย (integrated) การเรียนรู้ควรเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ (learning process) มากกว่าเนื้อหาการเรียนรู้ การสร้างกระบวนการคิดของผู้เรียนให้มีมุมมองที่เปิดกว้าง (openness) สร้างให้เกิดความหลากหลาย (diversity) ในภูมิสังคมของผู้เรียน เช่นผู้เรียนที่มาจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการได้รับประสบการณ์ตรง (direct experience) เช่นจากปัญหาของชุมชน สังคม (problem-based/ community-based/ service

learning) หรือจากการฝึกปฏิบัติหรือการทำงานจริง (work-integrated learning) การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้สะท้อนย้อนคิดมุมมอง (reflective learning) และประสบการณ์จากการเรียนรู้และสภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมุมมองโลกทัศน์ของตนเอง (transformative learning)

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “หลักสูตรที่ส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ต้องเป็นหลักสูตรที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม...คนทำหลักสูตรต้องสามารถคาดการณ์แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น”

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “บางทีการทำหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานอย่างเดียวไม่พอแต่นักวิชาการต้องสามารถสร้างให้เกิดความต้องการของหลักสูตรที่มีความจำเป็นหรือมีคุณค่าต่อสังคมได้ด้วย” สอดคล้องกับผู้บริหารมหาวิทยาลัยท่านหนึ่งกล่าวว่า “การเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมเชิงอุตสาหกรรมการผลิตเราไม่สามารถไปถามคนใช้ได้แต่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากนักวิชาการที่ต้องสามารถคาดการณ์แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและไปสร้างให้เกิดความต้องการในการใช้เทคโนโลยีนั้น เช่นเดียวกันหลักสูตรบางหลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นแนวโน้มที่คนควรเรียนแต่คนในปัจจุบันอาจยังมองไม่เห็นความสำคัญเพราะไม่เข้าใจว่ามันสำคัญอย่างไร”

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งให้มุมมองเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ว่า “การเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นแบบ **Active learning** ผู้เรียนต้องได้ลงมือทำจริง เอาโจทย์ปัญหาเป็นตัวตั้ง เป็นผู้นำการเรียนรู้ของตนเองไม่ใช่มานั่งฟังอาจารย์บรรยายอย่างเดียว...ต้องกล้าแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนมุมมองและทำงานร่วมกับเพื่อน อาจารย์ก็ต้องเปิดใจยอมรับและต้องสามารถกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถคิดออกแบบการเรียนรู้ของตัวเองได้”

นักวิชาการอิสระท่านหนึ่งกล่าวว่า “การเรียนรู้ที่ดีต้องให้ลึกลงไปถึงระดับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ มุมมองเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตนเองกับผู้อื่นและสังคม....การที่จะเกิดตรงนั้นได้ต้องเน้นการเรียนรู้นอกห้องเรียน ต้องให้ผู้เรียนได้ออกไปสัมผัสสภาพแวดล้อมจริงภายนอก เช่นชุมชน สถานประกอบการ เป็นต้น แล้วกลับมาสะท้อนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน”

ในขณะที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยท่านหนึ่งกล่าวว่า “เราต้องเข้าใจว่าโลกเปลี่ยนแปลงไปมากในอนาคตอาจไม่มีมหาวิทยาลัยเหลืออยู่แล้วก็ได้เพราะเรามีมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดคือโลกทั้งใบที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เดียวนี้การจัดการศึกษาไม่ได้แข่งกันที่ใครมีความรู้มากกว่ากันเพราะความรู้มีอยู่ทุกที่ซึ่งเดี๋ยวนี้มหาวิทยาลัยต่างๆชั้นนำของโลกก็ได้มีการแชร์ความรู้ที่มีอยู่ด้วยกัน แต่อยู่ที่ใครสามารถออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ได้ดีกว่า

กัน.....บางมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกตอนนี้ให้ผู้เรียนเลือกเรียนสร้างโปรแกรมการเรียนของตัวเองได้แล้ว”

3. การสร้างสรรค์องค์ความรู้ที่เชื่อมต่อกับชุมชนสังคมและการนำสู่การเพิ่มมูลค่าและใช้ประโยชน์ได้และตอบสนองต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งไม่ได้จำกัดเพียงมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ ดังที่นักวิชาการท่านหนึ่งซึ่งมาจากสายศิลปกรรมศาสตร์กล่าวว่า

“การมองความสร้างสรรค์ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงคำว่า การ วิจัยสร้างนวัตกรรม ที่เน้นทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหรือสร้างให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่งานสร้างสรรค์หลายอย่างมีคุณค่าเชิงนามธรรมจับต้องไม่ได้แต่มีคุณค่าแก่สังคม เช่นงานศิลปะซึ่งไม่ใช้การเอากระบวนการวิจัยเข้ามาจับและอาจไม่สามารถนำไปสู่การต่อยอดทางเศรษฐกิจได้โดยตรงแต่มีคุณค่าเชิงสังคมซึ่งอาจเป็นทางด้านจิตใจเพราะเป็นการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมหรือสร้างให้เกิดเอกลักษณ์และความเป็นตัวตนของชุมชนหรือสังคมนั้น ซึ่งอาจผ่านถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิต ภูมิปัญญาของคนยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง แต่งานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมก็สามารถนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจได้หากได้รับการเห็นคุณค่าเพราะเมื่อคนเห็นคุณค่าคนก็จะนำไปสร้างให้เกิดเป็นมูลค่าได้”

นอกจากนี้การสร้างองค์ความรู้ควรเน้นการบูรณาการข้ามศาสตร์เพื่อตอบโจทย์ปัญหาที่ท้าทายและซับซ้อน การคุ้มครองและปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา นักวิชาการอิสระท่านหนึ่งกล่าวว่า “ปัญหาสังคมมีความซับซ้อนและไม่สามารถใช้ศาสตร์เฉพาะแก้ปัญหาได้อีกต่อไป แต่ต้องทำงานข้ามศาสตร์ ชุดโครงการวิจัยจึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือนักวิจัยต้องสามารถทำงานร่วมกันได้เพราะบางที่พูดกันคนละภาษา”

การทำงานข้ามศาสตร์วิชาเพื่อพัฒนาสังคมเห็นได้จากกรณีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศออสเตรเลียซึ่งมีจุดเน้นของมหาวิทยาลัยคือการสร้าง เมืองสร้างสรรค์ หรือ Creative City จากการศึกษาข้อมูลของมหาวิทยาลัยแห่งนี้พบว่าได้มีการนำประเด็นการพัฒนาเป็นตัวตั้งในการสร้างศูนย์วิจัยและหลักสูตร เช่นการบูรณาการศาสตร์ทางด้านมนุษยวิทยา (Humanities) กับศาสตร์ทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ เพื่อสร้างเมืองหรือชุมชนสร้างสรรค์ เป็นต้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า การรวมศาสตร์ทั้งสองเข้าด้วยกันเพราะการสร้างหรือออกแบบเมืองต้องเข้าใจแบบแผนความสัมพันธ์และวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในชุมชนหรือสังคมนั้นๆ

4. การแบ่งปันความรู้กับชุมชน สถาบันอุดมศึกษาต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ (knowledge transfer) เป็นผู้อำนวยการความสะดวกให้เกิดการแบ่งปันความรู้และวิธีปฏิบัติใหม่ (knowledge sharing) ของชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice) กล่าวคือสังคมสร้างสรรค์จะไม่มองว่าองค์ความรู้เกิดขึ้นเฉพาะในรั้วมหาวิทยาลัยแต่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสถาบันอุดมศึกษา กับชุมชนและสังคม หรือของกลุ่มคนที่มีความสนใจหรือมีประสบการณ์ความเชี่ยวชาญร่วมกัน ดังที่นักวิชาการท่านหนึ่งกล่าวว่า

หลักสำคัญคือมนุษย์แต่ละคนมีความสร้างสรรค์ไม่จำกัด อายุน้อยยังมีมาก ไม่จำกัดความฉลาด ชนชั้น แต่ธรรมชาติอีกอย่างคือ *Collective Creativity* คือความสร้างสรรค์ของแต่ละคนเมื่อได้เป็นปฏิสัมพันธ์ สิ่งที่ไม่ชัดเจนจะค่อยชัดขึ้น ต้องเปิดโอกาสให้เขาออกมาทำงาน แบบ **Collective** คือต้องมีกระบวนการที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างความสร้างสรรค์ของแต่ละคนมาสู่ความเป็นกลุ่ม *Collective Creativity* คือ **From Individual Creativity to Collective Creativity** และ *Creativity* นั้นต้องไม่ใช่การปฏิสัมพันธ์บนอากาศแต่ต้องผ่านการลงมือทำ และเป็น *Interactive Learning through Action* การออกแบบต่างๆเป็นการผ่านกระบวนการนี้ เรียนทฤษฎีและนำมาลองทำร่วมกัน และจินตนาการคือเป้าหมาย เช่นของ Steve Jobs ต้อง *Problem Free* ใช้งานง่ายสุด และมองว่ายังดีไม่พอต้องปรับปรุงอีก

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “เดี๋ยวนี้เป็นสังคมเครือข่าย เราแค่ต้องรู้ว่าคนเก่งอยู่ที่ไหน เมื่อก่อนเราอาจคิดว่าคนเก่งอยู่ในมหาวิทยาลัย แต่เดี๋ยวนี้คนเก่งนอกรั้วมหาวิทยาลัยก็มี เราจะทำให้คนเก่งมาทำงานด้วยกันได้อย่างไร.....คนเก่งจะทำงานด้วยกันได้ต้องลดอัตตากันบ้าง”

ผลจากการศึกษาพบว่า การจัดการอุดมศึกษาที่นำสู่สังคมสร้างสรรค์นั้นต้องเริ่มต้นที่การมีปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ และพันธกิจในการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งอาจสวนกระแสแรงผลักดันความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนที่กล่าวมาในเบื้องต้น โดยความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนเป็นไปเพื่อการสร้างบัณฑิตที่มีความคิดสร้างสรรค์ การใช้ความรู้เป็นฐาน การมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความกล้าในการทำสิ่งที่ถูกโดยมองผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับส่วนรวมเป็นสำคัญ การเคารพความแตกต่าง เป็นต้น เพราะสังคมสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้ด้วยการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีความคิดริเริ่มสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม แต่การศึกษาปัจจุบันผลิตผู้เรียนเพียงเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน ทำให้การศึกษาเป็นเหมือนโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตมนุษย์ให้ออกมาเหมือนกันโดยไม่ได้อำนาจหรือค้นหาศักยภาพของมนุษย์ที่มีอยู่

อย่างแท้จริง ดังนั้นสังคมสร้างสรรค์ควรครอบคลุมมิติที่กว้างกว่าเพียงด้านเศรษฐกิจตามกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับเอกชนจึงความมองที่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับสังคมในภาพรวมที่ครอบคลุมทั้งชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างเป็นองค์รวม สังคมสร้างสรรค์จึงควรมีขอบเขตมากกว่าเพียงด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นภาคเอกชนควรหมายรวมถึงองค์กรเอกชนที่ไม่ได้แสวงหาผลกำไรด้วยเช่นกัน

1.4 แนวทางความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนในการจัดการอุดมศึกษาเพื่อนำสู่สังคมสร้างสรรค์

ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดแนวคิดความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนที่เกิดขึ้นนี้ นำสู่การเรียกร้องให้สถาบันอุดมศึกษาลดบทบาทของการเป็นหอคอยางข้างที่สร้างบัณฑิตและองค์ความรู้ที่ไม่ตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษา และเรียกร้องให้สถาบันอุดมศึกษาหันมาแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งว่า

“คนส่วนใหญ่อาจคิดว่ามหาวิทยาลัยคือแหล่งองค์ความรู้ แต่จริงๆ แล้วแหล่ง **ความรู้ที่มหาศาลอยู่นอกรั้วมหาวิทยาลัย.....**เช่น ความรู้เบาหวานไม่มีใครรู้ดีเท่าคนเป็นเบาหวานที่ควบคุมตนเองอยู่ เราไปยึดมั่นว่า**ความรู้คือทฤษฎีอธิบายได้** แต่หลายส่วนเขา**ปฏิบัติได้แต่อธิบายไม่ได้**” สอดคล้องกับอีกท่านหนึ่งที่กล่าวว่า “**อุดมศึกษาที่ถูกต้องต้องเคารพความรู้ที่มีอยู่ในที่ต่าง ๆ และสามารถยกระดับขึ้นได้ ไม่มีวันจบสิ้น** มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งความรู้ทฤษฎีแต่ที่ทำงานไม่ว่าที่ไหนมีความรู้ปฏิบัติ”

แม้ว่าแนวคิดความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนส่วนใหญ่แสดงถึงการผสานประโยชน์ร่วมกันโดยมีข้อพันธะผูกพันทางกฎหมาย เช่น สัญญาหรือข้อตกลงที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย เป็นต้น ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านเห็นว่าในการจัดการศึกษาความเป็นหุ้นส่วนสามารถแสดงถึงการมี**พันธะผูกพันทั้งในรูปของกฎหมายและทางจิตใจ** ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อกันได้ด้วยเช่นกัน สิ่งสำคัญของการยึดเหนี่ยวความเป็นหุ้นส่วนคือ การมีเป้าหมายร่วมกัน การผสานจุดแข็งเพื่อลดทอนข้อจำกัดของกันและกันเพื่อให้**ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน** การแสดงความรับผิดชอบต่อกัน การมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดโดยมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาท่านหนึ่งว่า

ความเป็นหุ้นส่วนไม่ได้อยู่แค่เอกสารที่เป็นข้อตกลงหรือข้อผูกพันทางกฎหมาย
ในการทำงานร่วมกัน เช่น มหาวิทยาลัยหลายแห่งลงนาม MOU กันมากมาย แต่

ไม่มีกิจกรรมหรือการดำเนินการอะไรร่วมกัน ในขณะที่กิจกรรมที่พบว่าทำด้วย
ส่วนใหญ่เกิดขึ้นที่ระดับบุคคล มีความสัมพันธ์ขอบพอกันมายาวนาน ก็ถือว่า
เป็นหุ้นส่วนกันเหมือนเดิวนี้นั่นอยู่ด้วยกันโดยไม่จดทะเบียนสมรสก็มี

ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านเห็นสอดคล้องกันว่าสถาบันอุดมศึกษาควรเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนให้
มากขึ้นเพราะการพัฒนาสังคมและประเทศชาตินั้นไม่สามารถดำเนินการโดยลำพังได้แต่ต้องเชื่อมโยง
กันให้เกิดพลังของการทำงาน อย่างไรก็ตามการดำเนินการมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพบริบท
และธรรมชาติของหน่วยงานและองค์กรด้วยเช่นกัน ดังคำกล่าวของผู้บริหารมหาวิทยาลัยท่านหนึ่งว่า
“องค์กรเอกชนที่ทำธุรกิจส่วนใหญ่เน้นการแสวงหากำไรและต้องการคนที่ตรงกับความต้องการของ
เขามากที่สุด แต่ก็มีเอกชนอีกกลุ่มที่ต้องการสร้างสังคมให้ดีขึ้น ซึ่งก็มีไม่น้อย เราสามารถให้เขาเข้ามา
ช่วยได้ว่าอยากให้เขาเล่นบทบาทไหน แต่สายสังคมกับวิทยาศาสตร์แต่เทคโนโลยีอาจดูต่างกัน”

1. การเป็นหุ้นส่วนกับสถาบันอุดมศึกษากลุ่มประเภทต่าง ๆ เช่นระหว่าง
มหาวิทยาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยที่เน้นชุมชน มหาวิทยาลัยที่เน้นการปฏิบัติทางอาชีพ เป็นต้นปัจจุบัน
การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถเข้ามาแบ่ง
เบาภาระของรัฐได้เป็นอย่างมาก โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีทรัพยากรที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกได้แก่ อาคาร สถานที่ และห้องเรียนที่ทันสมัย ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีบุคลากร
สายอาจารย์ที่มีคุณภาพ มีอุปกรณ์เครื่องมือ ห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยซึ่งเป็นอุปสรรค
ต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการลงทุน ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นคณบดีท่านหนึ่งกล่าวว่า
“สถาบันอุดมศึกษาควรทำงานร่วมกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนเพราะ
ตอนนี้จำนวนคนที่จะเข้ามาเรียนในระดับอุดมศึกษาลดลง ในขณะที่รัฐบาลเองก็ตัดลดงบประมาณ
สนับสนุน ถ้ามหาวิทยาลัยทำงานร่วมกัน เราไม่ต้องมาเปิดวิชาเรียนที่เหมือนกัน หรือมาแข่งกันเอง
แต่เปิดต่างวิชากันได้และให้บัณฑิตสามารถไปลงเรียนได้และยอมรับหน่วยกิตกัน” ผู้ให้ข้อมูลอีกท่าน
หนึ่งที่เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยกล่าวว่า “เราสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศเยอะแต่เราควรสร้าง
ความร่วมมือกันระหว่างสถาบันการศึกษาในประเทศด้วย”

นอกจากนี้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์เอกชนแห่งหนึ่งกล่าวว่า “เราก็อยากทำงาน
ร่วมกับมหาวิทยาลัยวิจัยเพราะเราต้องยอมรับว่าเราไม่ใช่มหาวิทยาลัยที่เน้นวิจัยสร้างองค์
ความรู้พื้นฐานแต่เราเน้นการต่อยอดเพื่อนำสู่การใช้ประโยชน์แก่ผู้บริโภค หากเรา
ทำงานร่วมกันมันจะเกิดประโยชน์กับประเทศชาติอย่างมหาศาล เช่นหากเรามีการนำองค์
ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยวิจัยทำแล้วมาออกแบบเชิงผลิตภัณฑ์ที่มีการเพิ่ม
มูลค่าเข้าไปให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคมันจะเป็นการต่อยอดห่วงโซ่
กัน”

นอกจากนี้ปัจจุบันสถานประกอบการหลายแห่งจัดการศึกษาของตนเองในรูปแบบของ Corporate University ซึ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยมีอาชีพที่อยู่ในสายงานปฏิบัติจริง อย่างไรก็ตามสถานศึกษาเหล่านี้แม้อสอนโดยมีอาชีพแต่อาจยังขาดพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระทั่วไปซึ่งเป็นการบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ทักษะการดำรงชีวิตที่นอกเหนือจากการทำงาน อีกทั้งขาดองค์ความรู้ที่เป็นผลมาจากการวิจัยที่นำสู่การต่อยอดการเรียนรู้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอนทางด้านนวัตกรรมขั้นสูงที่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ในขณะที่ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลส่วนใหญ่มีบุคลากรที่ขาดประสบการณ์ทำงานจริงแต่มีความรู้เชิงทฤษฎี การทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ซึ่งอาจไม่สามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง กล่าวคือสถาบันอุดมศึกษาทั้งสองรูปแบบมีข้อจำกัดในตนเองและมีข้อได้เปรียบของตนเอง ด้วยเช่นกัน

2. การเป็นหุ้นส่วนกับสถานประกอบการธุรกิจเอกชน เนื่องจากสถานประกอบการธุรกิจเอกชนเป็นผู้ใช้บัณฑิตโดยตรง และปัจจุบันมีข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิตที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการใช้บัณฑิตของภาคเอกชน ซึ่งจากการสัมภาษณ์สถานประกอบการเอกชนพบว่าสถานประกอบการส่วนใหญ่ต้องการบัณฑิตที่มีทักษะในการทำงานที่มากกว่าด้านเทคนิค เช่นทักษะทางการสื่อสาร การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ความเป็นผู้นำ เป็นต้น เพราะความรู้และทักษะด้านเทคนิคส่วนใหญ่เรียนรู้จากการทำงานจริงกับสถานประกอบการ เพราะเทคนิคและทักษะการทำงานจริงต้องเกิดขึ้นจากการทำงานจริงที่อยู่นอกห้องเรียน นอกจากนี้การอยู่รอดทางธุรกิจของสถานประกอบการก็ต้องมีการพัฒนานวัตกรรมของตนเองอยู่เสมอจึงต้องการองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยได้แก่ สิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสถานประกอบการขนาดใหญ่ส่วนใหญ่มีทรัพยากรด้านการวิจัยและพัฒนาของตนเอง ในสถานที่สถานประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กขาดศักยภาพในการพัฒนานวัตกรรมของตนเอง การทำงานร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลที่มาจากภาคธุรกิจท่านหนึ่งให้ข้อคิดเห็นว่าสถาบันการศึกษาที่ภาคธุรกิจน่าจะสามารทำโมเดลธุรกิจร่วมกันได้ เช่นตอนนี้เราอยากตั้งสถาบันพัฒนาอัจฉริยภาพของเด็ก เพราะเราเห็นว่าปัจจุบันพ่อแม่ยอมลงทุนกับลูกให้ลูกเรียนนู่นนี่มากมายแต่ไม่รู้ว่าจะจริง ๆ แล้วที่เรียนไปนั้นเหมาะกับเด็กหรือไม่ เราจะวางแผนอย่างไรให้เด็กสามารถเติบโตและพัฒนาศักยภาพของเขาได้เต็มที่ เราต้องการองค์ความรู้ตรงนี้....เรารู้ว่าแนวโน้มตลาดต้องการอะไรแต่เราขาดองค์ความรู้ที่มาจากผู้เชี่ยวชาญ

3. การเป็นหุ้นส่วนกับชุมชนและภาคประชาสังคม ปัจจุบันสังคมได้มีการรวมตัวกันของกลุ่มประชาสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น องค์กรเอกชน NGOs มูลนิธิ สมาคม เครือข่าย เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของประชาชน และชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่มีความสนใจร่วมกัน การเป็นหุ้นส่วนกับชุมชน เนื่องจากพันธกิจหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาคือการให้บริการองค์ความรู้แก่ชุมชนและสังคมและสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่แสดงเจตนารมณ์ของการเป็นสถาบันการศึกษาที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนสังคม การทำงานร่วมกันของสถาบันอุดมศึกษากับภาคประชาสังคมจึงได้รับการตระหนักเห็นความสำคัญด้วยเช่นกัน ดังคำกล่าวของ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า

มหาวิทยาลัยควรทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคม เช่น NGOs หรือชุมชนเพราะองค์กรเอกชนส่วนใหญ่มีองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติแต่เราขาดองค์ความรู้เชิงทฤษฎี เราคิดว่าเราต้องทำงานกับชุมชนและคนในพื้นที่ ยิ่งไงแต่เราไม่เชี่ยวชาญในการถ่ายทอดประสบการณ์ของเราออกมาเป็นองค์ความรู้ได้เพื่อการขยายผลได้

ผู้แทน NGOs อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “เวลาเราไปของบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมผู้ให้ทุนเขาก็ต้องการเห็นอะไรที่เป็นรูปธรรม วัดได้ ขยายผลได้.....เราสร้างกิจกรรมสร้างผลงานได้ แต่บางทีการที่เขาจะให้งบประมาณต่อเขาก็ต้องการองค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน วัดได้ เอาไปขยายผลต่อได้.....ตรงนี้นักวิชาการน่าจะเข้ามาช่วยได้”

นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างองค์ความรู้ร่วมกับชุมชนผ่านการทำงานร่วมกัน ดังคำกล่าวของนักวิชาการท่านหนึ่งว่า “นักวิชาการกับชุมชนตอนนี้ต้องสร้างองค์ความรู้ร่วมกันเป็นการเติมเต็มกันและกัน.....เราต้องเปลี่ยนบทบาทจากการไปเอาความรู้จากชุมชนหรือเอาความรู้ไปให้เขาเป็นสร้างความรู้ร่วมกับเขาและเป็นเจ้าขององค์ความรู้ร่วมกัน” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “เรามีนิสิตเข้ามาฝึกงานกับที่ชุมชนเราเป็นประจำ บางทีมาทำโครงการ มาวิจัย แต่เสร็จแล้วก็กลับไป หากเป็นไปได้เราอยากให้เขามาคืนความรู้ให้เราบ้างว่าสิ่งที่ได้ไปคืออะไรและจะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาของชุมชนเราอย่างไร”

4. การเป็นหุ้นส่วนกับสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ ผู้ให้ข้อมูลหลายท่านให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า การสร้างคนให้มีความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถดำเนินการได้เพียงใน

ระดับอุดมศึกษาเพราะเป็นเพียงปลายทางแต่ต้องเริ่มที่วัยเด็ก ดังที่ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งกล่าวว่า “ต้องเน้นที่**วัดดูดิบที่เข้ามา**เพราะการวางรากฐานแต่เด็ก ๖ ปีแรก เป็นสิ่งสำคัญ กว่าที่จะเข้ามา มหาวิทยาลัยก็สายเกินไป เด็กมีความกล้าแสดงอารมณ์ความรู้สึก อยากรู้เหตุผลมากขึ้น แต่ออก ก้าวร้าว แต่การเข้าหาคำตอบไม่ใช่การคิดสร้างสรรค์ เห็นได้จากงานที่ทำส่งยังไม่มีอะไรแปลกใหม่”

ระบบการศึกษาต้องมีการ**บ่มเพาะ**ให้เยาวชนมีทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดนอกกรอบได้ ได้เห็นเส้นทางอาชีพของตนเอง ซึ่งต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ผู้ให้ข้อมูลท่าน หนึ่งแสดงความคิดเห็นว่า “คนเรามีความสามารถไม่เหมือนกันและมีโอกาสไม่เท่ากัน บางคนมี ความสามารถแต่ขาดโอกาสซึ่งในที่นี้หมายถึงทั้งโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล โอกาสทุนทางสังคมและ เศรษฐกิจ.....สถาบันอุดมศึกษาต้อง**สร้างโอกาส**ให้คนกลุ่มต่างเข้ามาศึกษาต่อได้.....เช่นหากมีการจัด กิจกรรมร่วมกันจะทำให้มหาวิทยาลัยสามารถ **spot** **นักเรียนที่มีความสามารถ**เข้ามาศึกษาต่อได้”

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งให้ความเห็นความร่วมมือกันในการสร้าง**เส้นทางอาชีพ** ให้แก่ผู้ที่มีความสามารถพิเศษว่า “สถาบันอุดมศึกษาควรสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ระดับก่อนอุดมศึกษาทั้งมัธยมและอาชีวะเพราะนักเรียนจะได้เห็น**เส้นทางอาชีพ**ของตนเอง และ มหาวิทยาลัยสามารถ**คัดเลือกคนที่มีความศักยภาพ**ที่เหมาะสมเข้ามาเรียนต่อได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังสามารถเข้าไป**เป็นพี่เลี้ยง**ให้วิทยาลัยอาชีวะในการประดิษฐ์นวัตกรรม เพื่อให้เกิดการต่อยอดได้”

2. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : สภาพปัจจุบันของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและ ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

2.1 สภาพปัจจุบันความเป็นสังคมสร้างสรรค์

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า สังคมไทยยังไม่เป็นสังคมที่สร้างสรรค์ และยังขาดวิสัยทัศน์ของการทำให้เป็นสังคมสร้างสรรค์ยิ่งน้อย เห็นได้จาก**มีทรัพย์สินทางปัญญา** ค่อนข้างน้อย แสดงว่าเรายังขาดระบบ คนยังมองไม่ออกว่าความสร้างสรรค์จะเกิดได้อย่างไร เป็น เรื่องนามธรรมที่คนอยากเห็นและยังไม่เป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านเห็นว่าสังคมไทยยังไม่เป็นสังคมสร้างสรรค์เห็นได้จาก **สภาพความเหลื่อมล้ำทางสังคม การขัดแย้งทางความคิด**ที่นำไปสู่ความรุนแรงทางสังคมและ ทางการเมือง เป็นต้น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งว่า “สังคมไทยยังห่างไกลความเป็นสังคม

สร้างสรรค์ เพราะเรายังไม่เคยพบความแตกต่างทางความคิด เรามีข้อขัดแย้งทางการเมือง เรายังเป็นสังคมที่เข้าหาผู้มีอำนาจ”

ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งเห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความขัดแย้งในตัวเอง ดังคำกล่าวว่า “นับหนึ่งสังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้าง เห็นได้จากเรายอมรับพฤติกรรมการแสดงออกของคนบางกลุ่มเช่นเพศที่สามแต่ในขณะเดียวกันเราไม่เปิดกว้างยอมรับความแตกต่างทางความคิดในบางเรื่อง”

ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านมองความก้าวหน้าของสังคมไทยในมิติของการเป็นประชาสังคมว่า “แนวโน้มสังคมไทยมีการแสดงออกของภาคประชาสังคมมากขึ้น เห็นได้จากการมีองค์กรเอกชน การทำงานของคนในชุมชน การรวมกลุ่มกันของภาคส่วนต่างๆ”

อย่างไรก็ตามผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่าการศึกษาไทยในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมสร้างสรรค์ สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังเน้นการจัดการเรียนการสอนแบบประเพณีนิยมเดิมคือ การถ่ายทอดความรู้ที่เน้นเนื้อหา และกดขี่ทางความคิด ดังคำกล่าวของผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งว่า

พรสวรรค์เป็นสิ่งสำคัญ ปัจจุบันเรายังเน้นแต่วิชามากกว่าพรสวรรค์ และอาจเรียกว่าถูกกดขี่ด้วยซ้ำ การศึกษาที่ช่วยกระตุ้น เปิดช่องให้พรสวรรค์หลายแบบได้เติบโตได้ แนวคิดพรสวรรค์ที่หลากหลายในเชิงระบบควรนำมาใช้เพื่อให้การเรียนรู้มีความครบถ้วน เรากำลังมองเศรษฐกิจหรือสังคมให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมากขึ้น และใช้ความสร้างสรรค์เพื่อให้บรรลุพัฒนาการของสังคม พรสวรรค์ส่วนใหญ่มาแต่เกิดแต่พัฒนาได้

ควรปรับวิธีการจัดการศึกษาให้เน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง การเรียนรู้แบบ Problem-based Learning and Project-based Learning โดยนำปัญหาจากชุมชนและความต้องการของภาคเอกชน ชุมชนและสังคมมาจัดการเรียนการสอน การเรียนรู้นอกห้องเรียน เน้นภาคปฏิบัติโดยร่วมกับภาคเอกชน นอกจากนี้ควรนำองค์ความรู้ที่ได้กลับคืนสู่ชุมชนด้วยเช่นกัน กล่าวคือความเป็นสังคมสร้างสรรค์คือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคม เพราะในปัจจุบันจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการเอกชนที่ทำงานกับชุมชนพบว่าแม้ว่าปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งได้ให้สิทธิลงพื้นที่เรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริงในการทำงานกับชุมชนแต่ไม่ได้มีการนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้หรือการทำงานร่วมกับชุมชนคืนสู่ชุมชนเพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน องค์การทางการศึกษาควรมีการประสานความร่วมมือกันในทุกระดับ เช่นการเชื่อมโยงกับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษา ความเป็นหุ้นส่วนจึงควรเป็นทั้งแนวนั่ง แนวราบ และแนวทแยง การวิจัยบนฐานของ

ชุมชน มีการจัดการความรู้และการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชุมชนมากกว่าการสอนโดยเน้นเนื้อหา และสร้างองค์ความรู้ที่อยู่บนทฤษฎี หากแต่ต้องนำไปสู่การใช้ประโยชน์ได้ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ กล่าวคือสังคมสร้างสรรค์ต้องนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคน ชุมชนและสังคมโดยรวมอย่างยั่งยืน

2.2 บริบทความเป็นสังคมสร้างสรรค์

จากการศึกษาพบว่า สังคมไทยมีทั้งจุดแข็งและข้อจำกัดในการพัฒนาสู่สังคมสร้างสรรค์

1. ปัจจัยเอื้อของสังคมไทยในการพัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ คือ

1) คนไทยเป็นคนรักสนุก และชอบความตลกซึ่งเป็นพรสวรรค์ทางความคิด ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “การสร้างสังคมสร้างสรรค์ต้องสามารถดึงเอาจุดแข็งของสังคมไทยออกมาใช้ ประโยชน์โดยพยายามพัฒนาระบบให้เอื้อต่อจุดแข็งของคนไทย”

2) สังคมไทยเป็นสังคมของการประยุกต์และเปิดรับวัฒนธรรมภายนอกได้ง่าย ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “สังคมไทยหากจะเปรียบเทียบแล้วเหมือนหัวหอมที่มีกลิ่นหอมซ้อนกัน อยู่เป็นชั้นๆ เพราะสังคมเรารับวัฒนธรรมต่างชาติมาตั้งแต่อดีตกาล เห็นได้จากวัฒนธรรมอาหารที่ เรามีหลากหลายและเกิดจากการประยุกต์อาหารของชาติต่างๆ เข้ามาเป็นของเราเองภายใต้ภูมิ ปัญญาที่มีอยู่”

3) การปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านให้ความเห็นว่าคนไทยมีความสามารถที่โดดเด่นคือการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่บีบบังคับได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากกรณีน้ำท่วมใหญ่ในประเทศไทย ดังคำกล่าวว่า

คนไทยปรับตัวเก่ง เวลาอยู่ในสถานการณ์คับขันเราสามารถสร้างสรรค์อะไร ต่างๆ ได้มากมาย เช่นกรณีน้ำท่วม เราจะเห็นชาวบ้าน คนไม่มีการศึกษา สามารถประยุกต์นวัตกรรมอะไรต่างๆ ออกมาช่วยชีวิตตนเองได้มากมาย เขามีทักษะชีวิต ในขณะที่คนกรุงกลับต้องหนีออกนอกเมืองอย่างเดียวอาจ เป็นเพราะเขามีทางออกที่ง่ายคือมีเงิน”

2. ปัจจัยข้อจำกัดของสังคมไทยในการพัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ คือ

1) โครงสร้างทางสังคม สังคมไทยเป็นสังคมชนชั้นซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเป็นสังคม สร้างสรรค์ที่เน้นความเสมอภาค ดังคำกล่าวของผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งว่า “การใช้ Creativity แบบไทย ที่ใช้ความเป็นคนชั้นสูง มีอำนาจครอบงำสังคม จะทำให้เราใช้ Creativity เพียงบางจุด ในความเป็นจริง Creativity เป็นคุณสมบัติของมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใด และการที่เราจะได้ประโยชน์จาก สังคมนี้เราต้องเปิดช่อง เปิดโอกาสให้คนออกมาทำงาน”

2) วัฒนธรรม ค่านิยมและความเชื่อ ที่เน้นประเพณีนิยม ไม่เปิดกว้างทางความคิด การเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นต้น ความเชื่อของสังคมที่ครอบงำความคิดว่าความสร้างสรรค์อยู่เพียงคนบางกลุ่ม ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งว่า

“ความเป็นจริงคนการศึกษาน้อยก็มีความสร้างสรรค์แต่โอกาสในการแสดงออกอาจมีไม่เท่ากัน มนุษย์หากไม่ถูกปิดกั้นหรือครอบงำ ความลำบากของมนุษย์คือการรู้สึกว่าจะทำอะไรไม่ได้เพราะเกินกำลังเรา ไม่กล้าฝัน ไม่กล้าจินตนาการ ซึ่งจำกัดอยู่เพียง Modern Sector ซึ่งไม่ใช่เพราะคนทำงานมีความสร้างสรรค์มาก มูลนิธิข้าวขวัญที่สุพรรณ ตั้งโรงเรียนชาวนา แสดงให้เห็นว่าความมั่นใจ เห็นคุณค่าตนเองแต่ต้องอยู่บนความพอดี”

นอกจากนี้ยังมีค่านิยมความเชื่อที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับเอกชนด้วยเช่นกัน ดังคำกล่าวของผู้บริหารมหาวิทยาลัยหนึ่งว่า “สายสังคมมองการร่วมมือกับเอกชนว่าเป็นบาปแต่ความจริงของสังคมคือเด็กต้องอยู่กับเขา การทำให้เกิดกำไรไม่ใช่สิ่งที่มหาวิทยาลัยควรทำ แต่มองการศึกษาเชิงอุดมคติ ทำให้คุยกันยาก เพราะเอกชนบางกลุ่มมองผลประโยชน์ มาคนละมุมมอง”

3) ทิศทางและนโยบายการพัฒนาประเทศ ผู้ให้ข้อมูลหลายท่านให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่าอุปสรรคของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ของสังคมไทยคือ ระบบการศึกษาที่สอนให้คนไม่คิดนอกกรอบ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งว่า

“ในขณะที่ไทยเราตรงกันข้าม เรายังพัฒนาประเทศอยู่ในโหมดของการพัฒนาประเทศที่เป็นประสิทธิภาพเป็นฐาน ในการศึกษาจะหนี Middle income Trap คือต้องหนีจากการพัฒนาประเทศโดยเน้นทำอะไรให้ดีขึ้น Efficiency Led ระหว่างมองต้นทุน ไปสู่แบบญี่ปุ่นคือการใช้ Creativity Led การมุ่งทำสิ่งใหม่แต่พูดง่ายทำยาก”

ผู้ทรงคุณวุฒิอีกท่านหนึ่งให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า “การศึกษามีหลายรูปแบบ ปัญหาคือเราเน้นการศึกษาที่เป็นทางการเพราะพยายามบีบให้คำตอบเกิดขึ้น จึงควรต้องทำทั้งการศึกษานอกระบบ ควรมองการศึกษาตลอดชีวิตอย่างเป็นองค์รวม และรูปแบบที่หลากหลายบ่อยครั้งเราจับการศึกษาในระบบที่เน้นใบรับรองแต่ขาดความลึกซึ้งในการนำสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง”

แม้รัฐบาลกำหนดให้แต่ละสถาบันการศึกษาดำเนินการพัฒนาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ตามจุดเน้นในแต่ละด้าน แต่ผลการศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ส่วนใหญ่แม้มีการมอบหมาย

คณะวิชาในการขับเคลื่อนสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ตามจุดเน้นที่กำหนด แต่กระบวนการได้มาซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบขาดความชัดเจนเนื่องจากสถาบันอุดมศึกษามีเวลาจำกัดในการคัดเลือกคณะวิชาเพื่อเสนอต่อรัฐบาล ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสานต่อและกำกับ การดำเนินงานตามนโยบายในระดับคณะวิชาที่ได้รับการมอบหมาย นอกจากนี้รัฐบาลขาดคณะทำงานและการสนับสนุนงบประมาณที่ชัดเจนทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสานต่อความเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์สู่การปฏิบัติ จึงเป็นอุปสรรคแก่นักวิจัยในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงในระดับคณะวิชาที่เหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้การศึกษาเอกสารของแต่ละสถาบันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาสนับสนุนได้มากขึ้น และดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามที่สามารถเข้าถึงได้ อย่างไรก็ตามมีบางสถาบันที่มีผลการดำเนินการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ที่ชัดเจนซึ่งสามารถนำสู่การศึกษาพหุกรณีศึกษาได้

2.3 บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ส่วนใหญ่รับรู้ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเห็นว่าสังคมสร้างสรรค์คือ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจในวงกว้างได้ ผ่านการจดสิทธิบัตร โดยหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญคือหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการวิจัยและการส่งเสริมการจดสิทธิบัตรทางปัญญาของสถาบันอุดมศึกษา โดยสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์บางแห่งมีการปรับโครงสร้างหน่วยงานให้มีความเหมาะสมเพื่อรองรับการขับเคลื่อนสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ ในขณะที่สถาบันส่วนใหญ่ได้ได้ดำเนินการเป็นการเฉพาะแต่ใช้หน่วยงานวิจัยเป็นหลักในการดำเนินงาน นอกจากนี้พบว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการตามจุดเน้นของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่เสนอให้กับรัฐบาลในเบื้องต้น เนื่องจากรัฐบาลขาดการสนับสนุนงบประมาณและขาดการติดตามการดำเนินงาน อย่างไรก็ตามมีบางมหาวิทยาลัยที่ผู้บริหารเห็นความสำคัญและแม้ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณก็ยังส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานของตนพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ทั้ง 7 แห่งสามารถนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของสถาบันที่สะท้อนความพยายามในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งกับชุมชนซึ่งสามารถนำเสนอผลการศึกษาได้ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยได้ดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2552-2555 ได้กำหนดให้การบริการวิชาการมีความสำคัญด้านกลยุทธ์เป็นอันดับที่ 3 คือ “สร้างความเป็นเลิศในการบริการสุขภาพ และบริการวิชาการ” โดยได้ดำเนินงานในลักษณะโครงการศึกษาระยะยาวถึงอิทธิพลของปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจหลอดเลือดและเมแทบอลิซึมในพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย” เป็นโครงการวิจัยต่อเนื่องมาตั้งแต่ ปี 2528 จนถึงปัจจุบัน โดยในปี 2552 โครงการฯ ทำการศึกษาในพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตบางกรวยกลุ่มใหม่ที่มีอายุระหว่าง 25-54 ปี จำนวน 2,500 คนเพื่อหาอัตราและสาเหตุของการเกิดโรคต่างๆ รวมถึงอุบัติการณ์ของโรคหัวใจและหลอดเลือดและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านชีวภาพ รูปแบบการดำเนินชีวิต และลักษณะทางสังคมจิตวิทยาต่อการเกิดปัจจัยเสี่ยงและโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด ซึ่งจะทำการศึกษาในระยะยาว

มหาวิทยาลัยมหิดลโดยคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี ได้เล็งเห็นถึงการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสี่ยงและสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายทั้งเชิงกายภาพ-เทคโนโลยี (physical and technological) และเชิงการเมือง-การจัดการสังคม (political and organizational) ที่จะก่อให้เกิดการตายจากโรคหัวใจและหลอดเลือด อุบัติเหตุและการบาดเจ็บ และมะเร็งตับ

ผลลัพธ์ที่เกิดต่อเนื่องในด้านการศึกษาและการวิจัย

- โครงการได้สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ มีนักศึกษาปริญญาโทและแพทย์ผู้ช่วยอาจารย์อายุรศาสตร์โรคหัวใจที่ใช้ข้อมูลของโครงการในการทำวิทยานิพนธ์และจบการศึกษาไปแล้ว 8 คน นักศึกษาปริญญาเอกที่จบไปแล้ว 3 คน

- นักศึกษาปริญญาโทที่กำลังศึกษาอยู่ 5 คนและนักศึกษาปริญญาเอกที่กำลังศึกษาอยู่ 4 คน

นักศึกษาปริญญาโทคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักศึกษาปริญญาโทภาควิชาระบาดวิทยา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล นำข้อมูลไปใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยมหิดลได้ดำเนินโครงการพัฒนาพุทธมณฑลเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์สาขาการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตามแนวคิดมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม ซึ่งมหาวิทยาลัยมหิดลนั้น ได้มีการทำงานประสานข้ามศาสตร์อย่างบูรณาการในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พุทธมณฑล ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาและเป็นศูนย์รวมการศึกษาค้นคว้าด้านพระพุทธศาสนา โครงการพัฒนาพุทธมณฑลฯ จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมและพัฒนาพุทธมณฑลเพื่อการท่องเที่ยวเชิง

สร้างสรรค์ เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เสริมสร้างการศึกษาเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา และเป็นต้นแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชน

2. มหาวิทยาลัยศิลปากร

จากการศึกษาแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศิลปากรพบว่า มหาวิทยาลัยศิลปากรได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยในองค์กรวม โดยมุ่งเน้นการพัฒนามหาวิทยาลัยให้ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ มุ่งเน้นจุดเด่นของความเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการสร้างสรรค์ ควบคู่กับการเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้นำทางด้านศิลปวัฒนธรรม และการออกแบบสร้างสรรค์ ทั้งนี้ แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2556-2563 (ปรับแผน) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ 1 (ด้านการจัดการศึกษา) ยุทธศาสตร์ที่ 3 (การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์) ประเด็นยุทธศาสตร์ 8 (การขยายโอกาสทางการศึกษาสู่ความเป็นผู้นำชาติด้านศิลปวัฒนธรรมและการออกแบบ) ยุทธศาสตร์ 10 (พัฒนามาตรฐานศิลปวัฒนธรรมและการออกแบบสู่นานาชาติ)

“Creative university” หมายถึง การเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการสร้างสรรค์ ซึ่งการดำเนินการจัดการศึกษาตามพันธกิจหลักทุกด้านที่แตกต่างจากรูปแบบเดิมดังที่เคยทามาก่อน แต่เป็นการดำเนินการที่ให้ความสำคัญกับความคิด แนวทาง และรูปแบบใหม่ๆ ที่สำคัญบุคลากรของมหาวิทยาลัยจะต้องมีการพัฒนาทางระบบคิดที่ไม่ติดอยู่กับกรอบแบบเดิมๆ เช่น

1) ด้านการเรียนการสอน

- มีกระบวนการเรียนการสอนที่มีลักษณะแตกต่างจากที่เคยปฏิบัติกันมา แต่กระบวนการเรียนการสอนที่มีความสร้างสรรค์นี้สามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงและยั่งยืน ในภาคปฏิบัติก็มีการจัดทำกิจกรรมเป็นแนวคิดใหม่ วิธีการใหม่ๆ

- การพัฒนาหลักสูตรก็สามารถดำเนินการให้มีความสร้างสรรค์ได้ เช่น การจัดทำหลักสูตรเชิงบูรณาการก็เป็นความสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตร Dual degree หรือ Co-terminal degree programme ก็ถือว่าเป็นการพัฒนาหลักสูตรอย่างสร้างสรรค์

- เสริมสร้างบัณฑิตให้มีความรอบรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ โดยไม่ได้ปิดกั้นการศึกษา และการพัฒนาในเชิงลึก เพื่อความเชี่ยวชาญและการประกอบวิชาชีพเฉพาะทาง ปลุกฝังให้นักศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม มีความคิดสร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการนำความรู้ความสามารถไปใช้พัฒนาและแก้ปัญหาสังคมในเชิงบูรณาการได้เป็นอย่างดี

2) ด้านการทำวิจัย

- มหาวิทยาลัยสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ทั้งในประเด็นที่เลือกทำวิจัย และวิธีวิทยาการวิจัยที่ใช้ สอดคล้องกับโจทย์การวิจัย (ทุกคณะวิชาก็สามารถดำเนินการได้)

3) **ด้านบริการทางวิชาการแก่สังคม** ก็สามารถดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ได้ทั้งในแง่รูปแบบของกิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรม หรือกลุ่มเป้าหมายที่คนทั่วไปไม่ค่อยได้ให้บริการทางวิชาการ

4) **ด้านกิจการนักศึกษา** ดำเนินการให้มีความสร้างสรรค์ได้ แม้แต่การพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยก็สามารถดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ได้ทั้งในแง่รูปแบบและเนื้อหา เพื่อรองรับและสนับสนุนความเป็นมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์ชั้นนำ

นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารรายการการประเมินคุณภาพการศึกษาในปีการศึกษา 2554 พบว่ามหาวิทยาลัยมีการดำเนินงานตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3: ด้านการบริการวิชาการ ตามนโยบายที่ 8: การให้บริการวิชาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน โดยได้ประสานงานผ่านเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ ต.บางหลวง อ.บางเลน มีการไปตรวจเยี่ยมพื้นที่และประชุมร่วมกับชุมชน นำมาสู่การพัฒนาเป็นโครงการ “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ตามความต้องการของชุมชน คือ ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น คณะครูอาจารย์และนักเรียนโรงเรียนวัดบางน้อยใน ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยตั้งอยู่ในเขตที่ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม

ผลกระทบที่เป็นประโยชน์สร้างคุณค่าต่อชุมชนและสังคมจากการดำเนินโครงการ คือ โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร ทั้งด้านการปลูกผักในแปลงที่บำรุงดินด้วยชีววิธี มีโรงเรียนปลูกผักกางมุ้งที่ได้รับการซ่อมแซมให้ใช้งานปลูกผักเพื่อลดการใช้จ่ายแม่ลง มีโรงเรียนเพาะเลี้ยงเห็ดนางฟ้า (ภูฐาน) ที่ได้รับการซ่อมแซมและมีถุงเพาะเห็ด 1,500 ถุง เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และเก็บเกี่ยวผลผลิตไว้เป็นอาหารในโรงเรียนและแบ่งปันให้ชุมชน มีต้นไม้ซึ่งคัดเลือกพันธุ์พืชที่ทนน้ำที่จะเติบโตเป็นร่มเงาและเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน มีปลาในสระน้ำและอาหารเลี้ยงปลา มีห้องสมุดที่ผนังห้องสมุดด้านหนึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมหนังสือที่ผ่านการคัดสรรจากมูลนิธิเด็ก 1 ชุดใหญ่ หนังสือและสื่อเรียนรู้ที่คณะวิชาและหน่วยงานร่วมกันบริจาค พร้อมอุปกรณ์กีฬา มี “ศาลารวมใจวิถีชาวพุทธ” ที่ปรับปรุงมาจากอาคารเดิมซึ่งเสื่อมโทรม ไม่ปลอดภัยต่อการใช้งาน พร้อมนิทรรศการรู้คุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับวิถีเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่าการกิจกรรมของโครงการมุ่งเน้นการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนด้วย นอกจากนี้นักเรียนของโรงเรียนยังมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับพี่ๆ นักศึกษาซึ่งใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อในการ

เสริมสร้างจิตสำนึก และกระตุ้นให้เกิดความรักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนและสิ่งมีชีวิต เยาวชนเหล่านี้จะเติบโตเป็นทรัพยากรบุคคลของประเทศที่ตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนด้วยวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ความประทับใจในพี้นักศึกษายังเป็นแบบอย่างในการเติบโตเป็นผู้มีจิตอาสาและมุ่งที่จะศึกษาต่อจนถึงระดับอุดมศึกษาเป็นผลกระทบที่เกิดประโยชน์สร้างคุณค่าต่อชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความสุขด้วยการพึ่งพาตนเองซึ่งมีความยั่งยืนสืบไป

ในปีการศึกษา 2555 มหาวิทยาลัยมีการดำเนินงานตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : ด้านบริการวิชาการ ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน และสังคมโดยการให้บริการทางวิชาการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พร้อมทั้งเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นโยบายที่ 8 : การให้บริการทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ที่มีเป้าหมาย : ส่งเสริมการให้บริการวิชาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง 2553-2555” โดยคณะศึกษาศาสตร์ ดำเนินการโครงการยกระดับคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาและครูทั้งระบบ มีการประสานความร่วมมือด้านบริการทางวิชาการเพื่อการเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกับองค์กรทั้งภาคเอกชนและภาครัฐหลายหน่วยงาน โดยมีการดูแลและให้ความช่วยเหลือให้ชุมชนและองค์กรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งโครงการยกระดับคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาและครูทั้งระบบ ตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง 2553-2555 ภายใต้ศูนย์เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นโครงการต่อเนื่อง 3 ปีงบประมาณ โดยในปีงบประมาณ 2553 ศูนย์เครือข่ายคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครปฐม ราชบุรีและกาญจนบุรี จัดโครงการอบรมให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา หลักสูตรครูบรรณารักษ์ หลักสูตรครูแนะแนว และหลักสูตรครูภาษาไทย ระดับประถมศึกษา และในปีงบประมาณ 2554 คณะศึกษาศาสตร์ รับผิดชอบฝึกอบรมครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีและนครปฐม และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 สำหรับในปีงบประมาณ 2555 คณะศึกษาศาสตร์ รับผิดชอบฝึกอบรมครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีและนครปฐม และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 เช่นกัน เนื่องจากเป็นโครงการต่อเนื่องที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง 2553-2555 และสำนักงานเขตพื้นที่ได้มีการติดต่อประสานงานเรื่องการจัดอบรมสำหรับครูและผู้บริหารมายังคณะศึกษาศาสตร์อย่างต่อเนื่อง

ผลกระทบที่เป็นประโยชน์สร้างคุณค่าต่อชุมชนและสังคมจากการดำเนิน “โครงการยกระดับคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาและครูทั้งระบบ ตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง 2553-2555” พบว่าจากการที่ได้จัดการอบรมให้กับผู้บริหารและครูจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างๆ ทำให้ผู้เข้าอบรมได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และนำไปปฏิบัติก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านการศึกษาทั้งในส่วนของการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งยังมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพิ่มจำนวนมากขึ้น

ในปีการศึกษา 2556 มหาวิทยาลัยมีการดำเนินงานที่ตอบสนองภารกิจด้านการบริการวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กรที่หลากหลาย ตามนโยบายที่ระบุในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : ด้านบริการวิชาการ ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน และสังคมโดยการให้บริการทางวิชาการ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พร้อมทั้งเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นโยบายที่ 10 : การให้บริการทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ที่มีเป้าหมาย : ส่งเสริมการให้บริการวิชาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน โดยคณะศึกษาศาสตร์และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้ต่อยอดความรู้จากการอบรมที่ผ่านมา โดยร่วมกันจัดโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้อำนวยการโรงเรียน, รองผู้อำนวยการโรงเรียน และศึกษานิเทศก์ เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นพี่เลี้ยงให้กับครูที่เข้าอบรม ร่วมกับคณะวิทยากรจากมหาวิทยาลัย ซึ่งในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละแห่งที่เข้าร่วมโครงการมีความต้องการจำเป็นแตกต่างกันไปตามบริบทของสถานศึกษาและตรงตามความต้องการของครูด้วยวิธี Coaching & Mentoring

3. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยมีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระยะที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่ครอบคลุมพันธกิจของมหาวิทยาลัยทุกด้าน ซึ่งในแผนได้กำหนดให้การพัฒนาการบริการวิชาการและการให้บริการบนฐานความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น เป็นยุทธศาสตร์ที่ 3 โดยมีเป้าประสงค์เพื่อเป็นที่พึ่งและร่วมพัฒนากับชุมชนและสังคม ซึ่งมหาวิทยาลัยได้เน้นการผลักดันและสนับสนุนงานวิจัยเพื่อการสร้างประโยชน์แก่ชุมชนสังคมและประเทศ โดยสิ่งที่มีความท้าทายต่อมหาวิทยาลัยคือ ทำอย่างไรจึงจะสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษาสามารถบูรณาการศาสตร์ที่ตนเองเชี่ยวชาญกับภูมิปัญญาของชาวบ้าน จนสามารถแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงได้มีแนวคิดในการดำเนินการโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการวิชาการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : โครงการพร้าวโมเดล” โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิจัยและนักศึกษาได้ร่วมกับแกนนำชาวบ้านที่เป็นเจ้าของปัญหา ทดลองตั้งโจทย์วิจัยจากปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ร่วมกันออกแบบแผนปฏิบัติการจนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ใช้ได้จริง (Practical knowledge) สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง และสร้างกลไกการจัดการปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม

หลังจากที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เริ่มร่วมมือกับประชาคมเมืองพร้าว ภายใต้โครงการพร้าวโมเดล มากกว่า 2 ปี ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ต่อทุกฝ่าย ทั้งนักพัฒนา แกนนำชุมชน คณาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา ดังนั้น ความร่วมมือในระยะที่ 2 จะมีเป้าหมาย คือ พยายามหนุนเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งจนสามารถดำเนินการด้วยตัวเองมากขึ้นเรื่อยๆ และพึ่งตนเองได้มากที่สุด

ซึ่งคาดว่าในระยะยาวน่าจะเป็นผลดีต่อท้องถิ่นพรวัว และเป็นตัวอย่างให้กับชุมชนอื่น และได้สร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของภาคี โดยขอให้ร่วมสนับสนุนการจัดกิจกรรม เช่น จัดเวที "ลานบ้าน ลานเมือง" ที่วัดสหกรณ์แปลงสอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ และใช้สถานการณ์ปัญหาเสพติด เป็นเงื่อนไขสร้างความร่วมมือของภาคี เช่น ฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน รพ.สต. เครือข่ายยุติธรรมชุมชน ประชาชนทั่วไป ขอให้กลุ่มแม่บ้านจะสนับสนุนการทำอาหารเลี้ยงเยาเวาชน สำหรับการสร้างความร่วมมือกับภาคีภายนอกตำบล คณะทำงานฯ ได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติดโดยตรง เช่น เครือข่ายยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรม ผ่านกิจกรรม "สายใจรักพิทักษ์เด็ก" ประสานงานขอรับการสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งความรู้วิชาการ จากศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ จากเสียงสะท้อนจากชุมชน (Voices from community) ทำให้ระดับนโยบายมหาวิทยาลัย แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยและภาคีอื่นๆ มั่นใจได้ว่า วิชาการรับใช้สังคมเกิดประโยชน์ต่อกิจวิจัยชุมชน สร้างคุณค่าต่อชุมชน ทำให้องค์กรชาวบ้านมีความเข้มแข็ง

4. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมีการดำเนินงานตามแผนประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 (แผนกลยุทธ์ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559) โดยมีการกำหนดพื้นที่และโครงการ เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยได้กำหนดพื้นที่ชุมชนเทศบาลนครรังสิตและเทศบาลท่าโขลง ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัย ตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการให้บริการทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับเทศบาลนครรังสิต และเทศบาลท่าโขลงโดยมีการประชุมเพื่อพิจารณาโครงการที่มหาวิทยาลัยดำเนินการภายใต้ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับเทศบาลนครรังสิตและเทศบาลท่าโขลง

นอกจากนี้ คณะ/สำนัก/สถาบัน สามารถกำหนดพื้นที่การให้บริการทางวิชาการที่สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญ โดยเสนอโครงการบริการวิชาการตามความเชี่ยวชาญของคณะ/สำนัก/สถาบัน อาทิ เช่น คณะพยาบาลศาสตร์ ได้จัดโครงการบริการวิชาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อให้บริการวิชาการแก่ผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัคร และประชาชนในท้องถิ่น ในการส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ , คณะทันตแพทยศาสตร์ ได้จัดโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปาก และให้บริการทันตกรรม เพื่อฟื้นฟูผู้ประสบอุทกภัย เป็นต้น

5. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยมีการดำเนินงานโครงการบริการวิชาการแก่สังคมซึ่งเป็นความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มต่างๆ ได้แก่

1. กลุ่มอาชีพ เช่น

1.1 โครงการสร้างถังหมักผลิตก๊าซชีวภาพเพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทนจากเปลือกฝรั่งในพื้นที่ตำบลคลองสี่อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ช่วยให้ครัวเรือนในชุมชนประหยัดพลังงาน และสามารถนำเปลือกฝรั่งที่เหลือทิ้งจากการผลิตฝรั่งแช่บ๊วยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

1.2 โครงการสร้างมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการออกแบบ ในพื้นที่ตำบลบางพูด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เป็นการทำงานร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุที่ผลิตไม้กวาด เพื่อให้ได้ Logo กับผลิตภัณฑ์ไม้กวาด

1.3 โครงการเครื่องปอกฝรั่ง ในชุมชนบ้านคลองสี่ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

1.4 โครงการการตรวจวินิจฉัยสุขภาพกิจการให้คำปรึกษาธุรกิจ (SHINDAN) แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มชุมชนสตรีคลองสี่ (ป่าต้อย) ขยายช่องทางจัดจำหน่ายเว็บไซต์ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวต่างชาติ

2. กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชน เช่น

2.1 โครงการการมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัย ชุมชน โรงเรียน ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้คณิตศาสตร์ชุมชนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 โครงการวิถีมอญ ผ่านเรื่องเล่าเชิงละคร ทำให้องค์ความรู้ของศิลปวัฒนธรรมมอญในชุมชนได้รับการต่อยอดและสืบสานคู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2.3 โครงการกินข้าวแซ่ แลหนัง สร้างสรรค์องค์ความรู้เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี สถาปัตยกรรมดั้งเดิมและอื่นๆ ของชุมชนศาลาแดงเหนือ

2.4 โครงการ Creative Story (board) ถ่ายทอดให้แก่บุคคลทั่วไปได้รับทราบถึงประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านสื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบคลิปวิดีโอ

2.5 โครงการการพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม พื้นที่ตำบลบางพูด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาตำบลบางพูด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงร่วมกันคิดหารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับลักษณะชุมชน เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

2.6 โครงการศิลปกรรมชุมชนของภาควิชาทัศนศิลป์ เก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ มีการเยี่ยมชมงานศิลปกรรมท้องถิ่น พบปะกับชาวบ้านในชุมชนเพื่อนำข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สู่งานสร้างสรรค์ด้านทัศนศิลป์ และจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์สู่สาธารณชน

2.7 โครงการศิลปกรรมชุมชนของภาควิชาออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอที่หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ศึกษาวัฒนธรรมมอญศาลาแดงเหนือแล้วนำมาประยุกต์สู่การออกแบบวิธีทำธงมอญ และถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่ลูกหลานชาวมอญ

2.8 โครงการสื่อสร้างสรรค์เพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ชุมชน Web Blog , VDO และ Mobile Application ให้แก่ชุมชนโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสื่อสาร

3. กลุ่มเจ้าหน้าที่/ ข้าราชการ /ครูอาจารย์ ได้แก่

3.1 โครงการสร้างสื่อนิทานสำหรับเด็กเล็กด้วย MS PowerPoint 2007 (ต่อเนื่อง) และการสร้างเว็บไซต์เบื้องต้นด้วย Google Sites พัฒนาสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก โดยใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ให้การเรียนการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น

3.2 โครงการ TEACHER Training : English Conversation ณ โรงเรียนบึงเขาย่อน และโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส ให้ครูมีความพร้อมและสามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษได้

4. กลุ่มนักเรียน ได้แก่

4.1 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องสอนน้องสวนกุหลาบวิทยาลัย รังสิต ทำบัญชีรายรับ-จ่าย ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดทำบัญชีรับ-จ่ายตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

4.2 โครงการกฎหมายน่ารู้คู่เด็กและเยาวชน : โรงเรียนวัดตะวันเรือง ให้เด็กและเยาวชนเกิดความเข้าใจกฎหมายใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเองและรู้จักระมัดระวังตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่อหรือผู้เสียหาย

4.3 โครงการการพัฒนาสื่อการสอนภาษาจีนด้วยสำนวนจีน (บรรยายความหมายเป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย)

4.4 โครงการออมสด ลดจ่าย ไลฟ์สไตล์ แบบพอเพียง ที่โรงเรียนวัดดาวเรือง รู้จักการวางแผนทางการเงินด้วยบัญชีแก้มลิง และสร้างให้เกิดทัศนคติการออมเงินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

6. มหาวิทยาลัยศรีปทุม

มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สังคมหรือชุมชน และเมื่อดำเนินการแล้วมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นแก่ชุมชนหรือทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามศักยภาพ เช่น คณะบริหารธุรกิจและผู้นำชุมชนวังโพธิ์พัฒนาได้ร่วมมือกันจัดโครงการวังโพธิ์พัฒนาพาชุมชน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ร่วมกับชุมชนเขาวราช ได้มีการประเมินผลกระทบที่เกิดประโยชน์สร้างคุณค่าต่อชุมชน/องค์กรมีความเข้มแข็งจากการดำเนินงานโครงการศึกษาการสร้างการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟวัดมังกรและพื้นที่ย่านเขาวราช คณะบัญชีได้จัดโครงการ“บัญชีครัวเรือน ปีที่ 2 ” เป็นต้น โดยร่วมมือกับผู้นำชุมชนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ดำเนินการอบรมโครงการ“บัญชีครัวเรือน” โดยดำเนินงานตามหลักวงจรคุณภาพ

2.4 ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนใหญ่มีความร่วมมือและเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชนใหญ่ ในขณะที่ระยะหลังมีความพยายามสร้างความเป็นหุ้นส่วนกับเอกชนมากขึ้น โดยเฉพาะที่เป็นสถานประกอบการขนาดใหญ่ ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์เอกชนมีข้อจำกัดในการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐเน้นการสร้างความเป็นหุ้นส่วนกับเอกชนที่เป็นสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กตามจุดเน้นที่มุ่งการสร้างผู้ประกอบการ เน้นการจัดการเรียนรู้ นอกห้องเรียนผ่านกิจกรรม การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความสร้างสรรค์ การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ส่วนใหญ่เมื่อพูดถึงเอกชนจะนึกถึงสถานประกอบการมากกว่า องค์กรเอกชนรูปแบบอื่น

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มเอกชนที่สถาบันอุดมศึกษาควรสร้างความเป็นหุ้นส่วนด้วยได้แก่ สถานประกอบการ องค์กรธุรกิจ องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นต้น ซึ่งแต่ละกลุ่มเหล่านี้มีเป้าหมายการทำงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder analysis) ตามเป้าหมายจุดเน้น เพื่อให้สามารถออกแบบแนวทางการเป็นหุ้นส่วนได้ ซึ่งกรอบแนวทางการเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนพบที่มีความครอบคลุมตามกรอบพันธกิจของอุดมศึกษา ได้แก่ ด้านการวิจัย ด้านวิชาการ การฝึกประสบการณ์ทำงาน/ การรับเข้าทำงาน ด้านทรัพยากร การบริการวิชาการ

1. ความเป็นหุ้นส่วนด้านการวิจัยและสร้างสรรค์นวัตกรรม

ความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนด้านการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีกับหน่วยงานที่เป็นผู้ให้ทุนวิจัย ระหว่างสถาบันการศึกษา สถานประกอบการ องค์กรเอกชน โดยมีการกำหนดโจทย์ปัญหาวิจัยที่ต้องการร่วมกัน มีการสนับสนุนทุนวิจัยตามจุดเน้น การสนับสนุนทุนการศึกษาและการวิจัยแก่การสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ เช่นโครงการ Golden Jubilee และการเคลื่อนย้ายผู้ที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษ (Talent Mobility) เป็นต้น

กรณีตัวอย่างความร่วมมือการบูรณาการงานวิจัยของประเทศ เพื่อลดความซ้ำซ้อน และต่อยอดงานวิจัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด เห็นได้จากการจัดทำ **“คลังข้อมูลงานวิจัยไทย (Thailand National Research Repository, TNRR)”** นับเป็นอีกเป้าหมายของความร่วมมือที่สำคัญของเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (ศอบข.) ที่ประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมแห่งชาติ (สวทน.) สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) เพื่อสร้างคลังในการ

ค้นคว้าข้อมูลที่เปรียบเทียบเป็น “เสิร์ชเอนจิน (Search Engine)” ให้กับนักวิจัยหรือผู้ที่สนใจงานวิจัยสามารถเข้ามาค้นคว้าและเข้าถึงงานวิจัยได้ง่ายขึ้น

แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษามีความร่วมมือกับเอกชนอยู่บ้างแต่ยังมีไม่มากเท่าที่ควรเพราะเอกชนส่วนใหญ่ต้องการได้นวัตกรรมที่สำเร็จแล้ว ดังคำกล่าวของผู้บริหารมหาวิทยาลัยท่านหนึ่งว่า “เอกชนส่วนใหญ่เขาไม่ค่อยลงทุนให้มหาวิทยาลัยทำวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพราะเขาต้องการอะไรที่สะดุดตาแล้วคือเอาไปใช้ได้เลย แต่มหาวิทยาลัยที่ทำส่วนใหญ่เป็น **prototype**”

สอดคล้องกับผู้บริหารมหาวิทยาลัยวิจัยท่านหนึ่งกล่าวว่า

ควรต้องร่วมมือซึ่งมีอยู่แต่ยังไม่มากพอ บริษัทเอกชนที่จ้างมหาวิทยาลัยทำวิจัยมีน้อยเพราะเอกชนไม่สนใจวิจัยมากนักเพราะ**มีต้นทุน** หรือเขาอาจ**ไม่ไว้วางใจว่ามหาวิทยาลัยมีฝีมือ** แต่ก็มีที่เขาให้ทุนวิจัย เช่น เชียงใหม่มีบริษัททำลำไยอบแห้งส่งต่างประเทศ เขาต้องการให้มหาวิทยาลัยผลิตเครื่องคัดกรองขนาดลำไยเพื่อไม่ต้องใช้มือคัด

อย่างไรก็ตามมีเอกชนที่ให้ทุนวิจัยโดยไม่ได้คาดหวังหรือมีข้อผูกมัดในผลที่ได้รับแต่ต้องการกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์อะไรใหม่ๆ เช่น “เรามีคณะวิศวกรรมศาสตร์ ที่ SCG ให้เงินทุกปีๆ ละล้านให้ไปคิดอะไรก็ได้ที่ใหม่ๆ”

นอกจากนี้มีบริษัทเอกชน เช่น ที่เขามาร่วมลงทุนและร่วมมือในการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมกับสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น เช่น โครงการ True Lab ที่เกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือของบริษัท True Corporation กับสถาบันการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ส่งเสริมการศึกษาด้านนวัตกรรม **ป็นนักวิจัยและนวัตกรรมไทยที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาผลงานที่สร้างคุณประโยชน์ให้แกสังคมและประเทศ** โดยความร่วมมือแบ่งเป็นสองด้านคือ

1. ด้านงานวิจัยและพัฒนาโครงการนวัตกรรม
2. ด้านการสร้างสถานที่ Private Zone และ Public Zone

2. ความร่วมมือในการผลิตผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอน

ความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษากับสถานประกอบการเอกชนพบว่าส่วนใหญ่อยู่ที่การผลิตผู้เรียน เช่น การเป็นที่ฝึกงานผ่านสหกิจศึกษา และการลงทุนร่วมกันในการจัดการเรียนการสอนทั้งด้านการสนับสนุนทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ ดังคำกล่าวของผู้บริหารมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งว่า

มีความร่วมมือด้านการวิจัยแต่ก็มีด้านอื่นด้วย เช่นผมเข้าไปคุยกับผู้บริหารธนาคารกรุงเทพให้เงินมา 30 ล้านบาททำวิศวกรรมยานยนต์เพื่อผลิตวิศวกรด้านยานยนต์ซึ่งตอนนี้ประเทศไทยเป็นอันดับ 10 ของโลกเราจะเป็นศูนย์กลางการผลิตวิศวกรยานยนต์ให้กับสังคม โดยเขาเข้ามาช่วยสอนด้วย เช่นสยามกลการ โตโยต้า ให้คน ให้เงิน สร้างตึก ตัวถังรถ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่ามีความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน เช่นกรณีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งหนึ่งที่ผู้บริหารให้ข้อมูลว่า

“เราเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีมุมมองเชิงสร้างสรรค์ จึงจัดให้มีชั่วโมงเรียนที่ให้ผู้เรียนต่างสาขาวิชามาเรียนร่วมกันผ่านโครงงานบูรณาการ เช่นมีเด็กสาขานิเทศศาสตร์วิศวกรรมศาสตร์ ท่องเที่ยว การโรงแรมมาเรียน โดยจัดอาจารย์ที่มาจากสาขาวิชาต่างๆมาสอน ทำให้เด็กได้เรียนรู้จากมุมมองของศาสตร์ต่างๆแล้วทำโปรเจกต์ร่วมกัน ภายใต้ theme ที่กำหนด นอกจากนี้เรายังมีนิสิตจากมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรีมาลงเรียนร่วมด้วย”

3. ความเป็นหุ้นส่วนในด้านการเชื่อมโยงความรู้กับชุมชน

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ให้บริการวิชาการแก่ชุมชนโดยได้กำหนดเป็นหนึ่งในพันธกิจด้านการให้บริการวิชาการ และมีการให้บริการความรู้แก่ชุมชนทั้งแบบมีค่าใช้จ่ายและไม่มีค่าใช้จ่าย โดยการให้บริการวิชาการเป็นส่วนหนึ่งของการแสวงหารายได้ของสถาบัน โดยดำเนินการเป็นโครงการบริการวิชาการ การเป็นที่ปรึกษา เป็นต้น ดังคำพูดของผู้บริหารท่านหนึ่งว่า “ตอนนี้มหาวิทยาลัยต้องแสวงหารายได้มากขึ้นซึ่งทางหนึ่งนั้นคือการหารายได้จากบริการวิชาการในรูปแบบต่างๆ” โดยหลายมหาวิทยาลัยพบว่าการจัดทำระเบียบและกลไกมารองรับการแสวงหารายได้จากการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน เช่น การแบ่งสัดส่วนรายได้ เป็นต้น นอกจากนี้การให้บริการวิชาการยังพบว่ามีความเชื่อมโยงกับงานวิจัย โดยเป็นการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่นการจัดสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร เป็นต้น หลายหน่วยงานพบว่าการสร้างกลไกสนับสนุน ได้แก่จัดตั้งหน่วยงานเพื่อมารองรับการนำองค์ความรู้สู่ชุมชนที่เป็นผลจากงานวิจัย อีกทั้งมีการจัดทำระเบียบ

ข้อบังคับเพื่อมารองรับได้แก่ การลงนามข้อตกลง หรือข้อผูกพันทางกฎหมายต่างๆที่สนับสนุนการทำงานหรือการให้คำปรึกษาแก่ชุมชนเป็นต้น

อย่างไรก็ตามพบว่ามีการเชื่อมโยงความรู้กับชุมชนในรูปแบบการไม่แสวงหารายได้ โดยจัดทำในรูปแบบของข้อตกลงความร่วมมือ ดังกรณีตัวอย่างของสถาบันแห่งหนึ่งที่มีการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐแห่งหนึ่งในการนำความรู้ไปสู่ชุมชน มีการกำหนดขอบเขตความร่วมมือได้แก่ 1) การนำความรู้สู่ชุมชน (Social Engagement) 2) การพัฒนาบุคลากร และนิสิต 3) การใช้ทรัพยากรร่วมกัน (Synergy) เป็นต้น

2.5 ผลการศึกษาพหุกรณีศึกษาสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมกับสถาบันอุดมศึกษา 2 แห่งเพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมที่สะท้อนความเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ที่เน้นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความรู้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสร้างคุณค่าให้แก่สังคม ซึ่งกรณีศึกษาทั้งสองแห่งคัดเลือกจากความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลได้และลักษณะความโดดเด่นของการดำเนินการด้านเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสร้างสรรค์ โดยเจาะจงคัดเลือกสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหนึ่งแห่งและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐอีกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยซึ่งสามารถนำเสนอผลข้อมูลเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. สถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์: กรณีศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

จากการศึกษาพบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นมหาวิทยาลัยวิจัยมีลักษณะการดำเนินงานที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน กล่าวคือสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่คัดเลือกมาเป็นกรณีศึกษามีการกำหนดจุดเน้นของการเป็นมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์ โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ขององค์กรที่ชัดเจนว่าเพื่อนำสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ ดังข้อความที่ปรากฏในแผนยุทธศาสตร์ด้านการวิจัย 2552-2556 ว่า “เสริมสร้างจุดยืนหรืออัตลักษณ์ความเป็น มหาวิทยาลัยสร้างสรรค์” ของประเทศไทย นอกจากนี้มีการทำแผนยุทธศาสตร์ด้านสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยให้อื้ออำนวยต่อการเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ โดยมีวิสัยทัศน์คือ “เป็นองค์กรนำหน้าด้านการสร้างสรรค์การจัดการทรัพยากรทางด้านกายภาพและทรัพย์สิน อันมีคุณภาพ ด้วยความเป็นมืออาชีพ ที่สร้างสรรค์สภาพแวดล้อมและสังคมให้สมดุลและยั่งยืนด้วยจิตวิญญาณผู้ประกอบการ” และมีการจัดโครงสร้างหน่วยงานเพื่อรองรับการจัดการศึกษาสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์คือ ศูนย์ความเป็นเลิศที่ชื่อว่า “สถาบันพัฒนาผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ Creative Entrepreneurship Development Institute (CEDI)” เพื่อสนองเป้าหมายการเป็นมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์ โดยหน่วยงานนี้ดำเนินกิจกรรมสร้างเครือข่ายทางความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆทั้งรัฐและเอกชนเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลายผ่านศูนย์

เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่าง ๆ นอกจากนี้มีสถาบันเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (ICE) มีศูนย์สร้างสรรค์ (Creative Center)

อัตลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งนี้สืบทอดมาจากการเป็นมาหรือจุดกำเนิดของสถาบันที่ผู้ก่อตั้งซึ่งเป็นนักธุรกิจเล็งเห็นถึงข้อจำกัดของระบบการศึกษาไทยที่ยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมเพราะจำนวนสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นของรัฐซึ่งเป็นระบบสอบเข้าทำให้มีผู้เรียนจำนวนหนึ่งไม่มีสถานศึกษารองรับ อีกทั้งสถานประกอบการธุรกิจขาดคนที่มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ทำให้เป็นจุดกำเนิดของการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องการผลิตผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพได้ และจากการที่สถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้ได้ผลิตบัณฑิตส่วนใหญ่จบไปดำเนินธุรกิจของตนเองและนิสิตที่ศึกษาอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ทำธุรกิจที่ต้องการให้บุตรหลานมาสืบทอดการดำเนินธุรกิจ เจตนารมณ์ของผู้ก่อตั้งนี้ได้รับการสืบทอดและได้กลายเป็นจุดเน้นของผู้เรียนคือการเป็นผู้ประกอบการ และการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ มีอิสระทางความคิด

การจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งนี้พบว่าเน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการใช้กิจกรรมมากกว่าการเรียนการสอนในห้องเรียน ดังคำกล่าวของผู้บริหารมหาวิทยาลัยว่า “เด็กของเราต่างจากเด็กที่เรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐที่เด็กส่วนใหญ่สอบเข้าได้เพราะตั้งใจเรียน แต่เด็กเราส่วนใหญ่ไม่ชอบเรียนจากตำราหนังสือ เราต้องปรับการเรียนการสอนของเราให้เข้ากับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเรา.....เด็กเราชอบทำกิจกรรมเวลาได้ออกนอกห้องเรียนจะตาโต”

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการข้ามคณะ เช่นหลักสูตร Art Engineering ซึ่งเป็นการผสมผสานเทคโนโลยีและองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับศิลปะเข้าด้วยกัน เป็นต้น ซึ่งในการดำเนินงานนั้นมหาวิทยาลัยมีการตั้งคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนการบูรณาการหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีการจัดการความรู้ การสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์ของคณะวิชาต่างๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้

อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์เอกชนมีการพัฒนาสถาบันสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ผ่านการพัฒนาชิ้นงานสร้างสรรค์ในลักษณะโครงการมากกว่าการวิจัย เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งทุนการวิจัย อีกทั้งไม่ได้มีจุดเน้นในการสร้างองค์ความรู้แต่เน้นการประยุกต์ใช้องค์ความรู้สู่การเพิ่มมูลค่า เน้นการสร้างความเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งชิ้นงานที่สร้างสรรค์นี้มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีร้านที่จำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้นโดยนิสิตเพื่อให้นิสิตได้มีมุมมองเชิงธุรกิจการตลาดอีกด้วย นอกจากนี้มีทุนสนับสนุนให้นิสิตตั้งบริษัทจำลองโดยให้เงิน 100,000 บาทแก่นิสิต ซึ่งมหาวิทยาลัยได้พยายามดำเนินการจดสิทธิบัตรทางปัญญาด้วยเช่นกันผ่านผลงานการออกแบบในรูปแบบต่างๆ

นอกจากนี้สิ่งสำคัญคือการให้ความสำคัญกับ**คุณลักษณะของบุคลากรและคณาจารย์**ที่เป็นคนรุ่นใหม่และมีความแตกต่างหลากหลายมากกว่าการสรรหาบุคลากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาได้กล่าวว่า ในการคัดเลือกบุคลากรจะให้ความสำคัญกับคนที่สำเร็จการศึกษามาจากสถาบันแตกต่างกันและพยายามให้กระจายกันให้มากที่สุด โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งนี้พยายามนำตนเองออกไปสู่การสร้างความร่วมมือกับภายนอกรวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐภายนอกด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการวิจัยซึ่งเป็นข้อจำกัดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการเข้าถึงงบประมาณการวิจัยของรัฐ

2. สถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยวิจัย

ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยที่มีพบว่า มีการกำหนดอัตลักษณ์ของ**ผู้เรียนให้มีความสร้างสรรค์**ด้วยเช่นกัน โดยในด้านการจัดการเรียนการสอนได้มีการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรในหมวดศึกษาทั่วไปแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มสาระ คือ อยู่ดีมีสุข (Wellness) ศาสตร์แห่งผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) พลเมืองไทยพลเมืองโลก (Thai Citizen and Global Citizen) ภาษาอับการสื่อสาร (Language and Communication) และสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) นอกจากนี้ได้มีการบูรณาการองค์ความรู้เป็นรายวิชาบังคับให้นิสิตใหม่ชั้นปีที่ 1 ต้องเรียนในหมวดศึกษาทั่วไปซึ่งเป็นวิชาที่บูรณาการกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์/ กลุ่มสาระพลเมืองไทย และพลเมืองโลก โดยเป็นวิชาที่มุ่งเน้นให้นิสิตมีความภาคภูมิใจและมีจิตสำนึกในเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย โดยวิชานี้เน้นการเรียนแบบ **Activities-based learning** ที่เน้นให้นิสิตพัฒนาโครงการ กิจกรรม เรียนรู้นอกห้องเรียน และดำเนินการควบคู่กับฝ่ายงานกิจกรรมนิสิตที่เน้นการเรียนรู้ด้วย**โครงการ (Project-based Learning)** นอกจากนี้เพื่อส่งเสริมรูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้น **Active Learning** หรือการมีส่วนร่วมของนิสิตในกระบวนการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้อย่างแท้จริง มหาวิทยาลัยได้พัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ Learning Management System : LMS เพื่อให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้งแบบออนไลน์และแบบผสม นอกจากนี้มีการพัฒนาระบบ “Inside KU” ซึ่งเป็นแอปพลิเคชันแนะนำสถานที่ต่างๆของมหาวิทยาลัย เช่นคณะ สำนัก สถาบัน แหล่งเรียนรู้ อีกด้วย

มหาวิทยาลัยแห่งนี้ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการชั้นนำ เช่นการร่วมมือกับ TRUE Corporation หรือ TRUE LAB ในการ**มอบทุนการศึกษา**ให้กับนิสิตจำนวน 30 ทุน ต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี สำหรับนิสิตสาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์หรือวิศวกรรมคอมพิวเตอร์เพื่อผลิตบัณฑิตสาขาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ สสารสนเทศ และการสื่อสาร โดยมีเงื่อนไขในเรื่องการฝึกปฏิบัติงานตามหลักสูตรซึ่งจะต้องฝึกปฏิบัติงานที่ TRUE LAB และมีโอกาสได้**ทำงานในบริษัท TRUE Corporation** ภายหลังสำเร็จการศึกษาด้วยความร่วมมือกับสถานประกอบการในลักษณะนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นและจุดเปลี่ยนสำคัญในการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

ในด้านการพัฒนากายภาพมหาวิทยาลัยเน้นการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดยมีโครงการพัฒนาวิทยาเขตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศสีเขียว และการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความสวยงามเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของชุมชน และมีความพยายามในการพัฒนาสู่การเป็น Low Carbon University ที่วางแผนให้มีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมโดยอยู่ในการดำเนินการร่วมกันกับบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษ คือหัวหน้าศูนย์ปฏิบัติการออกแบบจากเศษวัสดุ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในการวางกรอบแนวคิด Low Carbon University ซึ่งเป็นการดึงศักยภาพความเป็นเลิศของบุคลากรในมหาวิทยาลัยให้นำความโดดเด่นของตนเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยได้มีการลงนามข้อตกลงความร่วมมือร่วมกันระหว่างเครือข่ายพันธมิตรมหาวิทยาลัยเพื่อการวิจัย (Research University Network : RUN) มีความพยายามขับเคลื่อนสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ผ่านการวิจัยและพัฒนา โดยได้มีการตั้งศูนย์ความเป็นเลิศ (Center of Excellence) ที่บูรณาการศาสตร์เข้ามาเพื่อตอบโจทย์ประเด็นปัญหาการวิจัยร่วมกัน มีการส่งเสริมการจดสิทธิบัตรทางปัญญา และการบริการวิชาการ ดังเช่นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐแห่งหนึ่งได้ดำเนินโครงการจัดตั้งหน่วยงานจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ดำเนินการโดยสำนักงานบริการวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลงานที่ได้รับการสนับสนุนจากทุนอุดหนุนวิจัยของมหาวิทยาลัย และจากแหล่งทุนต่างๆไปขยายผลเพื่อให้เกิดคุณค่าในเชิงพาณิชย์ ก่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันในภาคการผลิต รวมทั้งการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเล็งเห็นว่ามหาวิทยาลัยมีศักยภาพ และมีความพร้อมด้านการวิจัยและบุคลากรทางการวิจัย นักวิจัย มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ และได้สร้างผลงานการวิจัยที่มีคุณค่า และได้รับการยอมรับจากสังคม แต่บางโอกาสที่ผลงานวิจัยส่วนใหญ่สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เฉพาะทางเท่านั้นยังมีผลงานวิจัยที่มีคุณภาพอีกจำนวนมากไม่สามารถถ่ายทอดสู่สังคมเพื่อการพัฒนาและปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ได้อย่างทันท่วงที

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ให้ข้อสังเกตว่า การจัดการเรียนการสอน พบว่าความเป็นหุ้นส่วนกับเอกชนจะมีมากในสายอุตสาหกรรมเพราะนักวิชาการขาดประสบการณ์ตรงซึ่งเป็นข้อจำกัดในการให้โจทย์วิจัยหรือโจทย์การเรียนรู้ที่ดีแก่ผู้เรียน ดังคำกล่าวว่า

เราขาดประสบการณ์ในการทำงานจริง ซึ่งการร่วมมือกับภาคเอกชนทำให้เรามีมุมมองที่ดีขึ้น เช่นภาควิชาสิ่งทอเขาให้เอกชนมาเรียนด้วยเลย คือเอาเอกชนมาเรียนด้วยกับเด็กปริญญาตรี พอให้โจทย์เอกชนให้โจทย์ดีกว่า เอกชนก็อยากพัฒนาให้อาจารย์ไปสอนให้จึงเอาเอกชนมาเรียนด้วยเลยโดยไม่เสียเงินเพราะเด็กได้ด้วย การที่เอกชนมาเรียนเขาได้ความรู้แต่พออาจารย์ให้โจทย์เอกชนจะทำได้ดีกว่าเด็กก็จะเห็นว่า

เวลาเอกชนแก้โจทย์ปัญหาอย่างไรแทนที่จะนั่งเรียนอย่างเดียว เขา
ไปทำกับโตโยต้าซึ่งทำงานกับภาคสิ่งทอในการให้เงินแข่งขันว่าหากจะ
ใช้ผ้ามากที่สุด ในอุตสาหกรรมรถยนต์แล้วบริษัทสิ่งแวดล้อมมากที่สุดจะ
ทำอย่างไร เอกชนให้โจทย์ปัญหา

ในการวิจัยส่วนใหญ่เอกชนมีบทบาทในการให้โจทย์ ให้ทุน ซึ่งเอกชนทุกขนาดสามารถเข้า
มาร่วมได้ อย่างไรก็ตามที่พบว่าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ดีคือ สถานประกอบการขนาดกลางถึง
ใหญ่ที่สามารถสนับสนุนได้มาก นอกจากนี้การให้โจทย์การเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้แบบ
Project/ Problem-based Learning ซึ่งทำให้สามารถค้นพบศักยภาพการของนิสิตในด้านต่างๆด้วย
ดังคำกล่าวของผู้บริหารมหาวิทยาลัยแห่งนี้ว่า

**“ส่วนใหญ่พบว่าสถานประกอบการขนาดกลางถึงใหญ่จะให้การ
สนับสนุนทุนและโจทย์วิจัยได้มากกว่า เช่น กะทิชาวเกาะ เนสท์เล่
ให้รถเข็นนม และให้ไปผลิตอะไรก็ได้แล้วขายแข่งกัน ผลพบว่าเด็ก
เรียนเก่งผลิตภัณฑ์ดีขายสู่เด็กเรียนไม่เก่งผลิตภัณฑ์ห่วยไม่ได้เพราะ
วิธีการขายสู่ไม่ได้ พวกเด็กไม่เก่งขายแบบสนามหลวงแต่คนซื้อเยอะ”**

ปัญหาที่พบคือ การขาดความเชื่อมโยงระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้งานวิจัยการมีหน่วยงาน
กลางที่จะทำหน้าที่ประสานความร่วมมือระหว่างผู้ดำเนินการวิจัยและผู้นำผลการวิจัยไปใช้จึงเป็นสิ่ง
สำคัญผลจากการวิจัยและพัฒนา นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ๆ ก่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมนำไปสู่การขอรับ
ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การถ่ายทอดเทคโนโลยีขยายผลเชิงพาณิชย์ และการจัดการสิทธิ
ประโยชน์จากการขยายผลเชิงพาณิชย์จากการศึกษาพบว่าผลงานวิจัยที่นำไปสู่การบริการวิชาการและ
การจัดสิทธิบัตรเชิงพาณิชย์เป็นสาขาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ อุตสาหกรรม เป็น
ต้นซึ่งมีความร่วมมือกับเอกชนที่เป็นสถานประกอบการเป็นสำคัญ การบูรณาการศาสตร์ระหว่าง
วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและศิลปะพบว่ามีอยู่อย่างจำกัด ส่วนใหญ่เป็นการบูรณาการศาสตร์และ
พัฒนาหลักสูตรร่วมในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ด้วยกัน สำหรับในสาขาสังคมศาสตร์จะเป็นด้าน
บริหารธุรกิจ โดยมีโครงการบ่มเพาะธุรกิจ (Business Incubator)

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัยแห่งนี้พบว่า การบริการวิชาการส่วน
ใหญ่เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับกลุ่มธุรกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อมเพราะระดับความ
ต้องการเทคโนโลยียังไม่สูงมากนักทำให้เป็นข้อจำกัดของการสร้างสรรค์นวัตกรรมขั้นสูง ดังคำกล่าว
ของผู้บริหารว่า

**“ปัญหาเขายังไม่ได้ต้องการองค์ความรู้ที่สร้างสรรค์มากนักอาจารย์และ
นิสิตเพียงเข้าไปช่วยไม่ได้ต้องวิจัยอะไรเพื่อสร้างองค์ความรู้มากมาย**

ส่วนใหญ่เราไปบริการวิชาการเพื่อแก้ปัญหา ส่วนใหญ่แก้ปัญหา
ขนาดเล็กจะไม่ค่อยสร้างสรรค์มากเพราะโจทย์ปัญหาเท่านี้ก็เป็น
แบบนั้น ซึ่งควรสร้างสรรค์กว่านี้ ความสร้างสรรค์ในสถานประกอบการ
ขนาดใหญ่กับกลางจะมีมากกว่า”

เป็นที่น่าสังเกตว่าสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ทั้งรัฐและเอกชนส่วนใหญ่ยอมรับว่ายังไม่
สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถนำสู่การใช้ประโยชน์ในกระบวนการสิทธิบัตรทางปัญญา
เท่าที่ควร และสิทธิบัตรทางปัญญาที่มียังไม่สามารถนำสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้ แต่มีความ
พยายามหาทางดำเนินการอยู่ โดยปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือการขาดการทำงานร่วมกันในลักษณะของ
ห่วงโซ่มูลค่าเพิ่มที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและเป็นหุ้นส่วนกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
ในห่วงโซ่ ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างรัฐกับเอกชน อย่างไรก็ตามพบว่าสถาบันอุดมศึกษา
หลายแห่งมีความพยายามดำเนินการโดยนำผลิตภัณฑ์และผลงานที่สร้างขึ้นสู่เชิงพาณิชย์ด้วยตนเอง
โดยการทำหน้าร้านของตนเองแต่ยังดำเนินการได้ค่อนข้างจำกัดและไม่ได้นำสู่ตลาดในวงกว้าง

นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งมีการปรับแนวทางการให้สิทธิบัตรทางปัญญา
เพื่อให้สามารถนำสู่การใช้ประโยชน์แก่สังคมมากขึ้น เช่นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐแห่งหนึ่งได้มีการ
ลงนามข้อตกลงความร่วมมืออนุญาตให้ 2 บริษัท ใช้สิทธิจากงานวิจัยซึ่งมีจะเข้และน้ำดีจะเข้ โดยมี
วัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีผลงานวิจัย และต่อยอดเชิงพาณิชย์แก่
ภาคเอกชนและประชาชนให้ใช้ประโยชน์ โดยบริษัทดังกล่าวได้มอบเงินสนับสนุนเพิ่มเติมแก่
มหาวิทยาลัยฯ จำนวน 150,00 บาท ซึ่งแม้ไม่ใช่จำนวนเงินที่มากแต่แสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัย
ของรัฐพยายามนำสิทธิบัตรทางปัญญาที่มหาวิทยาลัยมีอยู่สู่การใช้ประโยชน์แก่สังคมและประชาชน
โดยไม่ได้มุ่งหวังผลกำไรที่เกิดขึ้นทางธุรกิจ

อย่างไรก็ตามผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อสังเกตว่า ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนในการ
จัดการอุดมศึกษายังไม่ตอบสนองต่อแนวคิดความเป็นสังคมสร้างสรรค์ที่พึงประสงค์เพราะความเป็น
หุ้นส่วนของรัฐกับเอกชนในการจัดการอุดมศึกษาส่วนใหญ่มองผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการ
บริหารจัดการ การลดต้นทุนในการจัดการศึกษา การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการ
ตอบสนองต่อกลไกทางการตลาดเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังติดข้อจำกัดด้านระเบียบข้อบังคับ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในด้านการบริหารจัดการงบประมาณและทรัพยากรและ
การร่วมลงทุนกับเอกชน เป็นต้น

ในด้านความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนส่วนใหญ่พบว่าอยู่ในรูปของการจัดการเรียนการสอน เช่นการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา ทุนการศึกษา เนื่องจากสถานประกอบการส่วนใหญ่สามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้ การบริการวิชาการ เป็นแหล่งฝึกงาน การให้กรณีศึกษา การเป็นวิทยากร การรับบัณฑิตเข้าทำงาน การวิจัยและพัฒนา เป็นต้น โดยกลไกสำคัญของการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนคือผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์เดิมที่มีอยู่ เช่นศิษย์เก่า ผู้รับบริการวิชาการ กรรมการสภามหาวิทยาลัย เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความร่วมมือแบบเฉพาะกิจ เป็นโครงการหรือกิจกรรมซึ่งไม่ยั่งยืน

นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่าคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษานั้นส่วนใหญ่มีการกำหนดเป้าหมายคุณลักษณะผู้เรียนที่เน้นการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ มีความกล้าเป็นผู้นำ การคิดนอกกรอบ โดยส่วนใหญ่มีการกำหนดเป็นอัตลักษณ์ของผู้เรียน และกำหนดนโยบายในการนำสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนในแผนยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการปรับวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นเชิงปฏิบัติ การเรียนรู้นอกห้องเรียน การทำโครงการ เป็นต้น อย่างไรก็ตามพบว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีอุปสรรคในการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างใหม่เนื่องจากเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เก่าแก่และมีขนาดใหญ่ การเปลี่ยนแปลงค่อนข้างช้า และมีข้อจำกัดด้านวัฒนธรรมองค์กรที่สะท้อนในวิธีคิดแบบดั้งเดิมของบุคลากรซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นเอกชนมีการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างชัดเจน เพราะมีโครงสร้างการทำงานและวัฒนธรรมการทำงานที่เบ็ดเสร็จโดยผู้บริหาร อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนส่วนใหญ่ยังไม่สะท้อนภาพแนวคิดความเป็นสังคมสร้างสรรค์ที่พึงประสงค์ เพราะส่วนใหญ่เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งผลลัพธ์ที่การมีงานทำของบัณฑิตมากกว่าภาพสังคมที่พึงประสงค์โดยรวม

มุมมองของสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ต่อความเป็นสังคมสร้างสรรค์พบว่าส่วนใหญ่เป็นการมองการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อนำสู่การเพิ่มมูลค่า โดยมีตัวชี้วัดได้แก่สิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อยังผลเชิงธุรกิจการค้าและเศรษฐกิจได้ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐในการตั้งสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองต่อความสามารถในการแข่งขันได้ในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งไม่เห็นด้วยกับการพิจารณาสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ที่มีมติเชิงเศรษฐกิจ และการให้ได้มาซึ่งสิทธิบัตรทางปัญญา โดยมองว่าความรู้ควรต้องสามารถนำสู่การใช้ประโยชน์ให้กับชุมชนสังคมได้ ความรู้ที่เป็นผลจากการวิจัยอาจยังไม่สามารถนำสู่การใช้ประโยชน์ได้ทันทีแต่เมื่อมีโอกาสอาจนำสู่การใช้ประโยชน์ได้เป็นต้น ซึ่งจากการสังเกตพบว่าผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาที่มาทางสายสังคมศาสตร์จะมีแนวคิดในทิศทางนี้ ขณะที่ผู้บริหารที่มาทางสายวิทยาศาสตร์จะพิจารณาการสร้างสรรค์ที่นำสู่การจัดสิทธิบัตรทางปัญญาเป็นสำคัญ

2.6 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามการศึกษาสภาพการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

ตารางที่ 9 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

	ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ปริญญาโท	24	24
	ปริญญาเอก	76	76
	อื่นๆ	-	-
	รวม	100	100
ตำแหน่ง	รองอธิการบดี/ ผู้ช่วยอธิการบดี	15	15
	คณบดี/ รองคณบดี/ ผู้ช่วยคณบดี	19	19
	หัวหน้าภาควิชา/ ประธานหลักสูตร	18	18
	อาจารย์	46	46
	อื่นๆ	2	2
	รวม	100	100
ประสบการณ์ทำงานในองค์กรที่สังกัด	น้อยกว่า 5 ปี	14	14
	5 – 10 ปี	29	29
	11 – 15 ปี	26	26
	16 – 20 ปี	10	10
	มากกว่า 20 ปี	21	21
	รวม	100	100
ตำแหน่งทางวิชาการ	อาจารย์	46	46
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	39	39
	รองศาสตราจารย์	14	14
	ศาสตราจารย์	-	-
	อื่นๆ	1	1
	รวม	100	100
สาขาวิชาของคณะที่สังกัด	มนุษยศาสตร์/ สังคมศาสตร์	67	67
	วิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี	29	29
	อื่นๆ	4	4
	รวม	100	100
ประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด	มหาวิทยาลัยในกำกับ	30	30
	มหาวิทยาลัยของรัฐ	48	48
	มหาวิทยาลัยเอกชน	22	22

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
อื่นๆ	-	-
รวม	100	100.00

จากตารางที่ 9 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิ การศึกษาระดับปริญญาโท (76%) มีตำแหน่งเป็นคณบดี/ รองคณบดี/ ผู้ช่วยคณบดี (19%) รองลงมา คือหัวหน้าภาควิชา/ ประธานหลักสูตร (18%) มีประสบการณ์ในการทำงาน 5-10 ปี (29%) รองลงมา คือ 11-15 ปี (26%) มีตำแหน่งทางวิชาการเป็น อาจารย์ (46%) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (39%) สังกัด สาขามนุษยศาสตร์/สังคมศาสตร์ (67%) วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี (29%) ประเภทของ สถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดคือ มหาวิทยาลัยในกำกับ (30%) รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยของรัฐ (48%)

ตารางที่ 10 ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานมีกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น

รายการ	ร้อยละ
การใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอน/ การวิจัยร่วมกัน	58
การบริหารจัดการหลักสูตร/ การจัดการเรียนการสอนร่วมกัน/ การให้สิทธิโควตา ผู้เรียน	34
การทำโครงการวิจัยร่วมกัน	49
การลงทุนในทรัพยากร/ เป็นหุ้นส่วนธุรกิจหรือเป็นเจ้าของสิทธิบัตรร่วมกัน	-
การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ	36
การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร	14
การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน	9
การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว เช่นโครงการบริการชุมชนและสังคม	8
ไม่มีความร่วม	2

ตารางที่ 10 พบว่าร้อยละ 98 ของผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่าสถาบันอุดมศึกษาของตน ที่สังกัดอยู่มีความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาอื่น โดยในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่มีการใช้ทรัพยากร ในการจัดการเรียนการสอน/ การวิจัยร่วมกัน (58%) รองลงมาคือ การทำโครงการวิจัยร่วมกัน (49%)

ตารางที่ 11 ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานมีกับสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษา

รายการ	ร้อยละ
การใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอน	27
การบริหารจัดการหลักสูตร/ การจัดการเรียนการสอนร่วมกัน/ การให้สิทธิโควตาผู้เรียน	16
การทำโครงการวิจัยร่วมกัน	15
การลงทุนในทรัพยากร/ เป็นหุ้นส่วนธุรกิจหรือเป็นเจ้าของสิทธิบัตรร่วมกัน	2
การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ	39
การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร	19
การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน	7
การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว	15
ไม่มีความร่วมมือ	9

ตารางที่ 11 พบว่าร้อยละ 91 ของผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่าสถาบันอุดมศึกษาของตนที่สังกัดอยู่มีความร่วมมือของสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษา โดยในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นการให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ (39%) รองลงมาคือ การใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอน (27%)

ตารางที่ 12 ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานมีกับสถานประกอบการหรือองค์กรที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต

รายการ	ร้อยละ
การใช้ทรัพยากรร่วมกัน	22
การบริหารจัดการหลักสูตร/ จัดการเรียนการสอนร่วมกัน	16
การเป็นแหล่งฝึกงาน/ ฝึกประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน	82
การลงทุน/ เป็นหุ้นส่วนธุรกิจ/ ใช้ทรัพยากรสินทางปัญญาร่วมกัน	6
การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ	50
การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร	18
การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน	18
การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว	12
ไม่มีความร่วมมือ	5

ตารางที่ 12 พบว่าร้อยละ 95 ของผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่าสถาบันอุดมศึกษาของตนที่สังกัดอยู่มีความร่วมมือกับสถานประกอบการหรือองค์กรที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต โดยในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นแหล่งฝึกงาน/ ฝึกประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน (82%) รองลงมาคือ การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ (50%)

ตารางที่ 13 ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานมีกับสถาบันที่เป็นแหล่งทุนวิจัย

รายการ	ร้อยละ
การใช้ทรัพยากรในการวิจัยร่วมกัน เช่นห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์ เครื่องมือ ฯลฯ	24
การบริหารจัดการโครงการวิจัยร่วมกัน	54
การลงทุนในงบประมาณหรือเป็นหุ้นส่วนธุรกิจหรือเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา ร่วมกัน	12
การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ	30
การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร	11
การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน	6
การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว	10
ไม่มีความร่วมมือ	12

ตารางที่ 13 พบว่าร้อยละ 88 ของผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่าสถาบันอุดมศึกษาของตนที่สังกัดอยู่มีความร่วมมือกับสถาบันที่เป็นแหล่งทุนวิจัย โดยในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นการบริหารจัดการโครงการวิจัยร่วมกัน (50%) รองลงมาคือ การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ (30%)

ตารางที่ 14 ลักษณะ/ รูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานมีกับองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ

รายการ	ร้อยละ
การใช้ทรัพยากรร่วมกันในการวิจัยหรือจัดการเรียนการสอน	39
การบริหารจัดการโครงการ หลักสูตร หรือจัดการเรียนการสอนร่วมกัน	22
การลงทุน/ เป็นหุ้นส่วนธุรกิจร่วมกัน	7
การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ	34
การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร	38
การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน	14
การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว	10
ไม่มีความร่วมมือ	5

ตารางที่ 14 พบว่าร้อยละ 95 ของผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่าสถาบันอุดมศึกษาของตนที่สังกัดอยู่มีความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ โดยในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันในการวิจัยหรือจัดการเรียนการสอน (39%) รองลงมาคือ การเชื่อมโยงข้อมูลเครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร (38%)

ตารางที่ 15 ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานของท่านมีกับมูลนิธิ/ องค์กรเอกชน

รายการ	ร้อยละ
การใช้ทรัพยากรร่วมกันในการวิจัยหรือจัดการเรียนการสอน	14
การบริหารจัดการโครงการ หลักสูตรหรือดำเนินการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน	17
การลงทุน งบประมาณ หรือเป็นหุ้นส่วนธุรกิจหรือทรัพย์สินทางปัญญาร่วมกัน	14
การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ	47
การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร	27
การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน	10
การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว	31
ไม่มีความร่วมมือ	12

ตารางที่ 15 พบว่าร้อยละ 88 ของผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่าสถาบันอุดมศึกษาของตนที่สังกัดอยู่มีความร่วมมือกับมูลนิธิ/ องค์กรเอกชน โดยในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ (47%) รองลงมาคือ การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว (31%)

ตารางที่ 16 สภาพการปฏิบัติในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

ข้อ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
	การกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์	3.35	0.94	ปานกลาง
1	การส่งเสริมให้ผู้แทนองค์กรภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการกำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์	3.16	0.91	ปานกลาง
2	การกำหนดจุดเน้นคุณลักษณะบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าท้าทายมุมมองความคิดเดิม และสามารถนำเสนอมุมมองความคิดใหม่ๆ	3.21	0.91	ปานกลาง

ข้อ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
3	การพัฒนาผู้เรียนให้มีมุมมองที่เปิดกว้าง อดทนอดกลั้นและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มต่างๆในสังคม	3.42	0.92	ปานกลาง
4	การพัฒนาผู้เรียนให้มีความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก	3.49	0.92	ปานกลาง
5	การส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างความเสมอภาคเป็นธรรม และมุ่งเน้นการพัฒนาที่อยู่บนความสมดุลยั่งยืน	3.45	1.06	ปานกลาง
	การจัดการเรียนการสอน	3.19	1.03	ปานกลาง
6	การส่งเสริมให้หน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน	2.98	1.07	ปานกลาง
7	การพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรที่มีการบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาหรือหลักสูตรที่สามารถตอบสนองผู้เรียนเป็นรายบุคคล (customize program)	2.67	1.16	ปานกลาง
8	การนำประเด็นปัญหา ความต้องการ หรือกรณีศึกษาของหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน และสถานประกอบการมาเป็นโจทย์ปัญหาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน	3.09	1.07	ปานกลาง
9	การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมอง สะท้อนย้อนคิดในประสบการณ์ทัศนคติ และคุณค่าที่ได้รับจากประสบการณ์การเรียนรู้	3.40	1.01	ปานกลาง
10	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงหรือให้บริการวิชาการในพื้นที่ เช่นชุมชน หน่วยงานองค์กร (work-based/ work integrated/ service learning/ active learning)	3.62	1.05	มาก
11	การเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนข้ามศาสตร์วิชา	2.85	1.11	ปานกลาง
12	การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้	3.71	0.76	มาก

ข้อ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
	การวิจัยและสร้างนวัตกรรม	2.89	1.03	ปานกลาง
13	การทำวิจัยที่เน้นการนำโจทย์ปัญหาของสังคมหรือของผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเป็นตัวตั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม	3.17	0.96	ปานกลาง
14	การทำวิจัยที่บูรณาการองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่	2.85	1.03	ปานกลาง
15	การทำวิจัยที่เน้นการประยุกต์ต่อยอดองค์ความรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ	2.85	1.05	ปานกลาง
16	การเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการให้แก่นักวิจัย ได้แก่ การบริหารจัดการและการมีมุมมองเชิงธุรกิจ เป็นต้น	2.66	1.06	ปานกลาง
	การสร้างเครือข่ายชุมชนฐานความรู้และนักปฏิบัติ	2.88	1.07	ปานกลาง
17	การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของนักวิชาการกับเครือข่ายที่เป็นชุมชนนักปฏิบัติ ได้แก่ ชุมชนที่เป็นผู้มีประสบการณ์มีความสนใจร่วมกัน	2.99	1.05	ปานกลาง
18	การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนนักปฏิบัติ ผ่านการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการกิจกรรมต่างๆ	3.07	1.11	ปานกลาง
19	การนำประสบการณ์ความรู้ที่มีอยู่ของชุมชนนักปฏิบัติมาต่อยอดความรู้เพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้และมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ	2.83	1.05	ปานกลาง
20	การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยหรือพัฒนาร่วมกับชุมชนนักปฏิบัติไปต่อยอดจดทะเบียนเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน	2.63	1.06	ปานกลาง

จากตารางที่ 16 พบว่าสภาพการปฏิบัติในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.35) รองลงมา

คือ การจัดการเรียนการสอน (3.19) การวิจัยและสร้างนวัตกรรม (2.89) และการสร้างเครือข่ายชุมชนฐานความรู้และนักปฏิบัติ (2.88)

เมื่อพิจารณาเป็นรายการพบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก (3.71) และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงหรือให้บริการวิชาการในพื้นที่ เช่นชุมชน หน่วยงานองค์กร (work-based/ work integrated/ service learning/ active learning) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (3.62) ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยหรือพัฒนา ร่วมกับชุมชนนักปฏิบัติไปต่อยอดจดทะเบียนเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน (2.63) การเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการให้แก่นักวิจัย ได้แก่ การบริหารจัดการและการมีมุมมองเชิงธุรกิจ เป็นต้น (2.66)

3. วิเคราะห์ช่องว่างและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ระหว่างอนาคตภาพที่พึงประสงค์และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

3.1 ช่องว่างการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ระหว่างอนาคตภาพที่พึงประสงค์และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ตารางที่ 17 สภาพการปฏิบัติและสภาพที่ควรเป็นในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

ข้อ	รายการ	ระดับที่ควรเป็น	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับสภาพการปฏิบัติ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	PNI _{modified}
	การกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์					
1	การส่งเสริมให้ผู้แทนองค์กรภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการกำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์	4.49	0.72	3.16	0.91	0.42

ข้อ	รายการ	ระดับที่ควรเป็น	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับสภาพการปฏิบัติ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	PNI _{modified}
2	การกำหนดจุดเน้นคุณลักษณะบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าท้าทายมุมมองความคิดเดิม และสามารถนำเสนอมุมมองความคิดใหม่ๆ	4.65	0.61	3.21	0.91	0.45
3	การพัฒนาผู้เรียนให้มีมุมมองที่เปิดกว้าง อดทนอดกลั้นและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มต่างๆในสังคม	4.70	0.48	3.42	0.92	0.37
4	การพัฒนาผู้เรียนให้มีความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก	4.65	0.59	3.49	0.92	0.33
5	การส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างความเสมอภาคเป็นธรรม และมุ่งเน้นการพัฒนาที่อยู่บนความสมดุลยั่งยืน	4.71	0.54	3.45	1.06	0.37
	การจัดการเรียนการสอน					
6	การส่งเสริมให้หน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน	4.41	0.79	2.98	1.07	0.48
7	การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรที่มีการบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาหรือหลักสูตรที่สามารถตอบสนองผู้เรียนเป็นรายบุคคล (customize program)	4.46	0.76	2.67	1.16	0.67

ข้อ	รายการ	ระดับที่ควรเป็น	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับสภาพการปฏิบัติ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	PNI _{modified}
8	การนำประเด็นปัญหา ความต้องการ หรือกรณีศึกษาของหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน และสถานประกอบการมาเป็น โจทย์ปัญหาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน	4.56	0.67	3.09	1.07	0.48
9	การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ เน้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมอง สะท้อนย้อนคิดในประสบการณ์ ทัศนคติ และคุณค่าที่ได้รับจาก ประสบการณ์การเรียนรู้	4.61	0.65	3.40	1.01	0.36
10	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงหรือให้บริการ วิชาการในพื้นที่ เช่น ชุมชน หน่วยงานองค์กร (work-based/ work integrated/ service learning/ active learning)	4.69	0.56	3.62	1.05	0.30
11	การเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนข้ามศาสตร์วิชา	4.45	0.69	2.85	1.11	0.56
12	การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสารในการจัดการเรียนการสอน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้	4.70	0.50	3.71	0.76	0.27
	การวิจัยและสร้างนวัตกรรม					
13	การทำวิจัยที่เน้นการนำโจทย์ปัญหา ของสังคมหรือของผู้ใช้ประโยชน์จาก งานวิจัยเป็นตัวตั้งเพื่อให้เกิด ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม	4.64	0.58	3.17	0.96	0.46
14	การทำวิจัยที่บูรณาการองค์ความรู้ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับ องค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้ ใหม่	4.55	0.73	2.85	1.03	0.60

ข้อ	รายการ	ระดับที่ควรเป็น	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับสภาพการปฏิบัติ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	PNI _{modified}
15	การทำวิจัยที่เน้นการประยุกต์ต่อยอดองค์ความรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ	4.59	0.59	2.85	1.05	0.61
16	การเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการให้แก่นักวิจัย ได้แก่ การบริหารจัดการและการมีมุมมองเชิงธุรกิจ เป็นต้น	4.38	0.75	2.66	1.06	0.65
	การสร้างเครือข่ายชุมชนฐานความรู้และนักปฏิบัติ					
17	การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของนักวิชาการกับเครือข่ายที่เป็นชุมชนนักปฏิบัติ ได้แก่ ชุมชนที่เป็นผู้มีประสบการณ์มีความสนใจร่วมกัน	4.43	0.73	2.99	1.05	0.48
18	การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนนักปฏิบัติ ผ่านการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการ กิจกรรม ต่างๆ	4.41	0.71	3.07	1.11	0.44
19	การนำประสบการณ์ความรู้ที่มีอยู่ของชุมชนนักปฏิบัติมาต่อยอดความรู้เพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้และมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ	4.54	0.69	2.83	1.05	0.60
20	การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยหรือพัฒนาร่วมกับชุมชนนักปฏิบัติไปต่อยอดจดทะเบียนเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน	4.51	0.73	2.63	1.06	0.71

ตารางที่ 17 ผลการประเมินช่องว่างของสภาพการปฏิบัติอนาคตภาพที่พึงประสงค์โดยวิเคราะห์จากความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสภาพการปฏิบัติและสภาพที่ควรเป็นในการเป็นหุ้นส่วน

ของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ เพื่อจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นโดยการหาค่า $PNI_{modified}$ มีผลการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ดังนี้

การกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์

รายการที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การกำหนดจุดเน้นคุณลักษณะบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าทำหายุ่มมองความคิดเดิม และสามารถนำเสนอมุมมองความคิดใหม่ๆ ($PNI_{modified} = 0.45$) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ผู้แทนองค์กรภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการกำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ ($PNI_{modified} = 0.42$) ส่วนรายการที่มีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ($PNI_{modified} = 0.33$)

การจัดการเรียนการสอน

รายการที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรที่มีการบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาหรือหลักสูตรที่สามารถตอบสนองผู้เรียนเป็นรายบุคคล (customize program) ($PNI_{modified} = 0.67$) รองลงมาสองรายการคือ การนำประเด็นปัญหา ความต้องการ หรือกรณีศึกษาของหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน และสถานประกอบการมาเป็นโจทย์ปัญหาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน และการส่งเสริมให้หน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน ($PNI_{modified} = 0.48$) ส่วนรายการที่มีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.27$)

การวิจัยและสร้างนวัตกรรม

รายการที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการให้แก่นักวิจัย ได้แก่ การบริหารจัดการและการมีมุมมองเชิงธุรกิจ เป็นต้น ($PNI_{modified} = 0.65$) รองลงมาคือ การทำวิจัยที่เน้นการประยุกต์ต่อยอดองค์ความรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ($PNI_{modified} = 0.65$) และที่ใกล้เคียงกันคือ การทำวิจัยที่บูรณาการองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ($PNI_{modified} = 0.60$) ส่วนรายการที่มีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ การทำวิจัยที่เน้นการนำโจทย์ปัญหาของสังคมหรือของผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเป็นตัวตั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ($PNI_{modified} = 0.46$)

การสร้างเครือข่ายชุมชนฐานความรู้และหลักปฏิบัติ

รายการที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยหรือพัฒนาร่วมกับชุมชนนักปฏิบัติไปต่อยอดจดทะเบียนเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน ($PNI_{modified} = 0.71$) ซึ่งเป็นรายการที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุดจากทุกรายการ รองลงมา คือ การนำประสบการณ์ความรู้ที่มีอยู่ของชุมชนนักปฏิบัติมาต่อยอดความรู้เพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้ และมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ($PNI_{modified} = 0.60$) ส่วนรายการที่มีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนนักปฏิบัติ ผ่านการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการ กิจกรรมต่างๆ ($PNI_{modified} = 0.44$)

3.2 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วิธีปฏิบัติการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ระหว่างอนาคตภาพที่พึงประสงค์และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อช่องว่างการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วิธีปฏิบัติการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ระหว่างอนาคตภาพที่พึงประสงค์และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบตัวแปรได้แก่ 1) ประเภทของสถาบัน 2) สาขาวิชา และตำแหน่งงานของผู้ตอบแบบสอบถามว่ามีความแตกต่างกันในความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความคาดหวังเกี่ยวกับการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาหรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า สถาบัน-อุดมศึกษาที่ต่างกลุ่มประเภทกันและต่างสาขาวิชากันอาจมีมุมมองแนวคิดต่อการสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในตัวแปรดังกล่าว

ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อสภาพการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.624	2	.312	.536	.587
ภายในกลุ่ม	56.503	97	.583		
รวม	57.128	99			

จากตารางที่ 18 พบว่าความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อสภาพการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปรสาขาวิชาต่อสภาพการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	2.659	2	1.329	2.367	.099
ภายในกลุ่ม	54.469	97	.562		
รวม	57.128	99			

จากตารางที่ 19 พบว่าความแปรปรวนของตัวแปรสาขาวิชาต่อสภาพการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อระดับที่ควรเป็นของการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	1.559	2	.779	3.228	.052
ภายในกลุ่ม	23.420	97	.241		
รวม	24.978	99			

จากตารางที่ 20 พบว่า ความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อระดับที่ควรเป็นของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของสาขาวิชาต่อระดับที่ควรเป็นของการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความ แปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	1.213	2	.607	2.476	.089
ภายในกลุ่ม	23.765	97	.245		
รวม	24.978	99			

จากตารางที่ 21 พบว่า ความแปรปรวนของสาขาวิชาต่อระดับที่ควรเป็นของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตำแหน่งงานต่อระดับที่ควรเป็นของการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความ แปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	4.075	4	1.019	4.630	.002
ภายในกลุ่ม	20.903	95	.220		
รวม	24.978	99			

จากตารางที่ 22 พบว่า ความแปรปรวนของตำแหน่งงานต่อระดับที่ควรเป็นของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น ค่าเฉลี่ยระดับที่ควรเป็นของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ มีความแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ จึงนำค่าเฉลี่ยไปทดสอบรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe' method) ดังตารางต่อไป

ตารางที่ 23 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยระดับที่ควรเป็นของการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคม
สร้างสรรค์

ตำแหน่งงาน	ค่าเฉลี่ย	รอง	คณบดี/ รอง	หัวหน้า	อาจารย์	ตำแหน่ง
		อธิการบดี/ ผู้ช่วย อธิการบดี	คณบดี/ ผู้ช่วย คณบดี	ภาควิชา/ ประธาน หลักสูตร		อื่นๆ ได้แก่ ที่ปรึกษา รองอธิการ, ผู้อำนวยการ
		4.72	4.21	4.61	4.66	4.05
รอง	4.72	-	0.52	0.11	0.59	0.67
อธิการบดี/ ผู้ช่วย อธิการบดี						
คณบดี/ รอง	4.21	-		0.40	0.46*	0.16
คณบดี/ ผู้ช่วย คณบดี						
หัวหน้า	4.61			-	0.56	0.56
ภาควิชา/ ประธาน หลักสูตร						
อาจารย์	4.66				-	0.61
ตำแหน่งอื่นๆ	4.05					-
ได้แก่ ที่ ปรึกษารอง อธิการ, ผู้อำนวยการ						

จากตาราง ที่ 23 พบว่า ตำแหน่ง คณบดี/ รองคณบดี/ ผู้ช่วยคณบดี มีความคิดเห็นต่อระดับ
ที่ควรเป็นของการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ แตกต่างกับอาจารย์ อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการเปรียบเทียบตัวแปรประเภทกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา สาขาวิชา และตำแหน่งของ
ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติและความคาดหวังในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐ
และเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์พบว่า มีเพียงตัวแปรตำแหน่งงานที่พบความ
แปรปรวนในระดับที่ควรเป็นของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่าตำแหน่ง คณบดี/ รองคณบดี/ ผู้ช่วยคณบดี มีความคิดเห็นต่อระดับที่ควรเป็นของการปฏิบัติในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์แตกต่างกับอาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่มีความแตกต่างในสภาพการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์แต่มีความแตกต่างกันในด้านความคาดหวังโดย

4. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 4: กระบวนทัศน์ใหม่ของวิธีการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

ในการพัฒนากระบวนทัศน์ใหม่ของวิธีการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์นั้นผู้วิจัยได้ยกร่างกรอบกระบวนทัศน์และได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาโดยร่างกรอบกระบวนทัศน์ที่พัฒนาขึ้น

ภาพที่ 7 ร่างกรอบกระบวนทัศน์ใหม่ (ก่อนปรับ)

จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาควรมีความหลากหลายและไม่สามารถนำเสนอเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งได้ ความหลากหลายคือความสร้างสรรค์ แต่สามารถนำเสนอข้อมูลที่เป็นการสรุปแนวทาง 3Cs ที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เห็นสอดคล้องในหลักการแนวคิดร่วมกันได้ดังนี้

นอกจากนี้เอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไรได้แก่ องค์กรเอกชน เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่สถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างความเป็นหุ้นส่วนได้เพราะเป็นองค์กรที่มุ่งทำประโยชน์ให้กับสังคม

1.3 กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ เพื่อลดข้อจำกัดของทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายและมีผลประโยชน์ร่วมกันคือความเป็นอยู่ที่ดี ยั่งยืนและเสมอภาคของสังคม

2. Create ได้แก่การสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการที่นำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยในการสร้างองค์ความรู้ต้องปรับเปลี่ยนจากการสร้างองค์ความรู้ที่อยู่บนฐานของทฤษฎีเป็นส่วนใหญ่ให้อยู่บนฐานของปัญหาและยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของสังคม ดังนั้นการวิจัยจึงต้องเปลี่ยนจาก Research-driven เป็น Demand-driven ซึ่งการที่จะนำสู่การสร้างองค์ความรู้ในลักษณะนี้ได้จำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมต่อกับชุมชนหรือผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสนำตนเองออกไปเกี่ยวข้องกับชุมชน สังคมหรือผู้ใช้บัณฑิตจะทำให้อาจารย์และนิสิตสามารถสร้างองค์ความรู้ที่เชื่อมต่อกับชุมชนได้

3. Contribute คือการทำประโยชน์หรือบริการความรู้แก่ชุมชน สถาบันอุดมศึกษาควรปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนโดยการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้ผสมผสานองค์ความรู้เพื่อนำสู่การใช้ประโยชน์แบบ interrelationship กล่าวคือสถาบันอุดมศึกษาไม่ใช่หอคอยางข้างที่เป็นแหล่งองค์ความรู้และให้องค์ความรู้ แต่เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำประโยชน์หรือสนับสนุนแก่ชุมชนจึงเป็นบทบาทของทั้งสองฝ่ายคือชุมชนกับสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับชุมชนสังคม ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทมากในการแพร่กระจายองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติที่ดีซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันของนักวิชาการและชุมชน

4.2 วิธีปฏิบัติใหม่ตามกรอบพันธกิจ

1. การผลิตบัณฑิต :

จากผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญสู่ผู้มีความสามารถทางความคิดและรับผิดชอบต่อสังคม

From Knowledge and Docile Citizen to Talented and Responsible Citizen

1.1 มีความคิดสร้างสรรค์ สร้างสิ่งแปลกใหม่

1.2 การมีอิสระทางความคิด มีวิจารณญาณ

1.3 คุณลักษณะพิเศษเฉพาะบุคคล

1.4 ความรับผิดชอบต่อสังคม

2. การจัดการเรียนการสอน :

จากการสอนความรู้สู่การบ่มเพาะศักยภาพ

From Teaching to Incubating Talent

2.1 หลักสูตร จากการออกแบบ**หลักสูตรที่เห็นเพื่อหาสู่การออกแบบ**
หลักสูตรที่เห็นประสบการณ์ ความเป็นนวัตกรรม (Innovative) บูรณาการ (Integrated) ยืดหยุ่น (Flexible) ตอบสนองต่อความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนรายบุคคลได้ (Student-centered)

2.2 การจัดการเรียนการสอน ปรับเปลี่ยนบทบาท**จากการสอนสู่การสร้าง**
ประสบการณ์การเรียนรู้ (Experiential-based Learning) เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน (Community-based) ทักษะการทำงานและฝึกปฏิบัติจริง (Work-Integrated) การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคุณลักษณะ มุมมองความคิดและรูปแบบความสัมพันธ์ที่มีกับผู้อื่นและชุมชนสังคม (Transformative learning) การปลดปล่อยอิสรภาพทางความคิดของผู้เรียน การกระตุ้นให้ผู้เรียนท้าทายมุมมองความคิดหรือสภาพที่เป็นอยู่เดิม (Critical-based) การใช้โจทย์ปัญหา (Problem-based) เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง (Project-based)

2.3 การวัดและประเมินผล จากการวัดและประเมินเพื่อการสอบสู่**เน้นการวัด**
และประเมินเพื่อค้นหาศักยภาพ (Spot Talent) พัฒนาสมรรถนะ (Develop) และเทียบเคียง
ความสามารถ (Compare) ความสามารถและคุณลักษณะของผู้เรียน (Incubating Talent) เช่นการกำหนดกรอบสมรรถนะและคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาหรือต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

2.4 การให้โอกาสในการเรียนรู้ที่เสมอภาคและสร้างความ**หลากหลาย**แก่
ผู้เรียนในการได้เรียนรู้ (Diversified Learning Experiences and Equal Learning Opportunity)

3. การวิจัยและสร้างสรรค์นวัตกรรม :

จากการสร้างความรู้สู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าจากความรู้และนวัตกรรม

From Knowledge Creation to Value Creation of Knowledge and Innovation

3.1 มีมุมมองทางการตลาด เข้าใจความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

3.2 สร้างสรรค์นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ที่นำสู่การใช้ประโยชน์ได้

3.3 สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมบนฐานภูมิปัญญาและความเชี่ยวชาญของ
ชุมชน

3.4 งานวิจัยที่บูรณาการศาสตร์ที่หลากหลายเพื่อตอบโจทย์ปัญหาร่วมกัน

3.5 มีความเป็นผู้ประกอบการบริหารและสื่อสารผลงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์
ได้

4. การบริการวิชาการ :

จากการบริการถ่ายโอนความรู้สู่การแลกเปลี่ยนและสร้างเครือข่ายความรู้กับ
ชุมชน

From Academic Service to Knowledge Network and Exchange

- 4.1 การตระหนักเห็นความสำคัญในความรู้ ภูมิปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในคนและชุมชนทุกระดับ
- 4.2 การเชื่อมโยงความรู้กับเครือข่ายทางสังคม
- 4.3 การสร้างระบบความรู้และการจัดการความรู้ จากรู้อะไร สู้รู้ทำไม ไปรู้ว่าทำอย่างไร และใครทำอะไร (Know what to Know why to Know how to Know who)

5. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 5: แนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย

ในการนำเสนอแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทยผู้วิจัยได้ร่างแนวทางโดยได้กำหนดบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากนั้นนำแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปสำรวจความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางดังนี้

นโยบาย: การเป็นหุ้นส่วนในการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เช่นการสนับสนุนทุนการศึกษา การกำหนดดอกเบี้ยต่ำ นโยบายทางภาษีในการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุน เป็นต้น ฝ่ายกำหนดนโยบายทั้งระดับชาติและระดับองค์กรควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและนโยบายในการทำงานร่วมกัน การสร้างกลไกการทำงานร่วมกัน ได้แก่คณะกรรมการ หรือหน่วยงานที่เป็นกลไกขับเคลื่อนทั้งด้านกฎหมายข้อบังคับ ระเบียบการทำงานต่าง ๆ เป็นต้นจะช่วยให้การเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนทำได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วิชาการ/ วิจัย: เอกชนมีโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย ในขณะที่ภาครัฐมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางวิชาการ มีองค์ความรู้นวัตกรรมที่เกิดจากการวิจัย และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในด้านต่างๆ เช่นห้องปฏิบัติการอุปกรณ์ วัสดุเพื่อการทำวิจัย เอกชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เป็นแห่งฝึกประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้มีสมรรถนะที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตได้อย่างแท้จริง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานตรงสามารถเข้ามาร่วมจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ภาคธุรกิจสามารถให้ข้อมูลแนวโน้มความต้องการองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อให้ภาควิชาการสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่ตอบสนองต่อความต้องการใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาสามารถให้บริการด้านวิชาการแก่หน่วยงานองค์กรต่างๆ และ

สามารถดำเนินโครงการวิจัยร่วมกันได้โดยให้บัณฑิตเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการวิจัย โดยเอกชนสามารถให้การสนับสนุนงบประมาณด้านการวิจัยและสามารถนำไปสู่การต่อยอดทางทรัพย์สินทางปัญญาและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ทรัพยากร: ภาคเอกชนมีทรัพยากรการเป็นหุ้นส่วนจะช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาเข้าถึงทรัพยากรในการจัดการศึกษาให้สามารถแข่งขันในระดับสากลได้ ซึ่งอาจดำเนินการในรูปแบบการแบกรับค่าใช้จ่ายร่วมกัน (cost-sharing) ในการผลิตบัณฑิตที่มีศักยภาพสูง การสนับสนุนทุนเพื่อการวิจัยและนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เป็นต้น

การพัฒนาศักยภาพบุคลากร: การเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและนักปฏิบัติในวิชาชีพนั้นๆ การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับชุมชนและคนกลุ่มต่างๆ การสร้างให้เกิดกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรทั้งในด้านวิชาการ วิชาชีพ และการบริหารจัดการของบุคลากรทุกระดับ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการแพร่กระจายความรู้และให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์เป็นชุมชนนักปฏิบัติ ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนนี้สามารถนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การทำวิจัยร่วมกัน และการให้คำปรึกษาในระดับต่างๆที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างได้

5.1 การเป็นหุ้นส่วนกับสถาบันอุดมศึกษากลุ่มประเภทต่าง ๆ เช่นระหว่าง

มหาวิทยาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยที่เน้นชุมชน มหาวิทยาลัยที่เน้นการปฏิบัติทางอาชีพ

5.1.1 จุดประสงค์หลักคือ การสร้างองค์ความรู้และนำความรู้ไปสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน

5.1.2 มิติความเป็นหุ้นส่วน ได้แก่ 1) การใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน 2) การพัฒนาหลักสูตรและดำเนินการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน 3) การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมร่วมกัน

5.2 การเป็นหุ้นส่วนกับสถานประกอบการธุรกิจเอกชน

5.2.1 จุดประสงค์หลักคือ การพัฒนาศักยภาพของกำลังแรงงาน เนื่องจากสถานประกอบการธุรกิจเอกชนเป็นผู้ใช้บัณฑิตโดยตรง

5.2.2 มิติความร่วมมือได้แก่ 1) โมเดลธุรกิจร่วมกัน 2) การให้คำปรึกษาองค์ความรู้ 3) การสนับสนุนทรัพยากรทุนการศึกษา การวิจัยและสร้างนวัตกรรม 4) การแลกเปลี่ยนข้อมูลความต้องการ และบุคลากรร่วมกัน 5) การเป็นแหล่งฝึกงานให้แก่ผู้เรียน 6) การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร 7) การทำวิจัยร่วมกัน

5.3 การเป็นหุ้นส่วนกับชุมชนและภาคประชาสังคม

5.3.1 จุดประสงค์หลักคือ เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

5.3.2 มิติความร่วมมือได้แก่ การเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ การกำหนดโจทย์ปัญหา การขยายผลนำองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ การจัดทำโครงการพัฒนาร่วมกัน การเป็นเจ้าขององค์ความรู้เพื่อนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน

5.4 การเป็นหุ้นส่วนกับสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ

5.4.1 จุดประสงค์หลักคือ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนที่จะเข้าสู่อุดมศึกษา

5.4.2 มิติความร่วมมือได้แก่ การให้คำปรึกษาแก่ครูผู้สอนเพื่อเตรียมความพร้อมผู้เรียน การแลกเปลี่ยนข้อมูล การบ่มเพาะคุณลักษณะของผู้เรียนในด้านกระบวนการวิธีคิดและการปรับตัว การสร้างโอกาสในการเข้าศึกษาต่อโดยการสนับสนุนทุนการศึกษาหรือให้โควตาในการเข้าศึกษาต่อ การจัดทำหลักสูตรต่อเนื่องเพื่อเข้าเตรียมความพร้อมผู้เรียนในการเข้าศึกษาต่อ การสร้างระบบพี่เลี้ยงเช่นเครือข่ายนิสิตนักเรียนเพื่อเป็นพี่เลี้ยงในการเข้าศึกษาต่อแก่นักเรียน

ตารางที่ 24 แนวทางการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม			ระดับความเป็นไปได้			ค่าความต่าง
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	
การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและกลไกสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วน								
1	ควรกำหนดนโยบายและกลไกที่ชัดเจนในการส่งเสริมความร่วมมือและการแสดงความรับผิดชอบร่วมกันของสถาบันอุดมศึกษากับภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนและสังคมอย่างยั่งยืน เช่น การทำข้อตกลงความร่วมมือ การมีกฎระเบียบรองรับการดำเนินงานร่วมกัน เป็นต้น	4.17	0.68	มาก	3.71	0.94	มาก	0.46
2	ควรกำหนดโครงสร้างการทำงานและจัดตั้งหน่วยงานที่สนับสนุนการบูรณาการต่อยอดการเรียนรู้ การวิจัย นวัตกรรม และการนำไปใช้ประโยชน์ เช่น สำนักงานที่ปรึกษาด้านกฎหมาย ศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ ศูนย์บ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น	4.17	0.77	มาก	3.74	0.95	มาก	0.43
3	ควรจัดทำกลไก ขั้นตอนและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการสนับสนุนการทำงานหรือดำเนินกิจกรรมร่วมกันกับภาครัฐและเอกชนในการทำวิจัยและการจัดการเรียน	4.28	0.71	มาก	3.73	0.93	มาก	0.55

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม			ระดับความเป็นไปได้			ค่าความต่าง
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	
	การสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถเชิงสร้างสรรค์หรือพัฒนานวัตกรรมที่นำสู่มูลค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคมได้							
4	ควรสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนกับองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดริเริ่มสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจและสร้างคุณค่าเชิงสังคม	4.21	0.78	มาก	3.64	1.12	มาก	0.57
5	ควรกำหนดให้มีคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนองค์กรภาครัฐและเอกชนในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและการสร้างความร่วมมือในการจัดการศึกษาที่สร้างความเป็นหุ้นส่วนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและของสังคม	4.03	0.95	มาก	3.57	1.07	มาก	0.46
6	ควรสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา เช่น สถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับเอกชน มหาวิทยาลัยวิจัย กับมหาวิทยาลัยที่เน้นการตอบสนองต่อชุมชนเพื่อเป็นการเชื่อมโยงและต่อยอดองค์ความรู้และการนำองค์	4.39	0.74	มาก	3.79	0.89	มาก	0.60

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม			ระดับความเป็นไปได้			ค่าความต่าง
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	
	ความรู้สึการใช้ประโยชน์แก่ชุมชน							
7	ควรสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาในการจัดการศึกษาและบ่มเพาะศักยภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ	4.36	0.72	มาก	3.97	0.94	มาก	0.39
การสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางวิชาการและการวิจัย								
8	ควรสร้างกลไกในการส่งเสริมให้ภาคเอกชนและผู้ใช้บัณฑิตเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการแรงงาน องค์ความรู้ และนวัตกรรม เช่นในรูปของคณะกรรมการ การเป็นที่ปรึกษา การจัดทำและเชื่อมโยงฐานข้อมูลความต้องการแรงงาน การจัดกิจกรรมผู้ผลิตพบผู้ใช้ เป็นต้น	4.35	0.70	มาก	3.80	1.05	มาก	0.55
9	ควรจัดทำกฎระเบียบที่เอื้อต่อการเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อแนวโน้มความต้องการของตลาดแรงงาน เช่น การร่วมพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนการสอน การเชื่อมโยงบุคลากรและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน	4.34	0.78	มาก	3.88	0.97	มาก	0.46

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม			ระดับความเป็นไปได้			ค่าความต่าง
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	
10	ควรสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นหุ้นส่วนระหว่างกันในการจัดการศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน การใช้สถานที่ ห้องปฏิบัติการ สื่อวัสดุ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ การเชื่อมโยงการทำงานของนักวิชาการ	4.34	0.81	มาก	3.69	1.06	มาก	0.65
11	ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยแบบบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงบูรณาการแก่ผู้เรียน เช่นการออกกฎระเบียบและแนวปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินงาน การสนับสนุนทรัพยากร	4.53	0.66	มากที่สุด	3.99	0.88	มาก	0.54
12	ควรสนับสนุนให้มีการทำวิจัยร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนโดยมีส่วนร่วมของนิสิต/นักศึกษา เช่นการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร	4.43	0.71	มาก	4.04	0.83	มาก	0.39
13	ควรสร้างเครือข่ายการทำงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของอาจารย์และนิสิตระหว่างสถาบัน และเครือข่ายการเรียนรู้กับชุมชน	4.30	0.75	มาก	3.58	1.18	มาก	0.72

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม			ระดับความเป็นไปได้			ค่าความต่าง
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	
การเป็นหุ้นส่วนในการลงทุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา								
14	ควรส่งเสริมให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนในทรัพยากรทางการศึกษาและการสร้างพื้นที่การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ อาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการ สื่อ และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	4.31	0.84	มาก	3.86	1.05	มาก	0.45
15	ควรกระตุ้นให้สถานประกอบการ และองค์กรภาคเอกชนที่เป็นผู้ใช้บัณฑิตร่วมให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้เรียนที่พร้อมรับเข้าทำงานเมื่อสำเร็จการศึกษา	4.38	0.75	มาก	3.81	1.15	มาก	0.57
16	ควรจูงใจให้สถานประกอบการให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมโครงการที่มุ่งสู่การพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์และการปลูกจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม	4.35	0.70	มาก	3.61	1.11	มาก	0.74
17	ควรสร้างกลไกในการส่งเสริมให้สถานประกอบการสนับสนุนทุนวิจัยที่สามารถนำไปต่อยอดให้เกิดมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ เช่นการเป็นเจ้าของสิทธิบัตรร่วม การเป็นหุ้นส่วนธุรกิจกับสถาบันอุดมศึกษา Spin Off Company หรือบริษัทจำลอง เป็นต้น	4.32	0.72	มาก	3.73	1.19	มาก	0.59

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม			ระดับความเป็นไปได้			ค่าความต่าง
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	
18	ควรส่งเสริมให้มีการลงทุนและใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษา เช่น ห้องปฏิบัติการ ศูนย์วิจัยและการประชุม พื้นที่การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น	4.39	0.67	มาก	3.54	1.10	มาก	0.85
	การเป็นหุ้นส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพการทำงาน							
19	ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายโอนประสบการณ์และความรู้ระหว่างนักวิชาการกับชุมชนนักปฏิบัติ เช่น การเปิดโอกาสให้นักวิชาการได้ไปทำงานในองค์กรภาครัฐ สถานประกอบการ องค์กรเอกชน การให้คำปรึกษา และการบริการวิชาการ	4.25	0.76	มาก	3.43	1.17	มาก	0.82
20	ควรเสริมศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพให้แก่บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐโดยการเปิดโอกาสให้บุคลากรสายสนับสนุนได้หมุนเวียนหรือทดลองปฏิบัติงานในองค์กรเอกชนหรือสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	4.28	0.81	มาก	3.80	1.06	มาก	0.48
21	ควรพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการเชิง	4.42	0.70	มาก	3.79	1.15	มาก	0.63

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม			ระดับความเป็นไปได้			ค่าความต่าง
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ระดับ	
	สร้างสรรค์แก่อาจารย์และนิสิตเพื่อให้มีมุมมองที่เปิดกว้างและเห็นเส้นทางการพัฒนาสู่อาชีพ							
22	ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนำเสนอ นวัตกรรมการทำงานระหว่างรัฐและเอกชน	4.51	0.63	มากที่สุด	3.70	1.11	มาก	0.81
	การเป็นหุ้นส่วนในการสร้างสังคมการเรียนรู้							
23	ควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูลและแบ่งปันองค์ความรู้ ของสถาบันอุดมศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน และชุมชน	4.51	0.63	มากที่สุด	3.70	1.11	มาก	0.81
24	ควรสนับสนุนนวัตกรรมการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น Massive Online Open Courseware (MOOCs)	4.43	0.74	มาก	3.86	1.10	มาก	0.57
25	ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายทาง สังคมที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นและ เผยแพร่ผลงานอย่างเปิดกว้าง	4.58	0.62	มากที่สุด	3.80	1.02	มาก	0.78
26	การจัดเวทีประกวดหรือนิทรรศการเผยแพร่องค์ความรู้ และแสดงผลงานนวัตกรรมสร้างสรรค์ที่เปิดกว้างให้คน ทุกกลุ่มสามารถเข้าร่วมได้	4.47	0.73	มาก	3.95	1.00	มาก	0.52

จากตารางที่ 24 แนวทางการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ ในภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมของแนวทางอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกรายการ และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกรายการ โดยมีรายการที่มีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมของแนวทางอยู่ในระดับมากที่สุด 4 รายการ ตามลำดับคือ

1) ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นและเผยแพร่ผลงานอย่างเปิดเผย (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.58/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.80)

2) ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยแบบบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงบูรณาการแก่ผู้เรียน เช่นการออกกฎระเบียบและแนวการปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินงาน การสนับสนุนทรัพยากร (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.53/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.99)

3) ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนำเสนอนวัตกรรมการทำงานระหว่างรัฐและเอกชน (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.51/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.70)

4) ควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูลและแบ่งปันองค์ความรู้ของสถาบันอุดมศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชนและชุมชน (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.51/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.70)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการและกลไกสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วน รายการที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของแนวทางสูงสุดคือ ควรสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา เช่น สถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับเอกชน มหาวิทยาลัยวิจัยกับมหาวิทยาลัยที่เน้นการตอบสนองต่อชุมชนเพื่อเป็นการเชื่อมโยงและต่อยอดองค์ความรู้และการนำองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์แก่ชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ของแนวทางอยู่ในระดับมากเช่นกัน (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.39/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.79) รองลงมาคือ ควรสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาในการจัดการศึกษาและบ่มเพาะศักยภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.36/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.97)

ด้านการสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางวิชาการและการวิจัย พบว่า ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยแบบบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงบูรณาการแก่ผู้เรียน เช่นการออกกฎระเบียบและแนวการปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินงาน การสนับสนุนทรัพยากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุดและมีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ของแนวทางอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.53/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.99) รองลงมาคือ ควรสนับสนุนให้มีการทำวิจัยร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและ

เอกชนโดยการมีส่วนร่วมของนิสิต/นักศึกษา เช่นการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.43/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 4.04)

ด้านการเป็นหุ้นส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพการทำงานควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนำเสนอนวัตกรรมการทำงานระหว่างรัฐและเอกชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุดและมีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ของแนวทางอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.51/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.70) รองลงมาคือ ควรพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์แก่อาจารย์และนิสิตเพื่อให้มีมุมมองที่เปิดกว้างและเห็นเส้นทางการพัฒนาสู่อาชีพ (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.42/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.79)

ด้านการเป็นหุ้นส่วนในการสร้างสังคมการเรียนรู้ พบว่า ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นและเผยแพร่ผลงานอย่างเปิดกว้าง (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.58/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.80) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุดและมีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ของแนวทางอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูลและแบ่งปันองค์ความรู้ของสถาบันอุดมศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชนและชุมชน (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.51/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.70)

ตารางที่ 25 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อความคิดเห็นด้านความเหมาะสมของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.278	2	.139	.508	.603
ภายในกลุ่ม	26.496	97	.273		
รวม	26.774	99			

จากตารางที่ 25 พบว่าความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 26 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.581	2	.290	.506	.604
ภายในกลุ่ม	55.645	97	.574		
รวม	56.225	99			

จากตารางที่ 26 พบว่าความแปรปรวนของประเภทสถาบันต่อความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 27 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปรสาขาวิชาต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.580	2	.290	1.073	.346
ภายในกลุ่ม	26.194	97	.270		
รวม	26.774	99			

จากตารางที่ 27 พบว่าความแปรปรวนของตัวแปรสาขาวิชาต่อความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 28 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปรสาขาวิชาต่อความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	5.108	2	2.554	4.847	.010
ภายในกลุ่ม	51.117	97	.527		
รวม	56.225	99			

จากตารางที่ 28 พบว่า ความแปรปรวนของตัวแปรสาขาวิชาต่อความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ มีความแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ จึงนำค่าเฉลี่ยไปทดสอบรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe' method) ดังตารางต่อไป

ตารางที่ 29 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยระดับความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

สาขาวิชา	ค่าเฉลี่ย	วิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี	มนุษยศาสตร์/ สังคมศาสตร์	อื่นๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ สุขภาพ
		3.38	3.90	3.82
มนุษยศาสตร์/ สังคมศาสตร์	3.38	-	0.52*	0.44
วิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี	3.90		-	0.08
อื่นๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ สุขภาพ	3.82			-

จากตารางที่ 29 พบว่า สาขาวิชามนุษยศาสตร์/ สังคมศาสตร์ มีความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ แตกต่างกับสาขาวิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี และ วิทยาศาสตร์สุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 30 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของกลุ่มตำแหน่งงานต่อความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	1.294	4	.323	1.206	.313
ภายในกลุ่ม	25.480	95	.268		
รวม	26.774	99			

จากตารางที่ 30 พบว่า ความแปรปรวนของกลุ่มตำแหน่งงานต่อความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 31 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของกลุ่มตำแหน่งงานต่อความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	1.811	4	.453	.790	.534
ภายในกลุ่ม	54.414	95	.573		
รวม	56.225	99			

จากตารางที่ 31 พบว่า ความแปรปรวนของกลุ่มตำแหน่งงานต่อความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

การทดลองใช้แนวทางกับกรณีศึกษา

ในการดำเนินการทดลองใช้แนวทางผู้วิจัยได้จัดทำโครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์โดยเน้นด้านการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนเป็นพันธกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาอีกทั้งเป็นพันธกิจที่ผู้วิจัยสามารถแสดงบทบาทของการเป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ (change agent) เพื่อเป็นต้นแบบแนวทางในการดำเนินงานแก่ผู้อื่นเพราะการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดคือการตันที่ผู้สอน ผู้เรียน และห้องเรียน โดยได้นำแนวทางที่พัฒนาขึ้นมาพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินการตามบริบทของหน่วยงานหน้าที่ที่มีอยู่โดยจากการพิจารณาพบว่าแนวทางที่สามารถดำเนินการได้และมีผู้สนใจเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนในการดำเนินการคือ

1. การใช้เทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นและเผยแพร่ผลงานอย่างเปิดกว้าง (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.58/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.80)
2. การจัดการเรียนการสอนและการวิจัยแบบบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงบูรณาการแก่ผู้เรียน เช่นการออกกฎระเบียบและแนวการปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินงาน การสนับสนุนทรัพยากร (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.53/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.99)
3. พัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูลและแบ่งปันองค์ความรู้ของสถาบันอุดมศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชนและชุมชน (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.51/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.70)
4. สร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาในการจัดการศึกษาและบ่มเพาะศักยภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.36/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.97)
5. สร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา เช่น สถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับเอกชน มหาวิทยาลัยวิจัยกับมหาวิทยาลัยที่เน้นการตอบสนองต่อชุมชนเพื่อเป็นการเชื่อมโยงและต่อยอดองค์ความรู้และการนำองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์แก่ชุมชน (ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม = 4.39/ ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ = 3.79)

แนวทางทั้ง 5 นี้ผู้วิจัยร่วมกับผู้ที่เข้าร่วมโครงการได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการดำเนินโครงการซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 3 โครงการ โดยโครงการที่ 1 เป็นโครงการที่ทำในวงรอบที่ 1 ส่วนโครงการที่ 2 และ 3 คือโครงการที่ดำเนินการในวงรอบที่ 2 โดยนำผลที่ได้จากการดำเนินการในวงรอบที่ 1 มาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานเงินสำหรับวงรอบที่ 2 ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้

1. โครงการที่ 1 โครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นโครงการที่เป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการการเรียนรู้ในรายวิชาที่ผู้วิจัยรับผิดชอบอยู่คือวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนกับรายวิชาการนิเทศการศึกษาซึ่งมีตนเองอาจารย์อีกท่านหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยมุ่งหวังให้เห็นแนวทางของการบูรณาการการเรียนรู้ของรายวิชาซึ่งเป็นสิ่งที่ยังไม่เคยมีการดำเนินการในหลักสูตรมาก่อนซึ่งดำเนินการในช่วงเดือน กรกฎาคม – ตุลาคม 2557 โดยมีการกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์ของโครงการคือ

- 1.1 มีการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนระหว่างวิชาในหลักสูตร
- 1.2 ผู้เรียนมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม เห็นคุณค่าของการเป็นผู้นำในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน
- 1.3 ผู้เรียนมีทักษะในการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อนำองค์ความรู้สู่การให้บริการแก่ชุมชนและสังคม
- 1.4 ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาครูในการยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. โครงการที่ 2 โครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพให้กับชุมชน เป็นโครงการที่ดำเนินการต่อเนื่องในการบูรณาการการเรียนรู้ในรายวิชาที่ผู้วิจัยรับผิดชอบอยู่คือวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนกับรายวิชาการนิเทศการศึกษาที่ดำเนินการในเดือน สิงหาคม - พฤศจิกายน 2558 โดยเป็นโครงการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดวงรอบที่ปรับปรุงจากการเรียนรู้ของการใช้แนวทางดังกล่าวในปี พ.ศ.2557 โดยในปีนี้ได้ขยายผลดำเนินการกับชุมชน โดยมีการกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์ของโครงการคือ

- 2.1 มีการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนระหว่างวิชาในหลักสูตร
- 2.2 ผู้เรียนมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม เห็นคุณค่าของการเป็นผู้นำในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

- 2.3 ผู้เรียนมีทักษะในการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อนำองค์ความรู้สู่การให้บริการแก่ชุมชนและสังคม
- 2.4 ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาครูในการยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. โครงการที่ 3 โครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โรงเรียน และสถานประกอบการในการพัฒนาผู้เรียนสู่อาชีพยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นโครงการที่พัฒนาต่อยอดความคิดจากการดำเนินโครงการที่ 1 และ 2 โดยได้ขยายผลการสร้างความเป็นหุ้นส่วนสู่ระดับอุดมศึกษา และสถานประกอบการและสร้างความเป็นหุ้นส่วนทั้งในระดับระหว่างภาควิชา ระหว่างคณะวิชา ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา และสถานประกอบการ โดยได้สร้างให้เกิดการลงนามข้อตกลงความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมระหว่างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยกรุงเทพ โดยได้ร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมผู้เรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพสร้างสรรค์จำนวน 5 หลักสูตร สื่อการเรียนรู้ ระบบการเรียนรู้แบบตั้งออนไลน์ และได้เครือข่ายการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 45 โรงเรียน โดยมีการกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์ของโครงการคือ

- 3.1 ได้ความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนที่นำองค์ความรู้ที่มีอยู่สู่การใช้ประโยชน์ร่วมกันในการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน
- 3.2 มีเครือข่ายสถานศึกษาและสถานประกอบการในการร่วมพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะเชิงสร้างสรรค์
- 3.3 ผู้เรียนมีสมรรถนะเชิงสร้างสรรค์ สามารถสร้างสรรค์ชิ้นงานเชิงสร้างสรรค์ได้

ในแต่ละโครงการผู้วิจัยร่วมกับผู้ร่วมวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม P(Plan) A (Act) O (Observe) R (Reflect) รายละเอียดการดำเนินงานและผลการดำเนินงานของแต่ละโครงการสามารถนำเสนอได้ดังนี้

1.1 โครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.1.1 การวางแผนการดำเนินงาน (Plan) ในการวางแผนการดำเนินงานผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์ในหลักสูตรปริญญาโทสาขาวิชาการบริหารการศึกษาท่านหนึ่งซึ่งสอนในรายวิชาการ

นิเทศการศึกษา ส่วนผู้วิจัยสอนในรายวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ซึ่งทั้งสองวิชาสอนในชั้นปีที่สองและอยู่ในเทอมเดียวกัน

1.1.1.1 การวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ในการวางแผน ผู้วิจัยได้หารือร่วมกันถึง**คุณลักษณะของบัณฑิตที่ต้องการ**โดยกำหนดว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาควรต้องมีความเป็นผู้นำทางการศึกษา มีจิตวิญญาณและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งการเรียนการสอนควรต้องเป็นการบ่มเพาะคุณลักษณะของผู้เรียน โดยมีความเห็นสอดคล้องกันว่า**ปัญหาสำคัญ**อันหนึ่งของการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นผู้นำทางการศึกษาคือ**การจัดการเรียนการสอนในแต่ละวิชามีการแยกส่วนกัน** ผู้สอนในแต่ละรายวิชาขาดการวางแผนการเรียนรู้ในหลักสูตรร่วมกันทำให้ขาดความต่อเนื่องของเนื้อหาความรู้และเกิดความซ้ำซ้อนของกิจกรรมและขาดการเชื่อมโยงกับการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง

1.1.1.2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ได้แก่**การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning)** โดยเป็นแนวคิดที่ได้รับการจัดประจักษ์โดย Mezirow (1991) เน้นการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดพฤติกรรม การรับรู้ เพื่อให้เกิดมุมมองใหม่ และเป็นแนวคิดที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Kolb, 1984) การสะท้อนย้อนคิด หรือ reflective practice (Schon, 1983) การคิดเชิงวิจารณ์ญาณ หรือ critical thinking (Brookfield, 1989) นอกจากนี้ศึกษา**แนวคิดการเรียนรู้โดยการให้บริการชุมชน (Service Learning)** ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับ (1) การให้บริการแก่ชุมชน (2) การส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหา (3) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีคุณธรรมจริยธรรมและการเป็นพลเมืองที่มีความเป็นประชาธิปไตย (Harkavy, 2004) โดยการเรียนรู้แบบบริการชุมชนนี้มีจุดมุ่งหมายหลักคือการเชื่อมโยงห้องเรียนสู่การมีประสบการณ์จริงในสังคม (Dauenhauer et al., 2010) **ความเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษา (Partnership in Education)** โดยพบว่าแนวคิดที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบให้บริการที่ส่วนใหญ่พบว่าดำเนินการผ่านกระบวนการเป็นหุ้นส่วนกับชุมชนและหน่วยงานต่างๆซึ่งช่วยประสานเชื่อมต่อให้ผู้เรียนได้ติดต่อกับกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง (Rothman, 1994) อย่างไรก็ตามการสร้างความเป็นหุ้นส่วนที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีการกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกัน (Rubin, 2001) นอกจากนี้ได้ศึกษาแนวคิด **นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (ICT for Social Network for Learning)** การเรียนรู้โดยโครงงานและปัญหาเป็นฐาน (Project-based and Problem-based learning) เพราะเป็นแนวคิดที่พบว่ามีส่วนช่วยเสริมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน (Shi-Jer Lou et al., 2012; Resnick, 2007)

1.1.1.3 ร่วมกันออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผู้วิจัยกับอาจารย์ในรายวิชาการนิเทศการศึกษาได้ร่วมกันออกแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการสองรายวิชาร่วมกัน

โดยนำจุดประสงค์การเรียนรู้ของทั้งสองรายวิชามาวิเคราะห์และใช้เป็นกรอบในการประเมินผล โดยจุดประสงค์การเรียนรู้สำคัญของรายวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนคือผู้เรียนสามารถสำรวจชุมชนและมีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้ สำหรับวิชาการนิเทศการศึกษามีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สำคัญคือ ผู้เรียนสามารถออกแบบวิธีการพัฒนาครูเพื่อยกระดับคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนได้ จากนั้นผู้สอนทั้งสองรายวิชาได้นำกรอบแนวคิดวรรณกรรมที่ศึกษามาออกแบบเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้คือ “ความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ผ่านการบริการชุมชน” โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ

1) หลักการ ของรูปแบบนี้คือ ยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (Student's Learning outcome) ตอบสนองความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของชุมชน (Responsive to Community's Needs) ดำเนินการโดยหลักความเป็นหุ้นส่วน (Partnership)

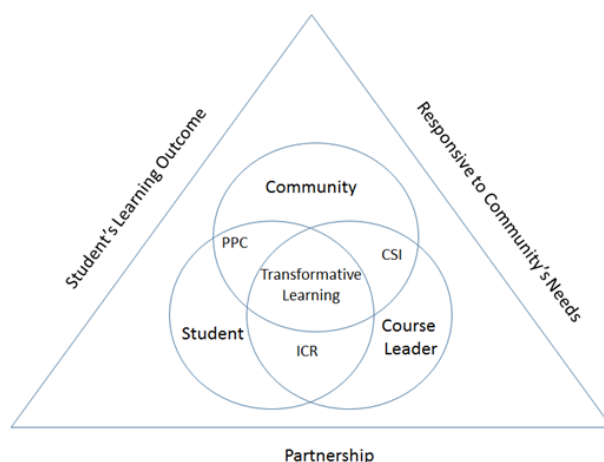
2) ผู้มีส่วนร่วม (Collaborators) ได้แก่ ผู้รับผิดชอบรายวิชา (Course Leaders) ผู้เรียน/ นิสิต (Students) และชุมชน (Community)

3) เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอน

- ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบ โจทย์ปัญหา (Problem-based) โครงการ (Project-based) และชุมชนเป็นฐาน (Community-based)
- การบูรณาการรายวิชาแบบลำดับขั้น หรือ Sequentially-integrated project design กล่าวคือใช้ความรู้ของวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในการเข้าไปสำรวจและสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายที่รับบริการโดยเป็นการร่วมวางแผนกับโรงเรียนบนหลักการความเป็นหุ้นส่วนกับโรงเรียน
- การใช้ ICR หรือ Information-Critical-Reflective Learning โดยเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนและระหว่างผู้เรียนและเป็นเครื่องมือในการสะท้อนคิดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน

Service Learning Partnership Model

PPC = Problem-based,
project-based, and
community-based learning

CSI = Combined subject and
sequentially integrated
project design

ICR = Information-critical-
reflective learning

ภาพที่ 9 กรอบความคิด Service Learning Partnership Model

1.1.2 การดำเนินงาน (Act) ในการดำเนินการผู้วิจัยและอาจารย์ผู้ร่วมโครงการมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1.1.2.1 นำรูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการมาเสนอในรายวิชาทั้งสอง ซึ่งเป็นนิสิตกลุ่มเดียวกันในสัปดาห์แรกของการเรียน โดยก่อนดำเนินการนำเสนอผู้สอนได้ให้นิสิตตอบคำถามใน 3 ประเด็น ได้แก่

1) ประสพการณ์ของนิสิตในการสำรวจชุมชน ซึ่งผลการสอบถามพบว่า นิสิตจำนวน 33 คนไม่เคยมีใครมีประสบการณ์ในการสำรวจชุมชนเลย

2) ผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดมีขึ้นจากการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่าส่วนใหญ่ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่าผลที่ต้องการให้เกิดมีขึ้นจากการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนคือ ชุมชนเข้ามาให้การช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียน ในขณะที่มีนิสิตบางคนให้ข้อมูลว่าช่วยกันพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมากขึ้น

3) บทบาทของโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ลักษณะบทบาทที่พบส่วนใหญ่ของโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนคือ การเข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีของชุมชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม การให้ใช้สถานที่ของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

1.1.2.2 ผู้สอนได้นำผลที่ได้จากการตอบคำถามของนิสิตก่อนเรียนมาวิเคราะห์เทียบกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่คาดหวัง ได้แก่ เป็นผู้นำทางการศึกษา มีจิตวิญญาณ

และมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยพบว่านิสิตส่วนใหญ่ยังมองจุดมุ่งหมายของความเป็นผู้นำทางการศึกษาในบริบทที่จำกัดอยู่เพียงด้านการบริหารจัดการองค์กรมากกว่าการเป็นผู้นำทางการศึกษาที่สามารถสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคม หรือเป็น social reformer และยังไม่สามารถเชื่อมโยงความเป็นผู้นำไปสู่การมีความรับผิดชอบต่อสังคม เห็นได้จากการที่มุมมองส่วนใหญ่มองว่าผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนคือการที่ชุมชนเข้ามาสนับสนุนโรงเรียนมากขึ้น โดยส่วนใหญ่ยังไม่ได้พิจารณาถึงบทบาทของการที่สถานศึกษาจะสามารถเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคมได้

1.1.2.3 **ให้นิสิตมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ และเลือกกลุ่มเป้าหมายที่จะไปเป็นหุ้นส่วนเพื่อให้บริการ** โดยในโครงการนี้ผู้สอนได้นำเสนอโรงเรียนเป้าหมายที่จะเข้าไปให้บริการแก่นิสิต คือโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในพื้นที่ใกล้เคียงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เนื่องจากเป็นโรงเรียนเอกชนภายใต้การอุปถัมภ์ของวัดแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมีครูทั้งสิ้น 11 คน และมีนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาไม่ถึง 200 คน และมีแนวโน้มจำนวนนักเรียนลดลง นักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ผู้ปกครองทำงานรับจ้าง ครูส่วนใหญ่ไม่ได้มีวุฒิทางการศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา นอกจากนี้เพื่อให้เกิดการยอมรับและดำเนินการร่วมกันจึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการกับโรงเรียนที่มีความต้องการรับบริการและยินดีให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม ผู้สอนจึงได้นำข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนดังกล่าวมาเสนอแก่นิสิตเพื่อให้ข้อคิดเห็นและตกลงร่วมกัน

1.1.2.4 **จัดทำตารางสอนและตารางการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่าง** ผู้รับผิดชอบรายวิชาทั้งสองคนกับนิสิต โดยเน้นตารางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และเป็นการผสมผสานการเรียนรู้ในห้องเรียนและการเรียนรู้นอกห้องเรียนในพื้นที่ชุมชนที่ไปให้บริการ โดยกำหนดให้มีชั่วโมงที่ผู้สอนทั้งสองรายวิชาเข้าร่วมกันประมาณ 4 ครั้ง คือสัปดาห์แรกของการเรียนรู้ ช่วงพัฒนาโครงการของนิสิต และการลงไปให้บริการวิชาการของนิสิต และการถอดบทเรียนรู้อารมณ์ร่วมกัน และมีชั่วโมงที่นิสิตเข้าพื้นที่ชุมชนที่รับบริการจำนวน 3 ครั้ง คือครั้งที่ 1 เข้าไปสำรวจชุมชน ครั้งที่ 2 เข้าไปวางแผนการให้บริการร่วมกับโรงเรียน ครั้งที่ 3 เข้าไปให้บริการและรับฟังเสียงสะท้อน

1.1.2.5 **นิสิตดำเนินการสำรวจชุมชน** โดยในการสำรวจชุมชนนี้นิสิตได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนการสอนในรายวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนไปใช้เป็นกรอบในการสำรวจชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหารและครูของโรงเรียนเป้าหมายที่จะเข้าไปให้บริการ

School and Community Survey: Output of School & Community Course

ภาพที่ 10 ผลการเรียนรู้ที่ได้จากการเรียนในรายวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

1.1.2.6 นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจชุมชนมากำหนดความต้องการจำเป็นในการออกแบบการพัฒนาครูเพื่อตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชาการนิเทศการศึกษา โดยในการวางแผนนี้ นิสิตได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนในรายวิชานิเทศการศึกษามาวิเคราะห์หาความต้องการจำเป็นในการรับการนิเทศ การออกแบบรูปแบบการนิเทศที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้หลักการสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) นิสิตได้วางแผนการออกแบบการพัฒนาครูร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนและครู พัฒนาสื่อการนิเทศ โดยหนึ่งในโครงการที่ออกแบบมาเพื่อพัฒนาครูคือการใช้ศิลปะการปั้นดินน้ำมัน เพราะจากการสำรวจข้อมูลพบว่าครูส่วนใหญ่ขาดเทคนิคการสอน ส่วนใหญ่เป็นการสอนโดยเน้นครูเป็นศูนย์กลาง นิสิตจึงได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นออกแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นพบว่าหนึ่งในนิสิตที่เรียนมีความสามารถพิเศษได้รับรางวัลระดับประเทศในการสอนเด็กปั้นดินน้ำมันประกอบเล่าเรื่องนิทาน สมาชิกในกลุ่มจึงนำเสนอแผนการพัฒนาให้ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะเห็นชอบในแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน

1.1.2.7 ดำเนินการนิเทศครูในโรงเรียน นิสิตได้เข้าไปอบรมให้ครูในโรงเรียนโดยใช้เทคนิคการสอนแนะและเป็นพี่เลี้ยง โดยทำให้ดูเข้าไปอบรมสอนแนะเทคนิคแก่ครู ติดตามให้ข้อเสนอแนะผ่านการโทรศัพท์คุย การใช้ Social Media และการนัดเข้าไปสังเกตการสอน ของครูว่าสามารถนำเทคนิคการสอนโดยใช้การปั้นดินน้ำมันไปต่อยอดเพื่อการพัฒนาเด็กได้อย่างไร และให้ข้อเสนอแนะแก่ครูเพิ่มเติม

ภาพที่ 11 ผลงานครูที่ได้รับการอบรมปั้นดินน้ำมันสี

1.1.3 การสังเกต (Observe) ในการสังเกตนี้วิจัยดำเนินการสังเกตผลที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายผลลัพธ์ของโครงการได้แก่

- มีการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนระหว่างวิชาในหลักสูตร จากการสังเกตพบว่าผู้สอนรายวิชาทั้งสองคนมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน มีการออกแบบกิจกรรมเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละวิชาร่วมกัน มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนร่วมกัน ซึ่ง

จากเดิมผู้สอนทั้งสองรายวิชาไม่เคยมีการพูดคุยสื่อสารหรือออกแบบการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้สอนทั้งสองรายวิชา

- ผู้เรียนมีความพึงพอใจการรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการและการเรียนรู้แบบสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการให้บริการชุมชน จากผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายการฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

แบบรายงานผลการประเมินนิสิตประเมินอาจารย์/รายวิชา
ภาคต้น ประจำปีการศึกษา 2557

ครั้งที่ 2

รหัสวิชา 01152515 ชื่อวิชา School & Community Relations
จำนวนนิสิตที่ลงทะเบียน 33 คน จำนวนนิสิตที่ประเมิน 33 คน จำนวนอาจารย์ผู้สอน 1 คน

ข้อ	รายละเอียดคำถาม	1	2	3	4	5	เฉลี่ย
1	ลักษณะของอาจารย์ เช่น การใช้คำพูด บุคลิกท่าทาง ความรับผิดชอบในการสอน การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นิสิต	32	1	0	0	0	4.97
2	อาจารย์ฝึกให้นิสิต ได้คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์	32	1	0	0	0	4.97
3	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นิสิต ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น	32	1	0	0	0	4.97
4	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการส่งเสริมให้นิสิต ได้เรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ	33	0	0	0	0	5.00
5	อาจารย์ใช้สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้นิสิต	29	4	0	0	0	4.88
6	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมและยืดหยุ่นสอดคล้องกับสถานการณ์	30	3	0	0	0	4.91
7	อาจารย์สอดแทรกกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดและการปฏิบัติที่เป็นเหตุเป็นผล ถูกต้องและเหมาะสมแก่นิสิต	31	2	0	0	0	4.94
8	เมื่อเรียนในรายวิชานี้แล้วนิสิตมองเห็นประโยชน์ในการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอน ไปใช้	31	2	0	0	0	4.94
รวมค่าเฉลี่ย							4.954.95

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1	อาจารย์มีการกำหนดสถานที่ในการจัดกิจกรรมโดยตรง
2	อาจารย์ได้ให้โอกาสในการส่งงาน หลังจากให้นิสิตปฏิบัติงานแล้วมีข้อสงสัย อาจารย์ได้ให้คำแนะนำที่ชัดเจนมาก จนนิสิตสามารถทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์
3	การจัดกิจกรรมดีเยี่ยม
4	มีการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย รวมทั้งได้ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ภาพที่ 12 ผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ปีการศึกษา 2556

รหัสวิชา 01152525 ชื่อวิชา Educational Supervision							
จำนวนนิสิตที่ลงทะเบียน 33 คน จำนวนนิสิตที่ประเมิน 33 คน จำนวนอาจารย์ผู้สอน 1 คน							
ข้อ	ข้อคำถาม	1	2	3	4	5	รวม
1	ลักษณะของอาจารย์ เช่น การใช้ท่าพูด บุคลิกท่าทาง ความรับผิดชอบในการสอน การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นิสิต	31	2	0	0	0	4.94
2	อาจารย์ฝึกให้นิสิต ได้คิดวิเคราะห์ จัดแก้ปัญหา จัดสร้างสภาวะ	32	1	0	0	0	4.97
3	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นิสิต ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น	30	3	0	0	0	4.91
4	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการส่งเสริมให้นิสิต ได้เรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ	31	2	0	0	0	4.94
5	อาจารย์ใช้สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนิสิต	30	2	1	0	0	4.88
6	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมและยืดหยุ่นสอดคล้องกับสถานการณ์	31	2	0	0	0	4.94
7	อาจารย์สอดแทรกกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดและการปฏิบัติตนที่เป็นเหตุเป็นผล ถูกต้องและเหมาะสมใ้แก่นิสิต	31	2	0	0	0	4.94
8	นิสิตเรียนในรายวิชานี้แล้วมีสมรรถนะที่ประ โยชน์ในการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนไปใช้	32	1	0	0	0	4.97
รวมค่าเฉลี่ย							4.944.94

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1	สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนแจ้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติไปใช้ในการทำงานในองค์กรได้อย่างมาก
2	อาจารย์มอบรูปแบบงานด้านการสอนที่ดีเลิศ เพราะสามารถแนะนำและยึดการปฏิบัติงานในรายวิชา การนิเทศการศึกษา ได้ชัดเจนทุกขั้นตอน เสียละและทุ่มเทให้กับลูกศิษย์ จนเต็มกำลังความสามารถ
3	น่าสนใจ ได้รับประโยชน์ในเชิงจริง

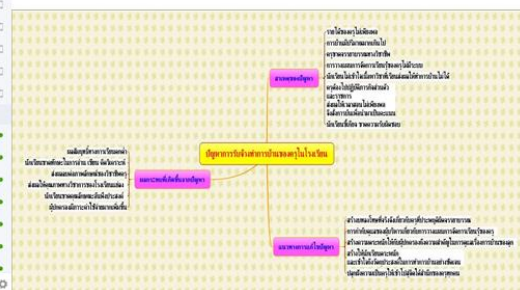
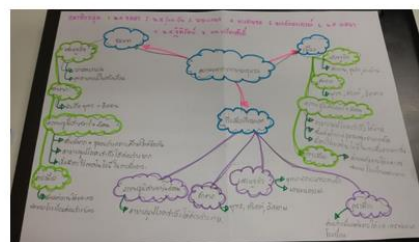
ภาพที่ 13 ผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการนิเทศการศึกษาปีการศึกษา 2556

- ผู้เรียนมีทักษะในการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อนำองค์ความรู้สู่การให้บริการแก่ชุมชนและสังคม ผู้รับผิดชอบรายวิชาทั้งสองได้ดำเนินการสังเกตการจัดกิจกรรมของนิสิตโดยการลงพื้นที่ร่วมดำเนินการกับนิสิต นิเทศติดตามให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา เช่น ในการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนนิสิตยังไม่สามารถพิจารณาข้อมูลได้อย่างรอบด้าน เช่นก่อนลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลและพูดคุยกับผู้บริหารและครู นิสิตยังไม่ได้มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนผ่านช่องทางอื่น ได้แก่ เว็บไซต์ของโรงเรียน เอกสารรายงานผลการประเมินคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถหาได้ก่อนดำเนินการ ซึ่งผู้สอนต้องให้คำชี้แนะรวมถึงการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในพื้นที่เนื่องจากโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนภายในพื้นที่วัดผู้สอนต้องให้คำชี้แนะแก่ผู้เรียนในการเข้าไปแนะนำตนเองแก่ผู้นำชุมชน ได้แก่ เจ้าอาวาส และประธานชุมชน เป็นต้น ซึ่งอย่างไรก็ตามเมื่อนิสิตได้เข้าพื้นที่ครั้งที่ 2 พบว่านิสิตมีความคุ้นเคยมากขึ้น โดยมีเทคนิคต่างๆเพิ่มเติม เช่นการซื้อขนมของคนในชุมชน การเข้าไปพูดคุยกับผู้บริหารและครูอย่างเป็นกันเองมากขึ้น นอกจากนี้จากการติดตามกิจกรรมของนิสิตผ่าน Facebook ของรายวิชาที่ผู้สอนให้นิสิตลงข้อมูลรูปภาพเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม การให้นิสิตแลกเปลี่ยนมุมมองความคิด โดยผู้สอนทำหน้าที่ในการติดตามและสังเกตพฤติกรรมของนิสิต เช่นการสำรวจชุมชน การเข้าไปประชุมหารือกับผู้บริหารและครู การเข้าไปจัดอบรม เป็นต้น เพื่อให้รับรู้ได้ถึงเป้าหมายตามจุดประสงค์การเรียนรู้ เช่นทักษะการสื่อสาร ทักษะการสังเกต การเปลี่ยนแปลงใน

ทัศนคติและมุมมองของนิสิต การวางแผนการทำงานร่วมกันของนิสิต ซึ่งจากการสังเกตพบว่าในครั้งแรกของการเข้าพื้นที่พูดคุยกับผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูนิสิตยังมีความไม่กล้า ทั้งนี้อาจเนื่องจากยังขาดความคุ้นเคย และพบว่ามีความคาดหวังที่ไม่ตรงกัน

- ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาครูในการยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการสังเกตผลงานของครูและนักเรียนในโรงเรียนเป้าหมายที่พัฒนาขึ้นพบว่าครูสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนานักเรียนและมีการนำไปบูรณาการเรียนรู้อบรมกับรายวิชา โดยจากการสัมภาษณ์ครูท่านหนึ่งพบว่า “ได้นำเทคนิคการปั้นดินน้ำมันไปบูรณาการกับวิชาภาษาไทย โดยสอนให้นักเรียนเล่าเรื่องจากดินน้ำมัน” และสามารถสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้เป็นรูปธรรม ดังแสดงในภาพประกอบ

Critical Reflection via Course FB Closed group

ภาพที่ 14 การสะท้อนความคิดโดยผู้เรียนผ่าน Social Network

ภาพที่ 15 ผลงานของนักเรียนที่ได้รับการอบรมโดยครูที่ได้รับการนิเทศโดยนิสิต

จากการศึกษาเอกสารการรายงานผลการดำเนินโครงการให้บริการนิเทศครูเพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ของนิสิตที่เข้าร่วมโครงการพบว่า ครูในโรงเรียนเป้าหมายที่รับการนิเทศมีความพึงพอใจในผลการให้บริการของนิสิตทั้งในด้านความรู้ที่ได้รับ ความเหมาะสมในการปฏิบัติตนของนิสิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นกันเองกับครู โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเข้าร่วมอบรมทำให้ท่านเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่โรงเรียนจะได้รับจากการป้อนดินน้ำมันมากขึ้น

ตารางที่ 32 ความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของนิสิต

N=8

ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับ ความ คิดเห็น
1. <u>ก่อน</u> เข้ารับการอบรมท่านมีความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับการ ปั่นดินน้ำมันในการสร้างสื่อในระดับใด	3.00	ปานกลาง
2 <u>หลัง</u> การอบรมท่านมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ การปั่นดินน้ำมันในการสร้างเป็นสื่อการสอนแก่นักเรียน เพิ่มขึ้นระดับใด	4.25	มาก
3. การเข้าร่วมอบรมทำให้ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ ประยุกต์ใช้สื่อเพื่อการพัฒนาการสอนของนักเรียนเพิ่มขึ้น	4.13	มาก
4. การเข้าร่วมอบรมทำให้ท่านเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ โรงเรียนจะได้รับจากการปั่นดินน้ำมันมากขึ้น	4.50	มาก
5. การเข้าร่วมอบรมทำให้ท่านเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ จะต้องมีการดำเนินงานการใช้สื่อจากการปั่นดินน้ำมันเพื่อพัฒนา นักเรียนเพิ่มมากขึ้น	4.25	มาก
6. จากการเข้าร่วมอบรมทำให้ท่านเห็นแนวทางในการพัฒนา นักเรียนในโรงเรียนเพิ่มขึ้น	4.38	มาก
7. ท่านรู้สึกคุ้มค่าในการเข้าร่วมอบรมในครั้งนี้	4.50	มาก
8. ประโยชน์ที่ท่านได้รับในภาพรวม	4.25	มาก
9. รูปแบบการอบรม	4.25	มาก
10. ความเหมาะสมของวิทยากรในการอบรม	4.25	มาก
11. ผู้ดำเนินการอบรม	4.25	มาก
12. ความเหมาะสมของเอกสารประกอบการอบรม	4.13	มาก
13. ความเหมาะสมของสถานที่	4.50	มาก
14. ความเหมาะสมของอุปกรณ์ที่ใช้ในการอบรม	4.62	มากที่สุด

ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับ ความ คิดเห็น
15. ความเหมาะสมของการจัดอาหาร	4.25	มาก
16. การอำนวยความสะดวกในการจัดอบรม	4.38	มาก
17. ระยะเวลาในการจัดอบรม	4.00	มาก
18. ความพึงพอใจการจัดอบรมในภาพรวม	4.50	มาก

1.1.4 การสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกัน (Reflect) จากการจัดกิจกรรมในโครงการดังกล่าวผู้สอนของทั้งสองรายวิชาได้เชิญผู้บริหารและครูของโรงเรียนที่นิสิตไปให้บริการมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนเพื่อการปรับปรุงพัฒนาร่วมกัน โดยจากการถอดบทเรียนมีข้อค้นพบสำคัญได้แก่

1.1.4.4 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครูและโรงเรียน ครูในโรงเรียนที่รับบริการได้เรียนรู้เทคนิคการสอนใหม่ที่ไม่เคยใช้มาก่อน ครูค้นพบศักยภาพนักเรียนและมีมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับนักเรียน ดังคำกล่าวของครูท่านหนึ่งว่า “เมื่อก่อนคิดว่าเด็กคนนี้เรียนอ่อนไม่เก่ง แต่พอให้ปั้นดินน้ำมันแล้วเล่าเรื่องพบว่าเด็กที่เรียนเก่งกลับสู้เด็กที่เรียนอ่อนไม่ได้” นอกจากนี้ครูที่เข้ารับการอบรมได้เห็นมุมมองการสอนเชิงสร้างสรรค์ ดังคำกล่าวว่า “ดีที่นิสิตมาให้ความรู้เพราะทำให้ได้เห็นมุมมองการจัดการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์แตกต่างจากเดิม.....ทำให้ได้มุมมองความคิดว่าควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้เด็กๆ สนุกกับกิจกรรมได้อย่างไร” สอดคล้องกับที่ผู้บริหารกล่าวว่า “ครูมีการเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนโดยพยายามใช้เทคนิคและสื่อการสอน มีการสร้างสื่อด้วยตัวเองมากขึ้นจากเดิมที่ยืนสอนหน้าห้องแล้วให้นักเรียนพูดตาม”

1.1.4.5 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนิสิต พบว่านิสิตมีมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับการทำงานร่วมกับภาคเอกชนและการเรียนรู้ในการเป็นผู้ให้ ดังคำกล่าวว่า “ตอนแรกคิดว่าทำไมต้องไปทำให้โรงเรียนเอกชนเพราะเอกชนส่วนใหญ่เก็บเงินและน่าจะมีทรัพยากรมากกว่าโรงเรียนรัฐอยู่แล้ว แต่พอเข้าไปเห็นโรงเรียนไม่น่าเชื่อว่าแย่สภาพกว่าโรงเรียนรัฐอีก” นอกจากนี้นิสิตคนหนึ่งกล่าวว่า “รู้สึกมีความสุขที่เห็นรอยยิ้มของเด็ก รู้สึกว่าเราทำอะไรดี ๆ ให้กับสังคม” นิสิตที่ได้รับรางวัลปั้นดินน้ำมันระดับชาติและเป็นคนอบรมหลักกล่าวถึงความภาคภูมิใจของตนเองว่า “รู้สึกภูมิใจที่มีโอกาสนำความรู้ความสามารถที่ตนเองพอจะมีอยู่บ้างออกมา

ทำประโยชน์ให้ผู้อื่น” นิสิตที่เป็นสมาชิกกลุ่มกล่าวถึงประสบการณ์ที่ตนเองได้รับว่า **“กิจกรรมนี้ทำให้เราได้เห็นศักยภาพของเพื่อนว่ามีความสามารถพิเศษอะไรอยู่ ทำให้เราได้เรียนรู้จากเขาด้วย”** นิสิตส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่าเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ดีมากเพราะได้เรียนรู้จากการ**ปฏิบัติจริง** และได้เกิด**การทำงานเป็นทีม**ร่วมกัน นอกจากนี้มีนิสิตได้นำประสบการณ์เรียนรู้ที่ได้รับจากการให้บริการความรู้ให้โรงเรียนดังกล่าวมาพัฒนา**ต่อยอดเป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์**เกี่ยวกับการการพัฒนาครูในเขตพื้นที่การศึกษาที่ตนเองสังกัดอยู่อีกด้วย นอกจากนี้มีนิสิตให้ข้อคิดเห็นว่าการทำโครงการเช่นนี้ทำให้นิสิตต้องมีการระดมความคิดโดยเอาโจทย์ปัญหาของโรงเรียนเป็นตัวตั้งทำให้ต้อง**คิดหลากหลายและแตกต่างไปจากที่เคยทำ**

1.1.4.6 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สอนในรายวิชา จากการพูดคุยร่วมกันกับอาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาการศึกษาถึงประสบการณ์และมุมมองของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการร่วมกันพบว่า อาจารย์เห็นว่าเป็นรูปแบบที่ดีเพราะทำให้อาจารย์**ทำงานร่วมกันมากขึ้น**และสามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนที่**เชื่อมโยงในการพัฒนาผู้เรียน**รู้ว่าเนื้อหาการเรียนมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไรและทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างอาจารย์กันมากขึ้น โดยอาจารย์ผู้รับผิดชอบวิชาการศึกษากล่าวว่า **“ดีเพราะทำให้ได้เรียนรู้เทคนิคใหม่ๆ เพราะได้เห็นวิธีการนำ FB เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจากเดิมที่ส่วนใหญ่ใช้เพียงเป็นช่องทางการสื่อสารกับนิสิต”** นอกจากนี้ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบรายวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนได้รับประสบการณ์ใหม่จากอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะและวิธีการให้คำปรึกษาแก่นิสิตที่เหมาะสม วิธีการพูดและการติดตามงานนิสิตอย่างเป็นกัลยาณมิตร

1.1.4.7 ข้อเสนอแนะ แม่วานิสิตและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบและประโยชน์ที่ได้รับ ผู้วิจัยได้รับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานดังนี้

- ความคาดหวังและความเข้าใจในจุดประสงค์ของการดำเนินโครงการ เนื่องจากผู้เรียนยังไม่เคยมีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้ทำให้**มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน**ในจุดประสงค์ของการดำเนินการโดยเดิมเข้าใจว่าเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ และควรต้องดำเนินการตามที่ผู้รับบริการต้องการเท่านั้น ในขณะที่ความคาดหวังของอาจารย์คือให้นิสิตผลงานจุดแข็งที่ตนเองมีอยู่นำออกสู่การให้บริการวิชาการที่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน

- ระยะเวลาการจัดการเรียนการสอนกับการดำเนินโครงการ เนื่องจากการดำเนินโครงการมีข้อจำกัดด้านเวลาและชั่วโมงการเรียนการสอนซึ่งอยู่คนละวันทำให้

การดำเนินกิจกรรมทำได้ค่อนข้างลำบาก นิสิตจึงเสนอให้จัดทำตารางการเรียนรู้ให้อยู่ในวันเดียวกัน เพื่อให้สะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงและการลงพื้นที่ให้บริการชุมชน

- นอกจากนี้ นิสิตได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีกรณีโรงเรียนที่ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมในลักษณะเป็นหุ้นส่วนเช่นนี้มากกว่า 1 โรงเรียนเพื่อให้เกิดความหลากหลายของการเรียนรู้

1.1.4.8 ผลการประเมินการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาผลประเมินการจัดการเรียนการสอนของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาทั้งสองพบว่า นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งสองรายวิชา โดยได้ให้ข้อคิดเห็นถึงประโยชน์ของการได้เชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างรายวิชาและการได้ลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติจริงดังปรากฏในภาพด้านล่าง

1.2 โครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพให้กับชุมชน เป็นโครงการที่ดำเนินการต่อเนื่องในการบูรณาการเรียนรู้อยู่ในรายวิชาที่ผู้วิจัยรับผิดชอบอยู่คือวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนกับรายวิชาการนิเทศการศึกษาที่ดำเนินการในปี พ.ศ.2557 โดยเป็นโครงการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดวงจรที่ปรับปรุงจากการเรียนรู้ของการใช้แนวทางดังกล่าวในปี พ.ศ.2556 โดยในปีนี้ได้ขยายผลดำเนินการกับชุมชน

การนำผลที่ได้จากวงจรรอบที่ 1 มาใช้ในการปรับปรุง

การนำเสนอผลการทดลองใช้รูปแบบในครั้งนี้เป็นการนำผลการวิจัยที่ได้ดำเนินการในโครงการปี 2556 มาปรับปรุงโดยยังคงรูปแบบที่เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินงานเดิมแต่ปรับปรุงกิจกรรมการดำเนินงานให้ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียนมากขึ้นเนื่องจากนิสิตกลุ่มนี้มีความหลากหลายเพราะมาจากประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ทหาร โรงเรียนเอกชน และ การศึกษาออกโรงเรียนเป็นต้น ในการดำเนินโครงการนี้ผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชานิเทศได้ใช้กระบวนการ PAOR ในการดำเนินโครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน ในการวางแผนผู้รับผิดชอบรายวิชาทั้งสองได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนและนำผลการประเมินที่ได้จากการดำเนินโครงการในปี 2556 มาปรับปรุงในประเด็นดังนี้

1.1 ความหลากหลายของสถานศึกษาที่เป็นหุ้นส่วนเพื่อดำเนินโครงการ ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกโรงเรียนและดำเนินการสร้างความเป็นหุ้นส่วนกับโรงเรียนด้วยตนเอง โดยให้วิเคราะห์จากเครือข่ายที่ตนเองมีอยู่

1.2 การสื่อสารสร้างความเข้าใจร่วมกัน ผู้รับผิดชอบรายวิชาได้เน้นย้ำถึงหลักการสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการให้บริการวิชาการแก่ผู้เรียนว่าเป็นการดำเนินการบนหลักการ

การผสมผสานจุดแข็งเพื่อตอบโจทย์ความต้องการร่วมกัน กล่าวคือเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยนำความเข้มแข็งของนิสิตไปให้บริการ

1.3 ระยะเวลา อย่างไรก็ดีตามในส่วนของการจัดตารางการเรียนการสอนของทั้งสองรายวิชาให้อยู่วันเดียวกันยังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากตารางสอนของอาจารย์ไม่เอื้ออำนวยแต่ได้ดำเนินการโดยการขอแลกชั่วโมงการสอนกับอาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาท่านอื่นเป็นครั้งไป

2. การดำเนินการ ผู้รับผิดชอบรายวิชาทั้งสองดำเนินการดังนี้

2.1 เข้าพบนิสิตด้วยกันเพื่ออธิบายรูปแบบการเรียนการสอน กรอบแนวคิดการจัดทำโครงการความเป็นหุ้นส่วนของโรงเรียนกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ สร้างความเข้าใจร่วมกันในกิจกรรมและความคาดหวัง ออกแบบและจัดทำตารางการเรียนการสอนร่วมกับนิสิต โดยการออกแบบครั้งนี้อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาทั้งสองได้เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม โดยนิสิตเสนอให้นิสิตเป็นผู้คัดเลือกและนำเสนอโรงเรียนเป้าหมายในการเป็นหุ้นส่วนเพื่อให้ตอบสนองต่อพื้นฐานความหลากหลายของนิสิตที่มาจากหลากหลายสังกัด

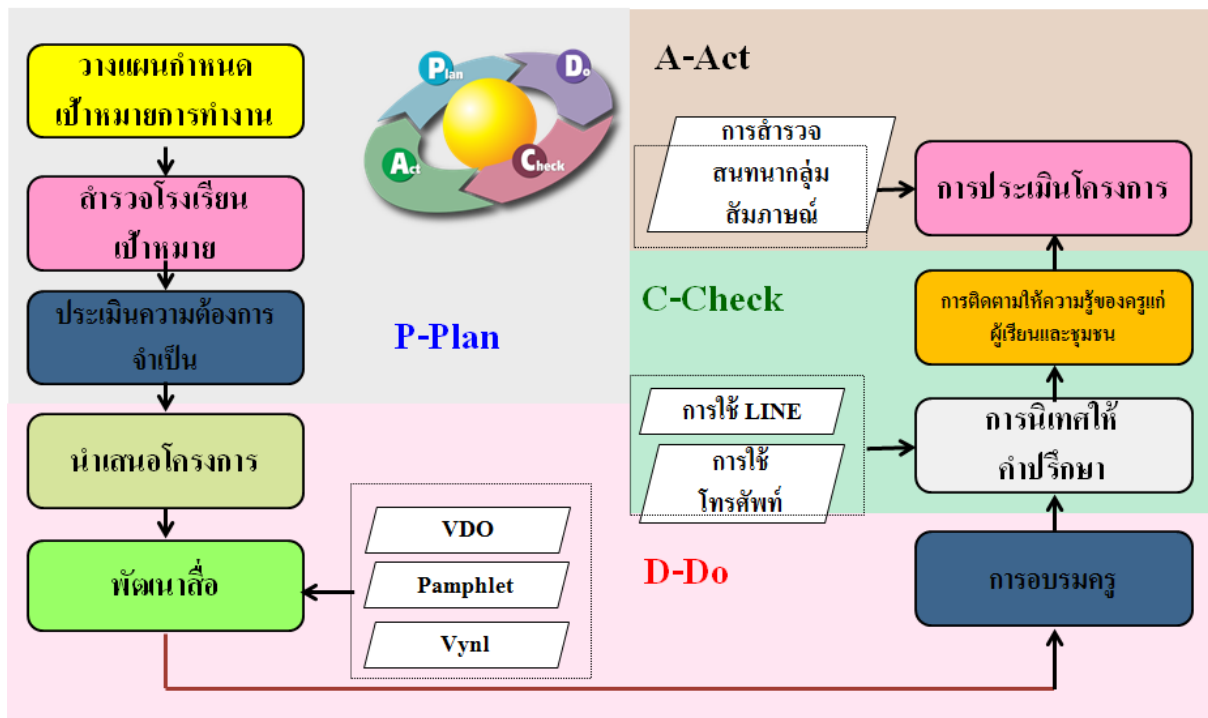
2.2 นิสิตนำเสนอโรงเรียนเป้าหมายที่ต้องการสร้างความเป็นหุ้นส่วนโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามลักษณะพื้นฐานของนิสิต ได้แก่ โรงเรียนเอกชนและโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี โดยโรงเรียนดังกล่าวเป็นโรงเรียนที่นิสิตมีเครือข่ายและมีความต้องการรับบริการวิชาการ ภายนอกได้ข้อตกลงร่วมกันคือเป็นโรงเรียนที่มีความต้องการการพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.3 นิสิตดำเนินการสำรวจข้อมูลโรงเรียนและชุมชนเพื่อรับทราบความต้องการการให้บริการ

2.4 นิสิตนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมานำเสนอให้อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาทั้งสองท่านเพื่อให้ข้อสังเกตในการพัฒนาโครงการให้บริการวิชาการ

2.5 นิสิตดำเนินการพัฒนาโครงการ จำนวน 4 โครงการได้แก่ โครงการเพาะเห็ด โครงการค่ายวิทยาศาสตร์ โครงการออกกำลังกายฝึกสมองด้วยตาราง 9 ช่อง และโครงการลูกประคบ

2.6 การออกแบบโครงการ ผู้รับผิดชอบรายวิชาทั้งสองให้นิสิตแต่ละกลุ่มออกแบบการดำเนินงานโครงการของตนเอง โดยงานวิจัยนี้ขอยกกรณีตัวอย่างการออกแบบการดำเนินโครงการอบรมครูด้านการทำลูกประคบเพื่อนำไปขยายผลสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน เนื่องจากเป็นโครงการที่ดำเนินการได้ผลดีที่สุด

ภาพที่ 16 การออกแบบการดำเนินโครงการอบรมครูด้านการทำลูกประคบเพื่อนำไปขยายผลสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน

โครงการอบรมครูด้านการทำลูกประคบเพื่อนำไปขยายผลสร้างอาชีพให้แก่ชุมชนได้กำหนดเลือกโรงเรียนเป้าหมายตั้งอยู่ที่จังหวัดชลบุรีเนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้ค่ายทหารที่มีนิสิตเป็นผู้บังคับการกองพันอยู่ซึ่งมีพลทหารเหน็ดเหนื่อยจากการฝึกการนวดลูกประคบจะช่วยผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการฝึกได้ประกอบกับโรงเรียนได้ใช้พื้นที่ของค่ายทหารในการปลูกสวนสมุนไพรจึงสามารถนำสมุนไพรที่ได้มาใช้เป็นวัตถุดิบในการทำลูกประคบ นอกจากนี้มีนิสิตคนหนึ่งสอนการทำลูกประคบจึงได้นำความเชี่ยวชาญที่มีมาใช้ในการอบรมครูทำลูกประคบและขยายผลให้แก่ชุมชนเพื่อไปทำลูกประคบให้บริการแก่คนในชุมชนได้ต่อไป

2.7 นิสิตนำข้อเสนอโครงการปรึกษาร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนและครู

2.8 นิสิตพัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อใช้ในการอบรมครู เนื่องจากโรงเรียนที่ให้บริการอยู่ที่จังหวัดชลบุรีซึ่งยากแก่การเดินทางไปให้บริการอบรมครูที่ต้องมีความต่อเนื่อง นิสิตจึงดำเนินการแก้ปัญหาด้วยการพัฒนาสื่อการอบรมแบบออนไลน์โดยบันทึกเทปวิดีโอและนำลง Youtube และให้ครูในโรงเรียนดังกล่าวได้ดูและเรียนรู้ด้วยตนเอง และให้คำปรึกษาผ่าน Social Media ซึ่งเป็นหนึ่งในเทคนิคการนิเทศทางไกล

ภาพที่ 17 ผลงานการสร้างสรรค์สื่อเพื่อให้บริการชุมชนของนิสิต

2.9 นิสิตและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรลงพื้นที่ไปยังโรงเรียนเป้าหมายเพื่อสังเกตการขยายผลของครูแก่ชุมชน

ภาพที่ 18 บรรยายการอบรมครูแก่ชุมชน

3. การสังเกต ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตผลที่เกิดขึ้นของโครงการตามเป้าหมาย ผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ดังนี้

- มีการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนระหว่างวิชาในหลักสูตร ผู้สอนรายวิชาทั้งสองมีการบูรณาการการเรียนการสอนร่วมกันโดยได้มีการศึกษาเนื้อหาวิชาของอีกฝ่ายเพื่อให้มีความเข้าใจและนำสู่การวางแผนการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ในการบรรยายแต่ละครั้งมีการเชื่อมโยงเนื้อหาของกันมากขึ้น
- ผู้เรียนมีความพึงพอใจการรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการและการเรียนรู้แบบสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการให้บริการชุมชน

รหัสวิชา 01152515 ชื่อวิชา School & Community Relations

จำนวนนิสิตที่ลงทะเบียน 42 คน จำนวนนิสิตที่ประเมิน 42 คน จำนวนอาจารย์ผู้สอน 1 คน

ข้อ	รายละเอียดการประเมิน	1	2	3	4	5	เฉลี่ย
1	ลักษณะของอาจารย์ เช่น การใช้ท่าพูด บุคลิกท่าทาง ความรับผิดชอบในการสอน การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นิสิต	39	2	1	0	0	4.90
2	อาจารย์ฝึกให้นิสิตได้คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์	38	4	0	0	0	4.90
3	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นิสิต ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น	38	4	0	0	0	4.90
4	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการส่งเสริมให้นิสิต ได้เรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ	40	2	0	0	0	4.95
5	อาจารย์ใช้สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้นิสิต	39	3	0	0	0	4.93
6	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมและยืดหยุ่นสอดคล้องกับสถานการณ์	38	3	1	0	0	4.88
7	อาจารย์สอดแทรกกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดและการปฏิบัติที่เป็นเหตุเป็นผล ถูกต้องและเหมาะสมให้แก่นิสิต	40	1	1	0	0	4.93
8	เมื่อเรียนในรายวิชานี้แล้วนิสิตมองเห็นประโยชน์ในการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนไปใช้	39	3	0	0	0	4.93
รวมค่าเฉลี่ย							4.924.92

แนะเพิ่มเติม

ท่านอาจารย์มีกิจกรรมใหม่ๆ ให้เรียนรู้เสมอต่อการจัดการสอนหลายรูปแบบทำให้เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้นและชอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ได้มอบความรู้ ตลอดจนแนะนำวิธีการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ค่ะ

ชื่นชมในแนวทางการสอนใหม่ๆ ของอาจารย์

อาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในกิจกรรมการเรียนการสอนดีมาก และมีการประยุกต์ใช้กับวิชาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม แต่บางครั้งเนื้อหาที่เรียน นิสิตยังไม่ค่อยมีความเข้าใจชัดเจน อยากให้อาจารย์สรุปให้ชัดเจนหลังจากที่เรียนเสร็จแล้ว

อาจารย์ให้ความสนใจและการให้ข้อเสนอแนะอยู่เสมอ

ควรจัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้ให้สอดคล้องกับความต้องการในการจัดโครงการบริการวิชาการ

ภาพที่ 19 ผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนปีการศึกษา 2558

รหัสวิชา 01152525 ชื่อวิชา Educational Supervision
จำนวนนิสิตที่ลงทะเบียน 42 คน จำนวนนิสิตที่ประเมิน 42 คน จำนวนอาจารย์ผู้สอน 1 คน

ข้อ	รายละเอียดคำถาม	1	2	3	4	5	เฉลี่ย
1	ลักษณะของอาจารย์ เช่น การใช้คำพูด บุคลิกท่าทาง ความรับผิดชอบในการสอน การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นิสิต	40	2	0	0	0	4.95
2	อาจารย์ฝึกให้นิสิตได้คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์	39	3	0	0	0	4.93
3	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นิสิตได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น	40	2	0	0	0	4.95
4	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการส่งเสริมให้นิสิตได้เรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้ทั้งแหล่งการเรียนรู้ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ	40	2	0	0	0	4.95
5	อาจารย์ใช้สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนิสิต	39	3	0	0	0	4.93
6	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมและยืดหยุ่นสอดคล้องกับสถานการณ์	38	4	0	0	0	4.90
7	อาจารย์สอดแทรกกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดและการปฏิบัติให้เป็นเหตุเป็นผล ถูกต้องและเหมาะสมให้แก่ นิสิต	40	2	0	0	0	4.95
8	เมื่อเรียนในรายวิชานี้แล้ว นิสิตมองเห็นประโยชน์ในการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอน ไปใช้	40	2	0	0	0	4.95
รวมค่าเฉลี่ย							4.944.94

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1	ท่านอาจารย์มีกิจกรรมที่นำเสนองานให้ทำอยู่เสมอทำให้เรียนรู้ได้มีประสบการณ์มาก
2	อาจารย์สอนดีมาก สอนสนุกและเน้นการมีส่วนร่วมของนิสิต ตลอดจนแนะนำแนวทางต่างๆที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานได้
3	1) อาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในกิจกรรมบางครั้งเนื้อหาที่เรียน 2) บางหัวข้อที่ศึกษา บางครั้งนิสิตยังไม่ค่อยมีความเข้าใจชัดเจน อยากให้อาจารย์สรุปให้ชัดเจนหลังจากที่เรียนเสร็จแล้ว และจัดวิชา 3) ควรจัดเวลาเรียนของรายวิชาดังกล่าวให้มีความเหมาะสมกับกระบวนการเรียนที่มีความใกล้เคียงกัน หรือกระบวนการเรียนที่ต่อเนื่องกัน 4) อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้ได้ค่อนข้างเหมาะสมแก่นิสิต
4	อาจารย์มีความสามารถและให้คำแนะนำได้

ภาพที่ 20 ผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการนิเทศการศึกษาปีการศึกษา 2558

- ผู้เรียนมีทักษะในการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อนำองค์ความรู้สู่การให้บริการแก่ชุมชนและสังคม จากการสังเกตและพูดคุยกับนิสิตพบว่า นิสิตมีทักษะในการสร้างเครือข่ายเห็นได้จากจำนวนความร่วมมือที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการที่ได้มีการขยายผลออกไปในวงกว้างสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล กลุ่มอาสาสมัครต่างๆ โดยในการสร้างเครือข่ายนี้เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันและการฝึกกำลังเครือข่ายที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ เพราะแต่ละคนมีเครือข่ายที่เป็นทุนทางสังคมของตนเองอยู่ การทำงานร่วมกันทำให้เกิดการขยายเครือข่ายในวงกว้างมากขึ้น อีกทั้งนิสิตสามารถใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารและนำองค์ความรู้สู่ชุมชน
- ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาครูในการยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน นิสิตมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหาการนิเทศครูในโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลในจังหวัดชลบุรีโดยมีการจัดทำสื่อในรูปแบบวีดิทัศน์นำลง Youtube และทำแผนพับไปปลิวที่แสดงขั้นตอนของการอบรมทำให้ช่วยลดข้อจำกัดของการนิเทศได้ โดยในการออกแบบนี้ นิสิตได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมการนิเทศทางไกลมาใช้และทดลองดำเนินการ

ภาพที่ 21 การอบรมครูในการทำลูกประคบสมุนไพร

4. การสะท้อนผล

Observation and Take Note

Interview Community Members and School Members

ภาพที่ 22 การสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนและชุมชนที่เป็นหุ้นส่วนในการดำเนินโครงการ

ในการสะท้อนผลการเรียนรู้ได้ดำเนินการสะท้อนผลการเรียนรู้ของครู และอาจารย์ ผู้รับผิดชอบรายวิชาได้ดำเนินการสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้อำนวยการสถานศึกษา รองนายก องค์การบริหารปกครองส่วนตำบล พยาบาลจากโรงพยาบาลประจำอำเภอ โดยได้มีการสนทนากลุ่ม ร่วมกัน จากการสะท้อนผลพบว่าผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งประกอบไปด้วยสถานศึกษา องค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลประจำอำเภอ ให้ข้อมูลว่าโครงการความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษา กับโรงเรียนและชุมชนเป็นโครงการที่ดีมากเพราะเป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การศึกษา ข้อมูล สำรวจปัญหาและความต้องการ และร่วมกันวางแผนกับโรงเรียนเป้าหมาย เพื่อออกแบบการ ดำเนินโครงการที่ตอบสนองความต้องการของทั้งสองฝ่ายมากที่สุด โดยผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่า แม้มีสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งเข้ามาให้บริการแก่โรงเรียนแต่ยังไม่มีสถาบันการศึกษาใดที่เข้ามา ดำเนินการอย่างเป็นระบบและวางแผนการดำเนินงานร่วมกันกับโรงเรียนและชุมชนเช่นนี้ ดังคำกล่าว ของผู้อำนวยการสถานศึกษาของโรงเรียนแห่งนี้ว่า “เป็นโครงการที่ดีมากที่สุดที่ให้นิสิตได้เข้ามาให้บริการ อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การศึกษาปัญหาและวางแผนการทำงานร่วมกันเพราะทำให้โรงเรียนได้ในสิ่งที่ ต้องการจริง ๆ” ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกล่าวว่า “อยากให้มหาวิทยาลัยทำโครงการแบบนี้ อีกเพราะทำให้โรงเรียนเป็นแหล่งฝึกอาชีพให้กับชุมชนได้ ชาวบ้านมองเห็นโอกาสในการสร้างรายได้ มากขึ้น”

นอกจากนี้จากการสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกันกับนิสิตพบว่านิสิตมีการเปลี่ยนมุมมอง ความคิดเกี่ยวกับศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ดังคำกล่าวของนิสิตว่า “งงเหมือนกันว่าเราทำมาขนาดนี้ได้

ใจ เพราะตอนแรกรู้สึกว่ามันไม่น่าทำได้ ดูเป็นโครงการใหญ่ แต่พอเราได้รับโจทย์ปัญหาให้ต้องทำ เราก็อารมณ์ดีทำได้อย่างไม่น่าเชื่อ” อีกคนหนึ่งกล่าวว่า “โครงการที่ทำมานี้เกิดขึ้นได้เพราะทุกคนได้ร่วมระดมความคิดเห็น ทำให้เห็นทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น” อีกคนกล่าวว่า “รู้สึกภูมิใจที่ได้มีส่วนช่วยเหลือชุมชนทำให้เห็นว่าแม้สิ่งที่เราทำเป็นจุดเล็กๆ แต่สามารถเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชนได้” นอกจากนี้ นิสิตอีกคนกล่าวว่า “การทำโครงการแบบนี้ทำให้เราได้ฝึกปฏิบัติจริง เกิดทักษะในการทำงาน เป็นการเรียนรู้ที่ดี.....ทำให้เห็นว่าวิชาที่เรียนในหลักสูตรมีความสัมพันธ์อันอย่างไร”

อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมโครงการหลายคนให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่าในการดำเนินโครงการต่อไปควรเป็นการติดตามผลการดำเนินโครงการที่ดำเนินการไปแล้วเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง นอกจากนี้ นิสิตให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการบริหารจัดการตารางเวลาการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการออกแบบโครงการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนเพราะเนื่องจากรายวิชาทั้ง 2 อยู่คนละวันทำให้เป็นข้อจำกัดในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอน

1.3 โครงการสร้างเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โรงเรียน และสถานประกอบการในการพัฒนาผู้เรียนสู่อาชีพยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นโครงการที่พัฒนาต่อยอดความคิดจากการดำเนินโครงการที่ 1 และ 2 โดยได้ขยายผลการสร้างความเป็นหุ้นส่วนสู่ระดับอุดมศึกษา และสถานประกอบการและสร้างความเป็นหุ้นส่วนทั้งในระดับระหว่างภาควิชา ระหว่างคณะวิชา ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา และสถานประกอบการ โดยได้สร้างให้เกิดการลงนามข้อตกลงความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมระหว่างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยกรุงเทพ โดยได้ร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมผู้เรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพ สร้างสรรค์จำนวน 5 หลักสูตร ได้แก่ 1) ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ 2) อาหารสร้างสรรค์ 3) สิ่งพิมพ์สร้างสรรค์ 4) โฆษณาสร้างสรรค์ และ 5) ซอฟต์แวร์สร้างสรรค์ นอกจากนี้พัฒนาสื่อการเรียนรู้ ระบบการเรียนรู้แบบดิจิทัลออนไลน์ และได้เครือข่ายการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 45 โรงเรียน

ในการดำเนินโครงการนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการ PAOR ดังนี้

1. Plan การวางแผน ในขั้นตอนนี้ผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งเป็นผู้แทนของสถาบันที่เป็นหุ้นส่วนในการดำเนินงาน ได้แก่

- 1.1 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้แก่ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรท่องเที่ยว และ
อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ อาจารย์ผู้รับผิดชอบ
หลักสูตร คหกรรมศาสตร์ ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ และอาจารย์
ประจำหลักสูตรคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์
- 1.2 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ได้แก่ คณะนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ การโรงแรม
สถาบันเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ในการวางแผนนี้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ประชุมร่วมกันกำหนดปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพสร้างสรรค์ โดยพบว่าการเรียนการสอนในสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นการเน้นความรู้มากกว่าการปฏิบัติและขาดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม โครงการ การเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นพื้นฐานสำคัญ การเรียนรู้จึงต้องสนับสนุนการบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนให้คิดนอกกรอบ สร้างความเชื่อมโยงของหลักสูตร นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลการทำงานร่วมกัน ซึ่งมหาวิทยาลัยกรุงเทพเป็นมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์มีความเชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อ ในขณะที่มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์มีความเชี่ยวชาญด้านอาหารและการพัฒนาชุมชน อีกทั้งเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่สามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณของภาครัฐได้ จึงเห็นควรกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกันคือการจัดทำ “*โครงพัฒนหลักสูตรและรูปแบบการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่อาชีพสร้างสรรค์*” โดยมีเป้าหมายคือเพื่อพัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ในกลุ่มอาชีพสร้างสรรค์ได้ในรูปแบบที่น่าสนใจ และสถาบันการศึกษาทั้งสองได้ร่วมกันพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและร่วมกันดำเนินการจัดอบรมโดยนำความเชี่ยวชาญที่แต่ละฝ่ายมีอยู่มาใช้ในการนำความรู้ไปสู่สังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นรูปธรรมผู้บริหารของทั้งสองสถาบันเห็นควรจัดทำข้อตกลงความร่วมมือในการดำเนินโครงการร่วมกัน โดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ลงทุนในด้านของการพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบกึ่งออนไลน์ และการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยกรุงเทพร่วมพัฒนาสื่อการเรียนรู้และนำองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญที่ตนเองมีอยู่มาร่วมเผยแพร่ โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือการนำองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์แก่ชุมชนสังคมโดยไม่มีค่าใช้จ่ายเพื่อให้เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. Act การดำเนินงาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นผู้ประสานเชื่อมโยงให้เกิดการลงนามข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งสองแห่ง โดยมีการกำหนดกรอบความร่วมมือ มีการดำเนินงานโดยผู้รับผิดชอบหลักสูตรของทั้งสองสถาบันได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อออกแบบ

หลักสูตรและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ร่วมกัน และดำเนินการจัดอบรมร่วมกันโดยใช้ทรัพยากร สถานที่ที่แต่ละฝ่ายมีความพร้อม เช่นหลักสูตรสิ่งพิมพ์ โฆษณา และซอฟต์แวร์ดำเนินการจัดอบรมที่มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ในขณะที่หลักสูตรท่องเที่ยวและอาหารดำเนินการจัดอบรมที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.1 การพัฒนาหลักสูตร

2.1.1 การศึกษาสมรรถนะที่จำเป็น ในการพัฒนาหลักสูตร ทั้ง 5 หลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ดำเนินการพัฒนาร่างหลักสูตรขึ้นมาโดยได้กำหนดสมรรถนะร่วมของผู้ที่ทำงานในกลุ่มอาชีพสร้างสรรค์ได้แก่ 1) ความสร้างสรรค์ 2) วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) เนื้อหาองค์ความรู้ 4) ความเป็นผู้ประกอบการ 5) การใช้ไอซีที ซึ่งกำหนดขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม

2.1.2 การพัฒนาหลักสูตร ผู้รับผิดชอบพัฒนาหลักสูตรดำเนินการร่างหลักสูตรโดยให้แต่ละหลักสูตรนำสมรรถนะร่วมที่ได้จากขั้นที่ 1 มาเป็นกรอบในการพัฒนาเนื้อหาของแต่ละกลุ่มอาชีพขึ้น โดยให้ตัวแทนสถานประกอบการ ผู้ประกอบอาชีพในแต่ละกลุ่มอาชีพมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรผ่านการวิพากษ์ร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยในการวิพากษ์หลักสูตรนี้ได้ดำเนินการพร้อมกันทั้ง 5 หลักสูตรเพื่อให้แต่ละหลักสูตรเกิดการเชื่อมโยงและสามารถบูรณาการเนื้อหาและมุมมองที่หลากหลายได้ จากนั้นได้นำร่างหลักสูตรไปให้อาจารย์ที่ร่วมรับผิดชอบหลักสูตรของมหาวิทยาลัยกรุงเทพวิพากษ์อีกครั้งหนึ่ง

2.1.3 การพัฒนาเนื้อหาและสื่อการเรียนการสอน ผู้รับผิดชอบหลักสูตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับมหาวิทยาลัยกรุงเทพดำเนินการพัฒนาสื่อโดยได้มีการประชุมและออกแบบเนื้อหาพร้อมกัน และได้ให้มหาวิทยาลัยกรุงเทพซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการผลิตสื่อวีดิทัศน์เป็นผู้นำเนื้อหาไปผลิตในรูปแบบของสื่อวีดิทัศน์เพื่อนำลงในระบบการเรียนรู้แบบกึ่งออนไลน์

2.2 การพัฒนารูปแบบการอบรมแบบกึ่งออนไลน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำหนดจุดเน้นในด้านการเป็น E-University จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบออนไลน์ จึงได้ดำเนินการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในชื่อ Creative Hybrid Online Training (CHOT) ขึ้นเพื่อรองรับการดำเนินโครงการดังกล่าว โดยผู้วิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษาได้ดำเนินการออกแบบร่วมกันซึ่งเป็นระบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเข้ามาเรียนรู้เนื้อหาทั้ง 5 หลักสูตรได้ด้วยตนเอง อีกทั้งสามารถนำไปเป็นสื่อประกอบการอบรมในรูปแบบ face to face ได้อีกด้วย

2.3 การดำเนินการจัดการอบรม ในการดำเนินการจัดอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้รับผิดชอบการจัดอบรมในหลักสูตรท่องเที่ยว และอาหาร ส่วนมหาวิทยาลัยกรุงเทพดำเนินการ

จัดอบรมในหลักสูตรสิ่งพิมพ์ โฆษณา และซอฟต์แวร์ โดยในการจัดอบรมได้มีภาคเอกชน สถานประกอบการเข้าร่วม เช่นหลักสูตรอาหารมี Food Stylist และ ร้าน Blue Elephant เข้าร่วมดำเนินการจัดอบรม โดยในการจัดอบรมได้มีการสร้างเครือข่ายกับสถานศึกษาในการนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านอาชีพให้แก่ผู้เรียน และมีการจัดแสดงผลงานของผู้รับการอบรม โดยมีภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อยอดนวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

ทั่วโลกจับตา ม.เกษตร พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และฝึกอบรมแบบทางออนไลน์ เพื่อเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่อาชีพยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์

Food Online Training

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เดินเครื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พร้อมผู้พัฒนาประเทศด้วยเทรนธุรกิจสร้างสรรค์ จัดทำโครงการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอนทั้งระบบ โดยได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ผลิตรายการการเรียนรู้ในรูปแบบมัลติมีเดียและการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร เปิดโอกาสผู้สนใจ ไม่จำกัดเพศ วัย เข้ารับการอบรมด้วยตนเอง ไม่เสียค่าใช้จ่าย และยังมีโอกาสเข้าร่วมอบรมแบบฝึกปฏิบัติ ซึ่งขณะนี้มีสถาบันการศึกษาองค์กร และสื่อต่างๆ ชื่นนำของโลก ต่างกดไลค์ Facebook Chotproject ผู้สนใจสามารถสมัครเรียนออนไลน์ และรับการอบรมได้ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ที่ www.chotproject.net

รศ.ดร.พรหมพิโล บัวสุวรรณ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ม.เกษตรฯ หัวหน้าโครงการฯ เปิดเผยว่า โครงการ CHOT Project หรือ Creative Hybrid Online Training ได้รับเกียรติจากท่านผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญเป็นประธานในพิธีเปิดโครงการฯ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นการใช้ นวัตกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในยุคศตวรรษที่ 21 การทำงานร่วมกันของสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนารัฐอย่างยั่งยืน และยังเป็นการตอบสนองต่อแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ในการเตรียมความพร้อมก้าวสู่ยุคเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมให้ผู้ประกอบการไทยสามารถ สร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาอาชีพสร้างสรรค์ในเชิงพาณิชย์ได้

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับโจทย์ในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงจัดทำโครงการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนทั้งระบบ เพื่อเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่อาชีพยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเน้นการสร้างเครือข่ายการนำองค์ความรู้ไปสู่การใช้ประโยชน์แก่สังคม โดยได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและมหาวิทยาลัยกรุงเทพทั้งหมด 5 หลักสูตร ได้แก่

- 1.หลักสูตรผู้ประกอบการด้านอาหารไทย ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ Creative Thai Food Start Up “คืออยากมีปัญญายาอาหารไทยด้วยไอเดีย...สู่การเป็นผู้ประกอบการอาหารไทยเชิงสร้างสรรค์”
2. หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ Creative Tourism Start Up เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “ธุรกิจท่องเที่ยวเทรนดี้ใหม่ ลงทุนด้วยไอเดียและความรัก” หลักสูตรผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
3. หลักสูตร Creative Advertising for SME (หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะผู้ประกอบการด้าน การโฆษณา) หลักสูตรนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการตลาดและพฤติกรรมของผู้บริโภค หลักการสร้างสรรค์งานโฆษณาและพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์
4. หลักสูตร Digital Printing Business for SME (หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะผู้ประกอบการด้าน การผลิตสิ่งพิมพ์) หลักสูตรนี้จะทำให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เทคโนโลยี การผลิต และการดำเนินงานธุรกิจสิ่งพิมพ์ โดยมีเนื้อหาการเรียนที่ทันสมัย มีคลิป e-learning ประกอบการเรียน
5. หลักสูตรเชิงปฏิบัติ User Experience and User Interface Design (UX/UI) สร้างขึ้นเพื่อให้ความรู้ เบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบประสบการณ์การใช้งาน (User Experience)

และแนวทางการออกแบบส่วน ปฏิสัมพันธ์ (User Interface) ระหว่างผู้ใช้และระบบคอมพิวเตอร์ ภายในหลักสูตรนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญในการออกแบบสิ่งต่างๆ โดยมองที่กลุ่มผู้ใช้เป็นสำคัญ

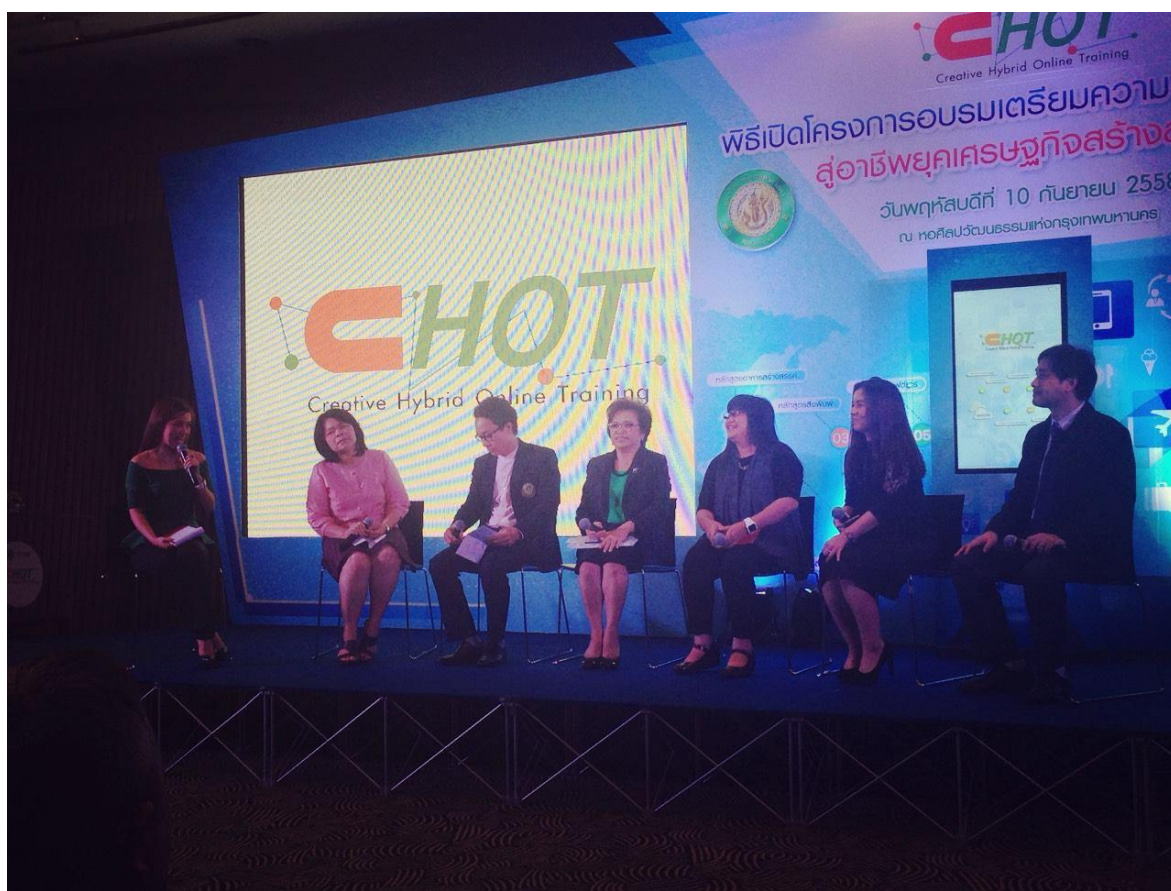
นอกจากนี้เพื่อขยายผลการนำความรู้ไปสู่การใช้ประโยชน์แก่สังคมในวงกว้างยิ่งขึ้น จะสร้างให้เกิดเป็นสังคมที่สร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้สร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ โดยขณะนี้มีสถาบันการศึกษากว่า 50 แห่งได้เข้าร่วมเป็นเครือข่าย และอยู่ในระหว่างการนำหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและชุมชน นอกจากนี้ยังมีผู้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกของโครงการแล้วกว่า 1,000 คน และสมัครเรียนในหลักสูตรผ่านระบบการเรียนออนไลน์แล้วกว่า 800 คน และมีสถาบันการศึกษาชั้นนำของโลก วารสารและสื่อต่างๆ ชื่นนำของโลก ได้เข้ามากดไลค์ Facebook Chotproject จึงแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่ สร้างสรรค์คือสร้างให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจ ความรู้อย่างเป็นระบบได้ทุกที่ทุกเวลาอันจะนำไปสู่สังคมฐานความรู้ที่สร้างสรรค์ได้อย่างแท้จริง

ภาพที่ 23 ภาพเปิดตัวโครงการความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กับมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

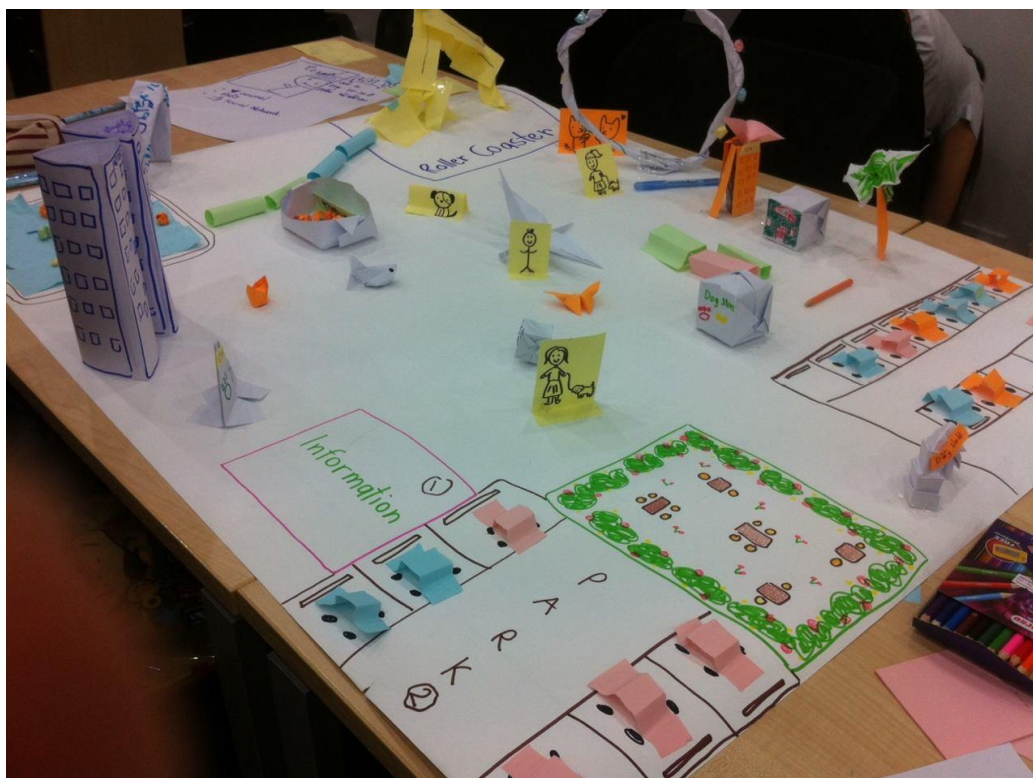

ภาพที่ 24 ผู้รับผิดชอบหลักสูตรทั้ง 5 หลักสูตรเสวนาให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรและรูปแบบการอบรม

ภาพที่ 25 ถ่ายภาพร่วมกับโรงเรียนเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการ

ภาพที่ 26 ตัวอย่างภาพการจัดกิจกรรมการนำหลักสูตรไปใช้ของหลักสูตรท่องเที่ยว

3. Observe

จากผลการประเมินความคิดเห็นของผู้รับการอบรมจำนวน 893 คน เกี่ยวกับสมรรถนะ ก่อนและหลังการอบรมพบว่า รายการที่ผู้รับการอบรมมีความคิดเห็นว่ามีระดับสมรรถนะที่เพิ่มสูงขึ้น ก่อนรับการอบรมคือ ด้านความรู้ รองลงมาคือด้านนิสัยใฝ่เรียนรู้ และด้านความคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ

ตารางที่ 33 ผลการอบรมพัฒนาสมรรถนะความสร้างสรรค์ของผู้เรียน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะ	ก่อนการอบรม		หลังการอบรม		ค่าความแตกต่าง
	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย
ด้านความรู้	2.39	47.8	4.08	81.6	+1.69
ความคิดสร้างสรรค์	3.07	61.4	4.20	84.0	+1.13
นิสัยใฝ่เรียนรู้	2.88	57.6	4.10	82.0	+1.22
เปิดใจกว้าง (Open Minded)	3.20	64.0	4.24	84.8	+1.04
ความมุ่งมั่น	3.31	66.2	4.32	86.4	+1.01
เป็นผู้นำ	2.95	59.0	4.05	81.0	+1.1
ทักษะความสามารถ	2.79	55.8	3.99	79.8	+1.2

นอกจากนี้จากการสังเกตผลงานของผู้รับการอบรมที่นำเสนอผลงานในการแสดง นิทรรศการประกวดผลงานของผู้รับการอบรมทั้ง 5 หลักสูตรพบว่า มีผลการดำเนินงานในระดับดีถึงดีมาก

ภาพที่ 27 การต่อยอดห่วงโซ่มูลค่าร่วมกับสถานประกอบการ ร้าน Blue Elephant และ นิตยสาร Food Stylist

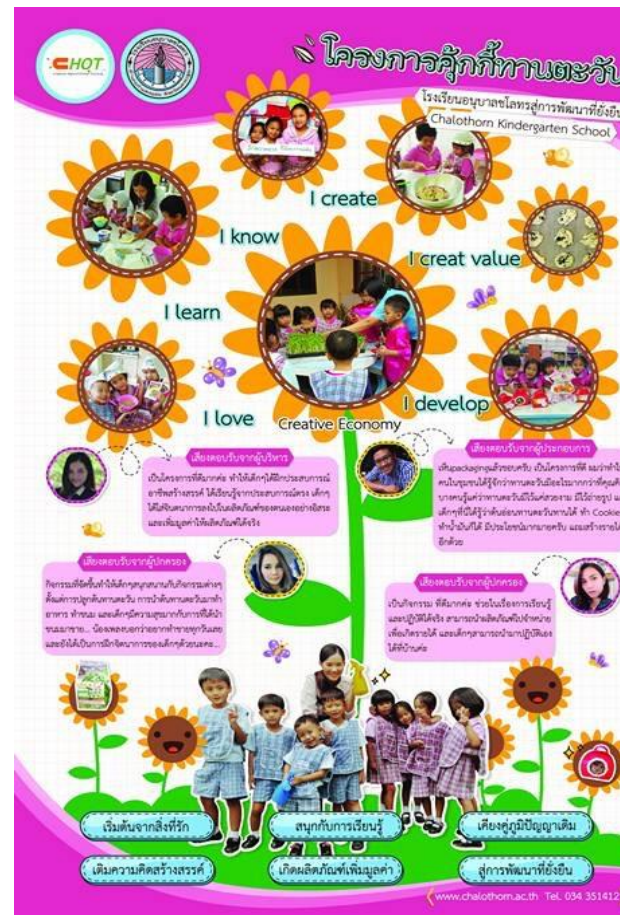
ผู้เสนอผลงานเข้าประกวดอธิบายแนวคิดอาหารสร้างสรรค์ที่จัดทำขึ้น

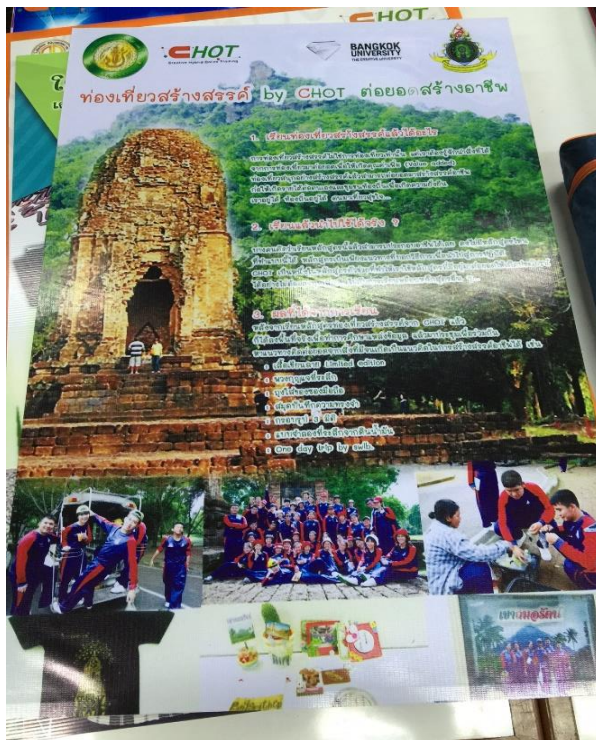
เครือข่ายที่มาพร้อมนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ผู้ได้รับรางวัลอธิบายแนวคิด

ผลงานโรงเรียนที่ได้รับรางวัลชมเชย

นักเรียนของโรงเรียนเครือข่ายที่ชนะการประกวดผลงาน

ผลงานโรงเรียนที่ได้รับรางวัลที่ 1-3

ม.เกษตร ร่วมกับ ม.กรุงเทพ มอบลั้รางวิล และเกียรตินิตยร โครงการ CHOT Project สร้างผู้เรียนสู่อาชีพยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เผยความสำเร็จโครงการ CHOT Project ที่ผลักดันการพัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมการเรียนรู้และฝึกอบรมรูปแบบกึ่งออนไลน์ โดยได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ในการผลิตสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบมัลติมีเดีย พร้อมมอบลั้รางวิลประกาศเกียรติคุณ และประกาศนียบัตรเชิดชูเกียรติสร้างความสำเร็จร่วมกันในการพัฒนาประเทศด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์

รศ.ดร.พร้อมใจ ไบ้สุวรรณ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ม.เกษตรฯ หัวหน้าโครงการฯ เผยว่าโครงการ CHOT Project หรือ Creative Hybrid Online Training เป็นโครงการที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ริเริ่มขึ้นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถเชิงสร้างสรรค์ และนำสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม(Value-Added) เชิงพาณิชย์ได้

ด้วยเหตุนี้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ได้พัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่อาชีพยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยได้พัฒนาหลักสูตรเตรียมสมรรถนะผู้เรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพสร้างสรรค์ใน 5 กลุ่มอาชีพได้แก่ อาหารสร้างสรรค์ ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ สิ่งพิมพ์โฆษณา และซอฟต์แวร์ โดยรูปแบบการเรียนการสอนพัฒนาขึ้นมุ่งเน้นนวัตกรรมการเรียนรู้และการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันทั้งองค์กรทางการศึกษา สถานประกอบการการผสมผสานการเรียนรู้ออกจากการปฏิบัติจริง โดยผู้ที่มีประสบการณ์ในอาชีพนั้นๆ ทั้งที่เป็นนักวิชาการและผู้ประกอบการ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบมัลติมีเดียและการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการ

สื่อสารเป็นเครื่องมือในการจัดการกระบวนการเรียนรู้และฝึกอบรม (Hybrid/ Blended Learning) เพื่อเป็นการตอบสนองต่อแนวโน้มการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเป็นผู้นำการเรียนรู้ของตนเอง (Self-directed learning) และสามารถเข้าถึงแหล่งองค์ความรู้ในวงกว้างที่ทันสมัยและมีการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบได้ทุกที่ทุกเวลา โดยหลักสูตรฝึกอบรมนี้มีความยืดหยุ่นและสามารถนำไปปรับใช้ถ่ายทอดชั่วโมงการเรียนรู้ด้วยตนเองสู่การเรียนรู้ในระบบปกติได้

โดยที่ผ่านมา นับว่าโครงการฯ ประสบความสำเร็จ โดยขณะนี้ มีสถาบันการศึกษากว่า 50 แห่งได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายและอยู่ในระหว่างการนำหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้จัดกิจกรรม มีผู้ที่สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกของโครงการแล้วกว่า 1,000 คน และสมัครเรียนในหลักสูตรผ่านระบบการเรียนรู้ออนไลน์แล้วกว่า 800 คน ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการเกือบ 300 คน และมีคนที่ได้รับการอบรมขยายผลผ่านสถานศึกษาเครือข่ายอีกจำนวนเกือบ 2,000 คน นอกจากนี้ ทั้งโลกกำลังจับตาโครงการ Chotproject เห็นได้จากกรณีที่มีสถาบันการศึกษา และสื่อต่างๆ ชื่นนำของสื่อได้เข้ามาคลอเคล้า Facebook Chotproject ด้วย

นอกจากนี้ โครงการยังจัดให้มีการแสดงนิทรรศการและประกวดผลงานของผู้เข้ารับการอบรม และได้รับเกียรติจากนักวิชาการและผู้ประกอบการชั้นนำในการร่วมเป็นกรรมการตัดสินผลการประกวด เชื่อว่าโครงการ Chotproject เป็นโครงการที่แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ต้องสร้างให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างเป็นระบบได้ทุกที่ทุกเวลาอันจะนำไปสู่สังคมฐานความรู้ที่สร้างสรรค์ได้อย่างแท้จริง

4. Reflect

ในการสะท้อนผลการเรียนรู้และถอดบทเรียนของเครือข่ายสู่วิธีปฏิบัติที่ดี ผู้วิจัยได้ร่วมกับเครือข่ายสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการ คณะกรรมการผู้ตัดสินผลรางวัล และได้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่มร่วมกัน

ภาพที่ 28 การสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่าย

จากการวิเคราะห์และถอดบทเรียนร่วมกันพบว่าโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดีคือโรงเรียนที่มีการดำเนินการใน 8 แนวทางดังนี้

- 7.1 การบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนในรายวิชา จากการถอดบทเรียนพบว่าโรงเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมได้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่นครูที่สอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีส่วนใหญ่พัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีในการออกแบบสร้างสรรค์ชิ้นงานโปสเตอร์สิ่งพิมพ์ และการผลิตสื่อโฆษณาในรูปแบบของวิดิทัศน์
- 7.2 การจัดกิจกรรมโครงการบูรณาการข้ามรายวิชา พบว่าการบูรณาการข้ามสาขาวิชา เช่นให้นักเรียนทำโครงงานวิทยาศาสตร์ที่บูรณาการเข้ากับการงานอาชีพและใช้ความรู้ที่ได้รับการอบรมในโครงการ CHOT ไปต่อยอดในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อออกจำหน่าย
- 7.3 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่าโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมโครงการจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม โดยได้นำแนวคิดที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการไปพัฒนาต่อยอดจากกิจกรรมเดิมที่ทำอยู่โดยการผลิตเป็นสื่อวิดิทัศน์รณรงค์ให้มีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและได้ประชาสัมพันธ์ออกผ่านสื่อ youtube

7.4 การต่อยอดกับกิจกรรมหรือโครงการเดิมที่มีการดำเนินการอยู่ บางโรงเรียนมีการดำเนินกิจกรรมอยู่แล้วการเข้าร่วมโครงการ CHOT project ทำให้โรงเรียนเห็นช่องทางการดำเนินการต่อยอดเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มมากขึ้น เช่นโรงเรียนมีโครงการมัคคุเทศก์น้อย โครงการ CHOT ทำให้โรงเรียนมีการต่อยอดไปสู่การออกแบบโปสเตอร์และแผ่นพับเชิญชวนชุมชนให้เข้าร่วมโครงการ

7.5 การต่อยอดความคิดสร้างสรรค์สู่การสร้างความเป็นผู้ประกอบการ

หลายโรงเรียนได้พัฒนาต่อยอดกิจกรรมที่ตนเองทำอยู่ไปสู่การสร้างรายได้ให้กับนักเรียน เช่นโครงการท่องเที่ยวชุมชนที่ให้นักเรียนได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวออกจำหน่ายและสร้างรายได้ให้นักเรียน การทำโครงการขนมที่ให้นักเรียนได้บูรณาการการออกแบบรายการขนม การออกแบบฉลาก และการนำออกจำหน่าย เป็นต้น

7.6 การเรียนรู้ร่วมกับผู้ประกอบการ การจัดอบรมที่จากเดิมเน้นการเรียนรู้จากนักวิชาการแต่ปัจจุบันพบว่าสถานประกอบการและชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการร่วมเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งผู้ประกอบการได้ให้ข้อคิดเห็นว่สิ่งที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการนี้คือการได้เห็นศักยภาพของคนไทยและได้แนวคิดหลายอย่างที่ได้จากผู้นำเสนอผลงานไปต่อยอดทางธุรกิจของตนเองได้อีกด้วย เช่นเมนูหลายชุดที่นำเสนอในเวทีนิทรรศการพบว่าเจ้าของร้านอาหาร Blue Elephant ได้นำไปดัดแปลงต่อยอดเป็นเมนูอาหารให้กับร้านของตนเอง นอกจากนี้ยังได้เสนองานให้แก่ผู้ที่ชนะการประกวดอีกด้วย

7.7 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการขยายผลของเครือข่าย facebook พบว่ามีประโยชน์มากในการเป็นเครื่องมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพราะทำให้เกิดการต่อยอดและจุดประกายทางความคิด นอกจากนี้การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นพบว่ามีข้อดีในการทำให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงความรู้ได้ โดย Food Stylist ได้ให้ข้อสังเกตว่า Social Network สามารถนำเข้ามาใช้ได้มากเพราะเป็นช่องทางในการแสดงผลงานและทำให้เกิดการต่อยอดทางความคิด

7.8 การสร้างภาคีเครือข่ายในทุกกระดับ ระหว่างสาขาวิชา คณะสถาบันการศึกษา สถานศึกษาระดับต่างๆ และสถานประกอบการเพื่อสร้างผลกระทบเชิงสังคมแห่งการเรียนรู้ การดำเนินโครงการที่มีการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาทำให้เกิดการประสานพลังที่เป็นรูปธรรมและนำสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้เกิดมุมมองใหม่ที่ดี ดังนั้นแนวทางการทำงานจึงควรทำข้ามกลุ่มด้วยเช่นกัน กล่าวคือนอกเหนือจากสถาบันอุดมศึกษากับสถานประกอบการแล้วยังควรทำกับสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน เพราะการต่อยอดสมรรถนะความสร้างสรรค์ควรต้องได้รับการวางรากฐานในระดับเล็ก นอกจากนี้การทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับเอกชนทำให้เห็น

รูปแบบการทำงานที่เป็นจุดแข็งของกันมากขึ้น กล่าวคือเอกชนมีการทำงานที่รวดเร็ว และมีทรัพยากรอาคารสถานที่ที่เหมาะสม ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีโอกาสในการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมได้กว้างขวาง เป็นต้น

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

งานวิจัยเรื่อง “การสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์” มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาอนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ของสังคมสร้างสรรค์ที่มีต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์
3. เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/วิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ระหว่างอนาคตภาพที่พึงประสงค์และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
4. เพื่อพัฒนากระบวนการทัศน์ใหม่ของวิธีการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์
5. เพื่อนำเสนอแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย
6. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้แนวทางการปฏิบัติที่นำเสนอในกรณีศึกษา

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1-5 โดยมีผลผลิตของการวิจัยที่สำคัญคือการได้มาซึ่งกระบวนทัศน์ใหม่ของสถาบันอุดมศึกษาและแนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ วิธีดำเนินการศึกษาใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสาร การสังเกต และการศึกษาพหุกรณีเพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน ผู้บริหารและอาจารย์สังกัดสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์และนำร่างแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาพิจารณาความเหมาะสม/ เป็นไปได้ของการนำแนวทางไปใช้

ระยะที่ 2 เป็นการศึกษาผลการนำแนวทางที่เสนอในหน่วยงานนำร่องเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการนำแนวทางหรือรูปแบบไปปรับใช้ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยได้นำแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในรูปแบบของการจัดทำโครงการ

สรุปผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

1. อนาคตภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์ พบว่ามีความหลากหลายในแนวคิดอย่างไรก็ตามมีจุดร่วมที่เป็นองค์ประกอบหลักของการเป็นสังคมสร้างสรรค์คือ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมที่นำไปสู่การพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของสังคม สอดคล้องกับที่ UNCTAD (2008) กล่าวว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นคำที่ ยังมีวิวัฒนาการทางแนวคิดซึ่งอยู่บนฐานคิดว่าความสร้างสรรค์เป็นทุนที่สามารถนำมาสร้างให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาได้ อย่างไรก็ดีตามจุดเน้นของความเป็นสังคมสร้างสรรค์มีความแตกต่างกันตามพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลซึ่งพบว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีพื้นฐานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่หน่วยงานของรัฐ สถานประกอบการเอกชน และสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเป็นสังคมสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน ได้แก่การจดสิทธิบัตรทางปัญญา การสร้างองค์ความรู้ที่นำไปสู่การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดังเช่นที่ Peters, Marginson & Murphy (2009) อธิบายความสร้างสรรค์และเศรษฐกิจความรู้ในยุคโลกาภิวัตน์ว่าความสร้างสรรค์และนวัตกรรมมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจฐานความรู้ สังคมวิสาหกิจ ความเป็นผู้ประกอบการ และระบบนวัตกรรมของประเทศ รัฐบาลที่ต้องการเชื่อมต่อการศึกษากับรูปแบบใหม่ของทุนนิยมจะต้องเน้นย้ำเรื่องการบ่มเพาะความสร้างสรรค์ อย่างไรก็ดีตาม

ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ที่มีจุดเน้นที่การพัฒนาความยั่งยืนและความเข้มแข็งของชุมชนสังคมผ่าน การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้พบได้เด่นชัดในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้นำทางความคิดเป็นนักพัฒนาทาง สังคมที่ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสร้าง มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแต่เป็นการสร้างคุณค่าแก่สังคมเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีอย่างเป็นองค์รวม ซึ่ง สอดคล้องกับ Wuwei (2011) กล่าวว่า วรรณกรรมเกี่ยวกับสังคมสร้างสรรค์แสดงให้เห็นถึงการล้มล้าง ขอบเขตเชิงพื้นที่และความแตกต่างทางวัฒนธรรม และการสร้างให้เกิดการยอมรับซึ่งความแตกต่าง และหาข้อตกลงร่วมกัน เขากล่าวว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์วิวัฒนาการไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และไปสู่ สังคมสร้างสรรค์ในที่สุด อุตสาหกรรมสร้างสรรค์สะท้อนว่าวัฒนธรรมและศิลปะสามารถสร้างให้เกิด มูลค่าทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจสร้างสรรค์แสดงให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถกระตุ้นให้เกิด นวัตกรรมทางเศรษฐกิจในมิติอื่นๆ และสังคมสร้างสรรค์แสดงให้เห็นการกระจายของการมีปฏิสัมพันธ์ ในวงกว้างของกลุ่มต่างๆ การเกิดขึ้นของชุมชนย่อยในเมือง จึงกล่าวได้ว่าความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ที่พึงประสงค์คือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมโดยมีความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของการพัฒนา ดังที่ พิริยะ ผลพิรุฬห์ (2556) และ สมประสงค์ รุ่งเรือง (2557) กล่าวว่าการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้ ไปสู่สังคมสร้างสรรค์นั้นต้องสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมโดยใช้ความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญ ในการขับเคลื่อน และประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ต่างก็ดำเนิน นโยบายควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศทั้งสิ้น

1.2 บริบทของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ของสังคมสร้างสรรค์ที่มีต่อ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทย จากการศึกษาพบว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความขัดแย้ง ในตนเองเพราะนับหนึ่งเป็นสังคมที่เปิดกว้างมีอิสระ ดังคำกล่าวที่ว่า “ทำอะไรตามใจคือไทยแท้” อย่างไรก็ตามอีกนัยหนึ่งเป็นสังคมที่มีการกดขี่ทางความคิด เน้นประเพณีนิยม และเชื่อคล้อยตามผู้มี อำนาจ อย่างไรก็ตามสังคมไทยเป็นสังคมที่ชอบความสนุกสนาน มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มากขึ้นอันเป็นผลจากการที่สังคมมีการขยายตัวทำให้เกิดกลุ่มคนที่มีมาจากหลากหลายวัฒนธรรม ประกอบกับคนไทยเป็นนักประยุกต์ที่รับเอาวัฒนธรรมของผู้คนมาผสมผสานให้เป็นของตนเองซึ่งเป็น พื้นฐานขั้นต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นความหลากหลาย การประยุกต์ต่อยอดทาง ความคิด อย่างไรก็ตามความหลากหลายนี้มาพร้อมกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นของความขัดแย้งและ การมองข้ามระเบียบประเพณีเดิมและการเกิดขึ้นของระเบียบประเพณีใหม่ การลดข้อขัดแย้งนี้ จำเป็นต้องอาศัยทางเลือกนโยบายและการบูรณาการหลอมรวม กล่าวคือต้องผนวกความยืดหยุ่นกับ การดำรงรักษาความมั่นคงปลอดภัยด้วยเช่นกัน (OECD, 2000) อีกทั้งการที่โครงสร้างทางสังคมยัง ไม่เปิดกว้างทางความคิด การเป็นสังคมชนชั้นที่ชนชั้นสูงเป็นผู้กำหนดกรอบความคิดและทิศทางการ พัฒนาประเทศ ความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงโอกาสทางสังคมต่างๆซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการแหวก ม่านประเพณีในการพัฒนาจากเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไปสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ที่คนเป็นศูนย์กลาง ของการพัฒนา Wuwei (2011) สอดคล้องกับที่ พิณสุตา สิริธรรี (2552) ได้ศึกษาเรื่องภาพ

การศึกษาไทยในอนาคต 10 – 20 ปี โดยกล่าวว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการศึกษาไทยในอนาคต ทางบวกทำให้เกิดการเตรียมการป้องกันและพัฒนา “คน” ที่ต้องมีคุณภาพ ผ่านกระบวนการศึกษา อบรม และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยทักษะ ความรู้ ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้อยู่ในโลกเศรษฐกิจแข่งขันนี้ได้อย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการเร่งพัฒนาการศึกษาให้กับทุกคนมากขึ้น ทางลบ หากระบบการศึกษายังไร้คุณภาพ ผลผลิตทางการศึกษาก็จะไร้คุณภาพไปด้วย ทั้งด้านความรู้และ ทักษะการประกอบอาชีพ นำไปสู่การขาดความสามารถในการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถขยายวงกว้างไปสู่การเป็นสังคมสร้างสรรค์ได้เพราะเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการจุดประกายให้เกิดการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งหากได้รับการขยายวงกว้างไปสู่มิติอื่นของสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เณิมพล แจ่มจันทร์ และ สวริย์ บุญยमानนท์ (2556) เรื่อง บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมและชุมชนไทย ซึ่งพบว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไม่จำเป็นต้องถูกจำกัดขอบเขตอยู่เพียงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่สามารถขยายไปสู่สังคมและชุมชนให้สร้างสรรค์ได้โดยการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลักษณะของการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการผลิตสินค้าและบริการ บนฐานของการใช้ความรู้ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาในชุมชน ร่วมกับการสร้างนวัตกรรม หรือแนวคิดใหม่

1.3 บทบาทและแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์เพราะสถาบันอุดมศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ ผลิดักาลังคนให้มีศักยภาพตอบสนองต่อทิศทางและความต้องการการพัฒนาของประเทศ ตามพันธกิจสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัยสร้างองค์ความรู้ และการบริการความรู้แก่ชุมชน สถาบันอุดมศึกษาควรแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำขับเคลื่อนสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ดังนี้

1) การผลิตบัณฑิต ให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความกล้า มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้นงานได้ สอดคล้องกับที่ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2552) นำเสนอตัวแบบ CCPR คุณลักษณะของผู้เรียนและการสอนเชิงสร้างสรรค์ ที่ประกอบด้วย 1) Critical Mind 2) Creative Mind 3) Productive Mind และ 4) Responsible Mind ซึ่งความสร้างสรรค์นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงความสร้างสรรค์ทางศิลปะแต่ยังหมายรวมถึงทักษะในการแสดงออกซึ่งความสร้างสรรค์และความมั่นใจในสถานการณ์ที่เป็นพลวัตต่างๆ การแก้ปัญหาและความท้าทายที่เกิดขึ้นทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน ในชุมชนและสังคมวงกว้างด้วยเช่นกัน (DCMS, 2008) นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาต้องสามารถผลิตผู้เรียนที่ตอบสนองต่อความต้องการ

และความคาดหวังของนายจ้างในการสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อแนวโน้มของตลาดได้มากขึ้น ได้มากขึ้น Bowden และคณะ (2002)

2) การจัดการเรียนการสอน สถาบันอุดมศึกษาควรแสดงบทบาทของการเป็นผู้ปลดปล่อย (emancipate) ให้ผู้เรียนมีความคิดที่เป็นอิสระ หลุดพ้นจากการกดขี่ทางความคิดแต่เป็นผู้นำในการเปลี่ยนสภาพของชุมชนสังคม โดยต้องสร้างให้ผู้เรียนมีความตระหนักรู้ในระบบความสัมพันธ์ต่างๆในสังคม การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้แบบเปลี่ยนสภาพ (transformative learning) ตามแนวคิดของ Mezirow (1997) ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางความคิด ซึ่งการปลดปล่อยทางความคิดเป็นพื้นฐานสำคัญของการจุดประกายความคิดสร้างสรรค์เพราะอำนาจทางความคิดอยู่ที่แต่ละบุคคลในการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ดังที่ Araya (2010) ได้ให้มุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับบทบาทของการศึกษาในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่า

การศึกษาต้องได้รับการปรับเปลี่ยนอย่างเร่งด่วนจากเดิมในยุคศตวรรษที่ 19 ที่เป็นการศึกษาแบบจำนวนมาก อย่างไรก็ตามแรงผลักดันของเทคโนโลยี โลกาภิวัตน์ และวัฒนธรรมลูกผสมเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น การเคลื่อนย้ายอำนาจจากสถาบันการศึกษาไปสู่ผู้เรียน บทบาทของสถาบันการศึกษาในการเป็นผู้ส่งผ่านความรู้และเนื้อหา กำลังถูกปลดปล่อย ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้และความหมายในวิถีของตนเอง บทบาทอย่างเป็นทางการของระบบการศึกษา กำลังกลายเป็นปัญหาในปัจจุบัน (Araya, 2010: 228)

ผลการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนการสอนควรเปลี่ยนรูปแบบจากเดิมที่ผู้สอนเป็นผู้กุมอำนาจการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการให้ความรู้ (transmit knowledge) ลักษณะการเรียนรู้จึงเป็นการถ่ายทอดจากผู้สอนสู่ผู้เรียน แต่การเรียนรู้ที่สร้างสรรค์เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านการพัฒนากระบวนการคิด การได้ออกแบบดำเนินโครงการ และลงมือปฏิบัติ (Resnick, 2007) การเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์การฝึกปฏิบัติจริง (experiential learning) การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการทำงาน (work-integrated learning) การเรียนรู้ผ่านการให้บริการชุมชน (Astin, Vogelgesang, Ikeda, & Yee; Eyler, 2000; Eyler, Giles, Stenson, & Gray, 2001; Steinke & Buresh, 2002) นอกจากนี้หลักสูตรควรบูรณาการเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดมุมมองใหม่ สอดคล้องกับที่ Wuwei (2011) ให้ความเห็นว่าทุนทางสังคมด้านการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการศึกษาเป็นความท้าทายยิ่งที่จะต้องข้ามผ่านไปได้ การศึกษาที่สร้างสรรค์เป็นกลไกสำคัญที่จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบจากวิถีปฏิบัติเดิมไปสู่การสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาที่เป็นแนวคิดใหม่และการสร้างหลักสูตรใหม่ที่มีความเป็นนวัตกรรม นอกจากนี้เขายังกล่าว

ต่อว่า หลักสูตรที่เป็นสาขาวิชาเฉพาะควรเปิดให้กว้างขึ้นเพื่อสร้างความเป็นลักษณะทั่วไป “generalists” ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความพยายามในการสอดประสานของภาคส่วนต่างๆที่มีความสร้างสรรค์ ดังนั้นการสร้างให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษา อุตสาหกรรม และชุมชนเป็นหัวใจสำคัญที่ต้องสร้างให้เกิดมีขึ้น และสอดคล้องกับที่ Comier (2010) ให้ข้อเสนอแนะว่าคำตอบคือการออกแบบหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่อยู่บนฐานของชุมชน สำหรับเขาแล้วชุมชนคือเครือข่ายการกระจายความรู้และประสบการณ์ที่เอื้อให้การเรียนรู้มีการสร้างองค์ความรู้เกิดการแลกเปลี่ยนและแบ่งปัน นอกจากนี้หลักสูตรต้องมีความบูรณาการระหว่างศาสตร์สาขามากกว่าการจำกัดเฉพาะอยู่เพียงศาสตร์สาขาหนึ่งหรือความเป็นมาตรฐานของสาขาวิชาเท่านั้น หลักสูตรมีความจำเป็นต้องเชื่อมโยงข้ามศาสตร์สาขาวิชาให้เกิดการบูรณาการทางความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านวิทยาศาสตร์สังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ นอกจากนี้ยังต้องสำรวจความต้องการของอุตสาหกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจและมีมุมมองความคิดแนวกว้างเกี่ยวกับคุณวุฒิและความสามารถของคนที่ตอบสนองต่อความต้องการของอุตสาหกรรม เนื้อหาการเรียนรู้ต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับชุมชนและวิถีปฏิบัติของคนในชุมชน ความเป็นพหุวัฒนธรรมควรได้รับการบรรจุเข้าไปอยู่ในหลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

สถาบันอุดมศึกษาเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เน้นการเตรียมประสบการณ์ผู้เรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพและการทำงาน การเรียนรู้จึงไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียน สอดคล้องกับที่ McCulloch-Lovell (2010) ตั้งข้อสังเกตว่าทำไมการเรียนรู้จึงต้องจำกัดขอบเขตอยู่ในสาขาวิชา การประเมินที่แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมที่บูรณาการศาสตร์ต่างๆสามารถทำได้หรือไม่ การเรียนรู้ที่สร้างสรรค์จำเป็นต้องมีรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เช่นจำนวนชั่วโมงเรียนที่ยืดหยุ่น พื้นที่การเรียนรู้นอกห้องเรียน การร่วมมือกันของผู้เรียนและอาจารย์ และความพยายามที่จะเรียนรู้ข้ามศาสตร์วิชา นอกจากนี้ระบบการบริหารจัดการมีความยืดหยุ่นเพียงพอหรือไม่ทั้งในเรื่องของระบบการลงทะเบียน การให้คำปรึกษา การใช้พื้นที่การเรียนรู้มีความสร้างสรรค์หรือไม่ การเรียนรู้จำเป็นต้องอยู่ในพื้นที่ที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่นห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ เป็นต้น หรือสามารถใช้พื้นที่การเรียนรู้ข้างนอกหรือพื้นที่ที่อยู่ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่

3) การวิจัยสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม การทำวิจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์คือการทำวิจัยแบบบูรณาการที่ผสมผสานศาสตร์ความรู้ต่างๆเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ตอบสนองต่อโจทย์ปัญหาและความต้องการในการพัฒนา สอดคล้องกับที่ Florida และคณะ (2006) เสนอบทบาทของมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านมุมมอง 3 Ts คือ 1) technology เทคโนโลยี กล่าวคือสถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างสรรค์เทคโนโลยีที่โดดเด่น ซึ่งสามารถเป็นจุดดึงดูดแหล่งทุนวิจัยได้เป็นอย่างดี 2) talent พรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษ สถาบันอุดมศึกษาสามารถเป็นแหล่งที่ดึงดูดคนที่มีความสามารถพิเศษเข้ามาอยู่รวมกันได้ทั้งนักวิชาการ

นักวิจัย และนิสิต นอกจากนี้ยังสามารถเป็นตัวเชื่อมประสานในการดึงคนที่มีความรู้ความสามารถที่เป็นนักปฏิบัติ และ 3) tolerance หรือความอดทนอดกลั้น สถาบันอุดมศึกษาสามารถดึงคนที่มีความรู้ที่มีภูมิหลังที่หลากหลายทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจซึ่งจะทำให้เกิดแนวคิดใหม่ การแสดงออกส่วนบุคคล และการทดลอง นวัตกรรมและความเติบโตทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในสถานที่ๆสามารถระดมศักยภาพ ความสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่หลากหลายทั้งจากกลุ่มคนในและคนนอกได้ นอกจากนี้การวิจัยควรเชื่อมโยงกับการปฏิบัติเพื่อให้งานวิจัยสามารถนำสู่การใช้ประโยชน์ได้ การวิจัยที่อยู่บนฐานของชุมชน และเชื่อมโยงกับนักปฏิบัติจึงควรได้รับการส่งเสริม Benton and Giovagnoli (2006) ดังที่ Bowden และคณะ (2002) อธิบายความเปลี่ยนแปลงในบทบาทของนักวิจัยปริญญาเอกจากเดิมที่เป็นเพียงผู้ชมมาเป็นผู้ดำเนินการ ในประเทศอังกฤษและออสเตรเลียแนวโน้มของการเรียนระดับปริญญาเอกเป็นสายอาชีพมากขึ้น หลักสูตรเน้นการเรียนที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริงเพื่อให้เกิดการถ่ายโยงความรู้จากระดับปฏิบัติขั้นสูงมากขึ้น

การแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน ผลการศึกษาพบว่า สถาบันอุดมศึกษาต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ (knowledge transfer) เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการแบ่งปันความรู้และวิธีปฏิบัติใหม่ (knowledge sharing) ของชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice) กล่าวคือสังคมสร้างสรรค์จะไม่มองว่าองค์ความรู้เกิดขึ้นเฉพาะในรั้วมหาวิทยาลัยแต่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสถาบันอุดมศึกษากับชุมชนและสังคม หรือของกลุ่มคนที่มีความสนใจหรือมีประสบการณ์ความเชี่ยวชาญร่วมกัน สอดคล้องกับที่ หลายประเทศได้แก่ สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย ฮองกง เป็นต้น มีการสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดยเชื่อมโยงชุมชนนักปฏิบัติ ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ให้ได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) กล่าวว่า เครือข่าย เป็นการรวมตัวของบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน ร่วมทำกิจกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน มีการดำเนินการที่เป็นระบบ หลากหลายรูปแบบแนวทางการปฏิบัติ เชื่อมโยงเข้าหากัน เป็นเครือข่ายไม่ใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงแต่การพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือร่วมสังสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันด้วยเป้าหมายที่มีร่วมกันด้วย

2. สภาพปัจจุบันของความเป็นสังคมสร้างสรรค์

2.1 บริบทการเป็นสังคมสร้างสรรค์ในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่าสังคมไทยยังไม่เป็นสังคมสร้างสรรค์เพราะยังมีความไม่เสมอภาคในสังคม ยังมีการกดขี่ทางความคิดที่ยากต่อการแหวก ม่านประเพณี ดังที่ประจักษ์ ก้องกีรติ (2557) กล่าวว่า การปะทะขัดแย้งระหว่างความคิดที่ไม่เสมอภาคนี้เป็นความขัดแย้งที่อยู่ลึกที่สุดในฐานความคิดของสังคมไทย โดยอภิปรายแนวคิดของนักคิดที่สำคัญ 3 คนในการวางรากฐานความคิดว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ไม่เสมอภาค ได้แก่ สมเด็จพระญาณสังวร ปาโมช ซึ่งดำรงบทบาทในการเป็น

ผู้ผลิตสร้างแนวคิดที่ว่า ความไม่เสมอภาคเป็นเรื่องปกติ ดำรงอยู่อย่างเป็นปกติได้ด้วยแนวคิดเรื่องความสามัคคี และแนวคิดเรื่องความเสมอภาคเป็นเรื่องผิดปกติและส่งผลกระทบต่อระเบียบและโครงสร้างสังคม นอกจากนี้สอดคล้องกับที่ กุลภา วจนสาระ (มปป.) ได้กล่าวถึงความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมในประชากรชายขอบ โดยให้ข้อสังเกตว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ยอมรับสภาพความไม่เท่าเทียมกันในสังคมโดยมองว่าเป็นเรื่องปกติที่มีความไม่เสมอภาคระหว่างคนในแต่ละชนชั้น โดยคนในสังคมไทยมองว่า (1) มองความเป็นเรื่องทางศีลธรรมภายใต้กฎแห่งกรรมของพุทธศาสนาที่นำไปสู่การยอมรับ ความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ซึ่งยอมเป็นไปตามกรรม (2) มองความเป็นธรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมและระบบอุปถัมภ์ (3) ยอมรับความยุติธรรมที่สัมพันธ์กับสถานะทางสังคมและอำนาจที่เหนือกว่า

อีกทั้งระบบการศึกษาไทยยังไม่เอื้อต่อการบ่มเพาะคนไทยให้เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เห็นได้จากจำนวนสิทธิบัตรทางปัญญาที่มีไม่มาก การศึกษายังเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รับมากกว่าผู้สร้างนวัตกรรม โครงสร้างวัฒนธรรมที่เน้นการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่เชิดชูผู้มีอำนาจทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ได้ อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถเป็นจุดเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ได้

2.2 บทบาทและการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาและความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ที่ได้รับการเสนอชื่อโดยรัฐบาลสมัยนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ส่วนใหญ่ยังขาดระบบการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ที่ชัดเจน ทั้งนี้สืบเนื่องจากความไม่ต่อเนื่องของนโยบายที่มีการเปลี่ยนรัฐบาลทำให้สถาบันอุดมศึกษาขาดการสานต่อนโยบายและการไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณภาครัฐ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีการดำเนินการดังนี้

การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่กำหนดจุดเน้นด้านการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ เช่น การกำหนดเป็นอัตลักษณ์ของผู้เรียน นอกจากนี้มีการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ การจัดการเรียนการสอนแบบสหกิจศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องจากการที่บัณฑิตในปัจจุบันขาดทักษะในการทำงานจริงทำให้ผู้ประกอบการหรือนายจ้างพยายามเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการเป็นที่ฝึกงานให้กับนิสิตมากขึ้น โดยปัจจุบันสถานประกอบการหลายแห่งใช้การเรียนรู้แบบสหกิจเป็นช่องทางในการคัดเลือกพนักงานประจำต่อไปโดยพิจารณาจากผลการทำงานของผู้เรียนที่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษา สอดคล้องกับที่ Comier (2010) ให้ข้อเสนอแนะว่าการเรียนรู้ควรมีความเชื่อมต่อการทำงานจริง (work-based/ work integrated learning experience) กล่าวคือการเรียนรู้ไม่ควรอยู่เพียงในห้องเรียนแต่ควรได้รับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่อยู่ในสายอาชีพนั้นๆ และยังสอดคล้องกับที่ Bowden และคณะ (2002) กล่าวว่าการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติจริงจะทำให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถผลิตผู้เรียนที่ตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของ

นายจ้างในการสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อแนวโน้มของตลาดได้มากขึ้นได้มากขึ้น นอกจากนี้ผู้เรียนที่มาจากหลากหลายพื้นฐานจะเป็นกลุ่มที่ได้เปรียบในการได้งานเพราะสามารถเป็นตัวแทนของตลาดผลิตภัณฑ์ได้มากกว่า นอกจากนี้ ยังพบว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบใช้โครงงานและการเรียนรู้แบบ Active Learning หรือการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับที่ วิจารณ์ พานิช (2555) กล่าวว่า “ศัตรูสำคัญที่สุดของความคิดสร้างสรรค์ คือ การเรียนแบบท่องจำ” โดยทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) นี้คือ ทักษะพื้นฐานที่มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ทุกคนต้องเรียน เพราะโลกจะยิ่งเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นเรื่อย ๆ และมีความซับซ้อนซ่อนเงื่อนมากขึ้น คนที่อ่อนแอในทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมจะเป็นคนที่ตามโลกไม่ทัน เป็นคนอ่อนแอ ชีวิตก็จะยากลำบาก

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษาที่มีความโดดเด่นในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์คือสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีการกำหนดจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของผู้เรียนอย่างชัดเจนและมีการกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สอดคล้องกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงเอกลักษณ์ขององค์กรกับการพัฒนาอัตลักษณ์ของผู้เรียน

การวิจัยสร้างองค์ความรู้นวัตกรรม สำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นวิจัยมุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้นวัตกรรมพบว่ามุ่งเน้นการผลิตผลงานวิจัยที่นำสู่การตีพิมพ์หรือจดสิทธิบัตรทางปัญญาได้ อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาเอกชนพบว่าการสร้างสร้งองค์ความรู้ในรูปแบบการวิจัยเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับจุดเน้นของสถาบันแต่เน้นการสร้างสร้งนวัตกรรมในรูปแบบอื่นที่นำสู่การจดสิทธิบัตรทางปัญญาได้ เช่นการออกแบบ การผลิตชิ้นงานต่างๆเพื่อนำสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์ได้ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษายังไม่สามารถผลิตผลงานนวัตกรรมที่นำสู่การจดสิทธิบัตรทางปัญญาได้มากเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัญหาการบริหารจัดการผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่ต้องมีการเชื่อมโยงกันระหว่างผู้ให้ทุน นักวิจัยและผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย อีกทั้งนักวิจัยส่วนใหญ่ขาดทักษะและมุมมองด้านความเป็นผู้ประกอบการที่สามารถคิดโจทย์วิจัยที่ตอบสนองต่อความต้องการใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับที่งานวิจัยของ ศรปราชญ์ ไนยสุวรรณ ยางกูรและคณะ (2010) บ่งชี้ว่ามีงานวิจัยเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่สามารถนำสู่สิทธิบัตรทางปัญญาและการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่างานวิจัยของประเทศไทยยังไม่สามารถนำสู่ความเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้ นอกจากนี้ผลงานวิจัยที่ได้ขาดการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์เพราะเป็นผลงานวิจัยที่เฉพาะศาสตร์และขาดการเชื่อมโยงกับมุมมองทางเศรษฐกิจและการตลาดของประเทศ

การบริการวิชาการ โดยผลการวิจัยพบว่ามหาวิทยาลัยที่เน้นวิจัยให้ความสำคัญกับการเป็น
หุ้นส่วนกับสถานประกอบการในการวิจัยสร้างองค์ความรู้และมุ่งเน้นการนำนวัตกรรมสู่การจด
สิทธิบัตรทางปัญญา การสร้างองค์ความรู้เพื่อตีพิมพ์ผลงานวิจัยเพื่อตอบสนองต่อการเป็น World
Class University ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ให้
ความสำคัญกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การบ่มเพาะคุณลักษณะของผู้เรียน การพัฒนา
สภาพแวดล้อมพื้นที่การเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งพบว่าการส่งเสริม
การทำ Talent Mobility ที่เปิดโอกาสให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาได้ไปทำงานในสถานประกอบการ
เพื่อเป็นการดึงดูดคนเก่งและฝึกฝนผู้ที่มีความสามารถพิเศษและสร้างเทคโนโลยีที่นำสู่การใช้
ประโยชน์ร่วมกันได้ อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษายังสามารถถ่ายโอนเทคโนโลยีสู่ชุมชนและสังคมได้อีก
ด้วย ประเทศอังกฤษให้ความสำคัญกับการถ่ายโอนเทคโนโลยีสู่ชุมชนโดยการส่งเสริมให้
มหาวิทยาลัย วิทยาลัย และธุรกิจสร้างสรรค์ทำงานร่วมกันผ่านการศึกษาเพื่อความเป็นผู้ประกอบการ
และการถ่ายโอนความรู้ (NESTA, 2008) อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่าระบบการประกันคุณภาพ
ระดับอุดมศึกษาไม่เอื้อต่อการพัฒนาความเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์เพราะเป็นระบบการ
ประเมินคุณภาพที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของสถาบันอุดมศึกษาที่มีความแตกต่างหลากหลาย อีกทั้ง
เป็นระบบการประเมินที่จำกัดกรอบความคิดและวิธีปฏิบัติที่ไม่ยืดหยุ่นและไม่เอื้อต่อการพัฒนาความ
โดดเด่นความสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมการแข่งขันของการศึกษาในบริบทสังคมโลกทำให้
สถาบันอุดมศึกษามุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้เพื่อตอบสนองต่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจมากกว่าการ
พัฒนาชุมชนสังคม การขาดการเชื่อมโยงกับชุมชนการนำองค์ความรู้สู่การให้บริการแก่ชุมชนแต่เป็น
การสร้างองค์ความรู้ที่เน้นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
(2552) ได้กล่าวว่า สภาพเศรษฐกิจที่มุ่งแข่งขัน ทำให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาทางวิชาการเป็น
สำคัญ ในขณะที่ระบบการศึกษาไทยยังไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้เท่าที่ควร
เนื่องจากการเรียนการสอนยังมุ่งสอนให้ผู้เรียนคิดตามสิ่งที่ผู้สอนป้อนความรู้มากกว่าการคิดสิ่งใหม่ ๆ
ประกอบกับครูผู้สอนมีภาระงานมาก จนส่งผลต่อการพัฒนาบุคคลในด้านอื่น เช่น การพัฒนาเชิง
สังคม รวมถึงการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีในกิจวัตรประจำวันหรือใช้ใน
การเรียนการสอนทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ลดลง ส่งผลให้ช่องทางการพัฒนาทักษะ
ทางอารมณ์และทักษะทางสังคมของผู้เรียนลดลงด้วย อีกทั้งเนื่องจากความต้องการศึกษาต่อใน
ระดับอุดมศึกษามีสูงขึ้น และการพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ต้องหาเลี้ยงตนเอง
มีอิสระในการบริหารและเปิดหลักสูตรเพื่อหาผู้เรียนเข้าเรียนให้ได้จำนวนมาก สิ่งเหล่านี้จะส่งผล
กระทบระยะยาวคือ มีบัณฑิตจบเป็นจำนวนมากเข้าสู่ตลาดแรงงานไม่สามารถรองรับได้หมด โดย
กลุ่มแรงงานระดับอุดมศึกษาที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่จบจากสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการ จะถูกผลักสู่
แรงงานนอกระบบ หรือหาทางออกโดยเรียนต่อระดับสูงขึ้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดภาวะแรงงานระดับปริญญา
โทและเอกไม่มีคุณภาพและล้นตลาดตามมาเช่นกัน

ประเวศ วะสี (2552) ได้เสนอวิธีปฏิรูประบบอุดมศึกษาโดยคุณแจ้งของการปฏิรูประบบอุดมศึกษา คือ การปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยที่เอาความรู้เป็นตัวตั้ง (Knowledge Oriented University) ไปเป็นมหาวิทยาลัยที่เอาปัญญาเป็นตัวตั้ง (Wisdom Oriented University) การที่อุดมศึกษาจะเป็นปัญญาของประเทศหรือปัญญาของแผ่นดินนอกจากความเข้มแข็งของศาสตร์ต่างๆ ที่จะต้องเข้มแข็งมากขึ้นแล้วควรจะมีนักวิชาการอย่างน้อยส่วนหนึ่งที่สามารถมองภาพใหญ่ เห็นระบบ เห็นโครงสร้าง เห็นแนวทาง ที่จะธำรงบูรณภาพและดุลยภาพของประเทศ แล้วเชื่อมโยงกับ “ศาสตร์” ต่างๆ ในมหาวิทยาลัยทำให้ “ศาสตร์” อันเป็นความรู้ ไปเชื่อมโยงกับปัญญาคือการเห็นทั้งหมดทำให้ศาสตร์ไปก่อประโยชน์ต่อสังคม

จากการสำรวจสภาพการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในการเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์พบว่า

1) สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยส่วนใหญ่มีความร่วมมือร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 98) โดยส่วนใหญ่มีการใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอน/ การวิจัยร่วมกัน (58%) รองลงมาคือ การทำโครงการวิจัยร่วมกัน (49%) ภาคส่วนที่สถาบันอุดมศึกษามีความร่วมมือด้วยในลำดับรองลงมาคือ มีความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ (ร้อยละ 95) ส่วนใหญ่เป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันในการวิจัยหรือจัดการเรียนการสอน (39%) รองลงมาคือ การเชื่อมโยงข้อมูลเครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร (38%) อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์พบว่าความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มประเภทสถาบันอุดมศึกษาเดียวกัน เช่น ระหว่างมหาวิทยาลัยวิจัย แต่ไม่ปรากฏชัดเจนถึงความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแบ่งแยกที่ชัดเจน เห็นได้จาก คำพูดของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐท่านหนึ่งว่า “เราจะไปร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเอกชนเดี๋ยวก็จะโดนตั้งคำถามว่าเอาเงินงบประมาณไปทำกับเอกชนทำไม”

2) ความร่วมมือกับภาคส่วนรองลงมาคือ มีความร่วมมือกับสถานประกอบการหรือองค์กรที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต ร้อยละ 95 โดยในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นแหล่งฝึกงาน/ ฝึกประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน (82%) รองลงมาคือ การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ (50%) สอดคล้องกับ บทบาทพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2544 และสอดคล้องกับ Irandoust and Kromadit (2010) และ Gore and Odell (2009) นอกจากนี้ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Emilija Stankovic (2013) ที่พบว่ารูปแบบความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาคเอกชนที่ดำเนินการร่วมกันคือการให้ผู้เรียนได้ฝึกงานในบริษัทและการให้พนักงานบริษัทได้เข้ามาสอนในรายวิชาต่างๆ การเป็นแหล่งเรียนรู้ให้บัณฑิตได้มีโอกาสเข้าไปดูงานในสถานที่ผลิตสินค้า การเปิดโอกาสให้บัณฑิตได้เข้าร่วมดำเนินโครงการต่างๆ

3) นอกจากนี้พบว่าสถาบันอุดมศึกษามีความร่วมมือของสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรืออาชีวศึกษา ร้อยละ 91 โดยในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นการให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ (39%) รองลงมาคือ การใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอน (27%) ส่วนภาคส่วนที่สถาบันอุดมศึกษามีความร่วมมือน้อยที่สุดคือ สถาบันที่เป็นแหล่งทุนวิจัย (ร้อยละ 88) โดยในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นการบริหารจัดการโครงการวิจัยร่วมกัน (50%) รองลงมาคือ การให้คำปรึกษา หรือ บริการวิชาการ (30%) และมีความร่วมมือกับมูลนิธิ/ องค์กรเอกชน (ร้อยละ 88) โดยในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ (47%) รองลงมาคือ การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว (31%) ข้อมูลที่พบนี้แสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ โดยส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของการทำวิจัยและการให้บริการวิชาการซึ่งเป็นการดำเนินงานตามพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลการศึกษาสภาพการปฏิบัติของสถานศึกษาในการเป็นหุ้นส่วนกับรัฐ และเอกชนเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์พบว่าไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มประเภทสถาบันอุดมศึกษา สาขาวิชา หรือตำแหน่งงานของผู้ตอบแบบสอบถาม อยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ ยกเว้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงหรือให้บริการวิชาการในพื้นที่ เช่น ชุมชน หน่วยงานองค์กร (work-based/ work integrated/ service learning/ active learning) ที่อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับที่ปัจจุบันงานวิจัยหลายชิ้นได้ให้ความสนใจการเรียนรู้ผ่านการให้บริการ ชุมชน โดยพบว่าวิธีการดังกล่าวนำสู่การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนและการพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน (Astin, Vogelgesang, Ikeda, & Yee; Eyler, 2000; Eyler, Giles, Stenson, & Gray, 2001; Steinke & Buresh, 2002) นักวิชาการได้นำวิธีการเรียนรู้แบบสะท้อนย้อนคิดเข้ามาผนวกกับการเรียนรู้แบบให้บริการโดยพบว่าเป็นปัจจัยเงื่อนไขสำคัญในความสำเร็จด้านวิชาการและคุณลักษณะส่วนบุคคล (Ash & Clayton, 2004; Eyler, Giles, & Schmiede, 1996; Eyler & Giles, 1999; Hatcher, Bringle, & Muthiah, 2004; Silcox, 1993; Welch, 1999)

อย่างไรก็ตามด้านที่มีสภาพการปฏิบัติต่ำสุดคือ การสร้างเครือข่ายชุมชนฐานความรู้และนักปฏิบัติ ซึ่งเป็นด้านที่มีความจำเป็นในการพัฒนาสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ เพราะการเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญผ่านเครือข่ายชุมชนนักปฏิบัติยังเป็นกลไกสำคัญของการสร้างให้เกิดสังคมสร้างสรรค์ที่สามารถบ่งชี้ได้ว่าชุมชนสังคมนั้นมีผู้เชี่ยวชาญอยู่ที่ไหนและสามารถสร้างให้เกิดเป็นเครือข่ายทางปัญญา (Wisdom Network) Benton and Giovagnoli (2006) สอดคล้องกับที่ Crossick (2006) กล่าวว่านอกจากการดึงดูดคนเก่งและฝึกฝนผู้ที่มีความสามารถพิเศษและสร้างเทคโนโลยีแล้วสถาบันอุดมศึกษายังสามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนและสังคมได้อีกด้วย ประเทศอังกฤษให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนโดยการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัย วิทยาลัย และธุรกิจสร้างสรรค์ทำงานร่วมกันผ่านการศึกษาเพื่อความเป็นผู้ประกอบการและการถ่ายทอดความรู้

(NESTA, 2008) อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนความรู้ยังเป็นที่โต้แย้งกันอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ในขณะที่การถ่ายโอนความรู้ที่เป็นนวัตกรรมค่อนข้างตายตัวและสามารถดำเนินการได้เฉพาะในการให้กลุ่มเฉพาะเข้าถึงนวัตกรรมและเรียนรู้การใช้นวัตกรรมได้ ความรู้ในกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ค่อนข้างไม่เป็นเส้นตรงและไม่ตายตัว แต่เป็นรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ของห่วงโซ่คุณค่าที่แตกต่างจากโลกทางวิชาการ ความพยายามในการเปลี่ยนสภาพจากการถ่ายโอนความรู้ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ของความรู้ มากกว่าการถ่ายโอนความรู้แบบทิศทางเดียวและเป็นเส้นตรง ความรู้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จะอยู่ในรูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์มากกว่าการถ่ายโอนความรู้จากกลุ่มหนึ่งไปอีกกลุ่มหนึ่งในรูปแบบเส้นตรงที่ตายตัว แต่ความรู้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์พบว่าเป็นในรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ซึ่งนำไปสู่คุณค่าที่เกิดขึ้นงานวิจัยที่โดดเด่นในสาขาการสื่อสารรูปแบบใหม่ การออกแบบ เนื้อหาดิจิตอลกำลังดำเนินไปอย่างรวดเร็วและมักเกิดขึ้นในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับธุรกิจซึ่งทำให้เส้นแบ่งความแตกต่างของโลกทั้งสองไม่ชัดเจน

3 ช่องว่างและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องว่างของการรับรู้ในแนวคิด บทบาท/ วิธีปฏิบัติ

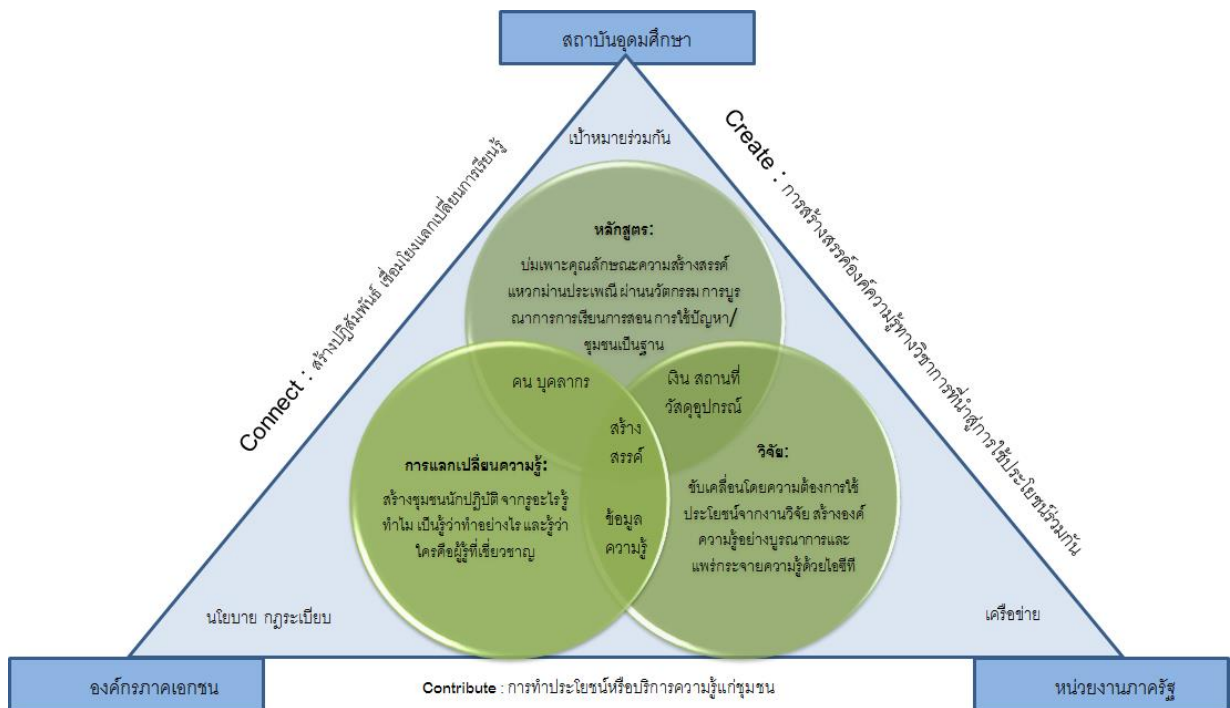
ผลการศึกษาช่องว่างของสภาพการปฏิบัติกับความคาดหวังของสถาบันอุดมศึกษาในการเป็นที่สุดคือ การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยหรือพัฒนาร่วมกับชุมชนนักปฏิบัติไปต่อยอดจดทะเบียนเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรที่มีการบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาหรือหลักสูตรที่สามารถตอบสนองผู้เรียนเป็นรายบุคคล (customize program) และการเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการให้แก่ นักวิจัย ได้แก่ การบริหารจัดการและการมีมุมมองเชิงธุรกิจ เป็นต้น ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเล็งเห็นความสำคัญของการสร้างองค์ความรู้ร่วมกับชุมชนเพื่อนำสู่การพัฒนาร่วมกันอย่างยั่งยืนเพราะปัจจุบันการสร้างองค์ความรู้ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อสนองต่อภาคธุรกิจในขณะที่ทรัพยากรและงบประมาณที่สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ได้รับมาจากภาษีของประชาชนอีกทั้งสถาบันอุดมศึกษามีความต้องการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษาตระหนักเห็นความสำคัญของการบูรณาการศาสตร์ความรู้ต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างไรก็ตามนโยบายและระเบียบข้อบังคับของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรยังไม่เอื้อต่อการดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบผลความแตกต่างของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติและความคาดหวังในตัวแปรประเภทสถาบันอุดมศึกษา สาขาวิชา และตำแหน่งงานพบว่ามีความแตกต่างในตัวแปรตำแหน่งงานเท่านั้น โดยผู้ดำรงตำแหน่งคณบดี/ รองคณบดีมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากอาจารย์ โดยมีค่าเฉลี่ยของความคาดหวังที่ต่ำกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรทำให้ผู้บริหารถูก

คาดหวังว่าจะต้องแสวงหารายได้เพื่อความอยู่รอดในปัจจุบันมากกว่าการให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งให้ความสำคัญกับความสมดุล สอดคล้องกับที่ Pamela G. Schwalb (2011) ได้ศึกษาสมรรถนะภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการพัฒนาความยั่งยืนประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลักที่สำคัญได้แก่ การคำนึงถึงสังคมโลก คนในสังคมทุกกลุ่ม และผลประโยชน์ ซึ่งต้องอยู่บนความสมดุลกัน แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาประสบกับภาวะวิกฤติทั้งด้านการแข่งขัน การเข้าถึงทรัพยากร และคุณภาพการศึกษาแต่สิ่งสำคัญคือการที่ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาต้องมีภาวะผู้นำในการคำนึงถึงสังคมโลกด้วยเช่นกัน โดยผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์คือผู้นำที่สามารถนำพาองค์กรให้ผ่านพ้นข้อจำกัดต่างๆได้ (Velsor, McCauley and Ruderman, 2010; Peterson, 2013) การที่ผู้บริหารมีความคาดหวังในการแสดงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ที่ต่ำกว่าอาจารย์นั้นแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในการเป็นกลไกขับเคลื่อนไปสู่ความเป็นสังคมสร้างสรรค์ ผู้บริหารคณะซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขาดความตระหนักแล้วบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์คงดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ยากจึงส่งผลให้สภาพการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่อยู่เพียงในระดับปานกลางเท่านั้น

4 กระบวนทัศน์ใหม่ของวิธีการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษา

กระบวนทัศน์ใหม่ของวิธีปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาที่น่าเสนอมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาตามกรอบพันธกิจของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยผู้วิจัยนำเสนอกรอบความคิด 3 Cs คือ Connect, Create และ Contribute

4.1 หลักการปฏิบัติ/ กรอบความคิด

1. **Connect** คือการจัดการศึกษาที่เชื่อมต่อกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

1.1 โดยสถาบันอุดมศึกษาควรทำการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของตนเอง ได้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง ผู้ใช้บัณฑิต เช่นสถานประกอบการ หน่วยงานองค์กรต่างๆ หน่วยงานผู้ให้ทุน หน่วยงานที่ใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ เป็นต้น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อม ได้แก่ ชุมชน สังคม สื่อมวลชน เป็นต้น โดยการจัดการเรียนการสอนควรให้มีการเชื่อมต่อกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้

1.2 เลือกหุ้นส่วนควรพิจารณาจากเป้าหมายที่เห็นพ้องร่วมกัน โดยควรมีการคัดกรองกลุ่มเอกชนที่ต้องการสร้างความเป็นหุ้นส่วนตามเป้าหมายเฉพาะที่ต้องการ เพราะสถานประกอบการบางแห่งมุ่งเน้นการดำเนินธุรกิจที่มุ่งหวังผลกำไรและต้องการบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พร้อมในการทำงานมากกว่าการมองผลลัพธ์ทางสังคม ความเป็นหุ้นส่วนกับสถานประกอบการเหล่านี้เพื่อนำสู่สังคมสร้างสรรค์อาจดำเนินการได้ลำบาก สถานประกอบการที่มีความสนใจในแนวคิดสังคมสร้างสรรค์คือสถานประกอบการที่ดำเนินธุรกิจแนว **Social Enterprise** และ **Corporate Social Responsibility** การเป็นหุ้นส่วนกับสถานประกอบการจึงต้องเริ่มต้นที่การหาจุดร่วมกันเฉพาะด้าน นอกจากนี้เอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไรได้แก่ องค์กรเอกชน เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่สถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างความเป็นหุ้นส่วนได้เพราะเป็นองค์กรที่มุ่งทำประโยชน์ให้กับสังคม

1.3 กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ชัดเจน เพื่อลดข้อจำกัดของทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายและมีผลประโยชน์ร่วมกันคือความเป็นอยู่ที่ดี ยั่งยืนและเสมอภาคของสังคม และยอมรับในความเสี่ยงร่วมกัน (Jingfeng Yuan et al., 2012)

2. Create ได้แก่การสร้างสรรคองค์ความรู้ทางวิชาการที่นำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยในการสร้างสรรคองค์ความรู้นี้ต้องปรับเปลี่ยนจากการสร้างองค์ความรู้ที่อยู่บนฐานของทฤษฎีเป็นส่วนใหญ่ให้อยู่บนฐานของปัญหาและยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของสังคม ดังนั้นการวิจัยจึงต้องเปลี่ยนจาก Research-driven เป็น Demand-driven ซึ่งการที่จะนำสู่การสร้างองค์ความรู้ในลักษณะนี้ได้นั้นต้องอาศัยการเชื่อมต่อกับชุมชนหรือผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสนำตนเองออกไปเกี่ยวข้องกับชุมชน สังคมหรือผู้ใช้บัณฑิตจะทำให้อาจารย์และนิสิตสามารถสร้างสรรคองค์ความรู้ที่เชื่อมต่อกับชุมชนได้

3. Contribute คือการทำประโยชน์หรือบริการความรู้แก่ชุมชน สถาบันอุดมศึกษาควรปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนโดยการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้สานองค์ความรู้เพื่อนำสู่การใช้ประโยชน์แบบ interrelationship กล่าวคือสถาบันอุดมศึกษาไม่ใช่หอคอยางข้างที่เป็นแหล่งองค์ความรู้และให้องค์ความรู้ แต่เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำประโยชน์หรือสนับสนุนแก่ชุมชนจึงเป็นบทบาทของทั้งสองฝ่ายคือชุมชนกับสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันสร้างสรรคประโยชน์ให้กับชุมชนสังคม ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทมากในการแพร่กระจายองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติที่ดีซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันของนักวิชาการและชุมชน

4.2 วิธีปฏิบัติใหม่ตามกรอบพันธกิจ

1. การผลิตบัณฑิต : จากผู้มีความรู้และเชื่อฟังสู่ผู้มีความสามารถทางความคิดและรับผิดชอบต่อสังคม From Knowledge and Docile Citizen to Talented and Responsible Citizen

- 1.1 มีความคิดสร้างสรรค์ สร้างสิ่งแปลกใหม่
- 1.2 การมีอิสระทางความคิด สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 1.3 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงแก่สังคม (change agent)
- 1.4 คุณลักษณะพิเศษเฉพาะบุคคล
- 1.5 ความรับผิดชอบต่อสังคม

สอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2555) ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2552) และ Resnick (2007) จาก MIT Lab กล่าวว่าปัจจัยความสำเร็จของการเป็นสังคมสร้างสรรค์ในปัจจุบันคือ การให้ผู้เรียนให้ได้คิดอย่างสร้างสรรค์ การวางแผนอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การทำงานร่วมกัน การสื่อสารอย่างชัดเจน การออกแบบอย่างซ้ำแล้วซ้ำอีก และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. การจัดการเรียนการสอน : จากการสอนความรู้สู่การบ่มเพาะศักยภาพ

From Teaching to Incubating Talent

2.1 หลักสูตร จากการออกแบบ**หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาสู่การออกแบบหลักสูตรที่เน้นประสบการณ์** ความเป็นนวัตกรรม (Innovative) บูรณาการ (Integrated) ยืดหยุ่น (Flexible) ตอบสนองต่อความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนรายบุคคลได้ (Student-centered) สอดคล้องกับแนวคิดของ McCulloch-Lovell (2010) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้ไม่ควรจำกัดขอบเขตอยู่ในสาขาวิชา การประเมินที่แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมที่บูรณาการศาสตร์ต่างๆสามารถทำได้หรือไม่ การเรียนรู้ที่สร้างสรรค์จำเป็นต้องมีรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เช่นจำนวนชั่วโมงเรียนที่ยืดหยุ่น พื้นที่การเรียนรู้นอกห้องเรียน การร่วมมือกันของผู้เรียนและอาจารย์ และความพยายามที่จะเรียนรู้ข้ามศาสตร์วิชา นอกจากนี้ระบบการบริหารจัดการมีความยืดหยุ่นเพียงพอหรือไม่ทั้งในเรื่องของระบบการลงทะเบียน การให้คำปรึกษา การใช้พื้นที่การเรียนรู้มีความสร้างสรรค์หรือไม่ การเรียนรู้จำเป็นต้องอยู่ในพื้นที่ที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่นห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ เป็นต้น หรือสามารถใช้พื้นที่การเรียนรู้ข้างนอกหรือพื้นที่ที่อยู่ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่

2.2 การจัดการเรียนการสอน ปรับเปลี่ยนบทบาท**จากการสอนสู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Experiential-based Learning)** เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน (Community-based) ทักษะการทำงานและฝึกปฏิบัติจริง (Work-Integrated) การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคุณลักษณะ มุมมองความคิดและรูปแบบความสัมพันธ์ที่มีกับผู้อื่นและชุมชนสังคม (Transformative learning) การปลดปล่อยอิสรภาพทางความคิดของผู้เรียน การกระตุ้นให้ผู้เรียนท้าทายมุมมองความคิดหรือสภาพที่เป็นอยู่เดิม (Critical-based) การใช้โจทย์ปัญหา (Problem-based) เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง (Project-based) สอดคล้องกับที่ วิจารณ์ พานิช (2555) สนับสนุนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) และการแก้ปัญหา (problem solving) ซึ่งหมายถึง การคิดอย่างผู้เชี่ยวชาญ (expert thinking) Resnick (2007) กล่าวว่า มีห้องเรียนเพียงจำนวนน้อยในระบบการศึกษาปัจจุบันที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการเป็นนักคิดเชิงสร้างสรรค์ และแม้ว่านักเรียนหลายคนเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาเฉพาะที่หลากหลายแต่ไม่สามารถปรับตัวและประยุกต์ความสร้างสรรค์นั้นเข้ากับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.3 การวัดและประเมินผล จากการวัดและประเมินเพื่อการสอบสู่เน้น**การวัดและประเมินเพื่อค้นหาศักยภาพ (Spot Talent) พัฒนาสมรรถนะ (Develop) และเทียบเคียงความสามารถ (Compare)** ความสามารถและคุณลักษณะของผู้เรียน (Incubating Talent) เช่นการกำหนดกรอบสมรรถนะและคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาหรือต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับแนวคิดของ Florida และคณะ (2006)

2.4 การให้โอกาสในการเรียนรู้ ที่เสมอภาคและสร้างความ**หลากหลาย**แก่ผู้เรียนในการได้เรียนรู้ (Diversified Learning Experiences and Equal Learning Opportunity)

3. การวิจัยและสร้างสรรค์นวัตกรรม :

จากการสร้างความรู้สู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าจากความรู้และนวัตกรรม

From Knowledge Creation to Value Creation of Knowledge and Innovation

- 1.1 มีมุมมองทางการตลาด เข้าใจความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย
- 1.2 สร้างสรรค์นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์ได้
- 1.3 สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมบนฐานภูมิปัญญาและความเชี่ยวชาญของชุมชน
- 1.4 งานวิจัยที่บูรณาการศาสตร์ที่หลากหลายเพื่อตอบโจทย์ปัญหาาร่วมกัน
- 1.5 มีความเป็นผู้ประกอบการบริหารและสื่อสารผลงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ได้

4. การบริการวิชาการ :

จากการบริการถ่ายทอดความรู้สู่การแลกเปลี่ยนและสร้างเครือข่ายความรู้อกับ

ชุมชน

From Academic Service to Knowledge Network and Exchange

- 1.1 การตระหนักเห็นความสำคัญในความรู้ ภูมิปัญญา และสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในคนและชุมชนทุกระดับ สอดคล้องกับ วิจารย์ พานิช (2555) พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547)
- 1.2 การเชื่อมโยงความรู้กับเครือข่ายทางสังคม สอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543)
- 1.3 การสร้างระบบความรู้และการจัดการความรู้ จากรู้อะไร สู้รู้ทำไม ไปรู้ว่าทำอย่างไร และใครทำอะไร (Know what to Know why to Know how to Know who)

4.3 ภาคส่วนที่ควรมิตบพททในการเข้ามาเป็นหุ้นส่วน

ในการกำหนดภาคส่วนและบทบาทของผู้มีส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกับสถาบันอุดมศึกษาพบว่ามีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ กฤษฎณพวงษ์ (2554) ดังนี้

4.3.1 การเป็นหุ้นส่วนกับสถาบันอุดมศึกษากลุ่มประเภทต่าง ๆ เช่นระหว่าง

มหาวิทยาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยที่เน้นชุมชน มหาวิทยาลัยที่เน้นการปฏิบัติทางอาชีพ

4.3.1.1 จุดประสงค์หลักคือ การสร้างองค์ความรู้และนำความรู้ไปสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน

4.3.1.2 มิติตความเป็นหุ้นส่วน ได้แก่ 1) การใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน 2) การพัฒนาหลักสูตรและดำเนินการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน 3) การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมร่วมกัน

4.3.2 การเป็นหุ้นส่วนกับสถานประกอบการธุรกิจเอกชน

4.3.2.1 จุดประสงค์หลักคือ การพัฒนาศักยภาพของกำลังแรงงาน เนื่องจากสถานประกอบการธุรกิจเอกชนเป็นผู้ใช้บัณฑิตโดยตรง

4.3.2.2 มิติตความร่วมมือได้แก่ 1) โมเดลธุรกิจร่วมกัน 2) การให้คำปรึกษาองค์ความรู้ 3) การสนับสนุนทรัพยากรทุนการศึกษา การวิจัยและสร้างนวัตกรรม 4) การแลกเปลี่ยนข้อมูลความต้องการ และบุคลากรร่วมกัน 5) การเป็นแหล่งฝึกงานให้แก่ผู้เรียน

4.3.3 การเป็นหุ้นส่วนกับชุมชนและภาคประชาสังคม

4.3.3.1 จุดประสงค์หลักคือ เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

4.3.3.2 มิติตความร่วมมือได้แก่ การเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ การกำหนดโจทย์ปัญหา การขยายผลนำองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ การจัดทำโครงการพัฒนาร่วมกัน การเป็นเจ้าขององค์ความรู้ร่วมกัน

4.3.4 การเป็นหุ้นส่วนกับสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ

4.3.4.1 จุดประสงค์หลักคือ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนที่จะเข้าสู่อุดมศึกษา

4.3.4.2 มิติตความร่วมมือได้แก่ การให้คำปรึกษาแก่ครูผู้สอนเพื่อเตรียมความพร้อมผู้เรียน การแลกเปลี่ยนข้อมูล การบ่มเพาะคุณลักษณะของผู้เรียนในด้านกระบวนการวิคิดและการปรับตัว การสร้างโอกาสในการเข้าศึกษาต่อโดยการสนับสนุนทุนการศึกษาหรือให้โควตาในการเข้าศึกษาต่อ การจัดทำหลักสูตรต่อเนื่องเพื่อเข้าเตรียมความพร้อมผู้เรียนในการเข้าศึกษาต่อ การสร้างระบบพี่เลี้ยงเช่นเครือข่ายนิสิตนักเรียนเพื่อเป็นพี่เลี้ยงในการเข้าศึกษาต่อแก่นักเรียน

5 แนวทางสำหรับความเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชน

แนวทางการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ สามารถนำเสนอได้ดังนี้

นโยบาย: Irandoust and Kromadit (2010) กล่าวว่า การมีความตั้งใจที่แท้จริงของฝ่ายนโยบายและฝ่ายบริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างให้เกิดความเป็นหุ้นส่วน การมีนโยบายที่ชัดเจนและตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เช่น การสนับสนุนทุนการศึกษา การกำหนดดอกเบี้ยต่ำ นโยบายทางภาษีในการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุน เป็นต้น ฝ่ายกำหนดนโยบายทั้งระดับชาติและระดับองค์กรควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและนโยบายในการทำงานร่วมกัน การสร้างกลไกการทำงานร่วมกัน ได้แก่ คณะกรรมการ หรือหน่วยงานที่เป็นกลไกขับเคลื่อนทั้งด้านกฎหมายข้อบังคับ ระเบียบการทำงานต่างๆ เป็นต้น จะช่วยให้การเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนทำได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Robert Osei-Kyei and P.C. Albert Chan, 2015; Jingfeng Yuan et al., 2012)

วิชาการ/ วิจัย: เอกชนมีโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย ในขณะที่ภาครัฐมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางวิชาการ มีองค์ความรู้นวัตกรรมที่เกิดจากการวิจัย และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในด้านต่างๆ เช่น ห้องปฏิบัติการอุปกรณ์ วัสดุเพื่อการวิจัย เอกชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้มีสมรรถนะที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตได้อย่างแท้จริง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานตรงสามารถเข้ามาร่วมจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ภาคธุรกิจสามารถให้ข้อมูลแนวโน้มความต้องการองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อให้ นักวิชาการสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่ตอบสนองต่อความต้องการใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาสามารถให้บริการด้านวิชาการแก่หน่วยงานองค์กรต่างๆ และสามารถดำเนินโครงการวิจัยร่วมกันได้โดยให้นักวิจัยเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการวิจัย โดยเอกชนสามารถให้การสนับสนุนงบประมาณด้านการวิจัยและสามารถนำไปสู่การต่อยอดทางทรัพย์สินทางปัญญาและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Irlandoust and Kromadit, 2010)

ทรัพยากร: เนื่องจากปัจจุบันอุดมศึกษาให้บริการแก่คนจำนวนมาก (massification of higher education) ภาครัฐประสบข้อจำกัดในการสนับสนุนงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษา ประกอบการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อมุ่งสู่การเป็น World Class University ทำให้มีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาจึงประสบกับความท้าทายหลายด้าน ภาคเอกชนมีทรัพยากรการเป็นหุ้นส่วนจะช่วยทำให้สถาบันอุดมศึกษาเข้าถึงทรัพยากรในการจัดการศึกษาให้สามารถแข่งขันในระดับสากลได้ ซึ่งอาจดำเนินการในรูปแบบการแบกรับค่าใช้จ่ายร่วมกัน (cost-sharing) ในการผลิตบัณฑิตที่มีศักยภาพสูง การสนับสนุนทุนเพื่อการวิจัยและนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เป็นต้น (Irlandoust and Kromadit, 2010)

การพัฒนาศักยภาพบุคลากร: สังคมในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์เส้นแบ่งความเชี่ยวชาญได้ลดความชัดเจน แต่การสอนที่สร้างสรรค์สามารถเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และนักปฏิบัติในวิชาชีพนั้นๆ การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับชุมชนและคนกลุ่มต่างๆจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยสามารถสร้างให้เกิดกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรทั้งในด้านวิชาการ วิชาชีพ และการบริหารจัดการของบุคลากรทุกระดับ ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนนี้สามารถนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การทำวิจัยร่วมกัน และการให้คำปรึกษาในระดับต่างๆที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างได้ (Gore and Odell, 2009)

นอกจากนี้จากการสำรวจความเป็นไปได้ของแนวทางในภาพรวมพบว่ามีความเหมาะสมของแนวทางอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกรายการ และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกรายการ โดยมีรายการที่มีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมของแนวทางอยู่ในระดับมากที่สุด 4 รายการ ตามลำดับคือ

- 1) ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นและเผยแพร่ผลงานอย่างเปิดกว้าง สอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) วิจารณ์ พานิช (2552) (Crossick, 2006) และ Wuwei (2011)
- 2) ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยแบบบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงบูรณาการแก่ผู้เรียน เช่นการออกกฎระเบียบและแนวการปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินงาน การสนับสนุนทรัพยากร สอดคล้องกับแนวคิดของ McCulloch-Lovell (2010)
- 3) ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนำเสนอนวัตกรรมการทำงานระหว่างรัฐและเอกชน สอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2552) (Crossick, 2006) และ Wuwei (2011) Florida และคณะ (2006)
- 4) ควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูลและแบ่งปันองค์ความรู้ของสถาบันอุดมศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชนและชุมชน วิจารณ์ พานิช (2552) (Crossick, 2006) และ Wuwei (2011)

6 ผลการทดลองใช้แนวทางการปฏิบัติที่นำเสนอในกรณีศึกษา

จากการศึกษาผลการทดลองใช้แนวทางพบว่าการสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ในทุกระดับตั้งแต่ระดับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ระหว่างรายวิชา ระหว่างภาควิชา ระหว่างคณะวิชา และระหว่างสถาบันการศึกษา สิ่งสำคัญคือการตระหนักเห็นคุณค่าของผู้อื่น การเห็นความสำคัญของการเชื่อมโยง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม และการคิดนอกกรอบ รวมถึงการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับปัญหาและชุมชนเป็นฐาน การใช้วิจัยเป็นฐาน และการเรียนรู้แบบให้บริการโดยมุ่งเน้นการบ่มเพาะคุณลักษณะของผู้เรียน การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

(Transformative Learning) การเรียนรู้แบบให้บริการ (Service Learning) การสร้างความร่วมมือกันของภาคส่วนต่าง ๆ บนพื้นฐานของการมีเป้าหมายร่วมกัน (Partnership) จึงเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- 1.1 ผู้กำหนดนโยบายควรให้ความสำคัญกับการสร้างความต่อเนื่องของนโยบายในการจัดการศึกษา
- 1.2 ควรจัดทำระเบียบข้อบังคับที่เอื้อต่อการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างความเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์ได้ เช่น การเชื่อมโยงความรู้กับชุมชนในการสร้างองค์ความรู้และนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกันได้
- 1.3 การกำหนดระเบียบข้อบังคับของการประกันคุณภาพที่ความยืดหยุ่นสอดคล้องกับบริบทของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อให้เกิดความหลากหลายในการปฏิบัติ และข้อบังคับมาตรฐานการบริหารหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นเอื้อต่อการสร้างองค์ความรู้และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- 1.4 สร้างกลไกการทำงานร่วมกันของสถาบันอุดมศึกษาประเภทต่าง ๆ เช่น สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้และแลกเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติให้มีความคล่องตัว และผสานจุดแข็งที่แต่ละฝ่ายมีอยู่เพื่อนำสู่การสร้างสังคมฐานความรู้เพื่อประโยชน์ของสังคมอย่างเป็นองค์รวม
- 1.5 ควรเพิ่มพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ให้กลุ่มต่างๆ ของสังคมได้มีโอกาสร่วมแลกเปลี่ยนมุมมองแนวคิดและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ เนื่องจากงานวิจัยนี้พบว่ามี ความแตกต่างกันในแนวคิดและวิธีปฏิบัติซึ่งหากเพิ่มพื้นที่ให้กลุ่มต่างๆ ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกันจะนำไปสู่การขยายผลการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ที่กว้างขวางขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

- 2.1 สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดนโยบายจุดเน้นในการคัดเลือกผู้บริหารระดับต่างๆ ที่มีจุดยืนแนวคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและมุ่งสู่การส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์
- 2.2 สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดนโยบายจุดเน้นในการผลิตบัณฑิตให้มีความสร้างสรรค์และมีความรับผิดชอบต่อสังคม
- 2.3 สร้างกลไกสนับสนุนการทำงานร่วมกันกับภาคส่วนต่างๆ อย่างชัดเจน เช่น ระเบียบกฎหมาย การจัดทำหลักสูตรร่วมกัน เป็นต้น

- 2.4 สร้างกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์
- 2.5 ควรส่งเสริมของผู้เรียนผ่านการดำเนินโครงการบริการชุมชนร่วมกัน โดยพัฒนาสมรรถนะ
- 2.6 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การทำวิจัยและการให้ชุมชนและภาคส่วนต่างๆเป็นแหล่งเรียนรู้โดยใช้ไอซีทีเป็นเครื่องมือในการแพร่กระจาย เชื่อมต่อผู้รู้ และต่อยอดองค์ความรู้
- 2.7 ควรส่งเสริมการสร้างพื้นที่การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยจัดให้มีกิจกรรมโครงการที่ผู้เรียนสามารถทำร่วมกันแบบบูรณาการ
- 2.8 ส่งเสริมการทำงานร่วมกันกับสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ และกลุ่มประเภทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐกับเอกชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาองค์ประกอบของการสร้างความเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์
2. ควรศึกษาโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์
3. ควรศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมของสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์
4. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการนวัตกรรมของสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กฤษณพงษ์ กีรติกร. 2554. “การเสริมสร้างความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนเพื่อพัฒนาอุดมศึกษา”

วารสาร สสอ. ประเทศไทย. ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 หน้า 11 – 25

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2537. การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการ

ปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท ส.เอเชียเพรส จำกัด

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2552. แนวโน้มการศึกษาไทยในครึ่งทศวรรษหน้า. (Online).

<http://www.kriengsak.com/node/77>, 2 มกราคม 2558.

ชลธิศ ชีระจิตติ. 2546. “Civil Society: ประชาสังคม”. ใน สิริพรรณ นกสวน และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา

(บรรณาธิการ). คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ณัฐวัฒน์ นิปการ. nd. ชุมชนนักปฏิบัติกับการจัดการความรู้ (Community of Practice – CoP).

(Online)

[http://knowledgeportal.dms.moph.go.th/uploads/files/download/file_201512181541140.p
df](http://knowledgeportal.dms.moph.go.th/uploads/files/download/file_201512181541140.pdf), 20 ธันวาคม 2558.

เพ็ชรี รูปะวิเชตร. 2554. “ความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาและสถานประกอบการเพื่อพัฒนาทักษะ

การทำงานของบุคลากรในองค์กรธุรกิจแบบระบบอุตสาหกรรม” วารสาร สสอ. ประเทศไทย.

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 หน้า 132 – 161

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. 2552. CCPR MODEL : สู่การเรียนรู้การสอนเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพใน

สังคมไทย. (Online). <http://www.dpu.ac.th/ces/download.php?filename=1377578355.pdf>.,

12 มกราคม 2558.

พริยะ ผลพิรุฬห์. 2556. “เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย” วารสารเศรษฐศาสตร์
ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนาศาสตร์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 หน้า 1 – 69

พินสุตา สิริธรรังศรี 2552. ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 – 20 ปี. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์
จำกัด

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (อบอ่อน). 2548. เครือข่าย ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ.
กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต

ประเวศ วะสี. 2552. ปฏิรูปประเทศไทยปฏิรูประบบอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: ที คิว พี จำกัด.

ประจักษ์ ก้องกีรติ. 2557. เส้นทางแห่งความไม่เสมอภาคในสังคมไทย. Siam Intelligence.
<http://www.siamintelligence.com/prajak-kongkirati-speech/>

ธนา นิลชัยโกวิทย์. 2551. การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning).
(Online).http://202.143.190.18/eoffice/bookfile2557/255712649_1.doc, 20 ธันวาคม 2558.

จรัส สุวรรณเวลา. 2551 ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สุรชัย บุญยमानนท์. 2556 “บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนา สังคม
และชุมชนไทย” วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนาศาสตร์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1
มกราคม 2556

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2555. แผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระยะที่ 11 (พ.ศ.
2555 - 2559). เชียงใหม่: สำนักงานมหาวิทยาลัยเชียงใหม่..

มหาวิทยาลัยมหิดล. 2555. แผนยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2556-2559. (Online).
http://www.si.mahidol.ac.th/th/academics/download/1_121.pdf, 18 ธันวาคม 2558.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2555. แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2556-2563 (ปรับปรุง). (Online). www.council.su.ac.th/files/.../str_56-63_improve.pdf, 18 ธันวาคม 2558.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555. แผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2559) ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 – 2557. (Online).
www.tu.ac.th/org/ofrector/planning/m1_m1/m1_m11/plan11_01.pdf, 18 ธันวาคม 2558.

ธีรยุทธ บุญมี. 2547. ประชาสังคม. กรุงเทพฯ : สายธาร

วิจารณ์ พานิช. 2555. การบรรยาย เรื่อง “การผลิตบัณฑิตในศตวรรษที่ 21” เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2555 ณ ห้องสุนารี สุระสมนาคาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุนารี

วิจารณ์ พานิช. 2555. วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สมประสงค์ รุ่งเรือง. 2557. โครงการพัฒนาแผนที่ทางวัฒนธรรม ของงานออกแบบโลหะภัณฑ์ในระดับหมู่บ้าน เพื่อจัดทำดัชนีสู่ความสำเร็จเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมุ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สังคมสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล. ปีที่ : 19 ฉบับที่ : 2 เลขหน้า : 95-103 ปีพ.ศ. : 2557

สำนักงาน ก.พ. 2557. เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อวันใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: เอฟอีเอ็ม กรุ๊ป โซลูชั่น จำกัด

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2551. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2551–2565). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..

_____. 2553. คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

_____. 2555. แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555–2559). (Online).<http://www.mua.go.th>, 2 ธันวาคม 2558.

_____. 2556. ระบบฐานข้อมูลด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา. (Online). <http://www.cheqa.mua.go.th>, 22 ธันวาคม 2558.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2552. เศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: บี.ซี. เพรส (บุญชิน) จำกัด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ.2550 – 2554. (Online). <http://www.idd.go.th/Thai-html/05022007/PDF/PDF01/index.htm>, 22 ธันวาคม 2558.

_____. 2555. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555–2559. (Online). <http://www.idd.go.th/th-TH/แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ-ฉบับที่-11-พศ-2555-2559/>, 22 ธันวาคม 2558.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2555. กรอบและทิศทางการวิจัยทางการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. 2545. ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่. กรุงเทพฯ: วิชา

Allen-Gil, S. et al. 2005. "Forming a community partnership to enhance education in sustainability." **International Journal of Sustainability in Higher Education**. Vol. 6 Iss 4 pp. 392 – 402

Araya, D. 2010. Cultural Democracy: Universities in the Creative Economy, ***Policy Futures in Education***. Vol. 8 (2), p.217-230

Araya, D. and Peter, M. 2010. **Education in Creative Economy**. New York: Peter Lang

Ash, S. L., and Clayton, P. H. 2004. "The articulated learning:An approach to guided reflection and assessment." **Innovative Higher Education**, 29(2), 137-154.

Astin, A. W., Vogelgesang, L. J., Ikeda, E. K., and Yee, J. A. 2000. **How Service Learning Affects Students**. Los Angeles, CA: Higher Education Research Institute, UCLA.

Barak Rosenshine. 2012. Principles of Instruction Research-Based Strategies That All Teachers Should Know. **American Educator**, Spring 2012 pp. 12 – 39

Barth, M., and others. 2017. Developing Key Competencies for Sustainable Development in Higher Education. **International Journal of Sustainability in Higher Education**, Vol.8 Issue 4 pp.416-430

Benton, S. and M. Giovagnoli. 2006. **The Wisdom Network**. N.Y.: AMACOM

Bowden, R., T. Bourner and S. Laing. 2002. "Professional doctorates in England and Australia: not a world of difference". **Higher Education Review**, Vol. 35, No. 1, p.

- Boge, K. 2012. "How to facilitate the learning of creativity: thinking "outside the box" and beyond textbook solutions." **Development and Learning in Organizations: An International Journal**. Vol. 26 Iss 6 pp. 14 – 16
- Boye, E. 2014. **Bangladesh: Public-Private Partnership in Higher Education: Technical Assistance Consultant's Report**. ADB
- Bringle, R. G., and Hatcher, J. A. 1996. "Implementing service-learning in higher education." **Journal of Higher Education**, 67(2), 221-239.
- Comier, D. 2010. "Community as curriculum." In D. Araya, Daniel and P.A. Michael. (eds.) **Education in the Creative Economy**. N.Y.: Peter Lang
- Crossick, G. 2006. **Knowledge Transfer with Widgets: The Challenge of Creative Economy**. Goldsmith: University of London
- Dauenhauer, J. A., Steiz, D. W., Aponte, C. I., and Faria, D.F. 2010. "Enhancing student gerocompetencies: Evaluation of an intergenerational service-learning course." **Journal of Gerontological Social Work**. 53(4), 319-335. Dewey, J. 1933. *How we think*. Boston: D.C. Heath and Company.
- DCMS. 2008. **Creative Britain: New Talents for the New Economy**. Department for Innovation, Universities & Skills
- Diamond, L. 1999. *Development Democracy: Toward Consolidation*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press

Dubé, L., A. Bourhis, and R. Jacob. 2005. "The impact of structuring characteristics on the launching of virtual communities of practice". **Journal of Organizational Change Management**. 18 (2): 145–166.

Eyler, J. 2000. "What do we most need to know about the impact of service-learning on student learning?" **Michigan Journal of Community Service Learning** (Special Issue), 11-17

Eyler, J. S., Giles, Jr. D. E., Stenson, C. M., and Gray, C. J. 2001. **At a Glance: What We Know about the Effects of Service-Learning on College Students, Faculty, Institutions and Communities, 1993-2000** (3rd ed.). Nashville, TN: Vanderbilt University.

Eyler, J., Giles, D., and Schmeide, A. 1996. **A Practitioners Guide to Reflection in Service Learning: Students' Voices and Reflections**. Nashville, TN: Vanderbilt University.

Eyler, J., and Giles, D. 1999. **Where's the Learning in Service-Learning?** San Francisco: Jossey-Bass.

Enders, J. and Jongbloed, B. 2007. **Public-Private Dynamics in Higher Education Expectations, Developments and Outcomes**. U.K: Transaction Publishers

Florida, R. 2005. **The Flight of the Creative Class**. New York: Harper Collins Publishers

Florida, R., Gary G., Brian K., and Kevin S. 2006. **The University and the Creative Economy**.

Gore, J.S. and Odell, M.J. 2009. "Evidence of impact of higher education partnerships in southeast asia: an assessment of 13 higher education partnerships. (Online) www.HEDprogram.org., September 28, 2011

Government Public Relations Department, The. 2010. **Eight Universities Selected as Creative Academies.** (Online) posted on December 29, 2010.

Hann C. and E. Dunn 1996. *Civil Society: Challenging Western Models* (eds). London: Routledge.

Haavisto, V. (nd.) *Towards a Creative Society: Embracing the Diversity of Creativity* (Online). www.etla.fi/files/1253_FES_04_3_towards_a_creative_society.pdf, September 28, 2011

Harkavy, I. 2004. "Service-learning and the development of democratic universities, democratic schools, and democratic good societies in the 21st Century." In M. Welch & S. H. Billing (Eds.), **New Perspectives in Service-Learning: Research to Advance the Field** (pp. 3-22). Greenwich, CT: Information Age Publishing.

Hartley, J. 2007. "The evolution of the creative industries-Creative clusters, creative citizens and social network markets." Presentation Creative Industries Conference, Asia-Pacific Week, September, 2007, Berlin

Holden, J. 2010. *Democratic Culture: Opening up the arts to everyone.* In D. Araya, Daniel and P.A. Michael. (eds.) **Education in the Creative Economy.** N.Y.: Peter Lang

Irandoust, S. and V.Kromadit. 2010. "The time is now for public-private partnerships in higher learning." (Online) www.nationmultimedia.com/home/2010/06/04/opinion,

Accessed on September 28, 2011

Jingfeng Yuan and others. 2012. "Developing Key Performance Indicators for Public-PrivatePartnership Projects: Questionnaire Survey and Analysis." **Journal of Management in Engineering**. July 2012.

Jones, M.E. and B. Prompilai. 2011. **Unknown Shifts in Uncertain Times: Preparing for Tomorrow Today Through Education & Partnerships**. Paper present to the ASAIHL conference at Sripatum University, November 11-12, 2011

Jude Howell and Jenny Pearce. 2011. *Civil Society and Development. A Critical Exploration* Boulder and London: Lynne Rienner

Kiely, R. 2005. "A Transformative Learning Model for Service-Learning: A Longitudinal Case Study." **Michigan Journal of Community Service Learning**. Fall 2005, pp.5-22

Kietzmann, J., and others. 2013. "Mobility at work: A typology of mobile communities of practice and contextual ambidexterity". **Journal of Strategic Information Systems**. 3 (4): 282–297.

Kolb, D. 1984. **Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Lemieux, C. M., and P. D. Allen. 2007. "Service-learning in social work education: The state of knowledge, pedagogical practicalities, and practice conundrums." **Journal of Social Work Education**. 43(2), 309-325.

- Martin Prosperity Institute. 2009. **Creative in the Rural Economy: Challenges and Opportunities. Martin Prosperity Insights.** Rotman School of Management, University of Toronto. (Online) <http://www.martinprosperity.org/insights/insight/creativity-in-the-rural-economy-opportunities-in-rural-areas-smaller-centres> (2 November, 2015)
- McCulloch-Lovell, E. 2010. "The Creative Campus: practicing what we teach." In D. Araya, Daniel and P.A. Michael. (eds.) **Education in the Creative Economy.** N.Y.: Peter Lang
- NESTA. 2008. **Creative Economy Report.** United Nations
- Merizow, J. 1997. "Transformative learning: theory to practice." **New Directions for Adult and Continuing Education.** no. 74. Jossey-Bass Publishers
- Larry Diamond. 1996. "Toward Democratic Consolidation." In Larry Diamond and Marc F. Plattner, eds., **The Global Resurgence of Democracy.** Baltimore John Hopkins University Press
- Lave, J. and E. Wenger. 1991. **Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation.** Cambridge: Cambridge University Press.
- OECD. 1996. **The Knowledge-Based Economy.** Paris: OECD
- OECD. 2000. **The Creative Society of the 21st Century.** Paris: OECD
- Office of Higher Education Commission. 2008. **The Second 15-Year Long Range Plan on Higher Education (2008 – 2022).** (Online) www.muc.go.th/users/bpp/developplan, February 2, 2011

Peppler, K.A. and M. Solomou. 2011. "Building creativity: collaborative learning and creativity in social media environments." **On the Horizon**. Vol. 19 Iss 1 pp. 13 – 23

Peterson J.F. 2013. **Creative Leadership Signposts in Higher Education**. Sense Publishers: Boston

Poussin, G. nd. "Public-Private Partnerships and the creative sector" (Online).
<http://www.freepartnershiponline.com/article/International-Trade-Forum>,

Resnick, M. 2007. "Sowing Seeds the for a More Creative Society" **Learning and Leading with Technology**. December/ January 2007-2008.

Robert Osei-Kyei and P.C. Albert Chan. 2015. "Review of studies on the Critical Success Factors for Public–Private Partnership (PPP) projects from 1990 to 2013." **International Journal of Project Management**. 33 (2015) 1335–1346

Shi-Jer Lou, Chih-Chao Chung, Wei-Yuan Dzan and Ru-Chu Shih. 2012. "Construction of a creative instructional design model using blended, project-based learning for college students." **Scientific Research**, Vol. 3 No. 7 pp. 1281 – 1290

Silcox, H. 1993. **A How-to Guide to Reflection: Adding Cognitive Learning to Community Service Programs**. Holland, PA: Brighton Press.

Stankovic, E. 2013. "Public-private partnership: Coca-Cola and the University of Belgrade." **International Journal of Public Sector Management**. Vol. 26 Iss 2 pp. 146 - 152

Steinke, P. and S. Buresh. 2002. "Cognitive outcomes in service-learning: Reviewing the past and glimpsing the future." **Michigan Journal of Community Service Learning**. 8(2), 5-14.

Sudipta Kaviraj and Sunil Khilnani. 2011. **Civil Society: History and Possibilities (eds.)**
Cambridge University Press, Cambridge

Thanisawanyankul, S., Rassameethese, B. and Buasuwan, P. 2010. **Foresight
Research on Results and Invention of Research Projects**. Kasetsart University

UNCTAD 2008. **Creative Economy Report**. United Nations

Velsor, E.V., McCauley, C. D. and Ruderman, N.D. 2010. **The Center for Creative
Leadership Handbook of Leadership Development**.

Welch, M. 1999. "The ABCs of reflection: A template for students and instructors to implement written reflection in service-learning." **NSEE Quarterly**. Volume 25(2), 22-25.

Wuwei, L. 2011. **How Creativity is Changing China**. Edited by Michael Keane and translated by Hui Li and Marina Guo. Bloomsbury Academic: UK. (Online)
<http://www.bloomsburyacademic.com/view/CreativityChangingChina>, 25 May, 2012

Williams, N., & Reeves, P. 2004. "MSW students go to burn camp: Exploring social work values through service-learning." **Social Work Education**. Volume 23(4) 383-398.

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

ประเด็นสัมภาษณ์งานวิจัยเรื่อง

Forging Public and Private Partnership in Higher Education:

A New Paradigm of Practice to Promote a Creative Society

ประเด็นสัมภาษณ์

1. ปัจจุบันคำว่า “สังคมสร้างสรรค์” หรือ “Creative Society” ได้รับการกล่าวถึงในหลายบริบทสังคมประเทศ หากแต่ยังไม่มีทำให้ความหมายที่ชัดเจนของคำดังกล่าว ในมุมมองของท่านๆคิดว่าสังคมสร้างสรรค์หมายความว่าอย่างไร มีองค์ประกอบหรือลักษณะที่สำคัญในการบ่งชี้ความเป็นสังคมสร้างสรรค์อะไรบ้าง
2. ท่านจินตนาการภาพสังคมไทยสร้างสรรค์ที่พึงประสงค์ (Thailand Creative Society) ว่ามีลักษณะอย่างไร
3. เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในมุมมองของท่านคิดว่าสังคมสร้างสรรค์กับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) มีความสัมพันธ์กันหรือไม่และอย่างไร
4. ท่านคิดว่าปัจจุบันบริบทความเป็นสังคมสร้างสรรค์ของสังคมไทยเป็นอย่างไร (มีจุดแข็ง จุดควรพัฒนา โอกาส และอุปสรรคในการเป็นสังคมสร้างสรรค์อย่างไรบ้าง)
5. ท่านคิดว่าบริบทการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยในปัจจุบันสามารถนำสู่สังคมไทยสร้างสรรค์ที่พึงประสงค์ในอนาคตได้หรือไม่ และกระบวนการที่เป็นวิถีปฏิบัติในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อนำสู่การพัฒนาสังคมไทยที่สร้างสรรค์ควรเป็นอย่างไร (การจัดการเรียนการสอน/ การวิจัย/ การบริการวิชาการ/ การเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์กับชุมชน ฯลฯ)
6. ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์แห่งชาติ และเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากรซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ (Creative Academy) ท่านได้ดำเนินการพัฒนามหาวิทยาลัยศิลปากรให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์อย่างไร
7. ท่านคิดว่าเอกชนที่สามารถเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกับสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์สามารถลดอุปสรรคกลุ่มเอกชนลักษณะใดบ้าง (องค์กรธุรกิจ องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร สถาบันการศึกษาเอกชน ฯลฯ)
8. ท่านคิดว่าสถาบันอุดมศึกษา ภาครัฐและเอกชนควรแสดงความเป็นหุ้นส่วนในการสร้างให้เกิดสังคมไทยที่สร้างสรรค์หรือไม่และควรมีแนวทางอย่างไร (กรอบความเป็นหุ้นส่วน เช่น การจัดการเรียนการสอน/ การวิจัย/ การเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์กับชุมชน ฯลฯ/ รูปแบบหรือแนวทางความเป็นหุ้นส่วน/ กลไกการดำเนินงาน/ บทบาทของแต่ละฝ่าย)
9. ท่านคิดว่าเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จในการเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการจัดการอุดมศึกษาเพื่อนำสู่สังคมไทยที่สร้างสรรค์ได้แก่อะไรบ้าง

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

การสร้างความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริม ความเป็นสังคมสร้างสรรค์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตัวเลือกที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านและหน่วยงานของท่านมากที่สุด

1. วุฒิการศึกษาสูงสุด
☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....
2. ตำแหน่ง
☐ รองอธิการบดี/ ผู้ช่วยอธิการบดี ☐ คณบดี/ รองคณบดี/ ผู้ช่วยคณบดี
☐ หัวหน้าภาควิชา/ ประธานหลักสูตร
☐ อาจารย์ ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....
3. ประสบการณ์ทำงานในองค์กรที่สังกัด
☐ น้อยกว่า 5 ปี ☐ 5 – 10 ปี ☐ 11 – 15 ปี ☐ 16 – 20 ปี ☐ มากกว่า 20 ปี
4. ตำแหน่งทางวิชาการ
☐ อาจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ศาสตราจารย์
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....
5. สาขาวิชาของคณะที่สังกัด
☐ วิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี ☐ มนุษยศาสตร์/ สังคมศาสตร์
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....
6. ประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด
☐ มหาวิทยาลัยของรัฐ ☐ มหาวิทยาลัยในกำกับ
☐ มหาวิทยาลัยเอกชน ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

7. ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานของท่านมีกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น
(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)
- ☐ การใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอน/ การวิจัยร่วมกัน
- ☐ การบริหารจัดการหลักสูตร/ การจัดการเรียนการสอนร่วมกัน/ การให้สิทธิโควตาผู้เรียน
- ☐ การทำโครงการวิจัยร่วมกัน
- ☐ การลงทุนในทรัพยากร/ เป็นหุ้นส่วนธุรกิจหรือเป็นเจ้าของสิทธิบัตรร่วมกัน
- ☐ การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ
- ☐ การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร
- ☐ การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน
- ☐ การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว เช่น โครงการบริการชุมชนและสังคม
- ☐ อื่นๆโปรดระบุ..... ☐ ไม่มีความร่วมมือ
8. ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานของท่านมีกับสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษา
(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)
- ☐ การใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอน
- ☐ การบริหารจัดการหลักสูตร/ การจัดการเรียนการสอนร่วมกัน/ การให้สิทธิโควตาผู้เรียน
- ☐ การทำโครงการวิจัยร่วมกัน
- ☐ การลงทุนในทรัพยากร/ เป็นหุ้นส่วนธุรกิจหรือเป็นเจ้าของสิทธิบัตรร่วมกัน
- ☐ การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ
- ☐ การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร
- ☐ การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน
- ☐ การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว
- ☐ อื่นๆโปรดระบุ..... ☐ ไม่มีความร่วมมือ
9. ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานของท่านมีกับสถานประกอบการหรือองค์กรที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต
(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)
- ☐ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน
- ☐ การบริหารจัดการหลักสูตร/ จัดการเรียนการสอนร่วมกัน
- ☐ การเป็นแหล่งฝึกงาน/ ฝึกประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน
- ☐ การลงทุน เป็นหุ้นส่วนธุรกิจ/ ใช้ทรัพยากรสินทางปัญญาร่วมกัน
- ☐ การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ
- ☐ การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร
- ☐ การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน
- ☐ การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว

☐ อื่นๆโปรดระบุ..... ☐ ไม่มีความร่วมมือ

10. ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานของท่านมีกับสถาบันที่เป็นแหล่งทุนวิจัย
(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)

☐ การใช้ทรัพยากรในการวิจัยร่วมกัน เช่นห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์ เครื่องมือ ฯลฯ

☐ การบริหารจัดการโครงการวิจัยร่วมกัน

☐ การลงทุนในงบประมาณหรือเป็นหุ้นส่วนธุรกิจหรือเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาร่วมกัน

☐ การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ

☐ การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร

☐ การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน

☐ การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว

☐ อื่นๆโปรดระบุ..... ☐ ไม่มีความร่วมมือ

11. ลักษณะ/ รูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานของท่านมีกับองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ
(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)

☐ การใช้ทรัพยากรร่วมกันในการวิจัยหรือจัดการเรียนการสอน

☐ การบริหารจัดการโครงการ หลักสูตร หรือจัดการเรียนการสอนร่วมกัน

☐ การลงทุน เป็นหุ้นส่วนธุรกิจร่วมกัน

☐ การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ

☐ การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร

☐ การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน

☐ การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว

☐ อื่นๆโปรดระบุ..... ☐ ไม่มีความร่วมมือ

12. ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือที่หน่วยงานของท่านมีกับมูลนิธิ/ องค์กรเอกชน
(สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)

☐ การใช้ทรัพยากรร่วมกันในการวิจัยหรือจัดการเรียนการสอน

☐ การบริหารจัดการโครงการ หลักสูตรหรือดำเนินการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน

☐ การลงทุน งบประมาณ หรือเป็นหุ้นส่วนธุรกิจหรือทรัพย์สินทางปัญญาร่วมกัน

☐ การให้คำปรึกษา หรือบริการวิชาการ

☐ การเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคลากร

☐ การทำข้อตกลงความร่วมมือที่เป็นพันธะผูกพันในการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกัน

☐ การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว

☐ อื่นๆโปรดระบุ..... ☐ ไม่มีความร่วมมือ

ตอนที่ 2 สภาพการปฏิบัติและสภาพที่ควรเป็นในการเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

คำชี้แจง ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับสภาพการปฏิบัติและระดับที่ควรเป็นขององค์กรท่านในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนกับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของท่านมากที่สุด

นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สังคมสร้างสรรค์ หมายถึง สังคมที่ให้ความสำคัญกับการใช้ความคิดสร้างสรรค์ องค์ความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การบูรณาการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการสร้างให้เกิดความเป็นสังคมที่ยั่งยืน สมดุล และเสมอภาค

ความเป็นหุ้นส่วน หมายถึง ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานองค์กรของรัฐหรือเอกชน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือเอกชน สถานศึกษาขั้นพื้นฐานหรืออาชีวศึกษา สถานประกอบการ มูลนิธิ องค์กรเอกชน ในระดับที่มีพันธะผูกพันหรือมีความรับผิดชอบต่อกันในด้านการงานและด้านผลลัพธ์

ข้อ	รายการ	ระดับสภาพการปฏิบัติ					ระดับที่ควรเป็น				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
	การกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์										
1	การส่งเสริมให้ผู้แทนองค์กรภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการกำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์										
2	การกำหนดจุดเน้นคุณลักษณะบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าท้าทายมุมมองความคิดเดิม และสามารถนำเสนอมุมมองความคิดใหม่ๆ										
3	การพัฒนาผู้เรียนให้มีมุมมองที่เปิดกว้าง อดทนอดกลั้นและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มต่างๆในสังคม										
4	การพัฒนาผู้เรียนให้มีความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก										
5	การส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างความเสมอภาคเป็นธรรม และมุ่งเน้นการพัฒนาที่อยู่บนความสมดุลยั่งยืน										
	การจัดการเรียนการสอน										
6	การส่งเสริมให้หน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียน										

ข้อ	รายการ	ระดับสภาพการปฏิบัติ					ระดับที่ควรเป็น				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
	การสอนให้กับผู้เรียน										
7	การพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรที่มีการบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาหรือหลักสูตรที่สามารถตอบสนองของผู้เรียนเป็นรายบุคคล (customize program)										
8	การนำประเด็นปัญหา ความต้องการ หรือกรณีศึกษาของหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน และสถานประกอบการมาเป็นโจทย์ปัญหาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน										
9	การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมอง สะท้อนย้อนคิดในประสบการณ์ทัศนคติ และคุณค่าที่ได้รับจากประสบการณ์การเรียนรู้										
10	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงหรือให้บริการวิชาการในพื้นที่ เช่นชุมชน หน่วยงานองค์กร (work-based/ work integrated/ service learning/ active learning)										
11	การเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนข้ามศาสตร์วิชา										
12	การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้										
	การวิจัยและสร้างนวัตกรรม										
13	การทำวิจัยที่เน้นการนำโจทย์ปัญหาของสังคมหรือของผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเป็นตัวตั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม										
14	การทำวิจัยที่บูรณาการองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่										
15	การทำวิจัยที่เน้นการประยุกต์ต่อยอดองค์ความรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ										
16	การเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการให้แก่ นักวิจัย ได้แก่ การบริหารจัดการและการมีมุมมองเชิงธุรกิจ เป็นต้น										
	การสร้างเครือข่ายชุมชนฐานความรู้และนักปฏิบัติ										
17	การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของนักวิชาการกับเครือข่ายที่เป็นชุมชนนักปฏิบัติ ได้แก่ ชุมชนที่เป็นผู้มีประสบการณ์มีความสนใจร่วมกัน										
18	การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนนักปฏิบัติ ผ่านการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการ กิจกรรม										

ข้อ	รายการ	ระดับสภาพการปฏิบัติ					ระดับที่ควรเป็น				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
	ต่างๆ										
19	การนำประสบการณ์ความรู้ที่มีอยู่ของชุมชนนักปฏิบัติมาต่อยอดความรู้เพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้และมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ										
20	การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยหรือพัฒนาร่วมกับชุมชนนักปฏิบัติไปต่อยอดจดทะเบียนเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและนำสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน										

ตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

คำชี้แจง ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ท่านมีต่อความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางในการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของสถาบันอุดมศึกษากับรัฐและเอกชนในการส่งเสริมความเป็นสังคมสร้างสรรค์

นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สังคมสร้างสรรค์ หมายถึง สังคมที่ให้ความสำคัญกับการใช้ความคิดสร้างสรรค์ องค์ความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การบูรณาการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการสร้างให้เกิดความเป็นสังคมที่ยั่งยืน สมดุล และเสมอภาค

ความเป็นหุ้นส่วน หมายถึง ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานองค์กรของรัฐหรือเอกชน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือเอกชน สถานศึกษาขั้นพื้นฐานหรืออาชีวศึกษา สถานประกอบการ มูลนิธิ องค์กรเอกชน ในระดับที่มีพันธะผูกพันหรือมีความรับผิดชอบต่อกันในด้านการงานและด้านผลลัพธ์

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม					ระดับความเป็นไปได้				
		ของแนวทาง					ของแนวทาง				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
	การพัฒนาระบบบริหารจัดการและกลไกสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วน										
1	ควรถูกกำหนดนโยบายและกลไกที่ชัดเจนในการส่งเสริมความร่วมมือและการแสดงความรับผิดชอบร่วมกันของสถาบันอุดมศึกษากับภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาเพื่อ										

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม					ระดับความเป็นไปได้				
		ของแนวทาง					ของแนวทาง				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
	พัฒนาผู้เรียนและสังคมอย่างยั่งยืน เช่นการทำข้อตกลงความร่วมมือ การมีกฎระเบียบรองรับการดำเนินงานร่วมกัน เป็นต้น										
2	ควรกำหนดโครงสร้างการทำงานและจัดตั้งหน่วยงานที่สนับสนุนการบูรณาการต่อยอดการเรียนรู้ การวิจัยนวัตกรรม และการนำไปใช้ประโยชน์ เช่น สำนักงานที่ปรึกษาด้านกฎหมาย ศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ ศูนย์บ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น										
3	ควรจัดทำกลไก ขั้นตอนและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการสนับสนุนการทำงานหรือดำเนินกิจกรรมร่วมกันกับภาครัฐและเอกชนในการทำวิจัยและการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถเชิงสร้างสรรค์หรือพัฒนานวัตกรรมที่นำสู่มูลค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคมได้										
4	ควรสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนกับองค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดริเริ่มสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจและสร้างคุณค่าเชิงสังคม										
5	ควรกำหนดให้มีคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนองค์กรภาครัฐและเอกชนในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและการสร้างความร่วมมือในการจัดการศึกษาที่สร้างความเป็นหุ้นส่วนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและของสังคม										
6	ควรสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา เช่น สถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับเอกชน มหาวิทยาลัยวิจัยกับมหาวิทยาลัยที่เน้นการตอบสนองต่อชุมชนเพื่อเป็นการเชื่อมโยงและต่อยอดองค์ความรู้และการนำองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์แก่ชุมชน										
7	ควรสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาในการจัดการศึกษาและบ่มเพาะศักยภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ										
	การสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางวิชาการและการวิจัย										
8	ควรสร้างกลไกในการส่งเสริมให้ภาคเอกชนและผู้ใช้บัณฑิตเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการแรงงาน องค์ความรู้ และนวัตกรรม เช่นในรูปของคณะกรรมการ การเป็นที่ปรึกษา การจัดทำและเชื่อมโยงฐานข้อมูลความต้องการแรงงาน การจัดกิจกรรมผู้ผลิตพบผู้ใช้ เป็นต้น										
9	ควรจัดทำกฎระเบียบที่เอื้อต่อการเป็นหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนในการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อแนวโน้มความต้องการของ										

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม					ระดับความเป็นไปได้				
		ของแนวทาง					ของแนวทาง				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
	ตลาดแรงงาน เช่น การร่วมพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนการสอน การเชื่อมโยงบุคลากรและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน										
10	ควรสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นหุ้นส่วนระหว่างกันในการจัดการศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน การใช้สถานที่ ห้องปฏิบัติการ สื่อวัสดุ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ การเชื่อมโยงการทำงานของนักวิชาการ										
11	ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยแบบบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงบูรณาการแก่ผู้เรียน เช่นการออกกฎระเบียบและแนวปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินงาน การสนับสนุนทรัพยากร										
12	ควรสนับสนุนให้มีการทำวิจัยร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรภาครัฐและเอกชนโดยการมีส่วนร่วมของนิสิต/นักศึกษา เช่นการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร										
13	ควรสร้างเครือข่ายการทำงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของอาจารย์และนิสิตระหว่างสถาบัน และเครือข่ายการเรียนรู้กับชุมชน										
	การเป็นหุ้นส่วนในการลงทุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา										
14	ควรส่งเสริมให้เอกชนเข้าร่วมลงทุนในทรัพยากรทางการศึกษาและการสร้างพื้นที่การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ อาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการ สื่อและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้										
15	ควรกระตุ้นให้สถานประกอบการ และองค์กรภาคเอกชนที่เป็นผู้ใช้บัณฑิตร่วมให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้เรียนที่พร้อมรับเข้าทำงานเมื่อสำเร็จการศึกษา										
16	ควรจูงใจให้สถานประกอบการให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมโครงการที่มุ่งสู่การพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์และการปลูกจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม										
17	ควรสร้างกลไกในการส่งเสริมให้สถานประกอบการสนับสนุนทุนวิจัยที่สามารถนำไปต่อยอดให้เกิดมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ เช่น การเป็นเจ้าของสิทธิบัตรร่วม การเป็นหุ้นส่วนธุรกิจกับสถาบันอุดมศึกษา Spin Off Company หรือบริษัทจำลอง เป็นต้น										
18	ควรส่งเสริมให้มีการลงทุนและใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษา เช่น ห้องปฏิบัติการ ศูนย์วิจัยและการประชุมพื้นที่การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น										
	การเป็นหุ้นส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพการทำงาน										
19	ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ระหว่างนักวิชาการกับชุมชนนักปฏิบัติ เช่น การเปิดโอกาสให้										

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม					ระดับความเป็นไปได้				
		ของแนวทาง					ของแนวทาง				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
	นักวิชาการได้ไปทำงานในองค์กรภาครัฐ สถานประกอบการ องค์กรเอกชน การให้คำปรึกษาและการบริการวิชาการ										
20	ควรเสริมศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพให้แก่ บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐโดยการเปิดโอกาสให้ บุคลากรสายสนับสนุนได้หมุนเวียนหรือทดลองปฏิบัติงานใน องค์กรเอกชนหรือสถาบันอุดมศึกษาเอกชน										
21	ควรพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์แก่ อาจารย์และนิสิตเพื่อให้มีมุมมองที่เปิดกว้างและเห็นเส้นทางการ พัฒนาสู่อาชีพ										
22	ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนำเสนอนวัตกรรม การทำงานระหว่างรัฐและเอกชน										
	การเป็นหุ้นส่วนในการสร้างสังคมการเรียนรู้										
23	ควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูลและแบ่งปันองค์ความรู้ของ สถาบันอุดมศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชนและชุมชน										
24	ควรสนับสนุนนวัตกรรมการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเทคโนโลยี สารสนเทศ เช่น Massive Online Open Courseware (MOOCs)										
25	ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มี การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นและเผยแพร่ผลงานอย่างเปิด กว้าง										
26	การจัดเวทีประกวดหรือนิทรรศการเผยแพร่องค์ความรู้ และ แสดงผลงานนวัตกรรมสร้างสรรค์ที่เปิดกว้างให้คนทุกกลุ่ม สามารถเข้าร่วมได้										

ขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม